

T.C
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATI BAĞLAMINDA
BESTAMİ YAZGAN ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NUSRET YILMAZ

TEZ YÖNETİCİSİ
YRD. DOÇ. DR. MİTAT DURMUŞ

KARS-2013

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Nusret YILMAZ'a ait "Çocuk Edebiyatı Bağlamında Bestami YAZGAN Üzerine Bir İnceleme" konulu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesinin Onvanı, Adı ve Soyadı

İmza

Yrd.Doç.Dr. Mıfat DURMUŞ

Yrd.Doç.Dr. Meheddin İSPİR

Yrd.Doç.Dr. Mustafa ÇINAR

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../2013 tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

UYGUNDUR

...../...../.....

Yrd.Doç.Dr.Mustafa ÖZDEMİR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

“Kitap asildir. Asil işler, asaleti olan usullerle yapılır.”

Bestami YAZGAN

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
ÖN SÖZ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
1.Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatı.....	1
1.1.Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatında Eser Verenler.....	7
1.1.1.Öykü ve Romanlarda Görülen Temalar	7
1.1.2.Şiirlerde Çocuk.....	22
2.Bestami Yazgan'ın Hayatı, Eserleri ve Sanat Anlayışı.....	38
2.1.Hayatı.....	38
2.1.1.Öğrenim ve Memuriyet Hayatı.....	40
2.1.2.Yazı Hayatı.....	40
2.2. Eserleri	44
2.3. Sanat Anlayışı	45
3.Bestami Yazgan'ın Çocuklar İçin Yazdığı Eserlerin İzlekler Açısından İncelenmesi	48
3.1.Kırılğan Çiçek: Çocuk.....	48
3.2.Çocuğun Güven Adası: Anne.....	53
3.3.Cennetten Bir Bahçe: Aile.....	57
3.4.Yeryüzünün Süsü: Hayvan.....	61
3.5.İnsanlığın Sevgi Ortamı: Doğa.....	64
3.6.İnanç Atmosferi: Dini Değerler.....	67
3.7.Ortak Değer Adası: Vatan.....	72
3.8.Göklerin Nazlı Süsü: Bayrak.....	74
3.9.Çocuk ve Oyun.....	76
3.10.Nostalji: Çocukluk Yıllarına Özlem.....	80
3.11.Okul-Öğretmen-Bilgi.....	83
3.12.Toplumsal Değerler.....	88
4.Bestami Yazgan'ın Çocuklar İçin Yazdığı Masalların İzlekler Açısından İncelenmesi.....	90
4.1.Sabır ve Kararlılık.....	90
4.2.Umut.....	91

4.3.Allah İnancı.....	92
4.4.Özgüven.....	93
4.5.Çalışkanlık.....	94
4.6.Dostluk ve Vefa.....	95
4.7.Şefkat ve Merhamet.....	97
4.8.Alçakgönüllülük.....	98
4.9.Sorumluluk.....	100
4.10.Dürüstlük-Güvenirlik.....	101
4.11.Yardımseverlik-Paylaşma.....	102
4.12.Kanaatkarlık.....	105
4.13.Sevgi.....	106
4.14.Doğa Sevgisi.....	108
4.15.Hayvan Sevgisi.....	110
4.16.Dua.....	111
4.17.Büyüklerin Sözü nü Dinleme.....	113
4.18.Eğitim-Bilgi.....	115
4.19.Cemiyet Ruhuna Bağlılık ve Birlikte Yaşama Arzusu.....	118
4.20.Suç ve Ceza.....	120
5.Bestami Yazgan'ın Çocuklar İçin Yazdığı Öykülerin İzlekler Açısından İncelenmesi.....	122
5.1. Bestami Yazgan'ın Öykülerinde Değer Eğitimi.....	122
5.2. İnsana Karşı Duyarlılık.....	123
5.3. Hayvan Sevgisi.....	125
5.4. Doğruluk-Dürüstlük.....	126
5.5. İyilik ve Yardımseverlik.....	127
5.6. Aile Sevgisi.....	129
5.7. Okul Yaşamının Değeri.....	130
5.8. Arkadaş Sevgisi Ve Paylaşma Duygusu.....	134
5.9. Milli Değerler Ve Tarih Bilinci.....	136
5.10.Doğa Sevgisi.....	139
5.11.Çalışmanın ve Üretmenin Değeri.....	141
6. Bestami Yazgan'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup.....	142
6.1.Dili Kullanım Biçimi ve Mısra/ Cümle Yapısı.....	144
6.1.1.Şiirlerindeki Ses Uyumu.....	144

6.1.2.Şiirlerindeki Söz Varlığı.....	144
6.2. Mısra Örgüsü ve Cümle Yapısı.....	145
6.2.1.Kurallı Cümle.....	145
6.2.2.Devrik Cümle.....	146
6.2.3.Soru Cümlesi.....	146
6.2.4.Ünlem Cümlesi.....	147
6.2.5.Diyalog Cümlesi.....	147
6.2.6.Eksilteli Cümle.....	147
6.3. Üslup.....	148
6.3.1. Dildeki Sapmalar.....	148
6.3.1.1. Sesbirimsel Sapma.....	149
6.3.1.2.Sesbilimsel Sapmalar.....	149
6.3.1.3.Tarihsel Dönem Sapması.....	150
6.3.2.Yinelemeler.....	151
6.3.2.1.Ses Yinelemeleri.....	151
6.3.2.2.Sözcük ve İbare Yinelemeleri.....	153
6.3.2.3.Paralel Yinelemeler.....	153
6.3.2.4.Blok Yinelemeler.....	153
6.3.2.5.Sesteş Yinelemeler.....	154
6.4. İmge.....	155
7. Bestami Yazgan'ın Hikaye ve Masallarında Dil ve Üslup.....	157
SONUÇ.....	167
KAYNAKÇA.....	169
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Çocuk edebiyatı alanında değişik türlerde eserler veren Bestami Yazgan, eğitimci sanatçılarımızdandır. Şu ana kadar imzasını taşıyan 65 eseri hem nicelik hem de nitelik bakımından göz doldurur. Sanatını milli ve manevi değerlerin çocuklara iletilmesi amacıyla bir meşale gibi kullanan yazar, değişik kurumlardan ve sivil toplum kuruluşlarından bu çabasına karşılık birçok ödül almıştır.

Çocukların özel dünyalarına gerek şiirleriyle gerek hikâye ve masallarıyla girmeyi başaran Yazgan, onların kişilik haritasını güzelin, erdemin ve idealin rengiyle boyamak için çabalamıştır. Onun eserlerinde çocuklar; güzel konuşan, hata yapsa bile doğruya ulaşan, ailesine ve bağlı bulunduğu milletin değerlerine ihanet etmeyen birer küçük insandır.

Dili ve kurguyu iyi kullanmaya büyük önem veren Bestami Yazgan, masal ve hikâyelerinde, gençlere merak ve heyecanla okuyacakları maceralar sunmuştur. Okuyucunun merak etmesi ve araştırma yapması amaçlanmıştır.

Okuru peşinden sürükleyerek gizemli bir yolculuğa çıkaran Yazgan, çocuk gözüyle yaşama dokunmayı, yaşamı sorgulamayı başarmıştır. Çocuk yazınının okuyucu kitlesi olan çocuklarda; metinler aracılığıyla insana, doğaya ve hayvanlara karşı duyarlılık ve sevgi oluşturmak, eserlerinin temel izleği olmuştur.

Gerek şiirlerinde gerek düzyazılarında işlenmiş, berrak, güzel bir Türkçe kullanır. Çocukların sıkılmayacağı türden kısa cümlelerde kullandığı benzetmeler, istiareler, deyim ve atasözlerinin yanında sayfalara işlenmiş ilgi çekici resimler kitaplarına farklı bir albeni kazandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bestami Yazgan, Çocuk, Edebiyat, Çocuk Edebiyatı, Eğitim, Şiir, Masal, Hikâye

ABSTRACT

Bestami Yazgan is one of the educationalist artists who have written various pieces on children's literature. 65 pieces of his up to now are astounding in both quality and quantity. The author who uses his art as an instrument for transferring national and spiritual values to the children and has received numerous awards from various institutes for his effort.

Bestami Yazgan who manages to get into the inner world of the children with either his poems or stories or tales, has tried to shape their personalities with the values of virtue and ideals. In his pieces of art children are little individuals who speak eloquently, who reach the right even though they make mistakes, who don't betray to his family and his nation's values.

Bestami Yazgan who gives great importance to using the language and the fiction, has presented adventures which the children will read with curiosity and excitement. It has been aimed to create curiosity and lead the children to search.

Yazgan who leads the reader to a mysterious journey has managed to touch the life, to question the life from the perspective of the children. The main principle of the child literature has been to create sensitiveness and love to the nature and animals in children who are the readers of the genre through the texts.

He uses clear, nice Turkish in both his poems and prose. His metaphors, idioms and proverbs in the short sentences which the children won't get bored as well as the interesting pictures he uses on the pages have added a different attractiveness to his books.

Key Words: Bestami Yazgan, Child, Literature, Children's Literature, Education, Poem, Tale, Story

ÖN SÖZ

Dünyanın en güzel varlığı olan çocuklar, henüz tam anlamıyla olgunluğa erişmemiş bireylerdir. Anne ve babaların tümü için hayatın tadını ve anlamını beraberinde getiren, üzerine titrenen, en ufak toz zerresinden dahi sakınılan sevimli varlıklar. Eğitimciler için toplumca öngörülen forma sokulmak üzere gerektiği gibi işlenip şekillendirilmesi gereken yaş bir ağaç.

Çocuk ve çocukluk kavramlarının, ergen birer insan olma yolunda her bireyin geçmesi gerekli bir sürece ait kavramlar olduklarını söyleyebiliriz. Bu süreç yetişkinlikten farklı özelliklere sahiptir, dolayısıyla bu süreçteki küçük insanlar da yetişkinlerden farklıdır. Her bireyin geçmesi gereken bir aşama olduğundan özel, önemli ve dikkate değerdir.

Çocuklar, kişilikleri bakımından bembeyaz bir sayfaya benzerler. Bu sayfaya dokunan her şey onların benliklerine çok hızlı bir şekilde işler. Alışkanlık halini almış istenmeyen davranışların bu temiz sayfadan silinmesi ise ne kadar zorsa nezih bir kişilik haritasının bu sayfaya çizilmesi de o ölçüde uzun soluklu ve meşakkatlidir.

İşte çocuk edebiyatı bu meşakkatli yolculuğun en önemli araçlarından biri olarak özellikle modern zamanın çocuklarına yardımcı olacak niteliktedir. Son yüzyılda önemi daha iyi anlaşılan bu edebiyat türünün Türkiye’de de temsilcileri belirmiş, edebiyatla çocuğu buluşturarak, onların kişilik oluşumlarına gerekli katkıyı sağlamaya çalışmıştır. Çalışmamızın eksenini de bu temsilcilerden biri üzerine bina edilecektir: Bestami Yazgan.

Bestami Yazgan, otuz yılı aşan yazın hayatında gerek eğitimciliği gerekse çocuk edebiyatı hakkındaki yazıları ve bu alanda verdiği eserlerle Türk çocuk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur. Türk çocuk edebiyatına yaptığı bu katkıya rağmen bugüne kadar Bestami Yazgan hakkında akademik bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma söz konusu eksikliği gidermek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmada çocuklara yönelik yayınlar kaleme alan sanatçılar arasında yer alan Bestami Yazgan’ın hayatı, sanatçı kişiliği ve eserleri araştırılmış; sanatçının eserlerinin çocuk edebiyatı açısından incelenerek, değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamız Giriş, Üç Ana Bölüm, Sonuç ve Kaynakça'dan oluşmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünü oluşturan giriş bölümünde, Çocuk Edebiyatı hakkında bir genel kanı oluşturması amacıyla, Türkiye'deki Çocuk Edebiyatının kısa bir tarihçesi ve Türk edebiyatında çocuğa nasıl bakıldığı verilmeye çalışıldı.

İkinci bölümde Bestami Yazgan'ın hayatı ele alınmış; ailesi, çocukluğu, eğitim hayatı, evliliği, öğretmenliği, gerek memuriyet hayatında gerekse emekliliği dönemindeki sanatsal faaliyetleri dile getirilmiştir. Ayrıca sanatçının çeşitli basın yayın organlarında sanatla ilgili olarak dile getirdiği görüşlerinden yola çıkılarak onun sanatçı kişiliği irdelendi.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümde ise şiirleri, hikâyeleri ve masalları ele alınarak bunlar tematik yönden incelendi. Gerek şiirlerinde gerekse düzyazı türlerinde çok sayıda ürün veren sanatçının eserlerindeki izlekler kategorilere ayrılarak verildi. Verdiği eserlerin ve işlediği konuların çokluğu nedeniyle birbirine yakın izlekler birlikte verilmeye çalışıldı.

Altıncı ve yedinci bölümde ise sanatçının şiirleri ve düzyazıları, Prof. Dr. Ramazan Korkmaz'ın çalışmaları baz alınarak dil ve üslup bakımından incelendi.

Yaptığımız alıntıların ilk kullanımlarında eserler dipnotlarda tam künyeye verilmiş, tekrarlarında sadece yazar ismi, eser adı ve sayfa numarası belirtilmiştir.

Çocuk Edebiyatı alanında eserler vermiş üretken bir sanatçı hakkında yapılmış ilk akademik çalışma olması dolayısıyla istemeden de olsa neden olduğumuz hatalar varsa öncelikle Sayın Bestami Yazgan Beyefendi'nin affına sığınırım.

Çalışmamda destek ve ilgilerini benden eksik etmeyen değerli sanatçımız Bestami Yazgan'a, danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mitat Durmuş'a ve Arş. Gör. Âdem Polat'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

KISALTMALAR

age.	: Adı Geçen Eser
agw.	: Adı Geçen Web
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yay.	: Yayınları
YLT	: Yüksek Lisans Tezi
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
Yrd. Doç. Dr.	: Yardımcı Doçent Doktor
İst.	: İstanbul
Ank.	: Ankara

1. Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatı

Köklü ve zengin bir mirasa sahip olan edebiyat tarihimiz içerisinde yazılı Türk Çocuk Edebiyatının Tanzimat dönemine ulaşan bir geçmişi vardır. Başka bir deyişle “*çocuk, ancak Tanzimat’tan sonra vücuda gelen yeni Türk edebiyatında müstakil bir konu halini almaya başlar.*”¹ Yazılı Çocuk Edebiyatının bu kadar kısa bir tarihe sahip olmasının en önemli sebebi, Osmanlı Devleti’nin/toplumunun, çocuğu yetişkinin küçük bir modeli olarak yorumlaması ve Avrupa’da büyük gelişmeler göstererek bilim disiplinine ulaşan çocuk psikolojisinin, çocuk pedagojisinin, çocuk sosyolojisinin ve çocuk felsefesinin ancak II. Meşrutiyet’ten itibaren ülkemizde bilinmesi ve anlaşılmasıdır.²

Çocuklar bu döneme kadar edebi zevklerini, ruh dünyalarını, körpe zihinlerini daha çok sözlü edebiyat geleneğinin ürünlerinden olan ninnilerle, tekerlemelerle, bilmecelemlerle, masallarla, hikâyelerle, efsanelerle, destanlarla, fıkralarla, Karagöz oyunlarıyla beslemişlerdir. Sözlü edebiyatın bu ürünleri, aynı zamanda yazılı çocuk edebiyatına hem kaynaklık hem de temel teşkil etmektedir.

II. Meşrutiyet’in ilanıyla beraber dönemin aydınlarınınca Osmanlı Devleti’nin çöküşüne engel olabilecek çareler aranmaya başlanır. Bu devlet nasıl kurtarılabilir sorusuna cevap bulabilmek için Garpcılık, İslamcılık/Osmanlıcılık, Türkçülük gibi fikri ve siyasi akımlar ortaya çıkar. Bu fikri ve siyasi akımlardan sadece Türkçülük, dönemin tarihi, siyasi ve sosyal yapısına uygun ortam bularak gelişmeye başlar. Çok geçmeden milliyetçilik hareketi edebiyatta da etkisini ve gücünü gösterir.

Türkçülük hareketinin dil ve edebiyat sahasındaki yansıması, Genç Kalemler hareketiyle ortaya çıkmıştır. Ömer Seyfettin, Ali Canip önderliğinde Ziya Gökalp, Rasim Haşmet ve Akil Koyuncu tarafından Selanik’te çıkarılan “Genç Kalemler” dergisinde yayınlanan Yeni Lisan makalesiyle “dil ve edebiyatta milli benliğe dönüş hareketi sistemli ve planlı bir şekilde başlamış olur. Genç Kalemler, kısa sürede genç kuşak arasında ilgi odağı olmuş ve edebi çevrede geniş yankı uyandırmıştır.

Ziya Gökalp, bu dönemde çocuğa, çocuk eğitimine en fazla eğilen şair ve fikir adamıdır. Gökalp; çocuklara Türk tarihini, kültürünü öğretmek için sade bir

¹ Zeynep Kerman, **Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri**, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s.105.

² M. Ruhi Şirin, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, İstanbul 1987, s.VII.

dille didaktik şiirler, manzum destanlar ve masallar kaleme alır. Bu şiirlerini “Kızıl Elma, Yeni Hayat, Altın Işık” isimli eserlerinde toplamıştır.

Mehmet Emin Yurdakul, Servet-i Fünun döneminden itibaren sade bir Türkçe ve hece ölçüsüyle yazdığı manzumeleri “Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Tan Sesleri” isimli eserlerinde toplamıştır. Bu şiirler çocuklar tarafından severek okunmuşlardır. Ali Ekrem Bolayır’ın “Çocuk Şiirleri, Şiir Demeti” Siracettin Hasırcıoğlu’nun “Çocuk Şiirleri”, Fuat Köprülü’nün “Mektep Şiirleri” çocuk edebiyatına katkıda bulunan dönemin eserleridir.

Başlangıcından Cumhuriyet dönemine kadar olan zaman diliminde, çocuk edebiyatı çıkışını ve gelişimini şiir türünde daha çok göstermiştir. Şiir türünün yanında düzyazı türlerinde, özellikle Ömer Seyfettin’in öykülerinde belirir. Her ne kadar “*Ömer Seyfettin hikâyelerinin çoğunda çocuğu esas kahraman yapmamış ve özellikle çocuğa hitap eden hikâyeler yazmamış*”³ olsa da yazarın öyküleri yaygın bir şekilde çocuklar tarafından okunmuştur.

Başlangıcından Cumhuriyet dönemine kadar yurtsever bazı yazarların kişisel teşebbüsleriyle varlığını sürdüren Türk Çocuk Edebiyatı, Atatürk dönemi bilinçli ve bilimsel nitelikli eğitimin bir sonucu olarak belirginlik kazanmaya başlar. “*Cumhuriyet’in ilanından sonra çocuk edebiyatına giren eserlerin sayısında büyük artış görülür. Özellikle milli bilinç ve tarih sevgisi aşılacak üzere birçok eser yazılır.*”⁴ Yeni alfabenin kabulüyle edebiyat canlanmış ve bu ortamda edebiyatçılar da Cumhuriyet’in yeniliklerini yeni kuşaklara anlatmak gibi bir misyon yüklenmişlerdir. İşte bu toplumsal görevin bilincinde olan pek çok edebiyatçı, çocukları hedef alarak yazmaya koyulmuştur.

Çağdaş eğitimin ülkemizde Atatürk devrimleriyle temel eksen yapılması ve Türk kültürü üzerine yapılan çalışmalar, yazarları millete ve doğal olarak çocuklara yöneltmişti.

Cumhuriyet öncesi dönemde büyükler için yazmakta olan Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Halide Nusret Zorlutuna gibi şairler çocuklar için şiirler yazmışlardır.

“Kimi yazarlar da çocuk ve çocuk kahramanlı romanlarıyla alana katkılarını sürdürmüşlerdir. Cumhuriyet öncesinden beri tarih romanları yazmakta olan Abdullah Ziya Kozanoğlu; Kızıltuğ(1923), Atlı Han(1924), Türk

³ İnci Enginün, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul 1991, s.409.

⁴ Tacettin Şimşek, **Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı**, Grafiker Yay., Ankara 2011, s.59.

*Korsanları(1926), Gültekin(1928) adlı yapıtlarıyla çocukların çok okuduğu bir yazar haline gelmiştir.”*⁵ Daha sonra “*Mahmut Yesari; Bağrıyanık Ömer(1930), Nimet Çalapala, 87 Oğuz(1933); Huriye Öniz, Köprüaltı Çocukları(1936); Fahrettin Sertelli, Tahtları Deviren Çocuk ve Cahit Uçuk, Türk İnkizleri(1937) bu dönemde çocuklar için roman yazmış olan Türk yazarlarıdır.*”⁶

Cumhuriyet’in ilk yıllarında genellikle ulus sevgisi, yurt sevgisi, insanlık, din konularının işlendiği Çocuk Edebiyatı’nda, 1940’lı yıllardan sonra özellikle şiir alanında konular giderek zenginleşmiştir. Ayrıca şiirde hece ölçüsünden serbest şiire geçilmesi çocuk şiirlerini hem biçim hem de içerik yönünden etkilemiştir. “*Bu dönem de öğretmen-eğitimci şairler tarafından didaktik şiirler yazmayı gündeme getirmiştir. Bu yönde ürün veren şairlerin başında İsmail Hakkı Sunat, İsmail Hakkı Talas ve Hasan Ali Yücel gelmektedir. Vasfi Mahir şiirlerinde çocuksu bir coşkuyla çocuklara seslenmiştir.*”⁷

1940 sonrası çocuk şiirinde ilk önemli atılımın Fazıl Hüsni Dağlarca tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. 1940’lı yıllardan ölümüne kadar çocuklar için yazmayı sürdüren bu uzun soluklu şair, “*Çocuk ve Allah*” adlı şiir kitabıyla çocukları ne kadar önemseydiğini göstermiştir. Ayrıca birbiri ardına yazmış olduğu *Kuş Ayak(1967), Arkaiüstü(1979), Yüzük Parmağı(1974), Güneşi Doğduran(1977), Yazıları Seven Ayı(1977), Yaramaz Sözcükler(1977), Göz Masalı(1979), Balina ve Mandalina(1977)* vb. 23 kitaplık “*Dağlarca Çocuklarda*” dizisini oluşturan şiir kitaplarıyla Türk çocuk edebiyatına katkıda bulunmuş bir şairdir.

Türk masallarının yeni bir anlatım biçimiyle yeniden yazılması çalışmaları da 1940’lı yıllara doğru hız kazanır. Orhan Şaik Gökyay “*Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları*” adıyla Dede Korkut öykülerini o günün Türkçesiyle yayımlar(1939). Eflatun Cem Güney de Anadolu’nun değişik bölgelerinde söylenen halk masallarını yazı diline kazandırmaya çalışır. Bu amaçla “*önce Dertli Kaval (1945) adlı masal kitabını yayımlayan sanatçı, sırasıyla Karayılan ve Karagülmez (1946), Zümrüt-ü Anka (1948), En Güzel Türk Masalları (1948), Açıl Sofram Açıl (1949), Âşık Garip (1950), Akıl Kutusu(1953), Bir Varmış Bir Yokmuş (1956), Gökten Üç Elma Düştü (1960), Az Gittim Uz Gittim (1961) adlı kitaplarını*

⁵ Mustafa Ruhi Şirin, **Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yayını, İstanbul1994, s.86.

⁶ İbrahim Kıbrıs, **Çocuk Edebiyatı**, Tek Ağaç Yayınları, Ankara 2006, s.7.

⁷ İbrahim Kıbrıs, **age.**, s.8.

yayımlar.”⁸ Böylece Güney, Türk halkının öz kültüründen yola çıkarak derlediği masalları yeni bir biçimle Türk Çocuk Edebiyatı’na kazandırmıştır.

Çocuklar için oldukça duygulu öykü ve romanlar yazan Cahit Uçuk (Cahide Üçok) da aynı dönemde masal türünün zenginleşmesine yardımcı olan bir yazardır. *Türk Çocuğuna Masallar* (1942), *Ateş Gözlü Dev* (1946), *Kurnaz Tilki* (1946) Uçuk’un derlediği masallardan örneklerdir. Ayrıca “1940’lu yıllardan bu yana, kendine özgü duyarlılığıyla daha çok özürlü ve kusurlu çocukların yaşamlarını öyküleştiren”⁹ Kemalettin Tuğcu, ölüm ve ölümün acı sonuçlarını da tema olarak işlemiş, çocukların dünyasını olumsuz olarak etkilemiştir.

Edebiyatın birçok alanında olduğu gibi çocuk edebiyatı alanında da 1970 yılı sonrasında bir çeşitlenme, bir coşku ve devinim yaşanmıştır. “Yetişkinlere yönelik yazınsal ürünlerde olduğu gibi çocuklara yönelik yazınsal ürünlerin de pek çoğu belli görüş ve düşüncelerin ışığında bağımlı ve güdümlü bir anlayışla hazırlanmıştır.”¹⁰ Bağımlı ve güdümlüdür; çünkü ideolojik eksenli bir yaklaşım söz konusudur. Zira çocukları istenilen doğrultuda -dünyada esen sol rüzgârdan etkilenecek- yönlendirmek, onlarla iletişim kurmak üzere daha çok yetişkinler için yazmış olan yazarların kimileri 1970 sonrasında çocuksu bir üslupla çocuklar için yazmayı da denemişlerdir. Böylece çocuklar için yazılan ürünlerin türünde ve sayısında önemli bir artış olmuştur.

O yıllara dek şiirde hece ölçüsü tartışmasız olarak yerini korurken, başta Fazıl Hüsnü Dağlarca (Balina ve Mandalina-1977) olmak üzere İsmail Uyaroğlu (Çocuk ve Şiir 1972, Gül Sağnağı 1976), Ülkü Tamer, Abdulkadir Bulut ve daha pek çok ozan ölçü ve uyağa bağlı kalmadan serbest şiir biçimindeki şiirleriyle çocuklara seslenmiştir. Aynı dönemde roman ve öyküde de benzer hareketlilik ve çeşitlilik yaşanmıştır. Şiirde görülen ideolojik/sol yaklaşım düzyazı türlerine de büyük ölçüde yansımış, pek çok yazar yalnızca o dönemde çocuklar için yazmayı denemiştir. Hasan Hüseyin’in “*Ressam Bildircinleri*”, Erdal Öz’ün “*Dede Korkutun Kitabı*”, Müjdat Gezen’in “*Bir Liranın İki Günü*” ve “*Kuzucuk*”, Fikret Otyam’ın “*Kanlı Gömlekler*” adlı kitapları bu konudaki örneklerdendir.

1970’li yılların getirdiği edebi canlılık,1979 yılının tüm dünyada olduğu gibi bizde de “Dünya Çocuk Yılı” çerçevesinde kutlanması pek çok ünlü yazarın

⁸ İbrahim Kıbrıs, *age.*, s.8.

⁹ Selahattin Dilidüzgün, *Çağdaş Çocuk Yazını*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996,s.98.

¹⁰ Mustafa Ruhi Şirin, 1994,s.95.

çocuklar için eser vermesine zemin hazırlamıştır. Artan yayın faaliyetleri çocuğun ve edebiyatın her yönüyle gündeme gelmesini de sağlamıştır. “Eser sayısında görülen artış kadar çocuk edebiyatının niteliği hakkında da ciddi tartışmalar ve yayınlar yapılmıştır. Bu yılda devlet kurumları dâhil pek çok kurum, çocuk edebiyatı dalında ödüller vermiş, dergilerin özel sayıları yayınlanmıştır. Yine bu yılda birçok çocuk dergisinin yayın hayatına atıldığı görülmektedir.”¹¹ Kültür Bakanlığının “Elma Şekeri”, Çankaya Belediyesinin “Çankaya Çocuk” ve “1970’li yılların başlarından itibaren yayımlanmakta olan “Milliyet Çocuk Dergisi” bu dergilerin başını çekmiştir. Ayrıca Tercüman Çocuk, Türkiye Çocuk, Milliyet Kardeş, Can Kardeş, Gül Çocuk, Kandil Çocuk, Başak Çocuk, Kumbara, Pembe Dinozor, Diyanet Çocuk, Şeker Çocuk, Bando Çocuk, Selam, Kırmızı Fare, Çocuk sesi, Çocuk haftası, Mavi Kırlangıç.¹² gibi dergiler bu dönemin önemli çocuk yazını eserlerindedir.

Yine bu dönemde daha önceden yazılmış olan ve çocukların ilgisini çekebilecek usta yazarların yapıtları yeniden gündeme gelir. Örneğin Orhan Kemal’in, Sabahattin Ali’nin, Sait Faik’in, Yaşar Kemal’in, Füzûzan’ın çocuksu bir anlatımla yazmış oldukları ve başkışileri çocuklar olan öyküleri Ankara Belediyesi’nce *Arabalar Beş Kuruşa* adıyla kitaplaştırılmıştır. Nazım Hikmet’in bir masalının adıyla yayımlanan *Sevdalı Bulut* ve Orhan Kemal’in *İnci’nin Maceraları* da bu tür çalışmaların ürünleridir. Ayrıca bu dönemde masal türünde de yeni bir anlayış göze çapmaktadır. Daha önce işlenmiş pek çok halk masalı, yeni bir bakış açısıyla yorumlandığı gibi özgün ürünler de yazılmıştır. Ahmet Uysal’ın *Keloğlan’ın Diliyle*, İsmail Sivri’nin Nasrettin Hoca’nın yaşamını masallaştırdığı *Masallar*, Nihat Behram’ın *Göğsü Kınalı Serçe*, Yaşar Kemal’in *Filler Sultanı ve Kırmızı Sakallı Topal Karınca*, Ülkü Tamer’in *Şeytanın Altınları*, Mehmet Başaran’ın şiirleştirdiği *Boyalı Irmak*, Armutlu Tarla adlı yapıtları bu dönemde yazılmış olan masallardan örneklerdir.

1980 darbesinden sonra birçok bilim ve sanat dalıyla birlikte edebiyat alanında da bir belirsizlik yaşanmıştır. Ancak bu durum uzun sürmez. Çocuk Yazını, Mustafa Ruhi Şirin, Zeki Gürel, Meral Alpay, Nilüfer Tuncer, Fatih Erdoğan, Mehmet Güler, Gülten Dayıoğlu, Erdal Öz, Serpil Ural, Selahattin Dilidüzgün, Aytül Akal... gibi isimlerle tekrar yoluna devam etmiştir.

¹¹ Z. Gürel, F. Temizyürek, N.K. Şahbaz, **Çocuk Edebiyatı**, Öncü Kitap, Ankara 2007, s.246.

¹² Z. Gürel, F. Temizyürek, N.K. Şahbaz, **age.**, s.255.

Çocuk yazınında asıl ağırlığın öykü ve romanda olduğu bu dönemde, eserleriyle birçok ödül alan Gülten Dayıoğlu, “eğitimci kimliğinin de etkisiyle yazdığı 70’den fazla kitabıyla dikkat çeker.”¹³ “Hem bir anne hem bir öğretmen olarak çocuğun dünyasına girmeyi iyi bilen Dayıoğlu’nun kitaplarından bir kısmı şunlardır: *Uçan Motor, Kırmızı Bisikletin Binicisi, Fadiş, Dört Kardeştiler, Suna’nın Serçeleri, Yurdumu Özledim, Ben Büyüyünce, Leylek Karda Kaldı, Dünya Çocukların Olsa, Akıllı Pireler, Şenlik Günü, Kır Gezisi, Azat Kuşu, Deli Bey, Kumluktaki Yavru Martı vb. Son yıllarda seslendiği yaş düzeyini yükselten (12 yaş üzeri) Dayıoğlu’nun; Ganga, Mo’nun Gizemi, Kıyamet Çiçekleri, Alacakaranlık Kuşları, Yada’nın Gizil Gücü adlı bilimkurgu ağırlıklı kitapları da vardır.*”¹⁴ Özellikle gençlik dönemine geçiş sürecini anlatan kitaplarıyla ilgi çeken bir başka kadın yazar da İpek Ongun’dur.

Masal çağı çocukları için yazmayı bir uğraş olarak seçen Aytül Akal da bu dönemin en yenilikçi yazarlarından. Hem biçimde hem de içerikte özgün olmanın örneğini sergileyen Akal, özellikle “*Geceyi Sevmeyen Çocuk*” adlı kitabıyla dikkat çekmiştir. Yine bu dönemde, çocuk yazını alanında yalnızca kuramsal boyuttaki çalışmalarıyla kalmayan Mustafa Ruhi Şirin, *Kar Altında Bir Kelebek, Guguklu Saatin Kumrusu, Kuş Ağacı ve Her Çocuğun Bir Yıldızı Var* adlı masallarıyla da çocuklara seslenmiştir.

1980 sonrası dönemde Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı da çocuklara yönelik diziler oluşturmuş, çocuk yazınına katkıda bulunmuştur. Hem ilköğretim çağı öğrencilerinin hem de lise çağı öğrencilerinin okuma gereksinimlerine yönelik değişik türlerde yapıtlar yayımlayan Milli Eğitim Bakanlığı “Çocuk Edebiyatı” adı altında özel bir dizi hazırlamıştır. Şiir, masal, öykü ve roman türlerini içine alan bu dizilerden kimileri şunlardır: *Anneler ve Kuzuları, Barış İstiyorum, Çevremizde Söylenen Tekerlemeler, Çocuklara Karagöz Hikâyeleri, Keloğlan, Mustafa Kemal Atatürk, Uçurtma, Özlem Yokuşları, Yaramaz Oğlak vb...*

Son yıllarda Yapı Kredi Yayınları ve İş Bankası Kültür Yayınları, önemli birçok çocuk kitabı yayımlamıştır. Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri de çocuk kitaplarında görsel boyuta ayrı bir önem verilmesidir. Pek çok yayınevi, sundukları kitapları daha estetik bir görünümle, göze de seslenen bir okuma aracı olarak düşünmüştür. Son yıllarda çocuk kitaplarını resimlemek ve düzenlemek, özel

¹³ Tacettin Şimşek, *age.*, s.62.

¹⁴ İbrahim Kıbrıs, *age.*, s.12.

bir uğraş alanı durumuna dönüşmüştür. Ayrıca başka ülkelerdeki gelişmeleri izleyip eğitimcilerinin ürettiği bilgilerden yararlanan ve alanında uzmanlaşan yayınevlerimizin sayıları da giderek artmıştır. “*Günümüzde birçok yetkin kalemin çocuksu duyarlılığı yakalayarak eserler verdiği Çocuk Edebiyatı ’mız nicelik ve nitelik bakımından iyi durumdadır.*”¹⁵ Gelineen durum da Çocuk Edebiyatı’nın yarını hakkında bize umut vermektedir.

1.1 Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatında Eser Verenler

Yeni bir uygarlık rüyasıyla kurulan genç devletin tüm kurumları Batı’yı örnek aldığı gibi Türk edebiyatı ve onun sanatçıları da Batı edebiyatını örnek alarak eserler vermeye çalışmışlardır. Tanzimat’tan beri örnekleri verilen Batı tarzı yeni Türk edebiyatının olgun eserler vermesi Cumhuriyet dönemine nasip olur. Dolayısıyla daha önce şiir, öykü ve romana girmeyen konu/tema, mekân ve kahramanlar Cumhuriyet dönemi yazarları tarafından işlenmiştir. Karakter ve tip olarak çocuğun edebiyatımızda işlenmesi de bu döneme rastlar.

Cumhuriyet dönemi eserleri üzerine yaptığımız araştırmalardan edindiğimiz izlenim sonucunda diyebiliriz ki çocuklar; genel olarak şiir, öykü ve roman gibi yazınsal türlerde konu edilmiştir. Örneğin, kendi başına bir Çocuk Tiyatrosu olduğu halde yetişkinler için yazılan tiyatro metinlerinde çocukların yeterince işlenmediğini tespit etmiş bulunuyoruz. Dolayısıyla biz de çocuk eksenli incelememizi şiir, roman ve öykü üzerine yoğunlaştırmış olduk.

1.1.1.Öykü ve Romanlarda Görülen Temalar

Toplumların edebiyatla tarihin ilk devirlerinden beri sıkı bir ilişkisi vardır. Bu sebeple hem bir milletin hem de bir ailenin temel taşı olarak kabul edilen çocuğun da edebiyatla yakın bir ilişkiye girmesi doğaldır. Zira G. Flaubert’in dediği gibi edebiyat toplumun aynasıdır. Dede Korkut Masalları’ndan beri yazılı örnekleri görülen çocuk içerikli yazınsal metinler, Cumhuriyet döneminde büyük bir ivme kazanarak verilmeye devam etmiştir. Biz de bu ivmenin nicelik ve niteliğini Cumhuriyet dönemi öykü ve romanlarında araştırmak istedik.

Bu araştırmamızla yetişkinler için yazılan eserlerde; yazarlarımızın çocuk hakkındaki görüşlerini, çocuğa bakış açılarını, çocuk vasıtasıyla toplumu

¹⁵ Tacettin Şimşek, **age.**, s.65.

değerlendirmenin dönemden döneme az çok farklılık gösteren manzarasını, edebiyatımıza yansıdığı şekliyle tespit etmeye çalıştık.

Genel bir gözlemlerle tespit edilebilir ki çocuğun Cumhuriyet dönemi edebiyatımızın öykü ve romanlarında işlenmesi bazı konu/temalar çerçevesinde olmuştur. Biz de Cumhuriyet dönemi öykü ve romanlarında geçen çocuk kahramanları ilişkili olduğu başlığı esas alarak incelemek istedik. Çocukların işlendiği eserleri, kronolojik bir takipten ziyade çocuk üzerinden verilen izleksel yaklaşımlara göre sıralamaya çalıştık. Bu yaklaşım, aynı zamanda Cumhuriyet Türkiye'sinin sosyopsikolojik bir panoramasını da vermiş olacaktır.

Çocuk ve Aile

Çocuğun ilk bilgilerini aldığı, ilk hayat tecrübelerini kazandığı kurum ailedir. Ailede de çocukla en çok ilgilenen kişi annedir. Anne, çocuğun sağlıklı bir birey olmasında ve toplumsallaşmasında hayati değerdedir. Annenin başrol oynadığı aile, çocuğa her zaman doğru bir eğitim vermez. Pek çok çocuk, ailesi tarafından yanlış yetiştirilir. Bu hatalı eğitim çocukların hayatını etkiler, onların canlarının yanmasına, fiziksel ve ruhsal bozulmalara, kişiliklerinin gelişmemesine, mutsuz bir hayat geçirmelerine yol açabilir. Bu konu Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda çok sık işlenir.

Cumhuriyet döneminde eser veren "*Halide Edib'in ilk romanlarından son romanına kadar hemen bütün eserlerinde çocuğun, kadının ve toplumun eğitilmesi temel mesele olarak ortaya çıkar. Terbiye meselesine bağlı olarak veya olmayarak çocuk, Halide Edib'in edebi eserlerinde büyük yer tutar.*"¹⁶ Bu sebeple biz de yazınsal eserlerde işlenen çocuğu -aile içindeki rollerine göre- Halide Edip'ten başlayarak vermeye çalışacağız.

Çocuk Özlemi

"*Halide Edip, geleceğin ümidi olan çocuklarla ilk eserlerinden itibaren meşgul olmuş, onlara önem vermiştir.*"¹⁷ Halide Edip'in ilk romanı olan *Heyula*'da (1906) çocuk özlemiyle yanan hasta bir kadın, çocuğunun ölümü üzerine çıldırır. Anne kaybettiği çocuk yerine bir hayal, bir taş bebek koyarak kendini teskin etmeye çalışır.

Peyami Safa'nın *Canan*'ında (1925) mutsuz bir evliliği olan Bedia çocuk özlemi içindedir. Bir çocuğun kendisini avutabileceğini, eşini evine

¹⁶ İnci Enginün, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergâh Yay. İstanbul s.54.

¹⁷ İnci Enginün, **Halide Edib Adıvar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989,s.35.

bağlayabileceğini düşünür. Bu eserde kadın, çocuğu hem kendisi için bir teselli hem de evliliğini kurtarabilecek bir unsur olarak görmektedir. Aka Gündüz'ün *Bebek* (1941) adlı romanında beklenen bebeğin erkekler, kız; kadınlar, erkek olmasını arzularlar. Ancak anne adayları tarafsızdır, o sadece anne olmak istemektedir. Orhan Kemal'in "Afaracı Hacı Ali" (*Ekmek Kavgası*,1949) adlı hikâyesinde çocuğu olmayan çiftçi Ali, tarlada çalışırken bu işleri yapacak çocuğu olmadığı için hayıflanır.

Çocuklara İsim Verme

Memduh Şevket Esendal'ın "*Hacı Dedemin Evi*" (1949) adlı hikâyesinde çocuklara aile büyüklerinin adları verilir. Bekir Sıtkı Kunt'un "Yıldız" (*Herkes Kendi Hayatını Yaşar*,1941) isimli hikâyesinde ise anne, çocuğa babaannenin adının verilmesine itiraz eder. Refik Halit Karay'ın *Bu Bizim Hayatımız* (1950) adlı eserinde de Hüsniye, yıllar önce sevdiği Mazlum'u unutamamış ve onun anısına bağlı kalarak, torununa Mazlume adını vermiştir. Tarık Buğra'nın "Kör" (*Oğlum*,1949) adlı öyküsünde de çocuğa verecekleri ismi yaşayan veya ölen tanıdıklarından, büyüklerden almak istemezler. Sait Faik ise kenar mahalle çocuklarını anlattığı "Kalorifer ve Bahar" (*Semaver*,1936) adlı hikâyede takma adlar vasıtasıyla karakter veya dış görünüme ait bir özelliğin de vurgulandığını belirtir: "*İnsanlar buralarda dal, hıyar, çukur, göbek, lahana gibi sebze ve meyve isimleriyle; katır, barbunya, zargana, kunduz gibi hayvan adlarıyla yahut da yüzünün, karakterinin bir tarafını bildiren bal dudak, cambaz, kılı, köse, sulu gibi isimlerle çağrılırlar.*"¹⁸ Bu isimler daha çocukken verilir.

Çocuğun Aileyi Bir Arada Tutması

Çocuk, aile bireylerini daima bir arada tutacak güç olduğundan ailenin teşekkülü için çocuğa ihtiyaç vardır. Çocuğun ana baba arasında kuvvetli bir bağ olduğu pek çok eserimizde karşımıza çıkar. Halide Edip'in *Raik'in Annesi* isimli eserinde, Raik ayrı olan ana babasının birleşmelerini arzu eder. *Handan*'da da aralarında duygu ve düşünce bağı kalmayan karı kocayı -Refik Cemal ile Neriman- çocukların birleştirdiklerini, çocuğun paylaşacak hiçbir şeyleri olmayan eşleri bağlayıcı unsur olduğunu görürüz.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* (1945) isimli romanında üç çocuklu kadın, bir delikanlının ilgisi üzerine kendisini aldattığını zannettiği eşine

¹⁸ Sait Faik Abasıyanık, **Semaver**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011,s.127.

iharet etmeyi tasarlar; ancak gördüğü rüya ve çocuğunun hastalığı aklını başına getirir. Aileyi çocuk kurtarmıştır. Tanpınar'ın Huzur'unda (1949) Nuran'ın yedi yaşındaki kızı Fatma da bir aşkı yıkan fakat anne ve babasını bir araya getiren bir çocuktur. Fatma'nın üvey babayı kabul etmeyerek, huysuz bir çocuk haline gelmesi Nuran'ın Mümtaz'la evlenmekten vazgeçmesinin sebeplerinden biridir. “ *Tanpınar bununla bir çocuğun kendi vasıtasıyla dolaşık yoldan, adeta gayrişuurî bir şekilde etrafına nasıl tesir ettiğini çok güzel anlatmıştır.*”¹⁹

Anne-baba himayesinde yaşamak çocuk için en uygun ortamdır. Ancak her çocuk bu imkâna sahip değildir. Annesi ve babası olmayan, üvey anne/baba, diğer akrabalar tarafından yetiştirilen, evlatlık verilen, evlilik dışı doğduğu için farklı muamele gören çocuklar da vardır.

Yoksul Çocuklar

Cumhuriyet dönemi eserlerinde yoksul çocuk teması da sık işlenir. Reşat Nuri'nin “Bir İstifa” (*Tanrı Misafiri,1927*) adlı öyküsünde bir çocuk en mutlu gününün hastanede yattığı ve et, süt, çorba ile beslendiği gün olduğunu söyler. Bir başkası da babasının şehit olduğunu öğrendikleri ve kendilerine bir miktar para verildiği gün üç günlük açlık sonunda bu para ile karnını doyurabildiğini, böylece en bedbaht ve en mutlu gününü bir arada yaşadığını ifade eder.

Orhan Kemal'in *Baba Evi (1949)* adlı eserinde fakir düşen babanın en küçük çocuğu bu durumu anlayamaz. Zengin bir babanın bayram günü çocuklarına helva aldığını gören bu çocuk yarım konuşmasıyla babasına “*Sen ne biçim babasın be... Heykeşin babası cici.*” diyerek duygularını dile getirir. Bu sözler babanın yediği en kuvvetli darbelerdir. Yazarın *Avare Yıllar(1950)* adlı romanında altı yaşındaki küçük kız diğer aile fertleriyle birlikte açtır. Umutla yiyecek bir şeyler bekler. Orhan Kemal'in “Dönüş” ve “Kitap Satmaya Dair” (*Ekmek Kavgası,1949*) adlı hikâyelerinde de fakir ailelerin, işsiz babaların besleyemedikleri çocuklarla karşılaşırız. “Kitap Satmaya Dair”de baba, çocuğunu doyurabilmek için kitaplarını satmaya teşebbüs eder.

Hikâyelerinde çok çeşitli tipte insanlara yer veren Sait Faik, çocukları da unutmamıştır. “*Çocuklar, yüksek değerlerin bir ölçüsü olarak karşımıza çıkarlar. Sait Faik'te onları seyretmek, onları anlatmak bile yüksek değerlerin varlığını ortaya koyar. Bunun içerisinde acıma duygusu, hak, adalet, sevgi vardır(...)* Hayatın el

¹⁹ Mehmet Kaplan, **Bir Şairin Romanı: Huzur, Türk Edebiyatı Araştırmaları 2**, Dergâh Yay. İstanbul 1987, s.383.

*değmemiş en güzel duygularını, en saf en temiz yaşama şeklini çocuklar temsil eder.”*²⁰ Bakımsız ve yoksul çocuklardan bahseder. “Projektörcü”de (Şahmerdan,1940) çalışmak zorunda olduğu için okuyamayan bir çocuk vardır. Elinden kitabını düşüremeyen Hasan’ı babası ilkokulu bitirdikten sonra marangozun yanına vermiştir. “Bir Küçük Satıcı”da da sokaklarda bir şeyler satarak geçimini sağlayan bir çocuğun kendisine musallat olan bir zabıta ile yaşadığı problemler dile getirilir. Francala mı, Ekmek mi? Hikâyesindeki Çarpık Ahmet kimsesiz bir çocuktur, geçimini sattığı gazetelerden sağlamaktadır. Karnını doyurmak, güzel giyinmek ve içindeki sevgiyi paylaşmaktan fazla bir isteği yoktur hayattan.

*“Sabahattin Ali’nin Ayrın, Arabalar Beş Kuruşa ve Apartıman adlı hikâyelerinde ekmek parası kazanmak için çırpınan çocukların dramı anlatılır. Ayrın’da (1938) küçük Hasan, ayrın satarak kendisi ve kardeşlerinin geçimini sağlamaya çalışır. Yaşlıları okula gidip oyun oynarken o, ekmek kavgası vermektedir.”*²¹

*Arabalar Beş Kuruşa’da (1935) çocuklar ekonomik durumlarına göre mukayese edilir. Yaptığı arabaları annesiyle satmaya getiren fakir çocukla sekiz dokuz yaşlarında, beyaz bereli ve tozluklu, yumuşak lacivert paltolu zengin çocuk karşılaştırılır. Fakir çocuk; dinamik, atak, zeki ve gururludur. Zengin çocuk ise tembel, hantal, bencil ve çıkarıcıdır. Apartıman’da, babasının geçimini sağlayamaması üzerine okuldan ayrılıp küfecilik yaparak aile bütçesine katkıda bulunmaya çalışan çocuğun hayatın ağır şartları altında nasıl ezildiği, yok olup gittiği anlatılır. “Çocukların genel olarak hiçbir sosyal güvenceleri yoktur. Toplumdaki sosyal adaletsizlikten ve ihmalkârlıktan az çok bu körpe dimağlar etkilenir.”*²²

Samim Kocagöz’ün, *Bir Şehrin Ruhu (1938)* adlı hikâyesinde de Süreyya, alkolik babasına içki parası temin etmek için gündüz ağabeyi ile gazete, gece de meyhanelerde şeker satar. Çocuk kazandığı paralarla karnını doyuramamakta, sattığı şekerlerden bile yiyememektedir. Peyami Safa’nın *Matmazel Noralya’nın Koltuğu (1949)* adlı eserinde de arkadaşlarının Babuş diye çağırdıkları sekiz yaşındaki Baha gazete satarak ailesini geçindirmektedir. Sol meşrepli yazarlar, “*çocuklar arasında sınıf şuuru yaratmaya yönelmişlerdir. Toplumun uzlaşmasından yana olan*

²⁰ Yakup Çelik, **Sait Faik ve İnsan**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, s.298.

²¹ Ramazan Korkmaz, **Sabahattin Ali-İnsan ve Eser-** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, s.192.

²² Ramazan Korkmaz, **age.**, s.193

yazarlarda fakir-zengin ayrılığı yoktur. Marksist temayüllü yazarlar, bazı çevrelerde mevcut olan bu durumu keskinleştirmektedirler.”²³

Rıfat Ilgaz’ın eserlerinde de çocukların çektiği sıkıntılara baktığımızda ortak yön yoksulluktur. Çocuklar için yazdığı eserlerinde hemen hemen aynı konuyu işlemektedir. Onun için çocuk yarının teminatı ve yaşamın vazgeçilmezidir. O, çocuklara bir yetişkin gözüyle bakar. Nerede ve kim olursa olsun tüm çocuklar onun için değerlidir.

Hasta Çocuklar

Reşat Nuri’nin “Askerin Dönüşü” (*Sönmüş Yıldızlar,1923*) adlı hikâyesinde çok küçükken bir hastalık geçirince dilsiz kalan çocuk abisinin sevgisinden başka bir şeyden anlamaz. Henüz çocuk olduğu halde askere alınır. Askerden kaçması üzerine kurşuna dizilir. Peyami Safa’nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1929) adlı otobiyografik romanında da hasta çocuk ve genç psikolojisiyle karşılaşırız. Tarık Buğra’nın “Kör” (*Oğlumuz,1949*) adlı öyküsünde de hem kör hem de sol kolu olmadan doğan çocuk, uğursuzluk getireceği endişesiyle halası tarafından ahırda atın ayakları dibine bırakılmıştır.

Evlatlık Çocuklar

Cumhuriyet dönemi öykü ve romanlarında görülen bir diğer çocuk tiplmesi de evlatlık çocuklardır. Halide Edip Adivar, *Zeyno’nun Oğlu* (1928) adlı romanında Haso’yu İstanbullu Zeyno ve eşi evlat edinmek ister. “*Haso zeki, çevik, çok yetenekli bir çocuktur. Küçüklüğünden beri çektiği acılar onu olgunlaştırmıştır. Tasarlanan isyan öncesi kötü niyetli insanların planlarının bir parçası olan Haso Çocuk, üzerinde oynanan oyunların farkına varır ve olayların akışı değişir.*”²⁴

Refik Halit Karay’ın *İstanbul’un İcyüzü* (1920) adlı romanında Halepli Şayan’ı sokakta viraneler arasında polis bulmuş, bir paşa da acıyarak onu konağına almıştır. *Çalığışu*’ndaki (1922) Munise, Reşat Nuri’nin en sevimli çocuk kahramanlarından. Adı kötüye çıkmış bir annenin kızı olduğu için ezilir; bilhassa üvey annesi tarafından horlanır. Munise, Feride’ye sığınır. Bu çocuk Feride’nin “*hayatının tek saadeti ve manası olur.*”²⁵ *Miskinler Tekkesi*’nde bir dilencinin büyüttüğü İsmail; zeki, okumaya düşkün ve izzet-i nefis sahibi bir çocuktur.

²³Alev Sinar, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1997, s.53.

²⁴Gıyasettin Aytaş, **Tematik Roman İncelemeleri-Hayata Ayna Tutan Romanlar**, Akçağ Yay. Ankara 2008,s.220.

²⁵ Birol Emil, **Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Şahıslar Dünyası**, İstanbul Üni. Ed. Fak. Yay. 1984, s116.

Kendisine bakan baba dediği şahsın dilenci olduğunu öğrenince ona düşman kesilir. Parasız yatılı okuluna gider. İsmail daha sonra mühendis olacak ve kendisini yetiştiren babalığının elini öpmekten kendini alamayacaktır. Aka Gündüz'ün *Üvey Ana* (1933) adlı romanında anne ve babalarını kaybeden Lale ve Gül adlı ikizler temiz kalpli Lobut Ağabey tarafından evlat edinilip sevgi ile büyütülürler. Bu evde hem dürüst olmayı hem de milli şuur alırlar. Lobut Ağabey onları okutup Türk ailesi için mürebbiye olarak yetiştirmek ister.

Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* (1937) adlı eserinde de anne babası eşkıyalar tarafından öldürülen küçük Yusuf'u, kaymakam evlat edinir. Kaymakamın eşi, tıpkı *Yakılacak Kitap*'ta Vicdan'ı istemeyen muhtarın karısı gibi eve bir "köylü piçi"nin gelmesinden memnun olmadığını sık sık dile getirse de kaymakam Yusuf'u oğlu gibi sever. Yusuf bu yeni evde kaymakam ile karısı arasındaki geçimsizliği anlayamaz. Muazzez hariç herkese soğuk davranır.

Memduh Şevket Esenal'ın *Kendini Denize At* (1946) isimli öyküsünde Öksüz Hayri'yi bir komşu evine almış, mahalleli de okula yazdırmıştır. Yaşlı kadının sık sık tekrarladığı " *Sakın hocalardan şikayet getirme, kendini denize at daha âlâ!..*" ikazı ile Hayri denizi kendine mezar gibi görmeye başlar. Bir gün suçu olmadığı halde suçlu bulunup okuldan kovulunca eve giderken kendini denize atar ama kurtarılır. Çocuk büyüklerin her sözünü gerçek sanmaktadır.

Orhan Kemal'in "Bir Ölüye Dair" (*Ekmek Kavgası*,1949) adlı hikâyesinde anneleri intihar eden, babaları da askerde olan üç küçük çocuk korku ve şaşkınlık içindedirler. Annelerinin ölümü seçmesinin bir sebebi de çocuklarının karnını doyuramamasıdır. Çocukları mahalleli evlat edinir.

Şehit Çocukları

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yoğunlaşan savaşlar ve savaşın mağdur ettiği binlerce ailelerden geriye kalan yetim çocuklar, edebiyatımızda işlenen önemli bir izleğe dönüşmüştür.

Savaşların yol açtığı sosyal yıkımlardan en çok etkilenenler, şüphesiz çocuklar olmuştur. Daha oyun çağındaki yüzlerce çocuk, babaları vatan savunmasında şehit düştüğü için, ailelerinin geçim derdine ortak olmak zorunda kalmış ve küçücük bedenleriyle hayatın ağır yüküne omuz vermişlerdir.

Reşat Enis'in *Gece Konuştu* (1935) adlı romanında yer alan sokak çocuklarından biri de Efe Çakır lakaplı bir şehit çocuğudur. Yıllarca sokakların

olumsuz şartlarına maruz kalan, iyi beslenemediği ve sıcak bir yuva bulamadığı için hastalanan Efe Çakır, yakalandığı hastalığın pençesinden kurtulamayarak ölür.

Hayrettin Ziya'nın *İnsan Artıkları* (1937) adlı romanında da babaları cephede şehit düşen, daha sonra annelerini kaybeden ve kimsesiz kaldıkları için sokağa düşüp “insan artığı” olan iki sokak çocuğunun yangın yerlerinin harabeleri arasında verdikleri yaşam savaşı anlatılmaktadır.

Evlilik Dışı Doğan Çocuklar

Toplumumuzun evlilik dışı ilişki sonucu doğan çocuklara pek hoş bakmadığı ve onları kolay kabullenemediği bilinmektedir. Bu tip çocuklar, sürekli olarak dışlanmakta ve kendilerine aşağılayıcı birtakım adlar takılmaktadır. “*Daha doğar doğmaz hak etmediği bir günahı omuzlarında bulan bu çocuklar, bozuk bir psikolojiyle büyümekte ve içinde bulunduğu sosyal çevreye uyumda zorlanmaktadır.*”²⁶

Türk roman ve öykülerinde bu tip çocuklar üzerinde sıklıkla durulmuştur. Bu çocuklar, aile ilişkilerini büyük ölçüde etkilerler. Bir kısmı hiç suçları olmadığı halde anne babalarının günahlarını ödemek zorunda bırakılırken bir kısmı da özellikle düşmüş annelerin çocuklarıysalar annelerinin kaderlerini paylaşırlar.

Peyami Safa'nın *Sözde Kızlar* (1923) isimli eserinde de baba nikâhsız dünyaya gelecek çocuğu düşürmesi için anneye baskı yapar. Anne ise toplum tarafından yargılanacağını bilse de bu çocuğu dünyaya getirmeye karardır. Refik Halit'in *Bu Bizim Hayatımız* (1950) adlı eserinde baba evlilik dışı doğan çocuğunu yıllar sonra *Yakılacak Kitap*'ta ise ölüm döşeginde iken hatırlayıp onlara yardım etmek ister. Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul* adlı eserinde Adnan, Macide'den doğacak çocuğu istemez. Adnan onu “bela”, “felaket” olarak nitelendirirken Macide ise anne olacağı için sevinmektedir.

Sait Faik'in “Plajdaki Ayna” (*Mahalle Kahvesi*,1950) adlı hikâyesinde düşmüş bir kadının para kazanmak için gayri meşru çocuğunun gözü önünde ilişkiye girmesi anlatılmaktadır. Böyle bir hayat içinde büyüyen çocuğun geleceği karanlıktır.

Anne Babaların Çocukların Eğitimiyle İlgilenmesi

Anne babanın çocukların eğitimiyle ilgilenmesi meselesi Halide Edip'in romanlarında genişçe yer tutar. Çünkü Halide Edip de bir annedir. *Seviye Talip*'te (1910) Macide kocasının idealindeki eş olunca oğlunun dersleriyle uğraşır, çocuk

²⁶ Genç Osman Geçer, **Türk Romanında Sokak Çocukları**, Hacettepe Üniversitesi, SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s.31.

terbiyesiyle ilgili İngilizce kitaplardaki metotları çocuğunun üzerinde dener. Oğluna mertlik, dürüstlük telkin eder, iradeli insan olmasını öğütler. *Seviye Talib*'deki Hikmet, Avrupa'dan yeni terbiye metotlarıyla dönen babası sayesinde "modern" usulle eğitime çalışılır. *Handan* (1912) romanında da başlarda tahsil ve terbiyesi dolayısıyla Handan'ın çocukluğundan bahsedilir. "Bu durum, erkekle tahsilde ve düşüncede eşit kadın yetiştirmekle ilgilidir. Fakat bu romanda da iki çocuk vardır ki aileyi, kadın-erkek arasında bir fikir veya ihtiras ortaklığı olmaktan çıkararak cemiyetin temeli haline getirir."²⁷

Sinekli Bakkal'daki (1936) Rabia ile Peregrini'nin oğlu Recep, Robert Kolej'de okumuştur. O, Doğu-Batı sentezini yapabilmiştir ve Halide Edip'in özlediği bir şahsiyettir. Bu gençlerin hepsi çocukluk terbiyelerinden aldıkları ile birer kişilik kazanmışlardır.

Yazarın olgunluk eseri sayılan *Sinekli Bakkal*'da (1936) çocuklar çoktur. "Babası kadın rolünü canlandıran ile annesi bir imamın kızı olan Rabia'nın annesinden uzakta tek başına var olma mücadelesinin romanıdır. Kendisi de riskli bir hamileliğin ardından anne olduğunda da roman sona erer."²⁸ Rabia'nın çocukluğu dolayısıyla maruz kaldığı iki terbiye sistemi onda sentezlenir, böylece ruh ile madde arasında bir dengenin kurulmasıyla sonuçlanır.

Pek çok gencin yer aldığı *Tatarcık*'ta (1939) bu gençlerin yetişmeleri üzerinde de durulmuştur.

Yakup Kadri'nin eserlerinde çocuk kahramanların sayısı fazla değildir. Bu çocuklar içinde hatırlanacak kadar tesirli olanlar azdır. "Zira Yakup Kadri çöküş devri romancısıdır. Değer ölçülerinin bozulma ve çatışma anlarını yakalar ve bütün malzemeyi bunun etrafında toplar. Bu atmosfer içinde çocuklar kötü şartların kurbanı olan biçarelerdir. Ve onlardan gelecek için de bir şey beklemek boşunadır. Fakat çevre her yaşta o kadar çok çaresiz ile doludur ki bu çocuklar üzerinde yazarın ayrıca durmasına da lüzum kalmaz."²⁹ Kiralık Konak (1922) adlı eserinde birlikte büyüyen Seniha ve Hakkı Celis farklı tercihlerle hayatlarına yön verirler. Seniha, sefih bir hayatı tercih ederken Hakkı Celis, sonradan çıkacak olan Çanakkale Harbi'ne girer ve şehit olur.³⁰

²⁷ İnci Enginün, **Yeni Türk edebiyatı Araştırmaları**, s.56.

²⁸ Ceylan Ersun, **Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Türk Romanlarındaki Anne-Kız İlişkilerinin Psikanalitik İncelemesi**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul 2007, s.38.

²⁹ Alev Sınar, **age.**, s.108.

³⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Kiralık Konak**, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s.285.

Yakup Kadri'nin Bektaşı tekkesinin şeyhi ile evli bir genç kadın arasındaki aşk anlatılırken Bektaşiliğin çöküşünü de vurguladığı *Nur Baba* (1922) isimli eserinde de çocukluk günleri ve tecrübelerinin geleceği tayin ettiğini görürüz. Nuri'nin inatçılığı sekiz dokuz yaşlarındayken başlamıştır. *Ankara*'da (1934) mebus Murat Beyin çocuklarından kısaca bahsedilir.

Geçmişin Geleceğe Dönüşmesi: Çocukluk Yıllarının Kişiliğe Etkisi

Üslubundaki sadelik ve konuşma dilini büyük bir başarıyla kullanması dolayısıyla çocuklar tarafından da okunan bir yazar olan Reşat Nuri Güntekin, roman ve öykülerinde çocuk kahramanlara çok fazla yer vermiştir. O, belki de çocuğa önem ve değer veren yazarlarımızın başında gelir. "*Bunun sebebi, romancının öğretmen olmasından gelen bir tecrübe ve dikkatle çocuğu, sadece kendi çağı ve dünyası içinde bir varlık olarak değil, bir yığın psikolojik ve sosyal problemi bulunan bir vakıa olarak almasıdır.*"³¹ Özellikle romanlarında asıl kahramanlarını çocukluktan itibaren tanıtan Reşat Nuri, çocukluklarının onların kişilikleri ve yaşamları üzerindeki etkisinden söz eder. Çocukluktaki bazı tecrübeler ve büyüklerle olan ilişkiler, kişilerin geleceğini genellikle olumsuz yönde etkiler. Reşat Nuri'de bunun en çarpıcı örneklerini görebiliriz. *Damga*'da (1924) İffet'in hayata bakışı çocukken şekil alır ve yine çocukken dinlediği bir masal bütün hayatını etkiler. Çocukluğu debdebeli bir konakta geçmiştir. Diğer çocuklar gibi sokakta oynayamaz. Bir mabeyin paşasının oğlu olduğu için mahalle çocuklarıyla arkadaş olması yasaktır. *Dudaktan Kalbe*'de (1925) çocukken ezilen Kenan, büyüyünce başkalarını ezer. Çocukluğunda yaşadığı olaylar, onun mizacına bir istikrarsızlık vermiştir. Lamia da "*dar aile çevresinde bir çocuğun yaşayabileceği en trajik tecrübelerden geçmiştir.*"³² ama Kenan'ın tam zıddı bir yetişkin olur.

Akşam Güneşi'nde (1926) Jülide'nin bütün hayatını etkileyecek büyük aşkın tohumları, o daha çocukken atılmıştır. *Acımak*'ta (1928) Zehra, iyi bir öğretmen olmasına rağmen çocukluğunda kendisine ailesi ile ilgilenmeyen bir serseri bir ayyaş olarak tanıtılan babasına duyduğu nefret yüzünden merhamet duygusuna sahip değildir. Büyükannesinin, teyzesinin kocası tarafından öldürüldüğünü anlatması da daha çocukken Zehra'nın erkeklerden korkmasına neden olmuştur. "*Çalılıkuşu'nda Feride'nin öğretmenlik yaptığı yerlerdeki çocuklar da yer alır. Hem*

³¹ Birol Emil, **R. Nuri'nin Romanlarında Çocuk**, Mehmet Kaplan'a Armağan, Dergâh Yay. İstanbul 1984, s.94.

³² Birol Emil, **age.**, s.230.

ailedeki hem okuldaki yanlış eğitimden söz eden eserde bu çocukların maceraları sonuna kadar takip edilmez."³³

Bir Kadın Düşmanı'nda (1943) Ziya çirkinliği yüzünden ailesi ve arkadaşları tarafından reddedilmiş, sevgisiz bir ortamda büyümüş, daima ezilmiş, ezilmemek için ezmeye karar vererek etrafına zarar veren bir çocuk; insanlara, özellikle kadınlara karşı kırıcı olan ve iç dünyasını gizleyen bir yetişkin olur.

Memduh Şevket Esendal'ın *Miras* (1924) adlı romanında haftalarca anne babasını görmeden sevgisiz bir ortamda büyüyen Canip, annesinden nefret eden, onun ölümünü bekleyen bir yetişkin olur. *Ayaşlı Ve Kiracıları* (1934) adlı romanında huysuz, şımarık bir çocuk olan Turhan Mukimiddin'i bu hale getiren anne babasının yanlış terbiyesidir. Anne kızınca baba çocuğa arka çıkar, birbirleriyle kavga edince çocuğu döverler. Anne, çocuğunun şımarıklığından o kadar bıkmıştır ki onu sevmek bile içinden gelmez. Yazar *İki Ana İki Kız* (1926) adlı hikâyesinde de kızlarına ilaç içirmeye çalışan anneler ile içmemek için direnen çocuklar arasındaki mücadeleyi anlatmaktadır. Anneler sabırlı, çocuklar inatçıdır. *Hacı Dedemin Evi* adlı öyküde de daha Hayriye doğmadan savaşa giden ve uzun süre haber alınamayan babasını sekiz yıl sonra gören çocuk içgüdüyle onu tanır, boynuna sarılır. Kapı kapı dolaşarak babası yok diye kendisine acıyanlara babasının döndüğünü haber verir. *Bir Haydut Kuş*'ta (1928) kuşun yılanı parçalamasını şaşkınlıkla seyreden çocuk, kuşlardan soğur ve babasına konuyu anlattığında canlıların kendinden güçsüzleri yok ettiklerini öğrenince yaşamak için otları ya da hayvanları yemeyi çok adice bulur.

Çocukların anne babalarıyla münasebetleri üzerinde duran Ahmet Hamdi Tanpınar, "*özellikle aile büyüklerinin çocukların gelişmesi üzerindeki olumsuz etkisi veya çocuklukta yaşanan olayların karakter üzerindeki menfi tesirlerine dikkatleri çeker. Abdullah Efendi'nin Rüyalari'nda (1943) yer alan "Evin Sahibi" adlı öyküde, Mahur Beste'de (1944), Huzur'da(1949), Sahnenin Dışındakiler'de (1973) bu menfi tesirle karşılaşırız.*"³⁴ "*Evin Sahibi*" adlı hikâyede çocukluğu deli bir anne ile dedenin yanında geçen öykü kahramanı, aynı akıbete kendi de uğrayacak, irsiyetin de tesiriyle aynı paranoyak hareketlerde bulunacak ve tımarhaneye düşecektir.

Mahur Beste'de (1944) Ata Molla en küçük kızı Atiye çocukken her gece onu uyandırır, enfiye koklaması için onu zorlar. *Sahnenin Dışındakiler*'de (1973) Sabiha daima kavga eden veremli bir anne ile alkolik bir babanın kızıdır. Anne ve

³³Alev Sınar, *age.*, s.113.

³⁴Alev Sınar, *age.*, s.116.

babası onu hep birbirlerinden çalmaya gayret etmişler, onunla hep ayrı ayrı konuşmuşlar, çocuk anne babasını dinlemekten bıkınca da ona çok küçük yaşta ne yapacağını bilemediği bir hürriyeti vermişlerdir. Sabiha dayak dâhil her şeye razıdır; yeter ki anne ve babası bağırmasınlar. Sabiha ömür boyu bağırın insanlardan korkacaktır.

Huzur'da (1949) tıpkı eserin erkek kahramanı Mümtaz gibi Nuran'ın da bütün hayatına çocukken aldığı terbiye tesir eder. Köklü bir ailenin kızı olan Nuran, kültürlü bir ortamda yetişmiştir. Duygularını gizlemeyi daha çocukken annesinden öğrendiği Nuran'ın yaşadığı büyük aşkta da büyükannesinin macerası, dolayısıyla kalıtımın tesiri vardır. *Huzur*'da Mümtaz'ın yakından tanıdığı iki çocuk da yer alır: Sabiha ve Ahmet. Sabiha her şeyi değiştiren çocuktur. O, evin masalıdır. Ahmet ise çekingen, ablasının ölümünden dolayı kendini suçlu gören, içine kapalı, sessiz bir çocuktur. Tanpınar, çocukluk ile ilgili düşüncelerini *Sahnenin Dışındakiler*'de şu cümleler ile dile getirir: "...çocukluk, yalnız sonu ergenliğe, rüşte varan bir yol değildir. O, aynı zamanda bir yığın tatlı hususiyetin, tabiatla derin kaynaşmanın, hayatla her tecrübeden uzak şahsi bir bakışın mevsimidir. Onu kendinde kuvvetle devam ettirebilenler daha ziyade şahsiyetlerindeki aksayılarla sevilirler."³⁵

Çocuğa Karşı Şiddet Kullanılması

Çocuğa yönelik şiddet, doğurduğu olumsuz etkiler bağlamında işlenmiştir. Yakup Kadri'nin *Yaban*'ında (1932) dayakla terbiye edilmeye çalışılan İsmail vardır. Annesi ve ağabeyinden yediği dayaklar onu daha da ahlaksızlaştırır. Cahil toplumun eğitim metotları ilkel ve zararlı sonuçlar vermektedir.

Reşat Nuri'nin "Bilek Saati" (*Sönmüş Yıldızlar*,1923) adlı hikâyesinde en ufak hatasında babasının şiddetli kamçılarına maruz kalan on bir yaşındaki cılız Niyazi, dayaktan kurtulmak için yalana başvurmaktadır. Yine Reşat Nuri'nin *Yeşil Gece* adlı romanında Remzi'nin gayreti ile hocanın sopasındaki keramet bir araya gelince haşarı çocuk, uslu bir hafız haline gelir. Ancak zayıf çocuk, hıfzını dinlettiği akşam ölür.

Memduh Şevket Esendal'ın *Seni Kahve Paklar* (1924) adlı hikâyesinde kahvede uyukladığı için alaya alınan baba, "vaktini yedi sekiz yaşlarındaki zayıf bünyeli kızını döve döve 'zihnini açarak' hafız yapmaya vakfeder. Babasından çok korkan çocuk bir gün bayılınca, komşuların ve doktorun müdahalesiyle bu

³⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Sahnenin Dışındakiler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s.58.

*işkenceden kurtulacaktır.”*³⁶ Peyami Safa'nın Server Bedii ismiyle yazdığı *Korkuyorum*'da Zehra hem öz hem de üvey annesinden dayak yer.

Orhan Kemal'in *Baba Evi* (1949) adlı romanında baba bir baskı unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Belli bir sosyal statüye sahiptir ve bu statüsünü kullanarak oğlunun okuması için bütün baskı yollarını dener. Ona göre kendisi gibi bir adamın çocuğu çok başarılı olmalıdır. Aile içerisinde belli kurallar oluşturan baba, bu kurallarından hiçbir zaman taviz vermez.*”³⁷ Kendi çocukluğu ile oğlunu karşılaştırarak, okumayı sevmeyen oğlunu döven baba, şiddet unsurun başvurmaktadır.

Çocuk ve Okul

Bu dönem eserlerinde çocuk-okul ilişkisi de sıkça başvurulan tematik hususlardandır. Özellikle birçok yazarın öğretmen olması, öğrencileri yazarın nesnesi yapmaya neden olmuştur. Peyami Safa'nın *Yalnızız* (1951) isimli romanında Samim, Simeranya adını verdiği “ütöfik” dünyasında çocuğu yönlendirecek kılavuz öğretmenlere yer verir. J.J.Rousseau'nun, J. Dewey'in fikirlerini uygulayacak olan bu öğretmenler, çocuklara öğrenmenin yolunu göstereceklerdir. Çocuk her şeyi değil merak ettiği şeyi öğrenecektir.

Mithat Cemal Kuntay, *Üç İstanbul* (1938) adlı romanında Darüşşafaka'da okuyan Adnan'ı özellikle yüzünün kendileri gibi solgun ve bakımsız olmayışından dolayı arkadaşları kıskanır ve aralarına almazlar. Sait Faik'in “Zemberek” (*Şahmerdan,1940*) adlı hikâyesinde ise sadece kendisinin saati olduğu için dersin bitmesine ne kadar kaldığını arkadaşlarına haber veren Celil, zembereği kırılıp saati söyleyemeyince yuhalanır ve dışlanır.

Refik Halit'in *İstanbul'un İçyüzü* (1920) adlı eserinde İstanbul'un en kirli hafiyelerinden biri olan Ahmet Bey daha on yaşında büyüklere özenen, sigara içen, rakı ve kumara düşkün bir çocuktur. Sınıfta konuşanı öğretmene hemen o jurnal eder. Memduh Şevket Esendal'ın “Döğüş” (*Otlakçı,1946*) başlıklı hikâyesinde on yaşındaki Akif, okulda zorba geçinen on üç on dört yaşlarındaki Aziz'e harçlığını kaptırınca öğretmene şikâyet ederek parasını geri alır.

Çocuk ve Sokak

Sokaklar aile denetiminden uzak olduğu için her türlü olumsuz koşulları barındıran ve sokak çocukları kavramıyla da tamamen menfi bir anlama bürünen

³⁶ Alev Sınar, *age.*, s.130.

³⁷ Gıyasettin Aytaş, *age.*, s.105.

mekân olarak eserlerde konu edilmiştir. Reşat Nuri'nin *Miskinler Tekkesi* (1946) adlı romanında Anadolu belediyelerinin ucuz bir bursla İstanbul'a okumaya gönderdiği zeki fakat fakir çocuklar ile boşanma, cinayet gibi sebeplerle yıkılan ailelerin açığta kalan çocukları, gittikleri Nur-ı İrfan adlı mektepte yardım toplamak suretiyle dilencilığe alıştırılır. “*Reşat Nuri bu romanda adeta dilencilığın felsefesini yapmakta ve nasıl daha kazançlı hale getirileceğini göstermektedir.*”³⁸ Yazarın, *Vurun Kahpeye* (1926) romanında ise okuldaki çocuklar üzerinde durulur. Roman kahramanı idealist öğretmen “*Aliye, okuldaki eşraf çocukları ile memur çocuklarının ayrı bir sınıfta okutulmasını doğru bulmaz.*”³⁹ Romanda idealist bir öğretmenin Anadolu'daki gerici, ayrımcı ve hurafelerle dolu sosyolojik havaya karşı kendi çocuklarını/ öğrencilerini kurtarmaya çalışması küçük Durmuş üzerinden verilmeye çalışılır.

Sait Faik'in “*Kalorifer ve Bahar*” adlı hikâyesindeki kenar mahalle çocuklarının bazılarının kolay çalabilenler diye başparmakları, dilendirilmek üzere seçilenlerin de ayakları yoktur. Orhan Kemal'in “*Teber Çelik'in Karısı*” (*Ekmek Kavgası*,1949) adını taşıyan hikâyesinde fakir bir ailenin dört yaşındaki çocuğu Kasım yarı çıplak, yarı beline kadar ıslak bir vaziyette dilenmektedir. Tanpınar'ın *Huzur* (1949) adlı romanında da vapur iskelesinde yüzü gözü çamur içinde bir kız çocuğu “*Allah sevgilini bağışlasın!*” duasıyla Nuran'dan para ister. Bu romandaki bir başka sokak çocuğu da on, on bir yaşlarında bütün vücudu sivilce ve yara içinde, mezarlardaki mum artıklarını toplayan kız çocuğudur. Mümtaz onun az bir kazanç karşılığında her şeyi satabileceğini düşünürken kız onun canının sıkıldığını anlayarak dua etmesini tavsiye edince çocuğun imanına hayran kalır.

Para kazanmak için alın teriyle çalışan çocuklar da vardır. Sait Faik *Medarı Maişet Motoru*'nda (1944) denizden topladıkları veya çöpte buldukları çürük meyvelerle beslenen ve çoğu tifoya yakalanan bu çocuklardan söz eder. Adada fakir her erkek çocuğu, bir esnafın yanına çırak girmektedir. Ancak hırsızlarla açığözler istisnadır. Onlar çalışmadan para kazanmanın peşindedirler. “*Francala mı Ekmek mi?*” (*Şahmerdan*,1940) adlı hikâyede ise en büyük hayali milli piyangodan büyük ikramiyeyi kazanmak olan kimsesiz sokak çocuğu Ahmet vardır. Eğer kazanırsa yeni elbiseler ve francala almayı hayal eder. Arada eline para geçince francala ile ekmek

³⁸ Alev Sınar, *age.*, s.172.

³⁹ Abdulkadir Hayber, **H. Edip, Y. Kadri ve R. Nuri'nin Romanlarında Nesil Çatışmaları**, MEB Yayınları, İstanbul 1993, s.68.

arasında tereddüt etmekte, canı çok istese de onu francala yerken görürlerse para vermekten ve karnını doyurmaktan vazgeçeceklerini düşünerek ekmekle yetinmektedir.

Sabahattin Ali *Kuyucaklı Yusuf*'ta (1937) kendi çocukluğunun geçtiği Edremit'teki çocuklardan söz eder. En itibarlı ve en sözü geçen sınıf orta halli veya fakir fakat namuslu aile çocukları olan kabadayı ve ağırbaşlı çocuklardır. Küçük ve zayıf çocukları himaye ederler. İkinci grup mektebe giden çalışkan, terbiyeli, kendi halinde çocuklardır. Bunlar kavga etmezler. Başları derde girince babalarına şikâyet ederler. Üçüncü grup haylaz, kavgacı, insafsız kabadayılardan oluşur. Sebepsiz kavga çıkarırlar, mahalle onlardan bıkmıştır. Dördüncü grup yüzsüz, korkak, yılışık, haylaz olanlardır ki çoğu memur çocuğudur. Evde daima dayak yiyen ve sık sık okuldan kaçan bu çocuklar, diğer çocuklar tarafından hor görülür, kovulurlar. Son grup ise çekingen, korkak çocuklardan oluşur. Onlar feleğin sillesini yemiş, boğaz tokluğuna çalışan fukara çocukları veya analarını beslemek zorunda kalmış yetimlerdir. Herkes onlara acır. Yusuf uzun süre bu gruplardan hiçbirine katılamaz. Ancak açıkça kendisiyle alay edilince yumruklarını tutamaz ve o günden sonra bütün çocuklar ondan çekinir.

Çocuk ve Savaş Yılları

Ateşten Gömlek'te (1922) Türk çocuğu işgal kuvvetlerinin ilk hedefi olarak vahşice öldürülürken *Vurun Kahpeye* (1926) romanında okuldaki çocuklar üzerinde durulur. Bu eserde küçük, fedakâr Durmuş'un kahramanlığı yüceltilir. Küçük Durmuş'un öğretmeniyle birlikte Kuva-yı Milliye'ye canını hiçe sayarak yaptığı katkılar anlatılır.

Halide Edip, çocukların ıstıraplarını Milli Mücadele yıllarında Anadolu'da çok çarpıcı ve derin bir şekilde yaşar. Gördüklerini işlediği öykülerinde o; kan, ateş, kimsesizlik, korku, açlık ile yoğrulmuş ama yaşam arzusu kırılmayan, geleceğini kurmaya çalışan Türk çocuklarının çabalarını, Türkiye'nin geleceği için teminat sayar ve yüceltir. Bu dönem hikâyelerinin en güzeli *Himmet Çocuk*'tur. *Himmet Çocuk*, yeni Türkiye'nin kurucusu, yeni bir kahraman tipinin sembolü olur. "*Himmet Çocuk*, yazarın *Tedkik-i Mezalim Komisyonu faaliyetlerine katıldığı günlere ait bir hatıra-hikâyedir(...) Himmet Çocuk çetin Anadolu tabiatını büsbütün güçleştiren savaş günleri içinde, o tabiatı yenmeyi başarmış bir kahramandır.*"⁴⁰

⁴⁰ İnci Enginün, *age.*, s.64.

Yakup Kadri'nin "On Dört Yaşında Bir Adam" (1921) başlıklı öyküsünde de Himmet çocuğun bir benzerine rastlarız. Yazar, Yunanlılar tarafından nişanlısına gözlerinin önünde tecavüz edilen bu şehit çocuğunun asil duruşunu ve ailesinin bakımını üstlenmesini gıptayla anlatır.

1.2.2. Şiirlerde Çocuk

Toplumların kendilerini bilmelerinden itibaren bir varoluşsal kaygı gütmeleri ve bu kaygıyı giderecek çeşitli argümanları kullanmak istemeleri bir zorunluluktur. Kendilerine ait dil, kültür, yaşam biçimi ve medeniyet tasavvuru bu zorunluluğun birer neticesidir. C.G. Jung'un "*atalarımızın yaşamının kalıntılarını kapsar.*"⁴¹ diye nitelediği bir milletin *ortak bilinçdışının* bir yansıması olan dil ürünleri, doğaldır ki en kıymetli milli unsurlar olacaktır.

Türk edebiyatının en önemli özelliklerinden biri de ortak bilinçdışından bilince taşan imgeleri o günün koşullarında yaşanan zorlukları dile getirmede edindiği şairlerdir. Bu sanatçılar ve vücuda getirdikleri eserler Türk'ün sosyopsikolojik yaşam tecrübelerini güzel bir Türkçeyle/ "*Türk'ün ses bayrağıyla*"⁴² gözler önüne serer. Özellikle yakın dönem yazılan eserlerden hareketle sanatçıların/şairlerin toplumun sosyal, siyasal, kültürel ve psikolojik hayatında görülen sıkıntıları ve sarsıntıları, kendi pencerelerinden nasıl izlediklerini görmüş oluyoruz.

Şairin toplumu izlediği, aynı zamanda toplumun da onu izlediği pencere şüphesiz ki şiirleridir. Çünkü şiir, çocuğun duygu ve hayal dünyasının; yazınsal, estetik ve ahenk zevkinin; düşünce ve karakter yapısının oluşmasına yardım eder. "*Çocuğa güzellik ve insanlık duyguları ile ulus ve yurt sevgisi kazandırmada*"⁴³ şiirin etkisi çok fazladır.

Cumhuriyet döneminin başlangıcından itibaren başta hececi şairler olmak üzere pek çok edebiyatçının çocuk şiirine önemli katkılarda bulunduğu görülür. Bu şairler arasında öncelikle *Altın Işık* (1924) ile Ziya Gökalp'ı, *Akıncı Türküleri* (1938)'yle Faruk Nafiz Çamlıbel'i, *Kuş Cıvıltıları* (1938)'yle Yusuf Ziya Ortaç'ı, *Sizin İçin* (1938)'deki şiirleriyle Hasan Âli Yücel'i saymak gerekir. Bunlara Orhan

⁴¹ C.G. Jung, *Analitik Psikoloji*, Payel Yayınları. İstanbul 1997,s.37.

⁴² Mitat Durmuş, *Mitopoetik Şair – Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, (Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin tematik Bakımdan İncelenmesi)*, Manas Yay. Elazığ 2010,s.38.

⁴³ A. Ferhat Oğuzkan, *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayınları, Ankara 2000, s.212.

Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Hıfzı Tevfik Gönensay ve Mehmet Faruk Gürtunca gibi şairleri çocuklara uygun bulunan veya yalnızca çocuklar için yazan şairleri de eklemek gerekir. Çocuk şiirinin gelişmesini Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Çocuk ve Allah* (1940)'daki şiirlerinden Halide Nusret Zorlutuna'nın *Yurdumun Dört Bucağı* (1950)'ndeki şiirlerine kadar, gittikçe yükselen bir edebî değer çizgisi içinde izlemek mümkündür. Dağlarca'nın gerek *Kuş Ayak* (1971) ve gerekse *Balina ile Mandalina* (1976)'daki şiirlerinde erişilen seviye, çocuk şiirinin Cumhuriyet döneminde kaydettiği aşamayı göstermesi bakımından önemlidir.

Bununla birlikte, aynı dönemde, çocuk şiirinin ne olduğu konusunda yapılan tartışmalar daha bilimsel bir nitelik kazanmış ve buna dayalı olarak daha pedagojik yaklaşımlar sergilenmiştir. Bu tartışmaların önemli bir boyutu da, yetişkinler için yazılmış bir şiirin, konu ve tema açısından çocuklar tarafından rahatlıkla anlaşıldığı ve ondan edebî zevk aldığı gerçeğidir. Cumhuriyet döneminde yetişkinler için yazılan pek çok şiirin, bir metin ya da okuma parçası olarak Türkçe ve edebiyat ders kitaplarına alınmasının nedeni bu olmalıdır. Bu tarz şiirlerin hemen bütün çocuk şiir antolojilerine rahatlıkla girdiğini söyleyebiliriz.

Cumhuriyet döneminde yayınlanan çok sayıdaki çocuk şiirleri antolojisi arasında Orhan Seyfi Orhon'un, *Hayat Bilgisi Şiirleri* (1929); Türker Acaroğlu'nun, *Çocuk Şiirleri Antolojisi* (1944); M. Sunullah Arısoy'un, *Deste* (1951); Şükrü Enis Regü'nün, *Şiir Bahçesi: Çocuklar İçin Atatürk, Memleket, Tabiat ve Aile Şiirleri* (1958); Ferit Ragıp Tuncor'un, *En Güzel Çocuk Şiirleri* (1958); Hüseyin Karakan'ın, *Şiir Filizleri* (1959); Rakım Çalapala'nın, *Yavrutürk Şiirleri* (1968); Memet Fuat'ın, *İlkokul Çocukları İçin Şiirler* (1968); Ümit Yasar Oğuzcan'ın, *Çocuklara Şiirler* (1971) adlı kitapları bulunmaktadır. Bu antolojilerin genel karakteristiği, şiirlerin bir kısmının büyükler için, bir kısmının ise yalnızca çocuklar için yazılmış şiirlerden seçilmiş olmasıdır. Günümüzde bu anlayış doğrultusunda hazırlanan antolojilerin yanında, hedef ve davranışlar itibarıyla daha iyi ayarlanmış çocuk şiirlerini içeren ve büyük ilgi gören antolojiler de yayınlanmaya devam etmektedir.

Yayınlanan antolojiler arasından Memet Fuat'ın eserine baktığımızda yazın dünyamızın pek çok güzide isminin çocuk şiirleri yazdığına tanık oluruz:

“Nazım Hikmet’in Dörtnala Gelip Uzak Asya’dan, Japon Balıkçısı, Kızçocuğu; Asaf Halet Çelebi’nin İnsanlar, Şehir, Tahtadan Yaptığım At, Şefkat, Şamandıra Baba, Kedi; Cahit Sıtkı Tarancı’nın Robenson, Öyle Dalmışım ki, Çocukluk, Müjde; Ziya Osman Saba’nın

Çocuk Gülüşleri, İyi İnsanlar, Patik Yap, Kunduracı, Bir Yer Düşünüyorum, Çocuklar Bakıyorlar; Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Hele Bir Başlasın, Oğlum Mehmed'e, Bir Yaz Geçti, Taze Taze, 7 Tane Erik Ağacı, Pul Pul; Orhan Veli'nin Gemliğe Doğru, Deniz, Asfalt Üzerine Şairler, Ağacım, Saka Kuşu, Robenson, Rüya, İnsanlar, Bayram, Gözlerim, Harbe Giden, Ne Kadar Güzel, Gemilerim, Kızılıcak, Bir İş Var, Kapalı Çarşı, Deli Eder İnsanı, Pırpırlı Şiir, Gün Olur, Dalgacı Mahmut, İçerde; Oktay Rıfat'ın Şükür, Hayranlık, Yıldızlar, Ekmek ve Yıldızlar, İskele, Manzara, Vazife, Uçaklar, Su Gibi Geçen Günler, Nanoç'un Çocukluk Resmi, Pencere, Ölümsüz, Köse Basım; Melih Cevdet Anday'ın Serçe, Ağaçların Yukarıdaki Yaprakları, Ellerimiz Gibi, Bir Misafirlige, Alışamadım, Gökyüzü Haritası, Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç, Tohum, Düzenli Dünya, Bu Gelen Gün, Bize Bağlı; Behçet Necatigil'in Yıldızlara Uyku, Mavi Işık, Yıldızlar, Ekmek Kırıntıları, Dörtlü Yonca, Evcik, Tahta, Kürsü, Çocuklar, Çocuklar, Fıkra, Yeni Yıla Girerken, Üç Turunçlar, Duman, Hesaplar, Korku; Cahit Külebi'nin Hikâye, Uçak Yolculuğu.”

Çocuk hakkında şiir yazan şairlerin çokluğu nedeniyle, biz de Cumhuriyet dönemi şiirinde çocuğun nasıl ele alındığını özellikle birkaç sanatçımızın şiirlerini baz alarak vermeye çalışacağız. Zira çalışmamızın kapsamının darlığı, bütün şiir ve şairlere eğilmemize imkân vermemektedir.

Cumhuriyet dönemi şairleri, çocuğun eğitimi amacıyla şiirler yazdıkları gibi (F. Hüsnü Dağlarca, Rıfat Ilgaz); çocuğu idealize ederek onun üzerinden bir gelecek inşa etmek isteyenler (Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nazım Hikmet) de vardır. Biz bu iki yaklaşımı da kapsayacak bir değerlendirmede bulunmak istedik. Öncelikle çocukları idealize etmeden onlara seslenen şairlerden başladık.

Çocuk duyarlılığını ve çocuk dünyasını çok çeşitli yönleriyle ele alıp bunları eserlerinde çocuk okuyuculara ileten şairlerimizden en önemlisi belki de Fazıl Hüsnü Dağlarca'dır. Dağlarca'nın şiirlerinde çocukların ayrı bir yeri vardır. Çocuklar için pek çok şiir yazan Dağlarca, çocuk temasını tüm eserlerinin, tüm edebiyat yaşamının oluşumu, çıkış noktası, kendi deyişiyle ön sözü olarak görmektedir. “*Dağlarca yalnız çocuk şiirlerinde değil, toplumsal içerikli diğer tüm şiirlerinde de çocukluk*

duygularının etken olduğunu, şiirde, çocuğun önemli bir yapı taşı oluşturduğunu dile getirmektedir.”⁴⁴

“Şiirimizin Koca Çınarı” denilen Fazıl Hüsni Dağlarca’nın çocuk şiirleri, bir şairin çocuk düzeyine inip onlar için yazdıkları değildir yalnızca. Yetişkinin içindeki çocuğu sergileyen, insanoğlunu daha yakından tanımamızı, daha iyi kavramamızı sağlayan ipuçlarıdır. “Şaire göre, çocukluk şiir için önemli bir kaynaktır. Bu kaynak sürekli dönüşen, yenilenen, yeni anlamlar sunan bir malzemedir. Şairin çocuk konulu şiirlerinin tümünde çıkış noktası şudur: çocuk insan gerçeğini en büyük yetkiyle aydınlatabilecek tek kaynaktır.”⁴⁵

Fazıl Hüsni Dağlarca, Türk edebiyatının tarihi gelişim süreci içerisinde çocuğa en fazla önemi ve değeri veren, çocuk edebiyatımızın gelişmesine en büyük katkıyı sağlayan ve roman, öykü, oyun gibi türlerin içerisinde en zor tür olan şiiri seçerek, çocuk şiirimizin en mükemmel örneklerini Türk şiirine kazandıran başarılı bir sanatçımızdır. Dağlarca, çocuk şiirlerini tek tek yazdığı şiirlerin yanı sıra tema ve kitap bütünlüğünde de sınıflama yapabilmiş bir şairdir. Çocuk kitaplarında ele aldığı konuyu öykünün gelişimine göre birbirini izleyen ama tek tek okunduğunda bağımsız bir şiir tadı verebilen şiirlerle anlatmaktadır. Öyle ki, bu çocuk kitaplarında uzun bir öykü -öykünün gelişimine uygun olarak- tek tek şiirlerle anlatmaktadır.

Dağlarca’nın şiirlerinde çocuğun dünyasında, doğada, yaşamda, toplumda var olan her nesne, her olay konu edinilmiştir. O, günlük yaşamda karşımıza çıkan sıradan nesnelere, organların, durumların, olguların, her şeyin şiirini yazmıştır. *Kuş Ayak, Balina ve Mandalina, Yazıları Seven Ayı* adlı kitaplarında doğanın insanlar dışında kalan diğer canlıları olan hayvanlarla tanıştırılan çocuk, hayvanları sevmeyi, korumayı ve onlarla dostluk kurmayı öğrenir.

*“Dedi ki kuşkonmaz
Düşte kımıldar gibi
Çok kızıyorum
Adımı böyle koyanlara ben.”*⁴⁶

Kuş Ayak, Bitkiler Okulu adlı eserlerde somut ve bir canlı olarak çocuğun dünyasında yerini alır. Dağlarca’nın dilinde çiçekler, ağaçlar, dağlar, ovalar, kırlar, nehirler, toprak, su ve besinler adeta canlandırılır ve çocuklar için hareketli hale

⁴⁴ Müge Sucu Polat, **F. Hüsni Dağlarca’nın Şiirlerinde Çocuk Teması**, T.C. Kültür Bak. Yay. Ankara 2002, s.83.

⁴⁵ Müge Sucu Polat, **age.**, s.386.

⁴⁶ Fazıl Hüsni Dağlarca, **Bitkiler Okulu**, Doğan Kitapçılık, İstanbul 1999, s.31.

getirilir. Şairimiz Dağlarca, doğa unsurlarına bir kişilik kazandırarak, çocuk okuyucularının dikkatini çekmeyi başarır. Çocuk gözüyle doğa canlı ve renkli bir âlemdir.

“1
Ayakta
Dururken dinlenir
Güzel bir oyunun
Direğidir.”⁴⁷

Dağlarca'nın *İlkokul 1'deki, Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda, İlkokul 3'teki* adını verdiği kitaplarda yoğun şekilde çocuk ve okul teması işlenir. Okul, sıra, öğretmen, kalem, harfler, sözcükler, sayılar, Türkçemiz gibi çocuğa yeni pek çok kavram oyun içerikli şiirle sevdirmeye çalışılır.

“- Gökyüzünde
Kuşlar birbirini yer.
Deniz altında
Balıklar birbirini yer.
-Ya yeryüzünde peki, Cin?
-Ne var şaşacak
İnsanlar birbirlerini yer Cincik”⁴⁸

Şairin *Cincik* ve *Cin İle Cincik* adlı iki çocuk kitabı 21. Yüzyılda çocuğun kendine, topluma, ülkesine ve dünyaya kendi yaşından bakıp değerlendirdiği ve bugünün yetişkinlerine de ders verdiği eğitici-öğretici nitelikteki şiirlerden oluşmaktadır. Dağlarca, toplum içindeki insanların açgözlü, hırslı, hakkı ile yetinmeyen ve diğer insanların haklarını ihlal eden doymak bilmez ruhlarını dile getirirken çocuğun bunu fark edişini ironi ile karışık bir anlatımla yine çocuğun diliyle anlatır.

Fazıl Hüsni Dağlarca'nın çocuklara yönelik şiirleri arasında tüm dünya kardeşliğini, milletlerarası barışı, sevgiyi ve hoşgörüyü dile getiren şiirleri de vardır. *Yeryüzü Çocukları* adlı yapıtı, dünya kardeşliğini anlatan ve şairin, bütün dünya çocuklarını kucaklamak isteyen, değişik bir anlatıma yöneldiği şiirlerle doludur. “Çocuk Ulusun Yurttaşı” adlı şiirinde yalnızca çocuklardan oluşan bir ulus düşlemekte ve kendini de bu çocuk ulusun yurttaşı olarak görmek istemektedir.

⁴⁷ Fazıl Hüsni Dağlarca, **Kuş Ayak**, Milliyet Yay. İstanbul 1971, s.60.

⁴⁸ Fazıl Hüsni Dağlarca, **Cin ile Cincik**, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2000, s.26.

Çünkü bu ulusta güvercinler dolusu barış ve uçurtmalar dolusu özgürlükler yaşanmaktadır:

*“Alır götürür işte
Ellerinde güvercinler
Aya yıldızlara beni.
(...)
İşte
Benim ulusum
Çocuklar.”⁴⁹*

Fazıl hüsnü Dağlarca, *Çocuk ve Allah* adlı eserinde Tanrı, evren, ölüm, yaratılış gibi soyut temaların yanında anne, baba, abla, kardeş sevgisi ve bundan yola çıkılarak aile teması, şairin yalın bir tarzla ele aldığı konulardır. Çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine aile bireylerinin önemine her şiirde dikkat çekilir; ama özellikle *Çocuk ve Allah, Kuş Ayak, Oyun Okulu* bunun en iyi örneklerini sergileyen kitaplarıdır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerindeki çocuklar Atatürk'ü hem yaşarlar hem yaşatırlar. Atatürk onlardan önce okula gelir, sınıfta onlarla birlikte ders dinler, onlarla sevinir ve üzülür. Çocuk da Atatürk'le birlikte büyür ve öğrenir:

*“Erkenden geldim okula
Bir de ne göreyim
Gelmiş Atatürk
Daha erkenden.”⁵⁰*

Çocukların gözünde ve yüreğinde kahramanlar hiçbir zaman ölmezler. Özellikle vatani ve milleti için çalışmış, onlar için kurtarıcılık görevi üstlenmiş Atatürk, her zaman yaşayan bir varlıktır.

Şair, çocuğun sahip olması gereken değerleri, idealleri ve amaçları gün yüzüne çıkaran ve Türk çocuklarına ülkülerini tekrar tekrar hatırlatan nitelikte de eserler vermiştir. Bunlardan biri de yurt sevgisine, yurdu geliştirmeye, ilerletmeye bir çağrı niteliği taşıyan *Güneşi Doğduran* adlı eseridir. Eserin diğer ismi *Yurt Koçaklaması*'dir. *Yanık Çocuklar Koçaklaması*'nda yurdumuzu çağdaş uygarlık seviyesine yükseltmek isteyen bir grup Türk çocuğunun yiğitliğini anlatmaktadır.

⁴⁹ Fazıl Hüsnü Dağlarca, **Yeryüzü Çocukları**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998, s.12.

⁵⁰ Fazıl Hüsnü Dağlarca, **İlkokul 2'deki / Kanatlarda**, Derinlik Yayınları, İstanbul 1981, s.8.

Ayrıca Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuklara yönelik şiir kitaplarının yanında, onun edebi kişiliğini belirleyen ve onu Türk edebiyatında belirgin kılan en üstün yönü destansı nitelikteki şiirleridir. Türk toplumunun tarihinde önemli bir sayfa olan Bağımsızlık Savaşı'nın, halkımızın üzerindeki etkisini, yapma destanlarla dile getiren *Üç Şehitler Destanı* şairi, bir milletin en karanlık gecesinde giriştiği ölüm kalım mücadelesini yer yer lirik yer yer epik bir anlatımla dile getiren ve Türk toplumunun beğenisini, takdirini toplayan usta bir şairdir.

F. Hüsnü Dağlarca'nın altında insancılık dışında ideolojik derinlik barındırmayan şiirlerine karşılık, bazı şairler çocuğun içinde bulunduğu durumu kendi dünya görüşleri çerçevesinde değerlendirip öyle işlemeye çalışmışlardır. Bu yaklaşımın bir örneği olarak da Rıfat Ilgaz'ı ve şiirlerini seçtik.

Toplumsal gerçekçiliğin etkisinde şiirler yazan Rıfat Ilgaz'ın şiirlerinde farklı tipte çocuklar çıkar karşımıza. Bu çocukların kendilerine has kişilik özellikleri mevcuttur. "Korkak" adlı şiirinde hayata ürkekçe yaklaşan ve hayattan korkan küçük bir yavruyu dile getirir. Şiirde geçen çocuk ürkek bir tavşana benzetilir:

*"Tut demeden taziya daha
Alır başını kaçarsın
Bir tavşansın işte
Ne gecen belli ne gündüzün
Kimselere benzemez uykun
Tavşan uykusu
Doğdun doğal bu pis koku
Bu can korkusu."*⁵¹

Çocuk karakterlerinden bir örnek de sokak çocuklarıdır. Toplumun kanayan yarası olan bu çocuklar terk edilmişliğin, çaresizliğin sembolüdür. Toplumun başıboş gezen çocuklarını dile getiren "*Hürsün*" adlı şiir, serseri bir çocuğun yaşamını anlatır. Hiçbir işte çalışmayan, karışanı görüşeni olmayan bu çocuk sokaklarda yaşamaktadır. Kimseye hesap vermediği gibi kimse de ondan haberdar değildir. Adını, kim olduğunu unutmak üzere olan çocuk asker olacaktır:

*"Bugün okunmazsa ismin
Onun da zamanı gelecek
Adın nüfus kütüğüne geçmeli,*

⁵¹ Rıfat Ilgaz, **Güvercin Uyur mu?**, Çınar Yayınları, İstanbul 1997, s12-13.

*Yol parası çıkacak yakında
Yaşın gelince asker olacaksın.*⁵²

Rıfat Ilgaz'ın şiirlerinde geçen bir diğer çocuk tipi de beslemedir. Zengin ailelerin yanlarına hizmetçi olarak aldıkları genellikle küçük kızların adıdır besleme. “Besleme” adlı şiirde küçük kız, zengin bir ailenin yanına alınır. Harcanan yavruların hayatıdır:

*“Şimdilik bir sözünü iki etme hanımın,
Ayrılma dizinin dibinden,
Otur kızım otur,
Bahtın açılsın!”*⁵³

Şiirlerini toplumcu gerçekçi bir temelde yazan Nazım Hikmet ise sanatın ideolojik bir amacı olduğuna inanır. İdeolojik temel de Marksist bakış açısıdır. “Nazım Hikmet, yapmak istediğini, amacını anlatırken deyim yerindeyse hızını alamamakta”dır.⁵⁴ Dolayısıyla onun geleceği üzerine şekillendirdiği genç imgesi bu bakış açısına göre şekillenecektir. Diyalektik materyalizme yaslanan Nazım Hikmet, sınıfsız bir toplum için mücadele etmiş, bazı şiirlerinde bunu sosyal bir çatışma ve gelecek umudu olarak işlemiş, bazı şiirlerinde de ütopyik bir dünyanın hayalini kurmuştur. Şiirlerinde işlediği temaların kendisi kadar biçimiyle de farklılığını hissettiren Nazım, fütürist bir yaklaşımla geleceği okur. Onun bakış açısına göre insanlık bir gün mutlaka komünizme kavuşacaktır. O, bu hedefe yönelik şiirlerini bir araç olarak kullanırken çocuk imgesini de ihmal etmemiştir. Diğer büyük ideolog şairler gibi o da geleceği gençlerin üzerinden inşa etmeye çalışır. Onun şiirlerinde ideal gelecek ve çocuk aynı eksen de buluşur. Nazım'ın şiirlerinde de Tevfik Fikret, Mehmet Akif, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç gibi belirgin olarak görülen özelliklerden biri, her durumda, her mekânda ve her şartta geleceğe dair umudunu ve inancını asla kaybetmeyen bir söylemin olmasıdır.

*“Akın var
güneşe yakın
Güneşi zapt edeceğiz
güneşin zaptı yakın!”*⁵⁵

⁵² Rıfat Ilgaz, **Sınıf**, Çınar Yayınları, İstanbul 1996, s.42.

⁵³ Rıfat Ilgaz, **age.**, s.84.

⁵⁴ Hasan Bülent Kahraman, **Türk Şiiri - Modernizm – Şiir**, Agora Kitaplığı, İstanbul 2004, s. 45.

⁵⁵ Nazım Hikmet, **Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 32.

Güzel günlerin geleceğine inancı tam olan Nazım, bunu gerçekleşmesi olanaksız imgelerle ifade etmekten geri durmaz. Bu, onun inancından şüphe etmemesi şeklinde okunabilir. Kara düzene ve emperyalizme son vereceklerini iddia eden Nazım Hikmet, gelecek ideal neslin bu mücadeleyi devam ettireceğine inanır. Şimdiki neslin imkânsız başarılar – güneşi zapt ederek – gelecekteki nesilleri tutsaklıktan kurtaracak ve onlar da özgür olacaklardır. Hitler de “ Kavgam” adlı kitabında “*Gerekirse güneşe bile boyun eğdireceğiz.*” derken aynı imgeyi kullanır. Bu, hem bir aşırı özgüvenin hem de mitik bir duyuşun ifadesi olabilir; zira “ *Tarihte yeni bir dönem başladığında, çoğu zaman o dönemle ilgili bir mit de ortaya çıkar. Mit, o dönem içinde olacakların bir ön habercisi gibidir ve çağın psikolojik öğeleriyle uyum sağlayabilmek için (gerekli) bilgece öğütler içerir.*”⁵⁶ aynı zamanda. Bütün ideologlar gibi Nazım da kendi gelecek tasavvurunu kuvvetli bir özgüven ve mücadele azmiyle oluşturmaya, bu oluşmuş azimli duruşu şiirle haykırmaya gayret etmiştir.

“ Ve artık

saçlarımızı tutuşturarak

gecenin evinde yangın çıkaracağız;

çocuklarımızın başlarıyla kıracağız

karanlık camlarını!...

ve bizden sonra gelenler

demir parmaklıklardan değil,

asma bahçelerden seyredecek

bahar sabahını, yaz akşamlarını...”⁵⁷

dizeleri kara düzene, emperyalizme son vereceklerini iddia eden Nazım Hikmet, gelecek ideal neslin bu mücadeleyi devam ettireceğine inanır. Şimdiki neslin bu uğraşlarıyla gelecekteki nesiller tutsak kalmayacak, özgür olacaklardır. Çünkü onun şiirlerinde bugünün çocukları azimle geleceği yontan heykeltıraşlar gibidir. İdealleri uğruna defalarca hapse girip çıkan Nazım, düzenin değişeceğini söyleyerek umudunu korumaya devam eder:

“ Güzel günler göreceğiz çocuklar,

güneşli günler

göre-

⁵⁶ M. Bilgin Saydam, *age.*, s. 13.

⁵⁷ Nazım Hikmet, *age.*, s. 127.

-ceğiz...

Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,

ışıklı maviliklere

süre-

-ceğiz...”⁵⁸

Gençlere ve çocuklara seslenen Nazım Hikmet, geleceğin daha güzel olacağını söylüyor ve ütöpik gelecek tasavvuruna dair umut dolu söylemini dile getiriyor. Burada kullanılan “çocuklar” sadece yaş ifade etmez, yol arkadaşlarını da kast eder. Gelecek günlere insanları ulaştıracak olan gücün insanların içinde olduğunu söyler. Oğlu Memet’ten söz eden şair, bunu bir umut metaforu olarak kullanır:

“ Oğlum Memet

müjdesini ver,

belki bana bir daha dönmeyecek olan kızıl saçlı bacıma:

Bizimkiler,

bizimkiler nerdeyse Nankin’e girecekler.”⁵⁹

Kendi oğlu veya gelecek nesiller üzerinden üretilen fütürist bir bakış, onun dünyaya bakış açısının tümüne hakimdir. Fakat “ *Akif gibi halkın yoksulluğunu halktan bir kişi olarak ta yüreğinde duyan bir şair değildir Nazım Hikmet.*”⁶⁰ Zorlu bir dönemde doğan Nazım Hikmet, bir devletin batışını, yeni bir devletin kuruluşunu görmüş, bunun ardından gelen her sorunu yaşamış, yeni düzenin oturtulması için uğraş verenlerden olmuştur; fakat yine de mutsuzdur. O, buradan bir ütöpik geleceğe sığınmıştır. Sonra da özlemini çektiği komünal düzenin geleceğine kendini inandırmıştır. Çünkü Marksistlere göre tarihin yürüyüşü diyalektik bir zorunluluk sonucunda komünizme varacaktır. Nazım Hikmet de bu inancını şiirlerinde sıklıkla kullanmıştır:

“ Benim oğlan

benim yaşıma bastığı zaman,

ben bu dünyada olmayacağım,

⁵⁸ Nazım Hikmet, *age.*, s. 206.

⁵⁹ Nazım Hikmet, *age.*, s. 929.

⁶⁰ Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları II- Dişimizin Zarı*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1997, s.68.

ama harikulade bir beşik olacak dünya.”⁶¹

Mehmet Akif’in şiirlerinde “Asım”, Fikret’in şiirlerinde “Haluk”, Necip Fazıl’ın şiirlerinde “Mehmet” ne anlama geliyorsa Nazım’ın şiirinde “Memet” de o anlama gelir. Her üç oğul da gelecekteki mükemmel düzeni kuracak olan, çağın bütün bilimleriyle donanmış bulunan öncülerdir. Bu dizelerde Memet’in bir işlevi de içeri ile dışarı ilişkisini sağlayan bir figür olarak görülmesidir; çünkü o hapisanede Memet de dışarıdadır. Bir daha dışarı çıkamayacağını düşünen Nazım, kendisi hapisaneden mezara giderken oğlunun özlenen geleceğe kavuşacağına olan inancını dile getirir.

“Necip Fazıl, dünya görüşü bakımından çağını ve çevresini beğenmeyen bir şairdir. Batı medeniyeti karşısında eski Türk medeniyetinin yıkılışı, birçokları gibi onu da son derece müteessir etmiştir.”⁶² Bir devrin kapanışının son perdesinin hemen öncesinde dünyaya gelmiş ve bir devin, Osmanlı medeniyetinin, tarih sahnesinden çekilişine şahitlik etmiştir. Sürekli sorgulamalar, düşünceler, arayışlar sonunda büyük ruhsal gelgitlere maruz kalmış ve sonunda Abdülhakim Arvasi sayesinde İslam’da aradığını bulmuştur. Necip Fazıl, sanat ve düşünce hayatı boyunca İslam’dan aldığı ilham çerçevesinde bir ideal gençlik tasavvuru geliştirmiştir. O “İdeolocya”sını beklenen bu Türk-İslam gençliği için inşa etmiş ve yaşamı boyunca bunun mücadelesini vermiştir.

Gençler toplumsal tarihin her devrinde toplumun taşıyıcı ve dinamik gücü olmuşlardır. Bu nedendir ki onlarsız bir davanın uzun sürmesi ve çok kişiye ulaşması düşünülemez. Necip Fazıl, “*Ortalıkta görünmeyen bu gençtir ki, Türk gencinin hakiki tohumu ve tohumluğudur; bütün dava, cemiyet meydanında onun sâyedar ağacını yetiştirmekten ibarettir.*”⁶³ ifadesiyle bu durumu ortaya koyar. Onun davasını tüm detaylarıyla ortaya koymaya çalıştığı “İdeolocya Örgüsü”ndeki ilk muhatabın gençlik olduğu bir gerçektir. Sadece gençlerle ilgili başlıklara bakacak olursak dahi bu durum tüm çıplaklığıyla ortaya çıkar: Gençlik, Genç Adam, Türk Gençliğine, Anadolu Gençliğine, Görünmeyen Genç...

1943 Ekim ayında ilk sayısı yayına hayatına başlayan “Büyük Doğu” ismi Necip Fazıl ve davasıyla özdeşleşecektir. Necip Fazıl, fikir ve sanatının gücünü artık bu yolda kullanacaktır. Necip Fazıl’ın “Büyük Doğu”su da ilk başlarda sadece

⁶¹ Nazım Hikmet, *age.*, s. 950.

⁶² Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009, s.74.

⁶³ Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2010, s.557.

bir edebiyat dergisinin ismi olsa da daha sonra onun tüm fikir çabasının, uzun dava mücadelesinin neticesini içine akıttığı kalıp olmuş, özlenen, beklenen insan ve toplumun tüm şubeleriyle resmedildiği, “Doğu’nun doğuşunun”⁶⁴ amaçlandığı ideal bir çalışma olmuştur. O bu idealini “Büyük Doğu Marşı”nda:

*“Allah’ın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Avlanır kim sana atarsa kement,
Ezel kuşatılmaz, çevrilmez elbet.”*⁶⁵

ifadeleriyle bir medeniyet dirilişinin azmini aşlamaya çalışır. Ayrıca Necip Fazıl’ın temel felsefesini sembolize eden “aksiyon”u da bu şiirde yakalarız. Zira Necip Fazıl, İstanbul’daki “fildişi kule”sinden yazılarını yazan, eserlerini yayınlayan, halktan kopuk biri değildir. Zamanının Anadolu’sunu çok iyi biliyordur. “*Masum Anadolu’nun saf ve temiz çocukları*”nın bu vatani ayağa kaldıracağından şüphesi yoktur. Bu nedenle gözü hep Anadolu’dadır. Anadolu miskinliğin, işsizliğin, ümitsizliğin zirve yaptığı dönemlerden birini yaşıyordu. O, Anadolu yerine kullandığı “Sakarya” metaforunun işlendiği şiirinde Anadolu’ya dair ümidini

*“Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.
Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?
Rabbim isterse sular büklüm büklüm burulur,
Sırtına Sakarya’nın, Türk tarihi vurulur.”*⁶⁶

sözleriyle haykırır. Ona göre “Büyük Doğu” tüm Şark âleminin doğuşunu müjdeleyen bir isimdir. “*Akif’in şiiri, imparatorluğun, geleneksel Türk toplumunun ölüm kalım savaşı olur(...) Necip Fazıl’ın şiiri ise her şeyin bittiği, kendi dünyamızın kapandığı, yaşamaya ve var olmaya yeniden başlanıp başlanmayacağı sorulduğu anda doğmuş, insanın toprağa ilk ayak bastığı andan bir haber olmuştur toplumumuz için. Ölmüşüz ama işte dirilmekteyiz. Çile şiiri, sadece kişinin en yüce varoluş bunalımını dile getirmekle kalmaz, aslında o, toplumumuzun da can çekişmesi haline gelip yokluğun ağzında terler döktükten sonra birden kendini toplayıp ‘ebedi olma’ya dönmesinin modern destanıdır.*”⁶⁷ Necip Fazıl’ın

“Gaiplerden bir ses geldi: Bu adam,

⁶⁴Necip Fazıl Kısakürek, **age.**, s.10.

⁶⁵Necip Fazıl Kısakürek, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1990, s.396.

⁶⁶Necip Fazıl Kısakürek, **age.**, s. 398.

⁶⁷ Sezai Karakoç, 1997, s.71-72.

*Gezdirsin boşluğu ense kökünde*⁶⁸

dizeleriyle somutlaştırdığı Tanrı vergisi misyon tüm gençliğin bir temsilcisi olarak Mehmet'te görev sorumluluğu olarak ete kemiğe bürünecektir. O kendi toplumsal sorumluluğunu yerine getirirken şiiri bir “çağrı” nesnesi olarak kullanır:

*“Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak!”*⁶⁹

Necip Fazıl'da ideal gençliğin şahsiyetinin yapıcı ve yıkıcı olarak birbirine zıt iki kutbu sırasıyla ideal ve taklittir. Necip Fazıl, içinde bulunduğu düzenden hoşnutsuzdur. İdeal fertlerden mürekkep ideal bir toplum özlemindedir. Bu nedenle hayalini kurduğu ideal gençlik tasavvurunun bir sembolüdür Mehmet. *“İdealinin kara sevdalısı ve divanesi olmayanlardan hiçbir şey beklenemez.”*⁷⁰ tespitiyle vasıflandırdığı ideal genç, Mehmet, yaptığı her işi aradan çıkarma, bir an önce başından savma düşüncesiyle değil de bilincinde olarak ve hakkını vererek yapan kişidir. İşte böyle bir neslin yetişmesine engel olacak ve bu ideal toplumun yapı taşları olan idealist şahsiyetlerin yetişmesine imkân vermeyecek hastalık ise taklittir. Nihayet o bu ideal neslin temsilcisi Mehmet'e zindandan mektup yazar. Bu zindan onun kişisel durumunu ve mekânını verdiği gibi “millet”inin içinde bulunduğu vaziyeti de betimler. Her dava adamında olduğu gibi o da geleceğe ve gelecek nesillere ümitle bakmaktadır:

“Mehmed'im, sevinin, başlar yüksekte!

Ölsek de sevinin, eve dönsek de!

Sanma bu tekerlek kalır tümsekte!

Yarın elbet bizim, elbet bizimdir!

*Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!*⁷¹

Necip Fazıl, toplumun her sahasına el atan, milletinin tekrar bir medeniyet destanı yazması için didinen, kendini davasına adanarak nice Mehmetlerin yetişmesine imkân hazırlayan bir aksiyon adamı ve mütefekkindir. Toplumun acı hali karşısında şakaklarına sancılar girecek, karnı ağrıyacak, kendini toplumunun atan nabzı olarak adayacak, idealist nesiller yetiştirecek aksiyonerler için “çile” çekmiş “Büyük Doğu” ustası hem fikirleriyle hem sanatıyla bu ideali uğrunda bir meşale olmuştur.

⁶⁸ Necip Fazıl Kısakürek, 1990, s.16.

⁶⁹ Necip Fazıl Kısakürek, **age.**, s. 406.

⁷⁰ Necip Fazıl Kısakürek, 2010, s.482.

⁷¹ Necip Fazıl Kısakürek, 1990, s.422.

Edebiyatımızdaki çocuk imgesinin başarılı örneklerinden birini de *Sezai Karakoç*'un şiirlerinde görmek mümkündür. Bir medeniyetin yıkılışının onda uyandırdığı sarsıntıyı aksettiren özgün gencin/ diriliş erinin ayrıntılı betimlendiği şiirler yazmıştır. Ona göre sanatçı – şair – insanı hedefine giden bir ok haline getirir; ileriye, ufuklara çevirir. Ona dışı doğru hücum aşkını verir. Onu yeniler ve tazeler. O bireyi yenileyip tazelediği gibi toplumu da harekete geçirir, onu umutlandırır, diriltir. Yalnız milletin geçmişini değil, geleceğini de yüklenmiştir. Gelecek felaketleri sezip çığlık çığlığa haber vermek, halkı uyarmak, ona yön göstermek bunu da kalplere, ruhlara işleyecek bir güçle yapmak ödevindedir. Ona göre bunu da yapacak olan Taha'dır. Onun betimlediği genç çocuk, onun ideal neslinin numunelerini kapsar.

*“ Yedinci oğul büyümüştü baka baka ağaçlara
Baharın yazın güzün kışın sırrına ermişti ağaçlarda
Bir alınyazısı gibiydi kuruyan yapraklar onda ”*⁷²

Dizelerinden doğayla barışık,

(...)

“Batılılar!

Bilmeden

Altı oğlunu yuttuğunuz

Bir babanın yedinci oğluyum ben

*Gömülmek istiyorum buraya hiç değişmeden ”*⁷³

diyecek kadar vefalı ve onurlu,

“Doğulu olarak ölmek istiyorum ben

Sizin bir tek ama büyük bir gücünüz var:

*Karşınızdakini değiştirmek ”*⁷⁴

İfadeleriyle anlaşılan doğru bildiğini haykıran, dobra,

“beni öldürseniz de çıkmam buradan

Kemiklerim değişecek toz ve toprak olacak belki

*Fakat değişmeyecek ruhum ”*⁷⁵

⁷² Sezai Karakoç, **Gün Doğmadan- Toplu Şiirler**, Diriliş Yay. İstanbul 2011, s. 412.

⁷³ Sezai Karakoç, **age.**, s.412.

⁷⁴ Sezai Karakoç, **age.**, s.413.

⁷⁵ Sezai Karakoç, **age.**, s.413.

sözlerini diyecek kadar özgüveni, mücadeleci kişiliği olan bir diriliş eridir.

Yıkılan büyük bir medeniyet çınarının sembolü bir babanın Batı gelmeden önce Batı'ya varan oğullarının serüvenlerini anlattığı “Masal” adlı şiiri, onun mensubu bulunduğu medeniyetin kurtuluş serüveniyle dile getiren ve yedinci oğlun verdiği mesajla biten bir tebliğ vesikasına dönüşüyor. Daha önce Yahya Kemal'in de “ Mehlika Sultan'a Âşık Yedi Genç “ şiirinde işlediği tema, Sezai Karakoç'ta bir diriliş destanına dönüşür:

*“ Onu kandırmak için boşuna çok dil döktüler
Açlıktan dolayı çıkar diye günlerce beklediler
O gün gün eridi ama çıkmadı dayandı
Bu acıdan yer yarıldı gök yandı
O nurdan bir sütuna döndü göğe uzandı ”*⁷⁶

Taha'nın Kitabı'nda çerçevesini çizdiği ideal gencin serüveni bize onun ve onun temsil ettiği neslin portresini verir. O, “ Taha'nın Kitabı”nda en kişisel olandan en evrensele, en somuttan en soyuta, en basitten en karmaşığa kadar “insan”ın yaşayabileceği olaylar zaman zaman gayet açık, zaman zaman gayet anlaşılmaz sembollerle anlatılmıştır. Hayali bir kişiliğin başından geçen olaylar bir toplumun tarihini anlatmak için kullanılan işlevsel bir metafordur.

*“ Taha dağın ucunda
Bir kavis gördü”*⁷⁷

ifadeleriyle başlayan serüven – şiirdeki başlıklardan takip edersek – “Taha'nın kavis üzerine sayıklaması, Taha'nın yarasalarla savaşı, Taha'nın yarasalara birinci hücumu, Doktorun karşısında, Taha'nın yarasalara ikinci hücumu, Doktorun karşısında, Evin ölümü, Arayışlar, Taha sabır kentinde, Çile, Taha'nın ölümü, Taha'nın dirilişi” biçiminde sıralanır. Bu şiirde Taha, Mehmet Akif'teki “Asım” gibi Doğu – Batı eksenli bir tartışma/ mücadeleden yılmaz neferi, diriliş eridir. Karakoç, “Taha” ismini de boşuna bulmuş değildir. Onun diriltecek, değiştirip dönüştürecek genç çocuğun isminin anlamı, Kuran'ın aynı isimli suresinde saklı; zira İslam'ın kudretli halifesi Ömer'i değiştirip dönüştüren ve diriltten mesaj bu suredeydi. Şair de Taha'nın neslinin diriliş ilhamını ondan alıyordu, böylece Taha'nın şahsında Doğu, Batı'dan öcünü alıyor ve tekrar yeni bir medeniyet şölenine katılıyordu:

“Elini uzattı sofraya

⁷⁶ Sezai Karakoç, **age.**, s.413.

⁷⁷ Sezai Karakoç, **age.**, s.299.

Elini uzattı zeytine ve nara

Elini uzattı yeni aya

Hamd olsun dedi hamd olsun

*Yeniden oldum hamd olsun*⁷⁸

Türk edebiyatının şiir sistemlerini kurmuş, şairliklerinin yanında toplumsal sorunlara yaklaşımlarıyla da aksiyoner birer kişilik olarak temayüz etmiş bu dev isimlerin bir açıdan ortak noktalarını yakalamaya çalıştık. Aslında her ne kadar farklı dünya görüşleri taşısalar da dört isimde de geleceğe umut yüksek düzeydedir. Bu ümit beklentisi de çocuklarında veya yarattıkları çocuk tiplerinde vücut bulur.

Türkçeyi kusursuz kullanma yönüyle de benzeyen bu dört dev isim, yaşadıkları devrin tüm sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik baskılarına karşın mücadeleden yılmayarak topluma kendilerini, kendileriyle eserlerinde idealize ettikleri genç çocuk tiplerini, bu çocuk tipleriyle de kutlu gelecek tasavvurlarını özdeşleştirerek bir yaratıcı evrensel imgeye taşımışlardır. Bu çocuk imgesi, onlardaki bireysel mücadele coşkusunun anlamlı bir evrensel dizgeyle zirvede buluşmasıdır.

⁷⁸ Sezai Karakoç, **age.**, s.360.

2. Bestami Yazgan'ın Hayatı, Eserleri ve Sanat Anlayışı

2.1.Hayatı

Annesi ve babası aslen Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Örükçü Köyü'ndendir. Yazarın 1935'te Osmaniye'ye göçen ve 1940 yılında orada evlenen anne ve babasının ayrıldıkları Örükçü (Örüşkü) köyü aynı zamanda -babasının da sık sık adını andığı- Kadiri şeyhlerinden Ali Efendi'nin köyüdür. Ailesi, 1945 yılında Osmaniye'den Toprakkale'ye göçüp oraya yerleşir. Yazarın baba evine, Nakşibendî velilerinden Malatyalı Mamulo Hoca da belli zamanlarda gelir, misafir olur.

Bestami Yazgan da manevi atmosferin hüküm sürdüğü bir ailenin ferdi olarak 1957 yılında bu köyde -Toprakkale - doğar. Toprakkale Köyü sonradan ilçe olacaktır. Yazar, yedi çocuklu bir ailenin altıncı ferdi olarak dünyaya gelir. Beş kız kardeşten sonra ailenin ilk erkek çocuğu olarak doğan yazar, bir taşra kentinde yaşayan her çocuk gibi doğayla iç içe bir yaşam sürdürür. Onun hayal ve zihin dünyasında derin izler bırakacak bu süreç ileride sanat hayatının da temel taşları olacaktır. O, bu duygularını daha sonra bir sanatçı perspektifiyle şöyle dile getirecektir:

“Dünyanın en güzel çiçek bahçesine girsek bir daha çıkmak ister miyiz? Olmaz ya, dünyanın bir köşesinde cenneti bulsak kendimizden geçer miyiz? Kendimizden geçeriz ama çocukluğumuzdan geçemeyiz bir türlü. Nedir, her bayramda “Ah eski bayramlar!” diye iç geçirmemiz? Nedir, bir annenin göğsüne koyar gibi başımızı hatıralara yaslamamız? Sakın çocukluğumuz olmasın bizi çağıran? Aynı sizler gibi beni de çağırıp durur yaramaz çocukluğum. Anadolu'nun güzel bir köyünde dünyaya gelmişim... Kuzular meleşiyor, horozlar ötüşüyor, tavukların yumurtası gerçekten sıcak, inekler süt veriyor cömertçe... Annem sağıyor ineği, ilgiyle seyrediyorum yanı başında. Kovada köpük köpük süt... Koparıyorum gül yaprağının birini. Bir ucundan büküp başlıyorum onunla süt içmeye...

53 yıl önce, beş kız kardeşten sonra doğan ilk erkek olmanın ayrıcalığı. Yediğin önünde, yemediğin arkanda... Bırakın evi, köyde bile ayrıcalığınız var. “Yazgan ailesinin gözbebeği” diyor ve ona göre davranıyor herkes. Ata, eşeğe biniyor, mutluluktan uçuyorsun. Her türlü sebze ve meyveyi dalından koparıp yiyorsun keyifle. Köyün bütün bahçeleri serbest çocuklara. Siyah dut mu canın istedi, git Cevdet

dayının bahçesine. Elmalar al al olmuştur şimdi, yürü Battal amcanın bahçesine. Ah lahana üğürtmeği, ne çok severdin onu! Sağ olasin İsmail dayı...

Ve bir baba; yiğit mi yiğit, mert mi mert. Şefkat ve merhamet kanatlarını germiş üstüne: “Oğlum sen oku yeter ki. Ceketimi satar, seni yine okuturum...” Okula başlamışım. Jale öğretmen el üstünde tutuyor beni. Acıktığım zaman hemen dışarı çıkıyorum. Belli bir ahenkte ıslık çalıyorum eve doğru. Annem alıyor mesajı. Beş dakika sonra dürüm geliyor. Yufka ekmeğin ortasına taze yağ sürülmüş, üzerine toz şeker ekilmiş... Bir de bütün bunları annem hazırlamış seve okşaya: “Bestami’ m acıkmış, koşun kızlar...”

Böyle bir cennet çocukluğu yaşayıp da ondan ayrı kalmak ne kadar acı değil mi?”⁷⁹

Bestami Yazgan, ilkokulu 1967 yılında kendi köyünde bitirince babası onu imam hatip lisesine göndermek ister. Bunun için köyden Osmaniye’ye göçerler. Bu arada Osmaniye İmam Hatip Lisesinin 5. sınıftayken görücü usulüyle nişanlanan Yazgan, okulu bitirdiği ay (Haziran 1974) evlenir. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesini kazanan Yazgan, Erzurum’da ev kiralayarak eşiyle ve iki çocuğuyla birlikte eğitim hayatına devam eder. Erzurum’da iki kızını dünyaya gelen Yazgan, 1978 yılında fakülteyi bitirir.

Üniversiteyi bitirdiği yıl Hatay Dörtüol Deneme Lisesinde göreve başlayan Yazgan, 1982 yılında Erzincan 57. Topçu Tugayında dört aylık kısa dönem askerliğini bitirdikten sonra öğretmenliğine kaldığı yerden devam eder. İlk şiirinin Hasret gazetesinde yazılması da askerlikten hemen sonraki döneme (1984) denk gelir. O zamanlar Osmaniye Atatürk Lisesinde öğretmenlik yapmaktadır. Yine aynı dönem (1985) yazarın sanat yaşamına zemin hazırlayan “Güneysu” adlı edebiyat dergisini genel yayın yönetmeni sıfatıyla çıkarmaya başlar. Bu durum 2000 yılında İstanbul’a göç etmesine kadar devam eder ve dergi de böylece kapanır.

Yıllarca Türk Dili ve Edebiyat öğretmeni olarak öğrencilerle/çocuklarla aynı atmosferi paylaşan yazar, şimdilerde resmi olarak emekli olmakla birlikte Bahçelievler İhlâs Koleji’nde derslere girmeye devam etmektedir. Eşi de Kur’an kursu öğretmenliğine 1980 yılında başlar ve 2000 yılında emekli olur.

⁷⁹ www.cocukansiklopedisi.com, Erişim Tarihi: 10.10.2012

Evli, dört çocuk babası ve altı torun dedesidir. İki kızını uzman doktor olan Bestami Yazgan'ın erkek oğlu işletmeci, son kızını da tıp fakültesi okumaktadır.

2.1.1. Öğrenim Hayatı ve Memuriyet Hayatı

Bestami Yazgan'ın ilköğrenimini Toprakkale Dağıstan İlkokulu'nda bitirmesinden sonra babası, onu imam hatip okuluna göndermek istediği için ailece Osmaniye'ye göçerler. 1974 yılında Osmaniye İmam Hatip Lisesi'ni bitiren sanatçımız aynı ay üniversite sınavına girer ve Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı bölümünü kazanır. Öğrenim hayatı boyunca kitaplarla ilişkisini “*Doğrusu ilkokulda sadece ders kitaplarını okuduk. Çünkü diğer kitaplara ulaşacak imkânımız yoktu. İlkokulu köyde ve gaz lambası ışığında okuduğumuzu unutmamak gerekir. Osmaniye İmam Hatip Lisesi'nde az da olsa kitap okumaya başladım.*”⁸⁰ şeklinde dile getirerek bir anlamda o dönemin resmini de çizer.

İlk ataması 2 Kasım 1978 günü Hatay Dört Yol Deneme Lisesine çıkan Yazgan, 1980 yılında Osmaniye Atatürk Lisesine tayin edilir. Daha sonra Osmaniye Rahime Hatun Kız Meslek Lisesi ve Osmaniye İmam Hatip Lisesinde çalışır. Osmaniye Özel Bahçeli Lisesi açılınca istifa edip oraya geçen sanatçımız, sonra yeniden devlet memurluğuna döner ve Osmaniye Anadolu Lisesinde çalışmaya başlar. 2000 yılında çocuklarının eğitimini desteklemek amacıyla İstanbul'a göçen Bestami Yazgan, Vefa Lisesinde göreve başlar. Dört yıl çalıştıktan sonra 2004 yılının Ağustos'unda Vefa Lisesinden emekli olur. Emekli olduktan sonra Özel Bahçelievler İhlâs Kolejine geçen Yazgan, halen aynı okulda göreve devam etmektedir.

2.1.2. Yazı Hayatı

Yazmaya 1985 yıllarında tanıştığı rahmetli A. Neşet Dinçer'in teşvikiyle başlar. Aynı yıllarda Osmaniye'de yayınlanan fakat Türkçe konuşulan her yere ulaşan *Güneysu* dergisinin de genel yayın yönetmenliğini yapmaya başlar. Bu dergi onun için bir okul görevi yapar. Edebiyat öğretmeni olmasının şiirde ilerlemesi konusunda büyük katkı yaptığı muhakkaktır. O, yazı hayatına başlamasını, “*Bu şiiri yazdım ama çocuk şiiri olduğunu düşünmüyordum o zaman. Diyanet Çocuk dergisine yolladım ve şiirim arka kapakta yayınlandı. Bu beni teşvik etti. Zaman geçtikçe çocuklarla ilgili şiirle çocuk şiirinin farklı olduğunu gördüm ve bu alanda kendimi geliştirdim.*”⁸¹ sözleriyle dile getirir.

⁸⁰ www.bestamiyazgan.com.tr, Erişim Tarihi: 10.10.2012

⁸¹ www.bestamiyazgan.com.tr, Erişim Tarihi: 10.10.2012

Çocukluğundan beri şiiri seven sanatçımız, hoşuna giden bütün şiirleri ezberler. Bu durum lise ve üniversite yıllarında da devam eder. Edebiyat öğretmeni olması hasebiyle daima sanatla iç içe olur. Karalama mahiyetinde bazı şiirler yazan şairimiz, 1985 yılında Osmaniyeli şair ve yazar rahmetli A. Neşet Dinçer’le tanışınca düzenli olarak yazmaya başlar. Tahminen bir yıl sonra Tercüman gazetesinin açtığı yarışmada “*Jüri Özel Ödülü*” alınca da şairin kendine güveni artar. 1985 yılında Osmaniye’de bir grup arkadaşla *Güneysu* dergisini çıkarmaya başlar. Bu dergi çevresinde yaptığı çalışmalar, yazarlığının olgunlaşmasında büyük etki yapar. Sanatçımız, A. Neşet Dinçer Bey’e “*Rahmetli A. Neşet Dinçer Bey, beni çok teşvik etti. Her yazdığım yeni şiirde beni tebrik eder ve sarılıp öperdi. Ben de çocuk gibi sevinirdim. Yeni şiirler yazar, hocama okurdum.*”⁸² ifadeleriyle minnetini her vesileyle dile getirir.

Ömer Seyfettin’in hikâyelerini; Necip Fazıl, Abdürrahim Karakoç, Arif Nihat Asya ve Yunus Emre’nin şiirlerini severek okuyan Yazgan, uzun süre Pınar, Türk Edebiyatı, Diyanet, Altınoluk, Yüzakı, Diyanet Çocuk, Gonca, Bizimbahçe ve Türkiye Çocuk dergilerini takip eder.

İlk şiirleri Osmaniye’de Hasret gazetesinde çıkar. Daha sonra değişik dergilerde eserleri yayınlanmaya başlar. 1990’da Türkiye Çocuk dergisi, Çiçek Dili isimli eserini ilave olarak verir. Bu sevindirici olay, yazarın İstanbul’a göçmeden önceki dönemine rastlar. Yazgan, o zaman daha Osmaniye’de ikamet etmektedir.

*“Sabah erkenden gazete bayiiine gidip 5 tane dergi aldım. Her kitabım yayınlandığında yeni bir çocuğum olmuş gibi sevinirim. Bir hafta boyunca yalnız kaldığım zamanlar onu elime alır, öper koklarım. Uzun süre de baktığım zaman görebileceğim bir yere yerleştirir ve kimseye belli etmeden gözlerimle sevmeye devam ederim.”*⁸³

A. Neşet Dinçer’le tanışincaya kadar yazar olmak gibi bir düşüncesi yoktur. Bir şeyler yazar ama öylesine. Ama edebiyatı sevmektedir.

“Üniversite imtihanlarında 1. tercihim edebiyat fakültesiydi. Neşet Bey’le tanışınca çok hızlı bir değişim ve gelişme oldu. Bir gecede üç şiir yazdığımı hatırlıyorum. Sabaha kadar uyuyamıyor, şiir yazıyordum. Yılların birikimi sebebiyle güzel eserler ortaya çıkıyordu. Aynı artezyen kuyular gibiydim. Tabii olarak böyle devam etmedi, o damarı beslemem gerektiği için

⁸² www.bestamiyazgan.com.tr, Erişim Tarihi: 10.10.2012

⁸³ Bestami Yazgan, agw.

kitapları ve hayatı dikkatli bir şekilde okumaya başladım. Hâlâ böyle devam ediyorum... ”⁸⁴

Çocuk kitapları yazmaya geçişinin sebebine “*Buna tevafuk diyorlar veya Allah’ın lütfü keremi derler. Böyle oldu bütün işlerim.*”⁸⁵ diyerek değinen Yazgan, Çocuk Edebiyatı’na başlamasının ilk adımı olarak saydığı şiiri, kendi çocuğuna yazmıştır:

“Ey kendi kendine oynayan çocuk
Kanım kaynamaya başladı sana.
Kolunu boynuma dolayan çocuk
Kanım kaynamaya başladı sana.

Sende çiçeklenir en temiz niyet,
Engin düşlerine yoktur nihayet.
Sevgini gönlüme gel misafir et,
Kanım kaynamaya başladı sana.

Sen doğacak günüm, ümit dünyamsın,
Soyuma kök veren çınarsın, çamsın.
Candan da ileri ciğer parçamsın,
Kanım kaynamaya başladı sana.

Baharda açılan taze gülümsün,
Sen ağzımın tadı, oğul balımsın,
Konuşan dilimsin, tutan elimsin,
Kanım kaynamaya başladı sana.

Baba diyen dillerini severim,
Cıvıl cıvıl hâllerini severim,
İnci boncuk ellerini severim,
Kanım kaynamaya başladı sana.”

Bu şiiri yazar; ama çocuk şiiri olduğunu düşünmez o zaman. Şiiri, *Diyanet Çocuk* dergisine yollar ve şiir arka kapakta yayınlanır. Bu da onu teşvik eder. Zaman

⁸⁴ Bestami Yazgan, agw.

⁸⁵ Bestami Yazgan, agw.

geçtikçe çocuklarla ilgili şiirle, çocuk şiirinin farklı olduğunu görür ve bu alanda kendisini geliştirmeye başlar.

Altmış beş kitabı olan sanatçının, 3 eseri büyüklerle, geri kalanın tamamı çocuklarla ilgilidir.

“Yani kendimi çocuk edebiyatının içinde buldum diyebilirim. Hani çocuklar ‘kutu kutu pense’ oynarlar ya, sanki şöyle diyorlardı: “Kutu kutu pense / Elmamı yerse/ Bestami Amca/ Aramıza gelse.” Ben de girdim aralarına. O gün bugündür onlarla beraber dönmeye devam ediyorum.

Çocuklar için yazmamın sebeplerini özetlersek: Mesleğim çocuklarla ilgili,

Öğrenciler sevginin ve saygının gülşeni,

Ben onları severim onlar da beni.”

Çocuklar için bayram yapan bir milletin evladıyım. Bütün çocukların Müslüman olarak doğduğuna ve ergenlik çağına kadar günahsız olduğuna inanan bir insanım.”⁸⁶

Öğretmen olarak özel bir kolejde haftada 3 gün derse giren Yazgan, seminerlere ve toplantılara katılmaktadır. Yazar, *“Bu sıralar yazmam veya dinlenmem gerekir ama ben öğrencilerimi sevdiğim için öğretmenliğe devam ediyorum.”⁸⁷* diyerek çocuklara olan sevgisi ve ilgisini dile getirir.

Şiir, masal ve öykü türlerinde eser veren Yazgan, birçok ödüle layık görülmüştür. 1994 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Çocuk Edebiyatı dalında “Yılın Yazarı”, 2003 yılında Çocuk Edebiyatçıları ve Yayıncıları Birliği tarafından “Yılın Şairi”, 2011 yılında İLESAM (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği) tarafından Çocuk Edebiyatı dalında "Yılın Yazarı" seçildi.

2012 yılında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından "Yazarlar Okullarda" projesinde Esenler ilçe yazarı olarak görevlendirildi. Şiir dalında yurt içi ve yurt dışında birçok ödül alan ve bir süre ESKADER ve İLESAM İstanbul Şube Yönetim Kurulu üyeliği yapan Yazgan, MESAM ve Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.⁸⁸

2.2. Eserleri

⁸⁶ Bestami Yazgan, agw.

⁸⁷ Bestami Yazgan, agw.

⁸⁸ www.bestamiyazgan.com.tr, Erişim Tarihi: 10.10.2012

Çocuk Şiirleri

Uçtu Uçtu Şiir Uçtu
Güneşle Ay Duymasın
İlk Öğrendiklerimiz
Şiirlerle Nasrettin Hoca
Bir Şiirsin Öğretmenim
Çocuk Şiirleri
Anne Sen Melek Misin?
Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler
Gökkuşığı Sevinci
Kutu Kutu Pense
Uçarım Dualarla Gökyüzüne
Konuşkan Varlıklar
Güneş Gözlük Takınca

Yetişkin Şiirleri

Yıldızlara Astık Yüreğimizi
Şimdi Sevda Yürsün
Gönül Fotoğrafi

Masalları

Masal Denizi
34 Adet Masal Kitabı
Masal Salıncağı
Ceren ve Arkadaşları
Doğum Günün Kutlu Olsun
Gözlük Takan Yıldızlar
Paten Giyen Kaplumbağa
Yağmur Kuşları

Öyküleri

Sıcak Ekmek Kokusu
Hazinenin Şifresi
Günaydın Çiçekleri
Kirazlı Şemsiye
Sevgi Çiçeği

Tekerlemeler

Alfabenin Öyküsü

Azerbaycan Türkçesine Çevrilen Eserleri

Ad Günün Mübarek

Xezinenin Şifresi

Yağmur Quşları

2.5. Sanat Anlayışı

Sanat yaşamına başta şiirleri olmak üzere masal ve hikâyeleriyle katkıda bulunan Bestami Yazgan için Türkçenin özel bir yeri vardır. Yazar, sahip olduğu birikimi çocuklarla paylaşmayı sorumluluk olarak düşünerek, çocukların yazar için ilham kaynağı olduğunun altını çizer. Yazar'ın masal ve öykülerinde öne çıkan konular ise millî ve manevî değerler, sevgi, bayrak, hürriyet, bilgili olmak, Allah-kâinat ilişkisi, aile, çevre ve doğa sevgisidir.

Sanatçının saf ve duru bir Türkçesi vardır. Şiirlerinde ses ahengini ön planda tutar. Sanat yapmak gibi bir endişesi yoktur. Ağırlıklı olarak hece ölçüsünü kullanır; çünkü hecenin kendi mizacına da uygun olduğunu düşünür. Onun şiirlerinde çiçek, yürek, gönül, gül, gonca, aşk gibi kelimeleri oldukça fazla görürüz. Bu da onun şiir evreninde yankılanan değerler dizgesini bize gösterir.

Eserlerinin büyük bir kısmını yayınlayan Nar Yayınları Editörü Tayfur ESEN, 30 Nisan 2012'de Bestami Yazgan adına düzenlenen gecede şu kriterlerle sanatçıyı değerlendirir:

*“Bestami Yazgan, nesirlerinde oldukça zengin bir dil örgüsüne sahiptir. Yerden fışkırırken ve yeryüzünü tekrar kucaklarken etrafına ferahlık veren, kimi zaman gökkuşağı renkleri ortaya çıkaran şelaleler misali beslendiği kaynaktan oluşturduğu masal ve hikâyeleriyle çocuk edebiyatımıza yeni bir soluk katan bilge yürekli bir şair ve yazardır.”*⁸⁹

İçtenlik eserlerinde en hâkim öğedir. Kullandığı sade, yalın dil ve diyaloglar ile oluşturduğu kahramanlar akıllarda kolayca kalacak bir sıcaklıktadır. Bunların üzerine sağlam kurgusu ile oluşturduğu yazıları; samimiliği, gerçekliği olanca çıplaklığıyla gözler önüne serer. Onun şiir dışındaki eserlerinde de şiirsel bir dil kendini hissettirir. Düzyazılarındaki uyaklı ifadeler ve tekerlemeler onun nesirlerinin çocuklar tarafından daha rahat okunmasını sağlamak içindir:

⁸⁹ www.bestamiyazgan.com.tr, Erişim Tarihi: 10.10.2012

“Dili çiçek, kalbi petek dostlarım! Kimde ikram edecek bilgi varsa buyursun, içindeki güzelliği hepimize duyursun.”⁹⁰

“Hoş geldiniz ey yarenler! Hoş geldiniz dosta gönül verenler! Kelimeler çok çiçekli dal olsun, sözlerimiz petek petek bal olsun.”⁹¹

“Kar yağınca kara toprak bembeyaz bir post olur. İnsan olan insanlara dost olur. Dostluk olunca yürekler coşar, coşan her yürek sohbe koşar. Yüreklerin coştığı ve sevgiye koştığı bir gün dostlar bir araya gelmişti.”⁹²

İnsan sevgisi ve hoşgörü onun eserlerinin vazgeçilmez unsurlarındandır. O; bu unsurları, yazılarına yön veren, içine işleyen bir ustalıklı kullanmasını bilmiştir. Şiirselliğiyle bu unsurları birleştirip yazılarında insanca bir yaklaşım sergiler. Bu yüzden kitaplarında ve oyunlarında saf sevgiyi bırakır insanın iliklerine. Yazdığı eserlerin çok sevilip tutulmasında bu tadın ayrı bir yeri olmalıdır.

Eserlerinde dünle bugünü çok tatlı bir üslupta bütünleştirdiği görülür. Zaman unsurunu çok etkileyici bir biçimde kullanır. Sağlam kurgusunun en önemli mihenk taşı olarak bu özelliğini kullandığını söyleyebiliriz. Özellikle masal ve öykü türündeki eserlerinde okuyanı çocukluk yıllarına sürükleyen ince ayrıntılar vardır.

Çocuk kitaplarında eğiticilik unsurunun varlığı meselesine de değinen Yazgan, bunun edebi eserde zaten içrek olduğunu; fakat eğitici unsurların sanatsal bir edayla verilmesi gerektiğini vurgular:

“Mesela, Ergenekon Destanı Türklerin kurtuluş destanıdır. Bununla beraber Türklerin o dönemde demir, ok ve yay kullandığını öğreniriz Her edebi metin, içinde, bilerek veya bilmeyerek kendi toplumunun sosyal, ekonomik, ahlaki değerlerini yansıtır. Bu destanın amacı Türklerin teknik yapısını anlatmak değildir. Ama her edebi metin kendi toplumunun tüm değerlerini istese de istemese de yansıtır. Bir de ben güzel değerler vermek istiyorum. Eserlerim okuduğunda gönüllere güzelliklerin, iyiliklerin yansımalarını istiyorum. Tabii bunu edebi bir dille yapmak gerekiyor. Mesela çayın içinde şeker vardır ama göremeyiz.

⁹⁰ Bestami Yazgan, **Sıcak Ekmek Kokusu**, Gonca Yayınları, İstanbul 2012, s.69.

⁹¹ Bestami Yazgan, **Hazinenin Şifresi**, Gonca Yayınları, İstanbul 2009, s.1.

⁹² Bestami Yazgan, **age.**, s.30.

Hazmettirerek, yedirerek, sindirerek yapmak lazımdır bunu. İki kere iki dört eder, diyerek değil.”⁹³

Tanınmış ses sanatçıları tarafından şiirleri bestelenen Yazgan: “*Şiir yazarken, bir de ders anlatırken balığın denizde kendisini rahat hissetmesi gibi mutlu oluyorum. Nesir için biraz daha gayret etmem gerekiyor. Doğrusu nesrimde de şiirin izlerine rastlamak mümkündür.”⁹⁴* diyerek özellikle şiir türündeki sanatsal yetkinliğini ifade eder.

Yazgan’ın “*Gülü İncitme Gönül*” şiiri, gerek içerik gerek söyleyiş benzerliğinden dolayı internet sitelerinde Yunus Emre’nin şiiri diye yayınlanır. Bestami Yazgan’ı da memnun eden bu durum, onun sanatsal yetkiliğinin ve Türkçeyi kullanmadaki ustalığının bir ölçüsü olsa gerektir.

⁹³ Bestami Yazgan, agw.

⁹⁴ Bestami Yazgan, agw.

3. Bestami Yazgan'ın Çocuklar İçin Yazdığı Şiirlerinin İzlekler Açısından İncelenmesi

3.1. Kırılğan Çiçek: Çocuk

Ülkemizde önemi ve kapsamı yeni yeni anlaşılmaya başlanan Çocuk Edebiyatı yetişmekte olan kuşaklar için son derece önemli görevler yüklenmektedir. Buna karşın “Çocuk, edebiyatımızın en ihmal edilmiş konularından biridir.”⁹⁵ Öncelikle çocuğun dil bakımından gelişimini sağlayacak en önemli unsur olan bu ürünler, ayrıca gelişen nesillerin ruh ve anlam dünyalarını da etkileyen ve belirleyen özellikler taşımaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun ana dili üzerinde yeni keşifler yapmasını sağlarken çocuğun zihin dünyasında büyük değişimleri tetikler. Esasen kişinin ait olduğu toplumun ruh ve anlam dünyasını o dile ait yazınsal eserlerden daha iyi verebilecek başka kaynaklar bulmak oldukça güçtür.

Yazgan'ın şiirlerinde çerçevesini çizmeye çalıştığı çocuk, Çocuk Edebiyatı'nın genel amaçlarına uygun bir nitelik arz eder. Bir örneklem olsun diye üç şiir kitabından (Uçtu Uçtu Şiir Uçtu, Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler, Gökkuşuğu Sevinci) “çocuk”, “sevgi”, “anne”, “dini değerler”, “milli değerler” eksenli sözcük/ terimleri taradık. Toplam 266 şiirde başlıklar hariç 251 adet çocuk, yavru sözcüğü; 134 adet sevgi, muhabbet sözcükleri; 141 adet Allah, melek gibi dinsel terim; 99 adet anne, anneciğim; 46 adet milli sözcüğünün kullanımına rastlanmıştır. Bundan hareketle Yazgan'ın şiirlerindeki değerler dünyasını bir nebze olsun hissetmeye çalıştık. Sayıların şiir sayısına dağılımını göz önüne aldığımızda dini ve milli hassasiyeti bulunan bir şair olarak Bestami Yazgan'ın şiirlerinin, bir denge üzerine kurulduğu görülecektir.

Bestami Yazgan'dan önce de Türk edebiyatında çocuk üzerinde çalışılmış ve hakkında eserler verilmiş bir konudur. Örneğin, “*Dede Korkut Hikâyeleri'nde oğul kavramı önemli bir yer tutar. Kitabın giriş bölümünde Dede Korkut 'oğul' için şunları söyler; 'Oğul atanun yetiridir, iki gözünün biridir. Devletlü oğul kopsa ocağının közidir.' Oğul babanın yetişeni olarak tanımlanmış ve iki gözünden birine benzetilmiştir. Ayrıca iyi oğul yetişse ocağın közüdür diyerek oğlu evin, ocağın devamını sağlayacak bir ihtiyaç gibi görüldüğünü belirtmiştir.*”⁹⁶

⁹⁵ M. Orhan Okay, **Kültür ve Edebiyatımızdan**, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, s.43.

⁹⁶ Gülcan Uyumaz, **Dede Korkut Hikâyelerinde Çocuk Eğitimi**, 9 Eylül Üni. Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.58.

Bestami Yazgan da Dede Korkut'un çocukta görmek istediğini, çocuklar üzerinden vermek istediği mesajı yüzyıllar sonra “*Dünyada En Güzeli*” şiiriyle destekler:

*“Kuvvet varken kolunda,
Yurda hizmet yolunda
Yarış çocuğum.
(...)
Çabuk ol, ömür kısa,
Nerde güzel iş varsa
Giriş çocuğum.”*⁹⁷

Bu durum Yazgan'ın şiirlerini yazarken sırtını yasladığı tarihi mirasa uygun eserler vermesiyle açıklanabilir. Zira Dede Korkut'un yazın hayatımız kadar milli bilincimiz açısından da önemli bir yeri vardır.

Çocuk şiirleri genel itibarıyla lirik, didaktik ve pastoral bir mahiyettedir; çünkü şiir vasıtasıyla şiiri dinleyen veya şiiri okuyan çocuğun iyiye yönlendirilmesi gerekir. Nihayetinde çocuk şiirlerinin bir pedagojik ereği vardır. “Kutu Kutu Pense” kitabındaki “*Dünya Ortak Evimiz*” adlı şiirde,

*“Merhamet ve sevgiyle
Davranırsa insanlar
Beraber yaşamaktan
Mutlu olur hayvanlar.”*⁹⁸

ifadelerinden önce aynı kitapta sıralanan Martı, Tavşan, Kanguru, Hindi, Karga, Yavru Tay, Boğa, Kurbağa, Keçi, Köpek, Kedi, Ördek, Ağustosböceği, Baykuş, adlı şiirlerde şair hem onları bilgilendiriyor hem de pastoral unsurlar kullanarak onları coşturuyor. Aynı kitabın diğer iki bölümünde meyve, sebze ve ağaçların dilinden çocuklar, hem bir sevgi nesnesi hem de bir sevgi öznesi olarak veriliyor.

Okuyucuda inşa edilecek “karakter heykeli” titizlikle ereklenmiş; dolayısıyla şiirlerinde, çocukta umutsuzluk ya da kaygı uyandıracak temalara yer verilmemiştir. Burada işlenen şiirin öznesi/çocuk; doğayla barışık, fiziksel ve sosyal çevresiyle uyumlu, hep olumlu düşünen bir kişiliktir. Örneğin, “Küçük Kardeşim”

⁹⁷ Bestami Yazgan, **Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler**, Nesil Yayınları, İstanbul 2007, s.76

⁹⁸ Bestami Yazgan, **Kutu Kutu Pense**, Nar Yay. İstanbul 2009, s. 38.

şiiirinde kardeşini, “Kardan Anne” şiiirinde annesini, “Haydi Canım Öğretmenim” şiiirinde öğretmenini, “Öksüz Çocuklar”da anneleri yanlarında olmayan çocukları, “Güneş Amca”da tabiatın en sıcak nesnesini kendine özgü sözcüklerle resmetmeye çalışır.

Bestami Yazgan’ın şiiirlerindeki çocuk, karşılaştığı her şeyle yakınlık kuran onunla özdeşleşen bir kişiliktir.

*“Kardeşimle
Bir sürü
Kardan çocuk yaptık,
Bir de kardan anne.
Kar çocuklar,
Geceleri yalnız kalıp
Korkmasınlar diye.”⁹⁹*

Onun şiiirlerindeki çocuk/şiiirin öznesi yaptıkları kardan adamların yalnızlığını düşünerek onlara kardan anne yapmıştır. Freudyen psikanaliz bize bunun nedenini yeterince açık bir şekilde göstermiştir ki çocuklar ilk dönemlerinde kendilerinin merkezinde bulunduğu tüm evrenin ve evrendekilerin kendisi gibi duyup düşünen, acı çeken varlıklar olduğunu sanırlar. O yüzdendir ki kapıya çarpan bir çocuk büyüklerinden kapıya vurmasını ister; çünkü ona göre kendisini acıtan kapıya vurulunca kapı da aynı acıyı çekecektir.

Yazgan’ın eserlerindeki çocuk, sadece doğaya ve insana sevgisini veren bir çocuk değildir. Onun bir de yurdunu seven “ Bir Masal Anadolu”, “Güzel Vatanım”; bayrağına / onuruna bağlı “ Bayrağa Şarkı” gibi hasletleri de vardır. “Şimdi Sevda Yürüsün” adlı şiiir kitabında “Anadolu Çocuğu” şiiirinde geçen

*“Mazlumun elinde sarıçiçeksin,
Zalime saplanan çatal yüreksin,
Şüheda burcunda ne mübareksin,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.”¹⁰⁰*

ifadelerinden de anlaşılacağı gibi ideal gençlik özleminin tarihle ve maneviyatla şekillenmiş medeniyet özlemiyle buluştuğu, zenginleştiği bir dünya tasavvuruna varır. O çocukların/ gençlerin değerler dünyasını oluştururken anlattıkları ile aslında kendi benini oluşturmaya çalışır. Nitekim Jung’un “Dört Arketip” adlı kitabının

⁹⁹ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiiir Uçtu*, Erdem Yayınları, İstanbul 2009, s. 8.

¹⁰⁰ Bestami Yazgan, *Şimdi Sevda Yürüsün*, Nar Yayınları, İstanbul 2010, s.74.

sunuş kısmında “*İnsan, insan-olmak hususunda bir alıntıya girdiğinde, irdeleyeceği hep kendisi olacaktır. Bu kendini anlatma, anlatının hem içeriğinde hem de biçiminde içkindir. Hiçbir özgün kuram öteki’nden çıkmaz. Her şey “kendi”nin kuramıdır. Öteki, ancak bir ilişki sürecinde, öteki’nde kendini bulmak ve oluşturmak içindir.*”¹⁰¹ biçiminde anlattığı gibi şair şiirleriyle aslında kendisini oluşturmaya ve/veya anlatmaya çalışır. Çünkü

“*Kalbin öyle sıcak, bir vatan gibi.*”¹⁰²

dizesinde başvurduğu benzetme, hem okuyucu/çocuk için değer oluşturma hem de kendi değerlerini en nezih tarzda ifade etme biçimidir. Eluard’ın “*Ozan, esin alandan çok, esin verendir.*”¹⁰³ şeklinde estetize ettiği gibi şair kendi anlam dünyasını okuyucularıyla paylaşırken onlarda bir şahsiyet oluşturmak ister. Şiirleri göz önüne alındığında şairin şiirleriyle kutsalın emrinde olduğunu ve sanatıyla toplumsal bir görev yüklendiği görülecektir. Bu görevi ifa ederken yalın bir öğreticilik saplantısına kapılmamış, temayı estetikle yoğurarak okuyucuyu derinden etkileyecek bir imgeye dönüştürür. Bunu

“*Çocuğa kurşun değse
Kırılan çiçek olur.*”¹⁰⁴

tarzında ifade ederek sevgi dilini konuşurup şiddetten uzaklaştırmaya çalışır. Şairin kullandığı benzetmeler, eğretileme, imgeler hâsılı tüm sanatsal argümanlar onun değerler dünyası için birer araçtır. O bütün şiirlerindeki sevgi ve umut dilini sanatçı cesaretinden hareketle oluşturmaya çalışır. Kendi terennüm ettiği değerlerin savunuculuğunu da yine kendi şiirleriyle yapar:

“*Ve siz,
Güneşe kin kusan yarasalar,
Dolunaya diş bileyen çakallar,
Kara gecelerin kör bekçileri!
Haberiniz olsun:
Henüz ışığı dünyaya ulaşmamış,
Işıl ışıl, dizi dizi
Yıldızlara astık yüreğimizi...*”¹⁰⁵

¹⁰¹ C.G Jung, **Dört Arketip**, Metis Yayınları, İstanbul 2010, s.7.

¹⁰² Bestami Yazgan, **age.**, s.74.

¹⁰³ Y.Nabi Nayır, S.Bolat, **Şiir Sanatı**, Varlık Yayınları, İstanbul 2004, s.57.

¹⁰⁴ Bestami Yazgan, **age.**, s.78.

¹⁰⁵ Bestami Yazgan, **Şimdi Sevda Yürüsün**, Nar Yayınları, İstanbul 2010, s.21.

Esasen şair, şiirlerden hareketle okuyucu veya dinleyici pozisyonundaki çocuklarda değer inşa etme peşindedir. Bunu da çocukların diliyle ve hayal dünyalarına seslenen imgelerle – ki bunlar genellikle güneş, ay, yıldız, çiçek gibi çocuğun ilgisini çeken somut varlıklardır – onları şiirin öznesi kılarak yapmaya çalışır. Yazgan’ın şiirlerindeki çocuk;

*“Türkçenin gül hecesinde,
Şanlı yurdun yücesinde,
Cumhuriyet bahçesinde,
Bir çiçektir öğrenciler.”¹⁰⁶*

örneğinde görüldüğü gibi Türkçeyi seven ve iyi kullanan, yazım ve noktalama kurallarına titizlikle uyan bir kişiliktir. Şiirler daha iyi anlaşılabilir diye kısa, açık ve ahenkli konuşur. Bu şiirlerde kullanılan dengeli hece ölçüsü ve ses tekrarları şiirin net anlaşılmasını kolaylaştırmış, bu da mesajın muhatabına daha iyi ulaşmasını sağlamıştır.

Onun şiirlerindeki çocuk yaşama sevinci ve coşkusuyla dolu, korku ve karamsarlığa kapılmayan bir yapıdadır. Bu özellik şiiri okuyan çocuğun şiirdeki çocuğu içselleştirip güven alanını inşa etmesini sağlamıştır. Şiirin öznesi olan çocuğun kendini

*“Şikâyet etmem asla
Halimden razıyım ben
Masmavi denizlerin
Bembeyaz kıızıyım ben.”¹⁰⁷*

dizelerindeki gibi “martı” sanması,

*“ Sevimli cinler
Ve birazcık korktuğum
Tombul devler,
Kurtarın beni!”¹⁰⁸*

dizelerinde cinlerden ve devlerden yardım istemesi onun güven alanının ne kadar geniş olduğunu gösterir. Zira “*kişilik oluşumu ve yapılanmasında, temelin çocukluk*

¹⁰⁶ Bestami Yazgan, **Gökkuşluğu Sevinci**, s.30.

¹⁰⁷ Bestami Yazgan, **Kutu Kutu Pense**, Nar Yayınları İstanbul 2009, s. 11.

¹⁰⁸ Bestami Yazgan, **Uçtu Uçtu Şiir Uçtu**, Erdem Yayınları İstanbul 2009, s. 8.

döneminde atıldığı gerçeği geçerliliğini korumaktadır. Bu temelin en önemli yapıtaşları ise sevgi, ilgi ve güvendir.”¹⁰⁹

*“Çocuk,
Kocaman denizi görse
Kıpır kıpır, masmavi
Gözlerinden tanırdı.
Deniz,
Çocuğun
Küçücük kalbini görse
Kendinden utanırdı.”¹¹⁰*

Şair, insan varlığının en nadide parçası olan çocuğun niteliğini anlatmaya çalışırken hep insan zihninde yer edinen güzel kavramlardan yararlanır. Başvurduğu bu benzetme ve istiareler onun zihin ve değerler dünyasını da ele verir. Çünkü hermeneutik¹¹¹ bir bakışla ifade etmeye çalışırsak bizim okuduğumuz aslında Bestami Yazgan’ın zihnidir. Onun çocuğa nasıl yaklaştığında saklıdır, sanatçı kimliği. O çocukların dünyasına girmeyi başarmış bir sanatçı olarak çocukların ve çocuk şiirinin nasıl olduğunu bilir.

Çocukların duygu ve düşüncelerini anlatma biçimi, büyüklerinkinden farklıdır. Anlatımı kendine özgü, şiir diline yakındır. Onların düşünceleri masal, ifadeleri şiir gibidir. Şairin şiirindeki çocuk nasihat edilen, büyük fikirlere maruz kalan birer nesne değil, kendi dünyasını kendi kelimeleriyle ören bir düşünen ve duyan duyarlı öznedir.

3.2. Çocuğun Güven Adası: Anne

Çocuk Edebiyatının temel izleklerinden biri olan anne sevgisi, Bestami Yazgan’ın şiirlerinde de önemli bir yer tutar. Pedagojik karakteri ağır basan Çocuk Edebiyatında sağlıklı kişiliklerin yetişme ortamı olan ailenin göz ardı edilmesi düşünülemez. Aile, toplumun en küçük yapı taşıdır ve bu yapının olmazsa olmaz vasfı aile sevgisidir. Ailede yapılandırılacak sevgi ve saygı temelli ilişkiler, huzurlu ve mutlu bir toplumun birincil şartıdır. Ailenin, çocuk açısından, temel dinamiğinin

¹⁰⁹ Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011, s.11.

¹¹⁰ Bestami Yazgan, **Güneşle Ay Duymasın**, Erdem Yayınları, İstanbul 2009, s.31.

¹¹¹ “Gizli ve derin anlam içeren metinler ancak yazarın kişiliğinden, kullandığı dilden, yazıldıkları dönemle olan bağlarından yola çıkılarak doğru tanımlanabilir.” Metin Toprak, Hermeneutik ve Edebiyat, Bulut Yayınları, İstanbul 2003, s.8.

anne olduğu kabul edilirse Çocuk Edebiyatı ürünlerinde anne sevgisinin başat rol oynaması gayet normal durum olmuş olur.

Bestami Yazgan'ın şiirlerinde anne – çocuk ilişkisi önemli bir yer tutar. Anne ile çocuk arasındaki kutsal bağ ve sevgi, çocuğun ağızından kısa, içten ve yalın bir şekilde aktarılır. Bir çocuk için vazgeçilemeyecek değerlerin başında anne gelir. Bir çocuk, annesinin yanında bulduğu huzuru ve güveni hiçbir yerde bulamaz. Doğumdan hemen sonra bebeğin etkileşimde bulunduğu kişi annesidir. Şair bu durumu “ *Aynadaki Çocuk*” şiirinde şöyle ifade eder:

*“Anneciğim,
Gözümü açtığımda
İlk defa,
Yıldız çiçeği
Gözünü gördüm.”*¹¹²

Şiirdeki ana duygu çocuk için temel bir gereksinim olan güven alanı inşasıdır; çünkü çocuğun açlık, uyku, temizlik ve korunma gibi ihtiyaçları anne tarafından karşılanmakta, annenin bebek için önemi sadece fizyolojik ihtiyaçlarını karşılaması ile sınırlandırılmamaktadır. Doğduğu andan itibaren sıcaklık ve sevgiyi hissetmek isteyen bebek ilk yakınlaşmasını da anneye yaşar. Doğumla başlayan bu etkileşim sonraki dönemlerde de devam eder. Böylelikle tüm varlık âlemi ve çocuğun değerler dizgesi anne üzerinden inşa edilmektedir.

Şair “ *Anne Kucağı*” şiirinde annesine bağlılığını, bağımlılığını ve kişilik gelişiminin onun sayesinde olduğunu,

*“ Anneciğim,
Uykuların
Ki en tatlı yarısı
Gözünde şafaklanır.
Çimlenir de sınımsız şefkatler
Göğsünde başaklanır.”*¹¹³

dizeleriyle dile getirir. Açıktır ki bebeklik dönemi insan yavrusunun en aciz olduğu, bir bakıma en muhtaç olduğu dönemdir. Bebeklikte gelişim açısından en önemli rolü oynayan birey annedir. Şiirdeki *şefkatin annenin göğsünde başaklanması* imgesi, annenin ne kadar hayati bir görevinin olduğunu duyumsatır. Şiirin okul öncesi bir

¹¹² Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, Erdem Yayınları İstanbul 2009, s.113.

¹¹³ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, Nesil Yayınları İstanbul 2007, s.7.

çocuğun duygularını yansıttığı da hesaba katılırsa – ki bu dönem çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişiminin en hızlı olduğu yıllardır – annenin varlığının ve sevgisinin önemi daha iyi anlaşılır. Bu sadece duygusal planda olup biten bir durum değildir. İşte şair bunu “ *Annelere Hediye* ” isimli şiirde:

- *Anneciğim,*

Ağzım yemek içindir,

Burnum koklamak için.

Şu iki yanağımı

Mevla yaratmış niçin?

- *Yavrucuğum,*

Sabah akşam anneler

Sevip okşasın diye,

Mevla ’mız yanakları

Göndermiştir hediye. ”¹¹⁴

Çocukluğunun ilk dönemlerinden başlayarak anne-çocuk beraberliğinde fiziksel temas çok önemlidir. Annesinin kucağında meme emen bebek onun sıcaklığını ve kokusunu hissederek ihtiyacı olan besini almakta, böylece anne-bebek iletişiminin temelleri atılmaktadır. Alıntıladığımız parçada da şairin üzerinde durduğu şey bu anne-çocuk ilişkisinin fiziksel temas üzerinden sevgi iletimidir. Çocukta bu tür davranış formları üzerinden çocuk için birtakım deneyimler oluşturmakta, çocuk da bu esnada ihtiyaçlarını karşılamayı, gerilimlerini yatıştırmayı öğrenmektedir. Anne henüz istikrarlı olmayan bir dünyada çocuk için güven, huzur ve anlayış kaynağıdır.

Şair “ *Sevgi Nöbeti* ” şiiriyle anne ve çocuk sevgisinin çocuk açısından ulaştığı boyutları, güven anlayışının yetiştiği seviyeyi hem fizyolojik hem tinsel gereksinimleri açısından çocukça bir edayla şöyle dile getirir:

“ Beni doğurdun,

Aşkla yoğurdun

Acıktığımda

Hemen doyurdun.

İyi niyeti,

¹¹⁴ Bestami Yazgan, *age.*, s. 7.

Bitmez gayreti.

Başımda tutar,

Sevgi nöbeti.”¹¹⁵

dizeleriyle dile getirilen bebeğin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının zamanında ve yeterince karşılanması temel güven duygusunun gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Şiirdeki “*acıktığında doyurma*” ve “*aşkla yoğurma*” ifadeleri bebeklik döneminde annenin, bebeğin ihtiyaçlarını karşılamadaki dengeli ve kararlı tutumu sağlıklı bağın kurulmasını, temel güven duygusunun yerleşmesini imlemektedir. Haluk Yavuzer’in “*hayatın ilk yıllarında bebeğin psikososyal görevi güvenmeyi öğrenmektir. Anne ile ilişkiden doğan güven duygusu ileride kurulacak ilişkilerin de temelini oluşturmaktadır.*”¹¹⁶ diye ifade ettiği gerçekliği şair birkaç dizeyle daha içten daha yalın anlatmıştır.

Çocuğun her türlü ihtiyacını karşılamada anneyi güvenli bir liman olarak algılaması, onun varlığıyla kendinde oluşan özgüven şairin “*Sen Varsın Annem*” parçasında:

“ Yanı başımdasın kalırsam darda

Senin ilgin vardır, sen varsın annem.

Açan çiçeklerde ve ilkbaharda

Senin ilgin vardır, sen varsın annem.”¹¹⁷

ifadeleriyle yer alır. Buradan hareketle diyebiliriz ki şairin şiirlerindeki “anne sevgisi” tamamen doğal ve işlevseldir. Anne, çocuk için içinde yaşanılan dünyanın yorumlanması ve toplumun temsil edilmesinde ilk örnektir. Çünkü “*Çocuklar başkalarını gözlemleyerek ve onların yaptığını yaparak davranış biçimleri kazanırlar.*”¹¹⁸ Çocuğun çevresindeki nesne ve olaylarla kurduğu ilişki annesiyle ilişkisine göre biçimlenmektedir. Şair, “*Anne Derim*” şiirinde bunu:

“Sevgi sunan

Kalbe konan

Gülü görsem

Anne derim.”¹¹⁹

¹¹⁵ Bestami Yazgan, *age.*, s. 33.

¹¹⁶ Haluk Yavuzer, *Ana - Baba ve Çocuk*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2003, s. 15.

¹¹⁷ Bestami Yazgan, *age.*, s. 7.

¹¹⁸ M. Gander, and H. Gardiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, İmge Kitapevi, İstanbul 2001, s. 299.

¹¹⁹ Bestami Yazgan, *age.*, s.135.

şeklinde kristalleştirerek ifade eder; çünkü çocuk, annesinin gözetimi altında yakın çevresini keşfetmekte, nasıl hareket edeceğini gözlemektedir. Böylece ilk bilgilerini de taklit ve özdeşim yoluyla edinir.

Şair, şiir kitaplarının büyük bir bölümünü kapsayan anne sevgisi temasını ontolojik bir gerçeklik olarak betimlemekte ve bu betim üzerinden bir şiirsel dil oluşturmaktadır. *Anne*, onun şiirlerinde doğal sevginin ilk duyumsandığı ve sansürsüz olarak açıklandığı özne ve/veya süjedir. Bu karşılıksız sevginin objesi “*Sevgi Haritası*” adlı şiirinde:

*“ Yürek haritasını
Annelerin çizdiği
Dünyadır çocuk.*

*Dereler neden ağlar?
Irmaklar neden çağlar?
Anneler bilir.”¹²⁰*

Biçiminde ifade edilerek annenin, çocuk için ne kadar önemli olduğu verilmeye çalışılır. Parçadan da rahat anlaşıldığı gibi çocuk ilk bilgileri anneden alır. Çocuk hangi yaşta olursa olsun bir sorunla karşılaştığı zaman ona yol gösterecek, onu destekleyecek bir yetişkin arar. Bu, genellikle örnek aldığı, hayranlık duyduğu bir bireydir. İlköğretim çağına kadar kız ve erkek çocuğun gözündeki ideal insan annesidir. Ve onunla özdeşim kurma eğilimi vardır. Şair de bu parçada bahsettiğimiz gerçekliği “anneler bilir” şeklinde kristalize eder. Şair, bunu anne kavramının kendisi kadar doğal ifadelerle okuyucunun beğenisine sunar.

3.3. Cennetten Bir Bahçe: Aile

Şairin şiir kitaplarında üzerinde durduğu başat konulardan biri olan aile sevgisi, sık işlenmesinin yanı sıra idealize edilerek verilir. Şairin dünya görüşünü - dindar kimliğini-hesaba kattığımızda bu aile hassasiyetinin nedeni daha da net anlaşılmış olur. Şairin yetiştiği dönemi etkileyen Marksizmin fikir babası Marks “*Kutsal Aile*” adlı kitabında ailenin sermaye birikiminin temeli olduğunu belirterek yok edilmesi gerektiğini özellikle ifade eder. Şairimiz ve onun cenahındaki sanatçılar

¹²⁰ Bestami Yazgan, *age.*, s.42.

da ailenin toplumun kutsal çekirdeği olduğunu kabul edip ona uygun eserler vermesi yerinde bir tavır olsa gerek.

Şairin şiirlerindeki aile “çekirdek aile”den daha geniş geleneksel aile formatındadır. Bu yüzden onun şiirlerindeki aile; anne, baba, kardeş, nine, dededen oluşan bir mutluluk halkasıdır. Şair “*Kar Saçlı Ninem*” adlı şiirinde:

*“Nineciğim,
Ne zaman kar yağdı başına,
Ne zaman eriyecek?
Bak yine güldü bahar,
Her taraf çiçek.”¹²¹*

ifadeleriyle aile sıcaklığının bir parçası olarak ninesini işler. Uzun yıllar birlikte yaşadığı imasını barındıran “Ne zaman kar yağdı başına” söylemiyle şair, ninenin ailenin temel bir parçası olduğunu vermeye çalışır. Bununla modern zamanların aile tanımına karşı çıkararak değerler dizgesindeki kaymaya tavır almaya çalışır.

*“Yüreğime kurdum çifte salıncak,
Birinde kardeşim,
Birinde kelebekler sallanacak.*

*Yüreğime kurdum çifte salıncak,
Birinde babam,
Birinde çiçekler sallanacak.”¹²²*

dizelerinde olduğu gibi şair, şiirini çocuklarda oluşturmak istediği kişiliğin bir aracı kılarak onlarda “salıncak” gibi sempatik nesnelere hareketle sevgi dünyası oluşturmak peşindedir. Mutlu günlerin bir eğlencesi olan ve çocuğun zihninde asla olumsuz bir imge oluşturmayan bu tür süjelerden “sevgi haritası”na ilmikler atar.

Şiirlerinden hareketle diyebiliriz ki şair, basmakalıp ifadelerle şiiri geçiştirmez. O, çocuğun zekâsına, sezgisine, hayaline dayanan lirik ve metafizik konuları ele alır. O, bunu yaparken bazı temel değerleri şiirinin yapı taşları olarak kullanır. Örneğin, “anne, baba ” kavramlarını bu bağlamda ele alabiliriz. “*İnsana ilk beni bir imkân olarak sunan ailenin kültürel düzene özgü söylemidir. Çocuk ilk beni bu söylem içine yerleştirir. Ben, Sen (anne), O (baba). Bir kültürel topluluğun*

¹²¹ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.131.

¹²² Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.8.

toplumsal bir üyesi, yani **özne** olmak bu kültürün üyeleri arasındaki iletişimin sistemi olan simgesel ağa katılmakla mümkündür. Yani sadece iletişimin kurallarına sahip olmak yetmez, bu iletişim ağında bir yere de sahip olmak gerekir.”¹²³

Anne, aileyi oluşturan temel unsurdur. Çocuk, dünya ile ilk bağlantısını anne sevgisini tadarak kurar. Sigmund Freud, bunu “*Erkek çocuğun ilk aşk objesi annesidir. Oidipus kompleksinin oluşumu sırasında ve bütün yaşamı süresince de annesine bağlı kalır.*”¹²⁴ şeklinde belirtir. Yalnız F. Dolto’nun dediği gibi “*Bir kadın ancak bir baba tarafından anne kılınır.*” Şair baba sevgisini,

“Babacığım,
Sen gülünce
Annem gülüyor önce,
Sonra ben.
Mutluluk çiçeği
Açıyor içimizde.

Babacığım,
Sen gülünce
Evimiz sanki
Cennetten bahçe.”¹²⁵

şiiiriyle zihnimizde resmetmeye çalışır. Böylelikle baba sevgisi anne sevgisiyle birlikte çocuğun kişilik gelişiminde oynadığı rol tespit edilmeye çalışılır. Zira ailede oluşan “*sıcak bir ilişki çocukların sorumlu ve kendi kendini denetleyebilir bir kişilik geliştirmelerine yardım eder.*”¹²⁶ Freud, babanın ailedeki varlığını çocuğun vicdanının gelişiminde ve toplumsallaşmasında önemli bir görev üstlendiğini belirtir. Onun kavramlarıyla ifade edersek baba, üstben denilen “*süper ego*”dur. Lacan’a göre “*Çocuk früstasyonlarını annenin söylemi sayesinde ‘Babanın Adına’na bağlayarak üstlenmekle kültürün düzenine doğru çekilmiş olur. Kültürel bir kurum olan ‘Baba’ önemini ve anlamını buradan alır.*”¹²⁷

¹²³ Saffet Murat Tura, **Freud’dan Lacan’a Psikanaliz**, Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.32.

¹²⁴ Sigmund Freud, **Psikanaliz Üzerine**, Sayfa Yayınları, İstanbul 2011, s.135.

¹²⁵ Bestami Yazgan, **Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler**, s.19.

¹²⁶ M.J Garder, H.W. Gardiner, **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, İmge Kitabevi, Ankara 2010, s.299.

¹²⁷ Saffet Murat Tura, **age.**, s.47.

“-Ablam ne zaman

Gelecek anne?

- İki gün sonra yavrum.

- Yani uyuyacağım, uyanacağım,

Bir daha uyuyacağım...

- Evet yavrum,

Kalktın mı tamam.

- Öyleyse

Gündüzleri de uyusam,

Olmaz mı anneciğim!”¹²⁸

Şair, “Uyku Takvimi” adlı şiirde çocukluk yıllarında ablası ile paylaşmış olduğu zamanların özlemini çekmektedir. Şair, çocukluğu tamamlayıp yetişkin olma ve kardeşlerin aileden ayrılarak kendi hayatlarını çizme durumundan da hoşnut değildir. Çünkü ablasının ayrılığı ona zor gelmekte ve ayrılık zamanı geçmek bilmemektedir. Çocuk ruhunu, heyecanlarını, isteklerini kolayca dile getirebilen bir şair olan Yazgan, bu dizelerde ablanın aile içindeki yerini ve sevgi nesnesi oluşunu yalın ve açık bir dille anlatır.

Kardeşlik duygusu ve aile içerisinde kardeşler, dayanışmanın, mutluluğun, paylaşmanın anlatımıdır. Yazgan, bir çocuğun kardeş sahibi olmasının sevincini de çok içten anlatır:

“Biz üç güzel kardeşiz,

Bir yürekte üç deniz.

Annemizin gülüyoruz,

Yuvarın bülbülüyoruz.

(...)

Biz üç güzel kardeşiz,

Neşe saçan güneşiz.

Annem, babam el ele

Çevremizde pervane.”¹²⁹

Yazgan, toplum için ailenin; aile için ise çocuğun ne kadar önemli olduğunu bilir. Çocuklar arasındaki kardeşliğin ne kadar vazgeçilmez olduğunu yine çocuğun

¹²⁸ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.59.

¹²⁹ Bestami Yazgan, *age.*, s.148.

ağzından kısa ve içten dizelerle, fazla bilgiçliğe kapılmaksızın, yalın ve duyarlı dizelerle dile getirir. Şairde anne, baba, abla ve kardeş sevgisi temelde insan sevgisine, oradan da Allah sevgisine geçiştir. İşte bütün bu sevgiler, çocuğun aile içinde tattığı ve yaşadığı sevgi ortamı sonraları tek tek insan, doğa ve hayvan sevgisine dönüşecektir.

3.4. Yeryüzünün Süsü: Hayvan

Yazgan, hayvanlar dünyasını ve hayvan sevgisini çocuklar için yazdığı pek çok şiir kitabında dile getirmiştir. Çocuk, kendini tanımaya başladığı anlardan itibaren tanıştığı hayvanları hayatının önemli bir nesnesi yapar. Özellikle evcil hayvanların, çocukların dünyasındaki yerini ve önemine vurgu yapan Yazgan, hayvan sevgisini çocuğun dünyasında yer alacak diğer sevgilerin başlangıcı olarak görmektedir. Şairin özellikle çocuk ve hayvan sevgisini anlatan, çocuk gözüyle hayvanların duygularını dile getiren (*Kutu Kutu Pense, Konuşkan Varlılar*) şiir kitapları bulunmaktadır. Şairin hayvanları çocuklara sevdirmeye isteği çocuklar için yazdığı hemen hemen tüm kitaplarına yansımıştır.

Bestami Yazgan, canlandırdığı hayvanlarla çocuklara aynı zamanda insanları da tanıtmaya çalışır. Çünkü canlandırılan hayvanlar bizim bir benzerimizdir. *Kutu Kutu Pense* adlı şiir kitabının girişinde “ *Bir bahar günü çocuklar, çıkmışlar bahçeye. El ele tutuşup bir oyuna başlamışlar. Kuşlar, ağaçlar hatta çiçekler bile katılmış onlara. Hem oynuyor hem tekerleme söylüyorlarmış:*

Kutu kutu pense,

Elmamı yense.

Arkadaşım serçe

Arkasını dönse.”

ifadeleriyle *Güneş* öncülüğünde hayvanlarla başlayan tanışma faslı kitap boyunca devam eder. Böylelikle her bir hayvan kendi özelliklerini belirten dizelerle çocuklara seslenir.

“Balıklarla oynaşan

Dalgalar arkadaşım,

Kollarında uçtuğum

Tatlı rüzgâr sırdaşım.

*Şikâyet etmem asla
Halimden razıyım ben,
Masmavi denizlerin
Bembeyaz kızımı ben.*”¹³⁰

Özellikle tek tek adları ve sahip oldukları özellikleriyle çocuga tanıtılan hayvanlar, daha sonra canlılar dünyası ile birlikte bütün olarak çocuga sevdilir. Martı, Tavşan, Kanguru, Hindi, Karga, Yavru Tay, Boğa, Kurbağa, Keçi, Köpek, Kedi, Ördek, Ağustosböceği, Baykuş şeklinde sıralanan sevimli hayvanlar

*“Yeryüzünü süsleyen
Biz de birer canlıyız.
Hoplayıp zıplıyoruz,
Pek de heyecanlıyız.*

*Merhamet ve sevgiyle
Davranırsa insanlar,
Beraber yaşamaktan
Mutlu olur hayvanlar.*

*Hepimizi kucaklar
Mavi gök, nazlı deniz;
Unutmayın ey dostlar!
Dünya ortak evimiz.*”¹³¹

şiiirle yavaş yavaş tanıdığı tüm hayvanlardan yola çıkarak bütünsel bir hayvan sevgisine oradan da insanların ortaklığıyla evrensel bir doğa sevgisine ulaşır. Çocuk insan ile hayvan arasında kurulan dostluğu, ilişkiyi nasıl merak ederse, hayvanların kendi arasında kurdukları ilişkiyi de merak eder. Hayvanların da kendi içlerinde bir iletişim ağı olduğunu o çocuksu hayal gücü ve zekâsıyla düşünmektedir.

*“Mevsimlerle kardeş olup
Bir gün büyüdüğüm zaman,
Yalnız uçmak istiyorum*

¹³⁰ Bestami Yazgan, **Kutu Kutu Pense**, Nar Yayınları, İstanbul 2010, s.11.

¹³¹ Bestami Yazgan, **age.**, s.38.

Yüreğimde bin heyecan.

Selam verip denizlere

Dalgalarla yarışayım,

Yeni yerler görmek için

Gökyüzünde dolaşayım.”¹³²

Bestami Yazgan’ın çocuk ile kuşu birbiri ile özdeşleştirdiğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü çocukların çevrelerinde en çok sevdiği hayvanlar kuşlardır. Çocukların kuşlarla tanışması ve onlarla meşgul olabilmesi diğer hayvanlara oranla daha kolaydır. Kuşlar ve çocuklar arasında kurulan bağ da en az çocuklarımızla bizim aramızdaki gelişen sevgi ve bağlılık kadar sağlamdır. Hayvanlar dünyasının en zararsız, küçük, savunmasız, en özgür hayvanları nasıl kuşlarsa, insanlar arasında da en küçük, savunmasız, özgür canlılar çocuklardır. Yazgan için kuş bir çocuğun hayvanlar arasındaki tezahürüdür neredeyse. Çocuk da tıpkı bir kuş kadar özgürlüğü sever, zararsızdır, savunmasızdır.

“Yaz geldi güzel kuşlar,

Dağlar, tepeler aşın,

Sevgiyle cıvıldaşın.

(...)

Yaz geldi ey balıklar,

Fıkır fıkır kaynayın,

Dalgalarla oynayın.”¹³³

Dizelerinde açıkça çocukların dilinden hayvanlarla yaptıkları konuşmalar dile getirilir. Çünkü çocukların belki de en çok istedikleri şey, hayvanlarla konuşabilmek ya da onları birbiriyle ya da diğer canlı varlıklarla konuşturabilmektir. Belki de her yetişkinin çocukluğunda istediği, düşlediği bir durumdur bu. Çocuk gözüyle kuşların heyecanı ve mutluluğu verilmeye çalışıldıysa da aslında tatilden dolayı sevinen çocuktur.

¹³² Bestami Yazgan, **Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler**, s.13.

¹³³ Bestami Yazgan, **age.**, s.23.

3.5. İnsanlığın Sevgi Ortamı: Doğa

Bestami Yazgan'ın doğa ile ilgili şiirlerinde genel olarak bir mümin bakış açısını tespit etmek durumundayız. Çünkü bir mümin için tüm donanımıyla doğa, Allah'ın kendini anlatmak için yarattığı ayetler toplamıdır. Hatta dinsel metinlerde sık sık “kâinat kitabı” ifadelerinin kullanılması bu hakikati dile getirmek içindir. Doğanın sahip olduğu muhteşem düzen ve intizam onun ilahi bir yaratıcının elinden çıktığına delalet eder. Şairin taşıdığı manevi şahsiyet onun şiirlerinde doğaya ve onun içinde barındırdığı tüm varlıklara böyle yaklaşmasını sağlar. Yazgan'ın dilinde çiçekler, ağaçlar, ovalar, kırlar, nehirler, toprak, su ve deniz adeta bilinçli birer kişiliğe bürünür:

*“Yemyeşil duvağıyla
Gelince bahar ayı,
Çiçeklerle el ele
Kuşlar çeker halayı.*

*Yazın sarı sıcağı
Bolluk bereket taşır,
Çocuklar dalga dalga
Denizle kucaklaşır.”¹³⁴*

Şairimiz, doğa unsurlarına bir kişilik kazandırarak çocuk okuyucuların dikkatini çekmeyi istemektedir. Çocuk gözüyle doğa canlı ve renkli bir âlemdir. Bu âlemi çocuğa daha iyi tanıtmak ve doğayı ona sevdirmek de şaire düşer. Şairin gözünde doğa ve insan birbirini anlayan birer dosttur. Yazın sarı sıcağı insana hizmet etmek için çabalar, bunun karşılığında da çocuklar doğanın bir unsuru olan denizi kucaklamaktadır. Yazgan'ın bu tabloyu anlatırken kullandığı şiir başlığı “sevgi”dir. Sevgi ancak kardeşler veya dostlar arasında gerçekleşir:

*“Merih’le Dünya,
Dünya’yla Venüs,
Dokuz kardeştir.
(...)
Güneş’le Hilal,*

¹³⁴ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.9.

*Hilal'le Güneş,
Bir kız kardeştir.
(...)
Çocukla çiçek,
Çiçekle çocuk,
İkiz kardeştir.*"¹³⁵

dizelerinde açıkça görüldüğü gibi onun şiirlerinde çocuklar, doğadaki dengenin, büyüklüğün farkındadırlar. Onun şiirlerinde kullandığı benzetmeler ve metaforlar bir çocuğun temiz dünyasına halel getirmeyecek, onun güven alanını inşa edecek mahiyettedir. Yazgan, çocuğa doğayı anlatırken bir yetişkin dili ve anlatımı kullanmak yerine, çocuğun ağzından şiirler yazarak, kısa dizelerle, bilgiçliğe kapılmadan çocuksu bir anlatım denemiştir. Evrendeki en cesim varlıklar olan gezegenlerden tutun çiçekle çocuğa kadar tüm varlıklar bir kardeşlik hukukuyla birbirine bağlanarak çocuğa içten bir anlatımla sunulur.

*"Yeşil, sarı, kırmızı
Erik derler adıma.
Bir yiyen bir daha yer,
Hiç doyulmaz tadıma.*

*Ağaçların dalında
Al satar, bal satarım.
Beni yiyen herkesin
Canına can katarım.*"¹³⁶

ifadeleriyle daha da belirginleşen şairin doğa anlayışında doğal düzenin içinde pek çok olay gerçekleşir. Bitkiler yeşerir, erikler olgulaşır. Doğanın tüm bu nimetlerinden yine doğanın akıl taşıyan bir unsuru olan insanoğlu yararlanır. Şairimiz bir çocuğun bakış açısıyla doğanın kendisini bize feda etmesini haz verecek bir üslupla bize aktarır. Çünkü kendisini yiyen herkesin canına can katmak istemesi çocuğun hayal ve duygu dünyasında olumlu akisler uyandıracak, böylelikle çocuk kendisine düşman olmayan, tam aksine kendisine yardım eden bir doğa algısına sahip olacaktır.

¹³⁵ Bestami Yazgan, *age.*, s.11.

¹³⁶ Bestami Yazgan, *Kutu Kutu Pense*, s.43.

Yazgan'ın şiirlerinde kendi mesleki bakış açısının da rolü vardır. Ele aldığı konuları bir öğretmen edasıyla çocuklara belletme eğilimindedir, tabii sevdirerek:

*“Dağlarla ovaların
En güzel ağacıyım.
Verem hastalığının
Biricik ilacıyım*

*Gece gündüz sevgiyle
Rüzgâr saçımı tarar.
Yuva yapacak kuşlar
Her yerde beni arar.”¹³⁷*

Çocuk eğitiminin en önemli araçlarından olan edebiyat türlerinin şairin eliyle güzel birer enstrümana dönüştüğünü görüyoruz. Özellikle çocuk eğitimi üzerinde hassasiyetle duran şairin bu özenini, onlara eğitici-öğretici olan şiirlerinde görmek olasıdır. Yazgan, çocukların sevdiği veya yemesi gerekli sebze ve meyveleri, hoşlanacağı bitkileri kısaca tüm doğa öğelerini betimleyen şiirler yazarak çocukların dikkatini bunlara çekmeye çalışır. Doğayı çocuk okuyucularına sunar ve bambaşka bir dille, tarzla çocuklara anlatır. Şair, çam ağacının verem hastalığına iyi geldiğini şiirde dile getirmekle adeta öğretmenliğini yaşar. Bitkileri konuşturarak çocukların ilgisini hem doğaya hem de onlardaki özelliklere çeker.

*“Arı olur,
Berrak su arı olur;
Çiçek çiçek gezer de
Bal yapan arı olur.*

*Ay güzel,
Yıldız güzel, ay güzel;
Dersine çalışırken
Mehmet'le Tülay güzel.
(...)*

¹³⁷ Bestami Yazgan, *age.*, s.59.

*Bağ olur,
Dün, ayağa bağ olur.
Bugün çalışır isek,
Yarın, bahçe bağ olur.”¹³⁸*

Şiiri mani tarzında kafiyelenerek doğa sevgisini yalın bir şekilde dile getirir. Doğadaki tüm unsurların güzelliğinin görevlerini hakkıyla yerine getirmelerine bağlı olduğuna vurgu yapılan şiirde insanla doğal öğeler bir sistemin parçaları olarak sunulur. Öğretici havanın kendini hissettirdiği bu dizelerde şair, çocukların anlayabileceği bir edayla dersini verir. Yarının mutluluğu ve refahı bugünden çalışmaya bağlı olduğu verilmeye çalışılırken mutluluk ve refah “bağ ve bahçe” metaforlarıyla verilir.

*“Ne gerçek ne düştür çocuk,
Her haliyle hoştur çocuk.
Daldan dala konup duran
Bir uçarı kuştur çocuk.”¹³⁹*

Sanatçının görevi toplumu bilinçlendirmek ve eğitmektir. Bu önemli görevi yaparken en zor ve karmaşık konuları bile insanlara en basit ve anlaşılabilir düzeye indirerek anlatabilmek önem kazanır. Eğer karşınızda bir çocuk grubu varsa bu iş daha da zorlaşır. Bu küçük beyinleri zorlamadan, karıştırmadan önemli ve zor konuları kavratılabilmek ise hüner gerektiren bir iştir. İşte Yazgan, bir eğitimci ve bir şair olmanın verdiği avantajla çocuklara etkili bir şekilde seslenebiliyor. Çocuk eğitiminin zorluğunu ve hassasiyetini anlatmak için çocuğu daldan dala atlayan bir kuşa benzeterek vermesi -yukarıdaki dizelerden hareketle diyebiliriz ki- onun sanatçı yetkinliğinin bir örneğidir.

3.6. İnanç Atmosferi: Dinî Değerler

Şairin pek çok şiirinde ya doğrudan ya da dolaylı olarak hissedilen inançsal atmosfer onun sanat anlayışının ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuğun çevresindeki evreni ve onun içindekileri Tanrının bir eseri kabul etmesi çocuğun iç huzuru için önemli bir etkidir. Şiirlerindeki çocuk ruhu kalbinin derinliklerinde Tanrının sesini duyar

¹³⁸ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.90-91.

¹³⁹ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.75.

ve onun emniyetiyle yaşamına devam eder. “İlk Öğrendiklerim Dizisi” içinde yer alan “Doğuştan Müslüman’ım” adlı küçük şiir kitabında vermeye çalıştığı mesaj zaten onun çocuklara nasıl yaklaştığını özetler:

*“Onun yardımı ile
Bütün acılar biter,
Eşi benzeri yoktur
Her şeye gücü yeter.*

(...)
*Çok şükür Rabbimizin
Birer küçük kuluyuz,
Peygamber gül bahçesi
Bizlerse bülbülüüz.”¹⁴⁰*

dizelerinin açıkça belirttiği gibi Allah’ın yardımıyla bütün acılar bitecektir; çünkü onun her şeye gücü yeter. Bu da çocuğun dünyaya bakışında bir huzur etkenidir. Çünkü çocuk hiçbir şeyin başıboş olmadığını düşünmekle telaşlanmaz ve sonuç olarak da küçük kalbi rahatlar, huzur bulur. İslam inancına göre bütün çocuklar “akl-i baliğ” oluncaya kadar hangi ırktan ve coğrafyadan olursa olsun Müslümandır. Dolayısıyla Bestami Yazgan da şiirlerinde çocukları dillendirirken tüm çocukları hesaba katarak onların doğuştan Müslüman olduğunu belirtir.

Çocuklara İslam’ın beş şartını daha iyi anlatabilmek için yazdığı “İlk Öğrendiklerim Dizisi”nin ilk kitapçığı,

*“Son kurtuluş kapısı
İslam’ın şartı beştir,
Kelime-i şahadet
Getirmek ne de hoştur.”¹⁴¹*

dörtlüğüyle başlayıp sırasıyla namaz, oruç, zekâtla alakalı kitapçıklarda bu ibadetler hakkında bilgiler, şiirsel bir formatta verildikten sonra dizi,

*“Mevla’mızın seçtiği
İslam’ın şartı beştir,
Kâbe ile kalbini
Bayram günü birleştire.”¹⁴²*

¹⁴⁰ Bestami Yazgan, **Doğuştan Müslüman’ım**, Düş Değirmeni Yayınları, İstanbul 2004.s.6.

¹⁴¹ Bestami Yazgan, **age.**, s.1.

dörtlüğüyle başlayarak hac ibadetini anlatan şiir kitapçığıyla tamamlanır. Bu beş kitapçıkla İslam inancının temel taşları tespit edildikten sonra artık diğer dini değerler daha rahat çocuklara benimsetilebilecektir. Şairin seslendiği okuyucu kitlesi farklı olsa bile onun Mehmet Akif gibi inançlarını paranteze almadan sanatını icra ettiğine şahit oluruz. Bir farkla ki, Mehmet Akif’te gördüğümüz telaş, kızgınlık, ümitsizlik Bestami Yazgan’ın şiirlerinde yoktur. O, çocukla kutsal buluşturmanın engin huzuru içinde şiirlerini yazmaktadır.

*“Sıcacık bir yuvada
Uyanırım her sabah,
Şevkle başlarım güne,
Ya Allah ya bismillah.*

*Bugün yine mutluyum
Karnum tok, gönlüm ferah
Verdiğin her nimete
Bin kez elhamdülillah.*

*Gökte ezan ve bayrak,
Ne de güzel maşallah.
Bu güzel kardeşliği
Payidar etsin Allah.”¹⁴³*

dizeleri şairin Tanrı tasavvurunun mahiyeti hakkında bilgi vermektedir. Allah algısını temellendirirken “sıcacık yuva” söylemini dillendirmesi onun mutluluk tarifinin temelini oluşturur. Zira ilahi atmosferin solunması için öncelikle ailenin iç atmosferinin uygun olması gerekmektedir. Şiirin geneline hâkim olan havada, çocuk ruhunun Allah’a sığınışı ve bulduklarından dolayı hissettiği şükranın ifadesi vardır. Şair, değerler dünyasını oluşturan “ezan” ve “bayrak” gibi kavramları bir arada kullanarak bunların sonsuz birlikteliği için içten dileklerini çocukların hayal ve zihin dünyasına nakşetmeye gayret eder. Bunu dile getirirken tam bir çocuk letafeti ve hassasiyetiyle yapar:

¹⁴² Bestami Yazgan, *age.*, s.1.

¹⁴³ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.88.

*“ Allah seni yakar, diyenlere
Ben O’nu
Küçücük yüreğimle
Kocaman seviyorken
Hadi canım sen de!.. ”¹⁴⁴*

adlı şiiri şairin Tanrı ve çocuk arasındaki basit ama çıkarsız, temiz bir ilişkinin berrak ve çocuk saflığındaki ifadesidir. Şairin çocuk bakış açısı o kadar temiz ve saftır ki bunu ancak bir çocuk söyleyebilir, deriz. Aslında dini terminolojide Hadis-i Kutsi olarak isimlendirilen peygamber rivayetlerinden birinde Allah, “*Ben kulumun zannı üzereyim.*”¹⁴⁵ diye buyurur. Dolayısıyla her insanın Allah algısı farklı olduğu gibi, Allah’ın her insana muamelesi de farklıdır. Korkusundan Allah’a itaat edenler olduğu gibi sadece sevgi eksenli O’na itaat edenler de vardır. İşte yukarıdaki şiirde onu Allah’la korkutanlara “*Hadi canım sen de!..*” tepkisi şairin içindeki çocukça sevginin, çocuk diliyle taşmasıdır. Şair ayrıca bütün çocukların İslam’a göre Müslüman ve cennetlik olduğunu, dolayısıyla Allah’ın onları cezalandırmayacağını vermek ister. Tanrıya güvenen bir çocuğun tanrının varlığından ve yaratıcılığını arayışını şair:

*“-Güneşi, ayı,
Şu koskoca dünyayı
Kim yarattı anneciğim?
- Yüce Allah’ımız yavrum!
- Peki babamla seni?
- Bizi de...
- Yani bütün güzellikleri
Allah mı yaratır anne?
- Elbette yavrucuğum!
- Öyleyse beni de
Allah yarattı anne.
Çünkü her zaman beni
Güzel yavrum, diye seviyorsun.”¹⁴⁶*

¹⁴⁴ Bestami Yazgan, 2009. s.87.

¹⁴⁵ Buhari, **Sahih-i Buhari**, Sağlam Yayınları, Cilt 16. İstanbul 2009, s.356.

¹⁴⁶ Bestami Yazgan, **Uçtu Uçtu Şiir Uçtu**, s.104.

şiiyle diyalektik bir metotla bulmaya çalışır. “Güven adası” olan annesinden yardım olarak Allah’ın kendisini yarattığı sonucuna ulaşan şiirin öznesi/çocuk, soyut bir sorgulama yapmış olmaktadır. Burada insancıl bir durum söz konusudur. Şiirin öznesi/çocuk, tamamen metafizik bir alana yönelerek deruni sorularına cevap bulma eğilimindedir. Çocuk, dünya-doğa ve tüm varlıklarla birlikte kendi varoluş kaygılarını gidermenin çabası içindedir. Somut ve soyutun iç içe geçtiği dini temalı şiirlerinde, çocuğun bir yandan saflığını, merakını bir yandan da Allah’ı arama ve bulma çabalarına şahit oluruz. Belki de onun şiirlerinin en önemli özelliği hiçbir şekilde -ölüm gibi- çocukları rahatsız edecek temalara yer vermemesidir. Allah, onun şiirlerinde bir huzur limanıdır.

Bestami Yazgan, “Uçarım Dualarla Gökyüzüne” adlı kitabında yirmi dokuz farklı bitki/ hayvanın diliyle Allah’a dua ve şükür ettirir. Bu şiirlerde dua eden her bir varlık önce Allah’ın kendilerine verdiği nimetleri sayar ve şükreder, sonra da kendi özelliklerine uygun dua eder. Örneğin *Papatyanın Duası*’nda:

*“Minicik papatyayım,
Ne amcam var ne dayım.
Açtım yapraklarımı,
Mevla’ya duadayım.”¹⁴⁷
Münacatıyla başlayan şiir,
“Allah’ım!
Bir isteğim var Sen’den:
Yapraklarım koparılırken canım acısa da
Çocuklar ‘seviyor-sevmiyor’ oynarken
Ne olur hep ‘seviyor’ çıksın!
Çocuklar sevinsinler,
Sen’inle övünsünler.”¹⁴⁸*

dileğiyle kendine özgü bir duada bulunmuş olur. Şairin dünya görüşüne uygun olan bu yaklaşıma göre yaratılan her şey, kendine mahsus bir dille Rabb’ini tesbih eder. Bu anlayıştan yola çıkarak şairin doğaya veya tüm varlık âlemine nasıl yaklaştığına

¹⁴⁷ Bestami Yazgan, *Uçarım Dualarla Gökyüzüne*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010, s.7.

¹⁴⁸ Bestami Yazgan, *age.*, s.7.

ulaşabiliriz. Şair kitapta ismi geçen tüm canlıların diliyle duaları tamamladıktan sonra *Şairin Duası* ismiyle kendi duasını da sunar:

*“Doğru yolu bulmuşuz,
Mutlulukla dolmuşuz,
Bir de kulun olmuşuz,
Her güzellik senindir.*

*Bizleri affet Rabb'im,
Umarız cennet Rabb'im,
Biliriz, cömert Rabb'im,
Her güzellik Sen'indir,
Kullarını sevindir.*

Âmin!”¹⁴⁹

3.7. Ortak Değer Adası: Vatan

Vatan, genellikle “üzerinde bağımsız olarak yaşanılan, sınırları belli toprak parçası” olarak tanımlanır. Ancak böyle bir tanım vatanın değerini ve anlamını tam anlamıyla yansıtmaz. Bir toprak parçasının bir millet için vatan hâline gelebilmesi bazı ortak değerlerin paylaşımı ile mümkündür. Bunun için tarihî, sosyal, millî, manevi açıdan bir birlik şuuruna ihtiyaç vardır. Gönül birliğinin sağlanmasında dil de son derece etkindir. Aynı kara parçası üzerinde yaşayan insanlar, söz konusu hususlarda beraber hareket edebildikleri takdirde bir millet olabilirler ve yaşadıkları mekânı vatanlaştırabilirler. Bestami Yazgan, vatanın sıradan bir toprak parçası olmadığı görüşünü taşıyanlarla hemfikirdir. Vatanı konu ettiği şiirlerinde bunu açıkça görmek mümkündür.

*“En güzel yemişlerle
Bizi doyuran odur.
Kötülüklerle karşı
Bizi koruyan odur.
(...)
Saldırırsa bir düşman
Bize gerer kol kanat.*

¹⁴⁹ Bestami Yazgan, *age.*, s.63.

*Boyumuzla büyür de
Artar sevgimiz kat kat.*

*Taşına toprağına
Feda olsun şu canım,
Hem annem hem babamdır
Benim güzel vatanım.”¹⁵⁰*

adlı şiirde şair vatanın sıradan bir toprak parçası olmadığını tespit etmeye çalışırken vatanın bir anne şefkatiyle bizi kötülöklere karşı koruduğunu belirtir. Çocuğun dimağına seslenen şairimiz, vatanın çocuk açısından daha net anlaşılabilmesi için onu anne ve babayla özdeşleştirip vermeyi tercih eder. Zira çocukların, kavramları daha net algılayabilmesi için somut benzetmelerin ve istiarelerin kullanımı gerekmektedir. Örneğın, vatanın kol kanat gemesi çocuklar açısından bir anne metaforunu içerirken vatanın anne babayla ilişkisi benzetme çerçevesinde ifade edilir.

*“Irmak gibi coşarız,
Mutluluğına koşarız,
Sıcacık obamızda
Hep kardeşçe yaşarız.
(...)
Bayrak bizim, şan bizim,
Şafak bizim, tan bizim,
Bulunmaz bir benzeri
Bu cennet vatan bizim.*

*Bizler küçük izciyiz,
Yurdumuza gözcüyüz.”¹⁵¹*

dizelerinden anlaşıldığı gibi bir toprağın vatan haline gelmesinde orada yaşayan insanların ortak bir geçmişi paylaşmaları oldukça önemlidir. Şair, vatanın ataların mirası olduğunu söyleyerek bu hususa dikkat çeker. Ayrıca vatan bir insanın her şeyidir. İnsan; evini, saadetini, mezarını bütün varlığını ve hayatını vatan üzerinde

¹⁵⁰ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.94-95.

¹⁵¹ Bestami Yazgan, *age.*, s.99.

kurar. Başka topraklar üzerinde aynı değerleri gönlünce yaşaması ve yaşatması mümkün değildir.

*“Oyun oynar denizin
Üzerinde kayıklar,
Dalgaların koynunda
Çocuklaşır balıklar.*

*Kafdağı ’ndan hediye
Heybesi gülle dolu,
Asırlardır yaşayan
Bir masal Anadolu.”¹⁵²*

Şair, bu şiirde vatanı “masal ülkesi” olarak tanımlayıp vatanın güzelliklerini anlatarak hayranlığını ve sevgisini dile getirir. Şair, yurdumuzun güzelliğini, yüreğindeki vatan sevgisi ile bütünleştirerek okuyucuya sunar. Anadolu’yu sevmek, yeni yetişmekte olan Türk çocuklarına da Anadolu’yu sevdirmek ve tanıtmak gerektiğini bilen Yazgan, mısralarını da bu doğrultuda özenle seçmeye çalışır. Şairin, yurdumuzu anlatan tüm şiirleri, memleket sevgisini aşlamak gayesiyle kullanılabilecek niteliktedir.

3.8. Göklerin Nazlı Süsü: Bayrak

Vatan sevgisinin ve millet olma bilincinin en somut göstergelerinden biri de bayraktır. Bayrak, somut olduğu kadar sembolize ettiği ve kazandığı mana itibarıyla bir o kadar da soyut bir kavramdır. Bayrak, bir milletin şerefine, istiklâl ve hürriyetinin sembolüdür. Bu bakımdan, vatan ve millet sevgisini, bilincini kazanmış herkes bayrağın kutsiyetini ve önemini kalben ve aklen kabul eder. Hissedilen duyguların niteliğini ancak şairler başkalarına duyurabilirler. Çünkü ancak şiir gibi hassas bir tür bu hassas temaları aktarabilir. Şair, “göklerin nazlı süsü”nü

*“Sabah akşam karşımdasın,
Gece gündüz düşümdesin,*

¹⁵² Bestami Yazgan, *age.*, s.21.

*Milletimin yaşındasın,
Ay yıldızlı nazlı bayrak.
(...)
Bir bir anlat tarihimi,
Anlat şehit Salih'im.
Sen güldürdün talihimi,
Ay yıldızlı nazlı bayrak.*

*Kanımdaki al renk sensin,
Damarımda ahenk sensin,
Türküm diyen yürek sensin,
Ay yıldızlı nazlı bayrak.”¹⁵³*

dizelerinde olduğu gibi “*Ay yıldızlı nazlı bayrak*”a koskoca bir tarihin ve milletin sembolü olarak saygı duyar. Bu şiirde millet ile bayrak arasındaki derin bağlılık ve sevgi üzerinde durulmuştur. Bu bağın ve sevginin en güzel yansıtıcısı bayrağın rengidir. Onun rengindeki bu kırmızılık milletin kendisine verdiği değeri de göstermektedir. Çünkü Türk bayrağı rengini, kendisi uğruna dökülen kanlardan almıştır. Bu sebeple Türk bayrağından bahsedilen her yerde rengi mutlaka vurgulanır. Ayrıca geleneğimizde “*nazlı*” sıfatı genellikle kızlar ve gelinler için kullanılageldiğinden, şairin bayrağa bu sıfatı yakıştırması hem onun kavram dünyasını, hem okuyucularının tasavvurunu nasıl inşa etmek istediğinin ipuçlarını ele verir. Şiirde ifade edilen “*Milletimin yaşındasın.*” hitabıyla onun-Türkiye Cumhuriyeti tarafından sembol olarak kabul edilen bayrağın-aslında, geçmişte hangi devlet ismiyle yaşamışsa yaşasın tüm Türk tarihini ve milletini temsil ettiğini vurgulamak istemektedir. Şair, bütün Türk tarihinin “*Ay yıldızlı nazlı bayrak*” tarafından anlatılmasını isteyerek onun tarihsel derinliğine ve sembolik değerine vurgu yapar. Şair, bunu temayı

*“Kurban olup vatana,
Canımı versem sana.
Sonra gök bahçesinden
Yıldızlar dersem sana*

¹⁵³ Bestami Yazgan, **Gökkuşuğu Sevinci**, Nar Yayınları, İstanbul 2010, s.21.

*Sen aziz milletimin
Şerefisin, şanısin.
O mübarek hilalin
Yaşayan destanısin.
(...)
Geçmişim, geleceğim,
Ümidim, heyecanım.
Seninle bahtiyarım,
Ay yıldızlı sultanım.”¹⁵⁴*

şiiirinde de sürdürerek çocukların dilinden değerler dünyasının burçlarını tespit etmeye ve onları çocukların hayal ve zihin dünyalarına işlemeye gayret eder. Türk milletinde, bayrağa saygı, milletin namus ve şerefine saygıyı ifade etmektedir. Yazgan’a göre bayrağa saygı konusunda çok hassas olunması gerekir. Şair bu hassasiyetin derecesini “*Sen aziz milletimin şerefisin, şanısin.*” mısraıyla anlatır. Şair gökyüzünün maviliklerinde dalgalanan bayrağı seyrederken, bahtiyarlık hissetmektedir. Bir milletin namusunun, gururunun nişanı olan bayrak karşısında insan elinde olmadan duygulanır. Hele ki bu bayrak dünyada yakın uzak ne kadar gök, toprak ve su varsa hepsinin üzerinde dalgalanan bir bayraksa onun karşısında duyulan ürperti ve heyecan o kadar fazla olur. Bayrağa karşı taşınan bu hisler, her şeyi onun yoluna serecek, başını ve gönlünü ona feda edecek kadar yüce olmalıdır. Çünkü ebediyete ulaşmanın yollarından biri de canını vatan, millet ve bayrak uğruna vermektir.

*“Al bayrağım,
Kırmızının nazında,
Yıldızın beyazında
Akla beni.”¹⁵⁵*

3.9. Çocuk ve Oyun

Oyun, çocuğun kendi kurduğu ve yine ona özgü bir dünyadır. Oyun dünyasındaki bütün kurallar çocuklar tarafından konulur. Hatta çocuklar oyun

¹⁵⁴ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.144-145.

¹⁵⁵ Bestami Yazgan, *age.*, s.97.

çağında dünyaya oyun oynamak için geldiklerini düşünürler. Çocukların gelişiminde oyunların önemli bir rolü vardır. Onlar kimi zaman oyuncakları ile kimi zaman arkadaşları ile kimi zaman da hayal dünyalarından ürettikleri varlıklarla oyunlar oynarlar. Bestami Yazgan, oyunun çocuklar için önemini bilen bir şair olarak şiir kitaplarında oyun oynayan çocuklara ve çocuğu oyunla eğitmeye yeterince yer vermiştir. Zaten şiirlerinde çocuklara hissettirmek istediklerini oyun havasında sunarak onların dikkatini canlı tutmaya çalışır.

*“Ben söyleyince,
Şarkılar
Bembeyaz çiçek açar.*

*Ben gülünce,
Gökyüzüne
Kırmızı kuşlar uçar.
(...)
Oyunum bitmese de
Her gece
Hemen girerim yatağa.
Bilirim ki
Ben yatmazsam
Anneciğim yatamaz.”¹⁵⁶*

Çocuk çevresinde gördüğü herkesi ve her şeyi bir oyun zanneder. Yazgan’ın çocuk şiirlerine yansıyan sanat anlayışında da hayatın tümü çocuklar için bir oyundur. Önemli olan, bir çocuk gibi hayata da çocuğun gözünden, bir oyun penceresinden bakabilmek ya da bunun tam tersi olarak çocuğa hayatı onun oyun dünyasındaki gibi “yumuşak gerçeklerle” öğretebilmektir. Çocuk böylece hayat karşısında bocalamayacak ve kendi gerçeklerini yavaş yavaş öğrenecektir. Çocuğun düşsel bir evrende başvurduğu oyunlar, onun hayatına renk katarak onu sosyalleştirir. Şiirde oyunu bitmese de yatağa girmek istemesi, aksi halde annesinin uyuyamayacağı onun kişilik gelişimi açısından çok değerlidir. Aynı temanın bir başka şiirdeki devamı:

“Tahtadan kılıçlarım vardı,

¹⁵⁶ Bestami Yazgan, *age.*, s.76.

*Kibrit çöplerinden evlerim...
Alâeddin'in lambasına 'püf' deyince
Ortaya çıkardı sevimli devim.
Bir dediğimi iki etmezdi,
Yapardı değnekten atlar,
Sağıma, soluma takıverirdi
Rüzgâr kanatlar.*

*Oyuncak gibi görünürdü
Ova, deniz, bayır, dere...
Çeşit çeşit hediyelerle giderdik
Kafdağı'ndaki düğünlere.
En güzel sofralar için
Bir el çırpmam yeterli.
Devlerden aşçıbaşı,
Perilerden hizmetçi,
Ne güzel masal keyfi...¹⁵⁷*

Oyun dünyası çocuklar için büyülü bir dünyadır. Bu büyülü dünyada her şey, yetişkin kurallarına göre değil, çocukların kurallarına göre düzenlenir. Çocukların dilinin ve onların akıl almaz hayal güçlerinin ürünü olan bu oyunlar, bu küçük canlıların sosyalleşme süreçlerinde önemli bir rol oynar. Çocukların oyun araçları da oyuncaklardır. Gerçek dünyanın, kurmaca ve sıra dışı araçları olan oyuncaklar, aslında çocukların en çok inandıkları ve sevdikleri aletlerdir. Bazen Alâeddin'in sihirli lambasına üfleyen çocuk, bazen de değnekten atlarla Kafdağı'na uçar. Gerçekle gerçekdışının karıştığı bu ortamda çocuk yetişkinlerin asla tadamayacağı hazlar alırlar. Şair, bu konuyu başka şiirlerinde de işlemeye devam etmiştir:

*"Yaz gelince
Her gece
Yıldız avına çıkardık
Babamla.
Elimizde uzun menzilli*

¹⁵⁷ Bestami Yazgan, *age.*, s.84.

Tahta tfkler.
(...)
Bir kurun atsak:
Bomm!
Vururduk on ikiden.
Fakat bir türlü
Vurmaya kıyamazdık,
Saatlerce bakar da
Seyrine doyamazdık...’’¹⁵⁸

Çocukların oynadıkları oyun ve oyuncaklar cinsiyetlere göre farklılık gösterir. Tabaklarla, fincanlarla oynamak ve evcilik kurmak, bebeklerle oynamak daha çok kız çocukları tarafından tercih edilir. Erkek ocuklar ise daha çok arabalar, oyuncak tabancalar ve tüfeklerle oynarlar. Kendi aralarında oynadıkları oyunlara bakıldığında ise erkek çocuklar bir araya geldiklerinde daha ziyade askerlik, doktorluk gibi meslekleri seçerler. Bu Şiirde yaz tatili başlayınca çocuğun babasıyla kendi cinsiyetlerinin gereği olarak oyuncak tüfeklerle oynadığı oyunların ocuk diliyle ne kadar heyecanla anlatıldığını görürüz. ocuk ruhunun hassasiyetlerini de yansıtan dizelerde ocuk ve babası yıldızlara vurmaya kıyamazlar.

“Arılarla sırdaŐ olur,
Karıncayı incitmezdik.
El pen kardeŐlerimize
ptrrdk elimizi.
Ksknlğmz biterdi
Güneş, kurutana kadar mendilimizi.

Fedakrlığı ğrenirdik,
Kovalama oynarken,
Rüzgâr olurdu arkadaşımız.
Ebeye yakalandığımız zaman,
Elini elimize vurur da
Can verirdi eŐimiz.

¹⁵⁸ Bestami Yazgan, *Gökkuşağı Sevinci*, s.62.

*Güneş veda ederken
Kıpır kıpır duygularla
Hülyalara dalsaydım.
Ah ne olur ne olur,
Oyun bahçelerinde
Çocuk kalsaydım... ”¹⁵⁹*

İnsanoğlu büyüdükçe huzurunun ve rahatının kaçtığını dolayısıyla çocuğun hayallerle dolu oyun dünyasının insana huzur verdiğini düşünür. İnsan, büyümese hep çocuk kalsa mutlu olması daha kolaydır. Çünkü çocuğun hayatı ya da çocuksu bir hayat, en güzel aşktan bile daha güzeldir. Çocukların yetişkinleri taklit etme yetenekleri oyunlar sayesinde gelişir. Kız çocukları anne rolünü kendi oyuncak bebekleri üzerinde uygularken erkek çocuklar oyuncak araba ve silahlarla kendi cinsiyetlerinden yetişkin olanlarının yaptıklarını taklit etmeye çalışırlar ve bu da hayatın gerçekleridir. Çocuklar, oyunla başlayan taklit etme yeteneklerini, gelecekte örnek alma davranışına çevirerek yetişkinler dünyasına adım atacaklar ve bir anlamda sosyalleşmiş olacaklar.

3.10. Nostalji: Çocukluk Yıllarına Özlem

Çocukluğu ve ilk gençlik yılları köyde ya da küçük kasabalarda geçenler, ilerleyen yıllarda şehir hayatına ne kadar alışsalar da geçmişe ve o yerlere özlem duymaktan kendilerini alamazlar. Bestami Yazgan, bu şairlerden biridir. Şairin çocukluğu ile ilgili hatıralarını yansıttığı şiirlerinde çocukluğun saflığı ve tabiat unsurları bir bütün olarak işlenmiştir. O daha ziyade geçmişin tatlı zamanlarının bir daha yakalanamayacağından dolayı üzgündür. Çınar ve ceviz ağaçlarının serin gölgelerinde yedikleri mütevazı yiyecekleri, yerken aldıkları muhteşem paylaşma duygusunu şair, ilerleyen yaşlarında hatırlayarak özlem şiirleri yazar. Yazgan'ın mısralarında, çocukluk özlemi kimi zaman iç burkan kimi zaman gülümseten bir tarzda ortaya çıkar. O günlerin bir daha geri gelmeyeceği düşüncesi ile şairin kalbi sızlar. Bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçen hayatının acı, tatlı anıları ise hüzünlü bir tebessüme yol açar.

¹⁵⁹ Bestami Yazgan, *age.*, s.52.

*“Yemyeşil bahçelerin koynunda
Erik, elma, portakal
En çok sevdiği meyvelerdi çocukların.
Cennete girme ümidiyle
Bir tanesini yere
Dökmezdik narın
(...)
Yeşil soğan, salatalık, domates
Üç öğün katıktı aşımıza.
Bir parça yufka ekmek
Düşünce yere,
Üç defa öper,
Koyardık başımıza.
(...)
Dedemin yüzünden nur,
Ninem dilinden bal akardı.
Yıllar yılı kollarında yüzdüğüm,
Hala yüreğimi ıpıl ıpıl ısıtan
Çocukluğum vardı.”¹⁶⁰*

Çocukluk hep özenilen ve özlenilen bir zamandır. Herkes ara sıra çocukluğunun masum, sıkıntılardan, acılardan uzak günlerine dönmeyi arzu eder. Çocukluk yıllarına özlem duyan şairler genellikle zamanı acımasız bir unsur olarak değerlendirirler. Yazgan, çocukluğunun güzel anlarını hatırlarken zamanın acımasızlığını derinden hisseder. Çocukluğunun önemli bir kısmını paylaştığı ağaçlar, kayalar, ırmaklar artık geride kalmıştır. Oysa şair bütün yaşadıklarını daha dün gibi hatırlamaktadır. Ama o yıllar yeniden gelmeyecektir. Çünkü oralandan zaman denilen bir acayip rüzgâr esmiştir. Şair, çocukluğa dönme isteğini “*hala yüreğini ıpıl ıpıl ısıtan*” özlemin ifadesi olarak kabul eder. Nehir hiçbir zaman geriye akamaz ve özlemin sürekliliği sadece hüznü biriktirir:

*“Dedeciğim,
He-man, gölgelerin gücü adına
En güzel masallarımı çaldı bir bir.*

¹⁶⁰ Bestami Yazgan, *age.*, s.65-66.

*Masalçıklarım şimdi
Gölgeler ülkesinde esir.
(...)
Nineciğim,
Alâeddin kaybetmiş
Lambasını ve sevimli devini,
Voltran gücüyle
Çizgi filmler ele geçirmiş
O sihirli evini
(...)
Sevimli cinler
Ve birazcık korktuğum
Tombul devler,
Kurtarın beni!*

*Ve sen,
Zorda kalana yardım eden,
Mert, yiğit, güzel şehzadem!
Ne olur,
Saçından iki tel ver bana!
Süreyim de birbirine,
Masallarım dönsün eski yerine... ”¹⁶¹*

Yaşadığı dünyadan, yetişkinliğin getirdiği ağır sorumluluktan bunalan modern zamanların insanı geçmişe sığınırken şair ruhlu insanların bu kıyıcı zamana direnmesi hiç olası değildir. Geçmiş, yani çocukluk bir masallar ülkesidir. Her şeyi gerçekle düş arası yaşadığı bu dönemin, ruhunda bıraktığı tat, onun hafızasını daima meşgul eder. Modern zamanların çizgi filmleri, çocuk kahramanları onun çocukluğundaki tadı vermez. Geçmişe ait masal kahramanlarının yokluğundan kendisine bir pay çıkarır. Çünkü onlara değer vermektedir. Onların ortadan kalkması kendi zihin ve hayal dünyasına yapılmış bir saldırı, artık adı sanı duyulmayan devler ve cinler düşmana kaptırılan birer esirdir. Şiirin öznesi, bozulan dengenin yeniden sağlanabilmesi için masalarda sıkça geçen şehzadeden yardım istemektedir.

¹⁶¹ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.25-26.

Masallardaki bu kahraman şehzade, padişahın üç oğlundan en küçüğüdür, yani çocuk olandır. Şair, televizyonun masal diyarını işgaline o kadar içerlemiş ki bu temayı birçok şiirinde işleme gereği duymuştur:

*“Tombul ninemin
Her gece anlattığı
Güzelim masalların
Unutamam adını.*

*Onun için,
Rüyamda gördüğüm
En güzel yemişlerin
Masal koydum adını.”¹⁶²*

Çocukluk oyunlarla, masallarla, şefkatle, saflıkla iç içe geçmiş bir dönemin adıdır. Dünyayı yaşanılabilir bir yer hâline getirmek ya da en azından her türlü olumsuzluğu görmezden gelebilmek ve yılmamak için belki tek çözüm çocukluğa dönmektir. Şair, hayatının en mesut dönemini adeta resmeder. Söz konusu tabloyu çizerken özleminin büyüklüğünü anlatmak için “*unutamam*” diyerek pekiştirme gereği duyar. Toplumsal geleneğimiz, masal anlatımını ninelere daha uygun görür. Nineler, hem geçmişî hatırlatması hem saflık ve sevecenliğin timsali olmalarından olsa gerek şair de çocukluğun özlemini çektiği o güzelim masallarına sığınırken sanki ninesinin şefkatli kollarına sığınıyor gibidir.

3.11.Okul – Öğretmen - Bilgi

İnsan hayatının önemli bir zamanını kapsayan okul hayatı ve öğretmenler, hem çocukların hem de ülkenin geleceği için çok büyük bir öneme sahiptir. Bunun bilincinde olan Bestami Yazgan, şiirlerinde okulun önemini, öğretmenin kutsallığını vurgulamayı bir görev saymıştır. Sadece öğretmenler hakkında müstakil bir kitabı olan Yazgan’ın şiirlerinde okuma yazma, bir görev; okul, bilgi ve sevgi yuvası; öğretmen, kutsal bir varlık olarak değerlendirilir. Söz konusu temaya dair yazılan şiirlerde okul ve öğretmen sevgisi kimi zaman bir öğretmenin öğrencilere duyduğu aşkla anlatılır, kimi zaman da bir çocuğun diliyle yansıtılır.

¹⁶² Bestami Yazgan, *age.*, s.30.

Bestami Yazgan, aynı zamanda öğretmenlik yapan şairdir. Dolayısıyla şair, öğretmenlik yaptığı dönemlerden ilham alarak şiirlerini kaleme almıştır. Özellikle ilkokul öğretmenin şair için özel bir yeri vardır. Çocuklar için öğretmenler, anne-baba gibi üstün tutulan ve sevilen insanlardır. İyi bir öğretmen hem eğitimi hem öğretimi bir arada gerçekleştirebilir. Özellikle ilkokul sıralarında öğretmen tavrı daha önemlidir. Okul, bilgiyi ve sevgiyi bütünleştirebildiği zaman çocuklara sunulabilecek güzel bir dünya olur:

*“Beni korur saklarsın,
Bilgiyle kucaklarsın,
Sevgi pınarlarında
Yüreğimi paklarsın.*

*Sensin aydınlık yolum,
Benim güzel okulum.*

*Işığı göğü kaplar,
Bilgi dolu kitaplar.
Annem kadar sevdiğim
Bir de öğretmenim var.*

*Sensin kanadım kolum,
Benim güzel okulum.”¹⁶³*

İlkokul sıralarında öğrenilen bilgiler, insanların tüm yaşamları boyunca kullanacakları, kılavuz niteliğindeki temel bilgilerdir. İnsanlar, kendilerine temel aldıkları, okul sıralarının bilgileri üzerine geleceklerini kurar, tüm hayatlarını bu doğrultuda yaşarlar. Okulun *koruyup saklaması ve bilgiyle kucaklaması* onun tarihsel görevine şairce duygusal bir tanım giydirmektir. Ayrıca daha önce de değindiğimiz gibi Bestami Yazgan, vermek istediği mesajı çocuklara daha iyi benimsetebilmek için çocuk dünyasına uygun benzetmeler ve metaforlar kullanmakta ustadır. Yukarıdaki şiirde geçen “*Annem kadar sevdiğim / bir de öğretmenim var.*” derken öğretmen ve anne kavramlarını birlikte kullanmakla öğretmeni, annesinden yeni yeni kopan çocuğa benimsetip sevdirmeye çalışır. Böylelikle çocuğun uzun bir süre

¹⁶³ Bestami Yazgan, **Güneş Gözlük Takınca**, Gonca Yayınları, İstanbul, 2012. s.10.

zamanını geçireceği okulu ve öğretmeniyle güven inşa etmeye gayret eder. Aynı temayı bir başka şiirinde:

*“Sıra sıra girelim,
Başarıya erelim,
Okul bahçesindeki
Bilgileri derelim.
Haydi çocuklar,
Haydi okula!*

*Bırakın kendinizi,
İşte bilgi denizi.
Kucak açmış, sevgiyle
Öğretmen bekler bizi.
Haydi çocuklar,
Haydi okula!”¹⁶⁴*

Öğrencileri hayata hazırlamada, bilgiyi, görgüyü, ahlâkî değerleri öğretmede en büyük paya sahip kişilerden biri de öğretmenlerdir. Çocuk, okula başladığı andan itibaren öğretmenin elinde yoğrulan ve bu doğrultuda karakteri şekillenen bir bireydir. Dolayısıyla çocuk için öğretmen, kendisini yazan, şekillendiren bir yazar gibidir. Zira öğretmen henüz ana kucağından hiç ayrılmamış, tek başına hareket edemeyen, ürkek ve şaşkın çocukları eğitim ve öğretim açısından donatan kişidir. Madem bu aydınlık saçan kişi bizi bekliyor, o halde *“Haydi çocuklar,/ Haydi okula!”*.

Okul kavramı, çocuğun dünyasındaki en önemli yerlerden birini oluşturmaktadır. Okul-öğretmen-bilgi ve yeni yeni farkına varılan nesnelere, bilgiler, çocukta farklı bir dünyanın kapılarını aralar, heyecan uyandırır.

*“Öğretmenimin sözünü tutup
Sıraya giriyor
Akıllı, uslu harfler,
Hece oluyorlar bir güzel,
Biraz sonra kelime.
Bir kuş gibi*

¹⁶⁴ Bestami Yazgan, *Gökkuşuğu Sevinci*, s.25.

*Konuyorlar dilime.
Dudaklarım cıvı cıvı,
Kelimeler şırıl şırıl akıyor.
Öğretmenim,
Bir kurdele takıyor
Göğsüme.
Ben de onun yanağına
Küçücük bir öpücük... ”¹⁶⁵*

Birinci sınıfa henüz başlayan çocukların coşkusunu, öğrenme isteklerini yansıtan “ *Öpücük Kurdelesı*” adlı şiirde oyun çağını tamamlamadan başlayan eğitim-öğretim hayatına ayak uydurmaya çalışan küçük bir öğrencinin hisleri anlatılmaktadır. Şair, çocukların okumaya ilk başladıkları dönemdeki duygularını ve öğretmen ile öğrenci arasındaki sevgi köprüsünü sıcak bir anlatımla dile getirir. Hayal güçleri yaşlarına göre son derece gelişkin olan çocukların kendi yarattıkları dünyalarında ne kadar maharetli olduklarını bu şiirde açıklıkla görürüz. “*Kelimelerin bir kuş gibi diline konmasını*” anlatırken takındığı içsel tavır, şiirin öznesinin öğretmenin yanağına bir öpücük kondurmasıyla dışa vurulur. Bu bilgi paylaşımı temelinde karşılıklı güvenin ve sevginin şiirsel ifadesidir.

*“Boyumdan daha büyük
Kitaplar taşıyorum,
Girdiğim her sınavda
Bin stres yaşıyorum.
Birinden diğerine
Dörtnala koşuyorum,
Soru yağmurlarından
Titriyor, üşüyorum.
Bir de ‘çocuk’ diyorlar,
Buna çok şaşıyorum.
Anne uzat elini,
Az kaldı düşünüyorum... ”¹⁶⁶*

Şiirde açıkça görülen eğitim sisteminin eleştirisi sadece bir öğrencinin/çocuğun duygularını değil eğitim sistemi içindeki bütün bireylerin

¹⁶⁵ Bestami Yazgan, **Bir Şiirsın Öğretmenim**, s.142.

¹⁶⁶ Bestami Yazgan, **Güneş Gözlük Takınca**, Gonca Yayınları, İstanbul 2012, s.7.

hissiyatına tercüman olur. Sınavdan sınava koşan öğrenciler, çocukluklarını tam yaşayamamakta gerek biyolojik gerek psikolojik yeterliklerinin üstünde bir çaba içine girmeye mecbur bırakılmaktadır. Bunun olumsuz etkilerini kendisi de eğitimci olan bir sanatçının dile getirmesi ve dikkat çekmesi sanatçı duyarlılığının bir sonucudur.

Öğretmenler hakkında “*Bir Şiirsin Öğretmenim*” adıyla müstakil bir kitap yayımlayan Yazgan, çocukların kişilik ve bilgi mimarını öğrencilerin gözüyle değerlendirir. Ona göre bir öğretmen hem zihnini meşgul eden her soruya cevap veren hem de tıpkı bir anne gibi gönlünü alan müşfik bir kişidir. Bundandır ki sevgi maratonunda daima birinci gelir öğretmen. “*Ayçiçeği*” isimli şiirde:

*“Sen bir güneşsin,
Bizlerse ayçiçeği;
Aydınlat bizi öğretmenim,
Anlat bize gerçeği.”¹⁶⁷*

Öğrencileri ayçiçeğine, öğretmenleri de güneşe benzeterek evrensel bir aydınlanma metaforunu sevdiği öğretmenleri için kullanır. Onun kavram dünyasında sevgi ve öğretmen birbirini bütünleyen ve asla birbirinden ayrılamayacak iki değerdir:

*“Ben beyaz bir sayfayım,
Yazmak senin hünerin.
Her satıra inciler
Dizmek senin hünerin.
(...)
Kaybedersem dengemi
Sen kaptansın, ben gemi.
Çıkan her problemi
Çözmek senin hünerin.”¹⁶⁸*

Tarihi derinliklerden gelerek bugüne ulaşan öğrenme ve öğretme güdüsü bizim medeniyetimizin en köklü kurumlarından biri olmuştur. Özellikle son bin yıldır dünya sathında kendinden söz ettiren Türk’ün bu başarısı sadece ülkeler fethetmekte değil, fethettiği ülkelerdeki ilmi alması ve karşılığında ulaştığı sentezle tekrar oralara bilgi ulaştırması yoluyla olmuştur. Medreselerin bu işlevini yaptığı

¹⁶⁷ Bestami Yazgan, *Bir Şiirsin Öğretmenim*, s.9.

¹⁶⁸ Bestami Yazgan, *age.*, s.10.

yıllardan itibaren insanımızın değerler sisteminde ışıldayan bir burç olmuştur öğretmenler. Bundan dolayıdır ki Bestami Yazgan, öğretmenleri en üstün vasıflarla nitelendirip öğrencilerine sunar.

3.12. Toplumsal Değerler

Bestami Yazgan'ın şiirlerinde yer verdiği toplumsal değer içerikli temalardan en başta geleni çalışmadır. İnsanı, doğayı, değerler dünyasını yetişkin bir insan gibi sorgulayıp çocuk gözüyle değerlendiren çocuk şiirlerinin özneleri/çocuklar, gerçekte yaşadığı toplumun değerlerinin farkında olmayan, bunları umursamayan yetişkinlere de ders vermek ister gibidir. Kucağında yetiştiği topluma bir şey veremeyen insanları eleştirmek için gerek getirdiği örnekler gerek doğrudan ifade ettiği düşünceleriyle ders vermek isteyen şair, böylelikle sanatıyla topluma hizmet etme gayretindedir.

“ - Söyle bana ey karınca,

Niçin dilden düşmez adın?

Altın toprak, üstün açık,

Nasıl böyle meşhur oldun?

- Gece gündüz çalışarak.

- Allah nazardan saklasın,

Ordu gibi bir aile...

Üç öğünde dövüşmeden

Nasıl yemek yenir böyle?

- Kardeş kardeş bölüşerek.”¹⁶⁹

dizeleri kişinin toplumsal değer yargılarına göndermelerde bulunan ifadeler içerir. Çocuk her ne kadar yetişkinlerin dünyasına ait çalışma ve hakça bölüşme gibi kavramlara direk muhatap değilse de yetişkinlerin toplumsal kurallarına yine de dikkat eder. La Fontaine'in fablları tarzında yazılmış bu şiirde dillendirilen karınca hikâyesiyle çalışmanın ve çalışma sonucunda elde edilen kazancın hakça paylaşımı söylemi, büyüklere verilen bir ders olduğu kadar çocukça üslubuyla çocuklar için de bir öğüttür. Aynı temayı destekleyen

¹⁶⁹ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.38.

“-Babam her gün erkenden

Nereye gidiyor anne?

- Ekmek parası kazanmaya yavrurum.

- Ama anneciğim

Dedem her zaman

‘Ekmek aslanın ağzında.’ diyor.

Babam ekmek alırken

Ya elini kaptırırsa!..”¹⁷⁰

adlı şiirde de ekmek parası kazanmanın manzum hikaye tarzında dile getirilişine tanık oluruz. Somut işlemler dönemindeki bir çocuğun deyimini mecaz anlamından kendine göre hüküm çıkarmasıyla geçim derdi hatırlatılmaktadır. Şair, şiirde çocuğun babası için gösterdiği şefkati bir nükteyle anlatmakla çocuğun hayal dünyasını göz önüne seriyor. Yazgan, bu şiirle çocukların karmaşık olaylar ve durumlar karşısında bile bir akıl yürütmeye yetişkinlerde bile az rastlanır yorum yeteneğine sahip olduğunu dile getirmektedir.

¹⁷⁰ Bestami Yazgan, *age.*, s.108.

4. Bestami Yazgan'ın Çocuklar İçin Yazdığı Masalların İzlekler Açısından İncelenmesi

4.1.Sabır ve Kararlılık

İnsanların içinde bulunduğu hayat baştan sona bir imtihandır. Ve bu imtihanlar sabırla kazanılır. Hayatta, sabırlı ve kararlı olan insanlar amaçlarına ulaşabilirler. Yazgan'ın masallarında da sabır ve kararlılık kavramı karşımıza çıkar ve okurun bu kavramları anlamlandırmasına yardımcı olur. Örneğin; *Ceren ve Arkadaşları* adlı kitapta *Arkadaşım Elma Ağacı* masalının başkahramanı olan Ceren'e ailesi tarafından bir elma ağacı hediye edilir. Fidanı dikip suyunu da verdikten sonra hemen ondan kırmızı elma bekleyen Ceren, sabırsızlanır:

“ Bir hafta bekledikten sonra yine ağacın karşısına geçtim. Baktım ki kırmızı elmadan eser yok. Elime bir çubuk alıp ağaca hafifçe vurarak:

- Hani benim meyvelerim, dedim.

Bu defa ağaç biraz sertleşerek:

- Bak Ceren kardeş! Sen benden iki haftada meyve istiyorsun. Ben de sana bir soru sormak istiyorum: sen doğar doğmaz konuşabildin mi?

...

- Çok güzel olmuşsun ağaç kardeş, ama benim elmalar, dedim ümitsizce.

Yine hafif bir rüzgâr esti:

- Sabır Ceren kardeş, sabır. Unutma, “Sabırla koruk helva olurmuş.”

...

Elma ağacına teşekkür ederek meyveleri kopardım.

- Ağaç kardeş, sen bana sadece elma değil, çok güzel bir sabır dersi de verdin, dedikten sonra yapraklarından öpüp eve doğru koştum.”¹⁷¹

Masalın başkahramanı Ceren, masalın tamamında elma ağacını bir kişiymiş gibi kabul ederek onunla konuşabildiği gibi ondan sabır dersi alarak doğanın da kendine ait yasalarının olduğunu vurgulamaya çalışır.

Hayatın her aşamasında sabırlı olmanın önemini vurgulayan yazar, “*Gözlük Takan Yıldızlar*” adlı masal kitabının *Sabır Sularında* isimli parçasında günlerdir

¹⁷¹ Bestami Yazgan, *Ceren ve Arkadaşları*, Nar Yayınları, İstanbul 2009, s.47-54.

demirci ustasını takip eden çırak işi bir türlü iyi kavrayamayınca ümitsizliğe düşmüş. Bir süre sonra usta çırağına artık şu su leğeni senin ustan diyerek ona dikkat etmesini salık vermiş. Önceleri bir şey anlamayan çırak bir süre sonra:

“Çırak dönmüş yeni ustasının yanına. Yummuş gözünü; suyu, damlayı dinlemeye başlamış.

- Şıp, şıp, şıp...

Şıp sesleri uzayıp gidiyormuş zaman gibi.

- *Ne başı ne sonu var, demiş çırak neden sonra. Ancak şıp şıp diye damlayıp duruyor...*

...

Çırak ister istemez gözünü açmış. Fal taşı gibi açılan gözlerini, damlaların oyduğu mermerden ayıramamış... ”¹⁷²

Bu masalla Yazgan, yaptığımız veya yapacağımız işlerde sabırla devam etmediğimiz sürece başarıyı yakalayamayacağımızı çocuğun hayal dünyasına seslenerek söylemek ister.

4.2.Umut

İnsan, umut ettikçe yaşar ve her gerçek, önceden umut edilenin sonradan vücuda gelmesidir. İnsan hiçbir zaman umudunu yitirmemelidir. Tüm olumsuzlukların üst üste geldiği anda bile bir yardım eli uzanabilir. Yazar da “*Paten Giyen Kaplumbağa*” kitabının *Dik Kuyruk Efsanesi* adlı masalında, huzurlu bir şekilde yaşayan Fareli Köy sakinlerinin, onları rahatsız eden Kara Kedi’den kurtulma çabalarını anlatır. Fareli Köy’de zor günler başlar, kimse ne yapacağını bilemez. Herkes ümitsizdir. Yapılan toplantılarda kedinin boynuna çingirak takılmasına karar verilir. Bunu da hiç kimsenin ümit etmediği Yarım Kuyruk üstlenmiş.

“Sevinç çığlıkları arasında bir alkış kopmuş. Alkışlar bitince Ürkek Fare söz almış:

- *Bu iş sana kaldıysa işimiz zor Yarım Kuyruk, demiş. Senin doğru düzgün kuyruğun bile yok ki bu işi yapasın!*

Yarım Kuyruk bu sözlere aldırmadan devam etmiş:

- *Büyük işler kuyrukla değil, yürekle başarılır. Allah’ın izniyle ben bunu yaparım, demiş. ”¹⁷³*

¹⁷² Bestami Yazgan, **Gözlük Takan Yıldızlar**, Nar Yayınları, İstanbul 2011, s.34.

¹⁷³ Bestami Yazgan, **Paten Giyen Kaplumbağa**, Nar Yayınları, İstanbul 2009, s.27-36.

Masal Yarım Kuyruk'un çingırağı Kara Kedi'nin boynuna asmasıyla sonuçlanmış. Böylece umudunu yitirmeyen Yarım Kuyruk, Dik Kuyruk olarak meşhur olmuş. Yazgan da hayvanların dünyasına ait olayları insanların duygularıyla anlatarak masalı okuyan çocuklarda zorluklar karşısında yılmamayı ve yürekli olmayı öğütlemektedir.

4.3.Allah İnancı

Yazgan, Allah inancını masallarında oldukça etkileyici ve başarılı bir şekilde ele almıştır. Asla salt bilgilendirme kaygısına düşmemiş, aksine sanatkârane anlatım tarzıyla çocuğu sıkmadan ve konuyu sevdirek işlemiştir. Çocuğa doğrudan bilgiler anlatılsa bunun masallardaki kadar etkileyici ve kalıcı olmayacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yazgan'ın masal içeriğinde verilmek istenen kavramı ustaca gizlemesi onun üslubunun başarısını ortaya koyar.

Hayatımızda her adımı atarken, her işi yaparken Allah'ı düşünmek gerektiği ve insanların hiçbir zaman yalnız olmadığı, Allah'ın her an insanlara yakın olduğunu yazar, kahramanların hayattaki günlük olayları yorumlama şekinden yola çıkarak okura hissettirmektedir. Bunu da *"Olimpiyat Ormanı"* adlı masalında görmekteyiz. Her kış düzenlenen olimpiyatlarda taş atma dalında Tombul Fil'le Uzun Kulak Tavşan yarışacakmış. Kuzeydeki tepeye çıkılacak, taşı en uzağa atan, yarışmayı kazanacakmış. Fil, kendinden emin olduğu için hazırlanmıyormuş. Yavşan da son sürat hazırlanıyormuş. Kendisinin yarışmayı kazanamayacağını söyleyenlere bunu yapmazsam kendime saygım kalmaz diye cevap veriyormuş. Uzun Kulak:

"Ya Rabbi! Ben elimden geleni yapıyorum. Sen çalışanları seversin. Bana yardım et, diye dua ediyormuş.

Yarışmadan önceki akşam, duasını yapıp yatmış. Uzun Kulak Tavşan uyumuş ama bulutlar uyumamış. Gece yarısı kovadan boşanırcasına bir yağmur yağmaya başlamış. Şiddetli yağmurdan oluşan sel, yolları yarıp geçmiş. Sabahleyin uyanan herkes çok şaşırılmış. Tombul Fil de gözlerine inanamamış. Tepeye çıkan yolda oluşmuş büyük ve dik çukurları geçememiş bir türlü. Ne kadar denediyse de başaramamış yarışma tepesine çıkmayı.

Bu sırada Uzun Kulak, şarkı söyleyerek geçmiş yanından:

Ben de biliyorum ki,

Tavşan filden küçüktür.

Gece gündüz çalıştım,

Elbet Allah büyüktür.”¹⁷⁴

4.4.Özgüven

Büyük başarılar, kendine güvenme duygusunun sonucudur. İnsan kendine güvenmezse ne girdiği işte başarılı olur, ne başladığı işi sonuçlandırabilir ne de toplum içinde söz sahibi olma cesaretini gösterebilir. Özgüveni olan insanlar hayatta belirledikleri hedef ne kadar zor olursa olsun ona ulaşabilen insanlardır.

Yazgan, bu izleği birçok masalda işler. “*Olimpiyat Ormanı*” isimli masalda kendine güvenen Tavşan, yarışı kazanır. “*Dik Kuyruk Efsanesi*”nde çevresindekilerin alay etmelerine rağmen kendine güvenen Yarım Kuyruk adlı fare Kara Kedi’yi alt etmeyi başarır. “*Yağmur Kuşları*” adlı kitabın *Aslan Kedi* isimli masasında kafese tıklan bir aslanı kurtaran kedi anlatılır:

“ - *Aslan kardeş! Buradan kurtulman için sana yardımcı olabilir miyim, dedi.*

Eski Kral gülümseyerek teşekkür etti kediye:

- *Sağ olasın dostum ama sen ne yapabilirsin ki! Şu kafesin kilidi iç tarafta olsa bir pençe darbesiyle parçalarını onu. Ama ne çare! Dışarıda olunca bir şey yapamıyorum. Biliyor musun bir oğlum var benim, adı Demirkıran. Haberi olsa gelip beni kurtarırdı. Dışarıdaki kilidi paramparça ederdi. Ah haberi olsa!*

Kedi heyecanla iki ayağının üzerine kalkarak:

- *Yerini söylersen ben gidip haber verebilirim aslan kardeş, dedi.*”¹⁷⁵

Aslanın oğlunu bulup aslanın kafesten kurtulmasını sağlayan şey, kedinin bu cesareti kendinde bulması ve kendine güvenmesiydi. Yazar bununla daha hayatının baharında olan çocukların özgüvene sahip birer insan olmalarını sanatsal bir şekilde anlatmaktadır.

4.5.Çalışkanlık

Çalışkanlık Bestami Yazgan’ın masallarında bir öğüt şeklinde işlenmekten ziyade masal kahramanlarının kişilik özellikleri ve karakterleri olarak yansıtılmıştır. Gerek onların yaşam tarzlarından gerekse masalarda yer alan ikili diyaloglardan

¹⁷⁴ Bestami Yazgan, *Olimpiyat Ormanı*, Nar Yayınları, İstanbul 2011, s.11-14.

¹⁷⁵ Bestami Yazgan, *Yağmur Kuşları*, Nar Yayınları, İstanbul 2011, s.102.

okur bu iki kavramın anlamını kavrayabilir. Yazar “*Kirazlı Şemsiye*” kitabının *Zaman Hırsızı* adlı masalında dersi kaynatmaya çalışan Mihriban, öğretmen tarafından uyarılır. Yapılan tüm uyarılara karşın bir değişiklik olmayınca öğretmen, konuyu değiştirir. Çocuklar yapılan bir hırsızlıktan bahsedince öğretmen:

“ - *Evet arkadaşlar! Gerçekten de başkalarının malını çalmak çok kötü. Peki, kendi malını çalan birisi için ne söylersiniz?*

Sınıfta bir gülüşme oldu. Ben dayanamayıp sordum:

- *Öğretmenim, bir insan niçin kendi malını çalsın ki? Ancak deliler yapar bunu.*

Öğretmenimiz gülerek:

- *Doğru söylüyorsun Ceren. Akli başında olan bir kişi böyle bir şey yapmaz, dedi.*

Mihriban ve Artunç’a manalı manalı baktıktan sonra devam etti:

- *Sevgili öğrenciler! Evet, başkalarının malını çalmak kötü bir şeydir. Peki, başkalarının, hatta kendisinin zamanını çalan kişiler için ne dersiniz?*

Parmak kaldıran Işılay:

- *O da bir çeşit hırsızlıktır öğretmenim, dedi.*”¹⁷⁶

Masalımsı hikâye tarzı olan bu parçada yazar çocukların kavram dünyasına göndermede bulunarak zamanı boş harcamanın ve başkalarının çalışmasını engellemenin aslında ne kadar kötü bir şey olduğunu çocukların zihin dünyasını işe katarak vermeye çalışır.

Yazarın “*Ceren ve Arkadaşları*” kitabının *Arkadaşım Akıllı Karınca* adlı masalında küçük bir karıncayı buğday parçasını taşıırken gören Ceren, ona yaklaşip çalışmak için çok küçük olduğunu söyler. Karınca küçükken çalışmayanın büyüdüğünde de çalışmayacağını ifade ettikten sonra:

“ *Çalışkan karıncalar bütün insanlar tarafından sevilirken, benim zayıflarımın olması iyi olmazdı. Düşündüğümü gören akıllı karınca:*

- *Bu kadar konuşma yeterli Ceren Kardeş. Artık çalışmam gerek. İstersen yarın gel, yine arkadaşlık edelim, dedi. Bir de bizim çalışmamız baharda başlar, yaz boyu devam eder. Çünkü karınca ninem her zaman: “ Yazın başı pişmeyenin kışın aşı pişmez.” der.*

Merakla sormadan edemedim:

¹⁷⁶ Bestami Yazgan, *Kirazlı Şemsiye*, Nar Yayınları İstanbul 2011, s.52-54.

- Kışın ne yaparsınız karınca kardeş?

Özlemle iç geçirerek:

- Ah kışın gelmesini iple çekiyorum! Bizim okullarımız kışın açılır.

Kitapların, defterlerin kokusunu; öğretmenimin gülen yüzünü öyle özledim ki, dedi.”¹⁷⁷

Bestami Yazgan, çalışkanlığıyla ün yapmış karıncayı konu edinip masalında ona ders çalıştırarak, çocukların derse ilgilerini sağlamaya çalışır. Kendisi de bir eğitimci olan yazar, bunca çalışmadan sonra karıncanın ders çalışmayı terk etmediğini masalda işlemeyle, hem masaldaki Ceren’in hem de bu masalı okuyan öğrencilerin çalışma hevesini kamçulamayı amaçlar.

4.6.Dostluk ve Vefa

Gerek bireysel gerek toplumsal hayatta önemli değerlerden biri olan dostluk, şüphesiz pek çok masalın konusu olmuştur. İnsanları bir arada tutan değer yargıları masalın konusu olduğuna göre dostluğun da sık işlenen temalardan biri olması masal türünün varlığına uygundur. Yazar bu temayı birçok masalına konu edinir. “*Ceren ve Arkadaşları*” kitabının ilk masalı olan *Arkadaşım Can Eriği*’nde bu tema işlenir:

“ Bir kış günü annemle bahçede geziyorduk. Soğuktan ve kardan tir tir titreyen erik ağacını görünce çok üzüldüm. Koşarak yanına gittim. Boynumdaki atkıyı çıkarıp onun gövdesine sardım.

Atkımı sardığım yerlerden şıpır şıpır sular akmaya başladı. Bu sırada yanıma gelen annem, yanaklarımı okşayarak:

- Aferin Ceren! Bak, onu sevdiğini anlayan erik ağacı sevincinden ağlıyor, dedi.

O günden sonra erik ağacıyla çok iyi dost olduk.

...

Aradan bir ay geçince yine çok şaşırdım. Beyaz çiçekler gitmiş, yemyeşil yaprakların arasına kıpkırmızı meyveler gelmişti. Gözümü onlardan ayıramıyordum. Ne kadar tatlıdırlar, diye geçirdim içimden. Sanki beni duymuş gibi:

- Can dostum, bunlar can eriği, dedi. İstedğin kadar yiyebilirsin...

¹⁷⁷ Bestami Yazgan, *Ceren ve Arkadaşları*, s.22-24.

Bu olaydan sonra arkadaşlığımız daha da pekişti. Annem her zaman “ Arkadaşlık, karşılıksız sevmektir.” derdi ve arkasından ekledi: ‘Arkadaşlar arasında hediyeleşmek dostluğu pekiştirir.’¹⁷⁸

İnsan ile doğa arasında gerçekleşen alışverişe manevi bir boyut ekleyerek çocuklara hem doğa sevgisini hem de dostluğun asla karşılıksız kalamayacağını vermeye çalışır. Dostluğun ve vefanın çocukların dünyasında yer edinebilmesi için kişiliklerinin oluşma sürecinde verilmesi gerekir. Yazar da bu temayı sıklıkla işlemiştir. Yazar, “*Olimpiyat Ormanı*” kitabının *İyilik Tohumu* isimli masalında bir sincabın peşine düşen kaplan Gür Meşe tarafından engellenmiş. Buna kızan kaplan:

“- Ne zamandan beri sincaplarla dost oldunuz? Onlarla dostluk edeyim derken kaplanların düşmanlığını kazanmayın sakın!

Gür Meşe duygulu bir sesle:

- Sen böyle şeylerden anlamazsın ama bir dinle bakalım! Bizim önce Yüce Allah’a sonra da bu güzel sincaplara can borcumuz var. Senin küçük gördüğün sincaplar, yazın bizim meyvelerimizi toplar ve toprağa gömerler.

...

Anladın mı şimdi sincaplarla niçin dost olduğumuzu?”¹⁷⁹

Böylece meşe ağacının diliyle çocukların yürek haritasına dostluğun ve vefanın resmi işlenmiş olur.

4.7.Şefkat ve Merhamet

Bestami Yazgan, hemen her masalında şefkatli ve merhametli olma kavramlarına yer vermiştir. Kendi kişilik özelliklerinden olan bu kavramların yer alması, eserlerinin kendi hayatından izler taşıdığına kanıttır. Yazar, “*Olimpiyat Ormanı*” kitabının *Şefkat Çınarı* adlı masalında yırtıcı hayvanların ve zalim avcılarının saldırısından kaçanlar, Şefkat Çınarı’nın kollarına atarlanmış kendilerini. Şefkat Çınarı, bir anne şefkatiyle kendisine sığınanları kucaklamış. Bu tür olaylar çoğalmış, böylece zalimlerin düzeni bozulmuş. Bunun üzerine Kara Yele, yırtıcı hayvanları toplamış:

“ – Arkadaşlar, bu çınar çizmeyi aştı. Koca ormanda gülünç duruma düştük. Ya bir çaresini buluruz ya da maskara oluruz, diye kükremiş.

...

¹⁷⁸ Bestami Yazgan, *Ceren ve Arkadaşları*, 2009.s.7-12.

¹⁷⁹ Bestami Yazgan, *Olimpiyat Ormanı*, s.27-31.

- Arkadaşlar, benim geldiğim yerde petrol diye bir yakıt var. Onlardan getirip Şefkat Çınarı'nı ortadan kaldıracabiliriz, demiş.”¹⁸⁰

Nihayet çınar ağacını yakmışlar. Çınar ağacı yanmaya başlayınca üzerindeki tüm hayvanlar kaçmış ve bir saat sonra o güzelim çınardan geriye göklere uzanan simsiyah bir heykel kalmış. Aradan zaman geçmiş ona sığınan hayvanlar çınarın etrafına toplanıp Allah'a dua etmişler.

“- Bize sevinç dolu gün ver Allah'ım!

Şefkat Çınarı'na can ver Allah'ım, deyince bütün canlılar canı gönülden 'âmin' demişler. Dualar göğe yükselirken gözyaşları sel olup aşağıya akıyormuş. Düşen damlaların değdiği yerler yeşeriyormuş(...) Şefkat Çınarı'nın yeniden yeşerdiği haberi ormanda yankılanmış.”¹⁸¹

Masal, şefkatin gücünden bahsederek çocukların çevrelerine karşı merhametinin ve şefkatini harekete geçirmeyi amaçlar. En büyük şefkatin annelerde olduğu düşünüldüğünde ağaçla verilmek istenen mesaj yerine oturmuş olur; çünkü eski Türk destanlarında “özellikle Uygurlarda ağaç, çocukları dünyaya getiren bir varlık olarak tasavvur edilmiştir.”¹⁸² Gökten ağacın üstüne düşen ışığın etkisiyle çocukların oluştuğu ve ağacın o çocuklara annelik yaptığı teması vardır.

“Gözlük Takan Yıldızlar” kitabının *Aslanın Yeğeni* isimli masalında kışın ortasında ev sahipleri tarafından sokağa atılan kediye acıyan aslan kükreyince ev sahipleri korkup yalvarmaya başlarlar.

“ – Biz ettik sen etme ey ormanlar kralı! Yeleni, kuyruğunu öpelim bizi affet! Ne olur bizi öldürme!

Aslan, onların haline içinden gülerek kükremeye devam etmiş:

- Sizi niçin affedeyim? Biraz önce yeğenim size yalvarırken insan olduğunuz halde, siz onu affettiniz mi? Ben bir hayvan olarak sizi neden affedeyim?”¹⁸³

Bestami Yazgan, bu temayı işlediği masallarda merhamet etmeyenin pişmanlığını vererek çocukların değerler dizgesinde bir meşale yakmıştır. Aynı temayı işlediği bir başka masal “Yağmur Kuşları” kitabında geçen *Kardan Çocuğun*

¹⁸⁰ Bestami Yazgan, *Olimpiyat Ormanı*, s.60.

¹⁸¹ Bestami Yazgan, *age.*, s.60.

¹⁸² İsmail Taş, *Türk Düşüncesinde Kozmogoni-Kozmoloji*, Konya 2002, s. 110.

¹⁸³ Bestami Yazgan, *Gözlük Takan Yıldızlar*, 2011, s.45-50.

Günlüğünden isimli parçadır. Çocukların bir kış günü yaptığı kardan çocuk, gece olunca “*eli yüzü mosmor olmuş bir çocuk yaklaştı yanıma. Soğuktan tir tir titriyordu.*

- *Sevgili kardan çocuk, paltonu bana verir misin, diye inledi. Çok üşüyorum da...*

Heyecan ve şaşkınlıkla:

- *Memnuniyetle canım kardeşim, dedim. Şapkamı ve atkıyı da alabilirsin...*

Giysileri alan çocuk, teşekkür edip uzaklaştı sessizce.

Çocuğun peşinden uykum da gitmişti. Dolunayı seyre daldım. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Zıplayarak bir tavşan geldi bu sefer.” Ona acıyan kardan çocuk, acıktığını öğrendiği tavşana:

“- Buyur, burnumu da sana vereyim, dedim.

Utana sıkıla havuca alıp uzaklaştı tavşancık. Ben yine yapayalnız kalmıştım, diyemeyeceğim artık. Çünkü yüreğim sevinçle doluydu. Bir gecede iki iyilik yapmıştım.”¹⁸⁴

4.8. Alçakgönüllülük

Ele alınan masalarda bu kavram, bireyler arası iletişimde önemli yer tutmakta ve kibir, gurur, büyüklenme kavramlarının karşıtı olarak karşımıza çıkar. Diğer kavramlarda olduğu gibi doğrudan alçakgönüllülük kavramını açıklayıp salt bilgi vermek yerine kahramanların davranışları, tavır ve tutumları üzerinden okura aktarmaktadır. “*Masal Denizi*” kitabının *Son Gününü Görmeden* adlı masalında alçakgönüllülük kavramı işlenmiştir.

Bir zamanlar güzel insanların yaşadığı güzel bir ülkede, girdiği savaşlardan zaferle çıkan Vurgan isimli bir hükümdarı herkes tebrik edince Başdanışman Bilgen de tebrik etmiş; ama son gününü görmeden fazla sevinmemesini salık vermiş. Buna kızan hükümdar onu hapse attirmiş. Sonraki dönemlerde de kazanılan bütün zaferlerin ardından hapisteki danışman hep aynı tavsiyede bulunmuş. Kibirden her yere saldıran Vurgan, en sonunda büyük hükümdar Algan’ın ülkesine saldırınca yenilir. Zindandaki tüm mahkûmlar salıverilince Bilgen, Algan’ın huzuruna çıkarılır.

“- Niçin bu haldesin, diye sormuş.

¹⁸⁴ Bestami Yazgan, **Yağmur Kuşları**, 2011, s.20-23.

Bilge de başından geçenleri hükümdara bir bir anlatmış. Bilgen'in davranışları ve bilgeliği hoşuna giden Algan:

- Peki, bana söyleyeceğin bir şey var mı, demiş.

Bunun üzerine Bilgen:

- Önceki söylediklerimi tekrar ediyorum sayın hükümdar, demiş. Son gününüzü görmeden fazla sevinmeyin!”¹⁸⁵

Yazar, alçakgönüllü olmanın ne kadar iyi bir meziyet olduğunu anlatmak için Vurgan gibi kibirli karakterler seçerek konuyu işliyor. Masalın sonuna doğru kibirli karakter yenilir ve pişman olur, böylece çocukların karakterlerinin şekilleneceği çağda hor görmenin olumsuzluğu ve alçak gönüllüğün üstünlüğü vurgulanır.

Yazarın “ *Gözlük Takan Yıldızlar*” kitabında *Akbıyıkla Kara Vıızvız* isimli masalda hor görme yerilip alçak gönüllülük okuyucuya kazandırılmaya çalışılır.

Bir zamanlar fırtınadan kaçarak tavşanın evine sığınan Kara Vıızvız, ondan gördüğü iyiliği unutmaz. Hayli zaman sonra tavşan kurda yakalanınca Kara Vıızvız, kurdu tavşanı bırakması için uyarır:

“- Zalim kurt! Bırak diyorum sana o tavşanı! Yoksa seni yerden yere çalar, bir kenara atarım, haberin olsun!

Kurt bakmış ki sinek boş boş konuşuyor. Tavşanı yemek için son hamlesine hazırlanmış.”¹⁸⁶

Kulağına giren Kara Vıızvız tarafından ısırılan kurt tavşanı bırakıp kaçmış.

“ Bu olanlar dilden dile anlatılmış ormanda. Bir gün Tombul Fil, orman halkını gölün kenarına toplamış ve onlara şöyle seslenmiş:

- Sevgili dostlar! Hiç kimseyi küçük görmeyin. Unutmayın ki, komşu komşunun külüne muhtaçtır. Öyleyse dostlukla verelim el ele, hep beraber yürüyelim iyiliğe, güzele...”¹⁸⁷

Bestami Yazgan, iletmek istediği mesajı filin ağzından vererek alçak gönüllülüğün toplumsal değerine dikkati çeker. Çünkü dayanışmanın olması ancak alçak gönüllülükle birbirine saygı duyan ve hukukunu muhafaza eden bireylerin varlığına bağlıdır.

¹⁸⁵ Bestami Yazgan, *Masal Denizi*, s.87.

¹⁸⁶ Bestami Yazgan, *Gözlük Takan Yıldızlar*, 2011, s.40.

¹⁸⁷ Bestami Yazgan, *age.*, s.43.

4.9.Sorumluluk

İnsanlar hayatta taşıdıkları rollere göre bazen bir bazen birden çok kimseye karşı sorumludurlar. Yazarın masallarında ele aldığı sorumluluk kavramlarına baktığımızda da bu durumun örneklerini görmekteyiz. Öyle ki kimi zaman insanın kendi vicdanına karşı sorumluluğu ile kimi zaman da her insanın ve yaratılmış varlığın Yaratanına karşı olan sorumluluğuna dikkat çekildiğini görmekteyiz.

Yazar, sorumluluğunu hakkıyla yerine getirememiş bir çobanın hikâyesini konu edinen “Çoban Yıldızı” adlı masalında bu kavramın değerini iyice pekiştirmek amacını güder.

Yaptığı işin sorumluluğunu bilen Ferman Çoban, kuzularını iyi otlatmaya ve kurtlara kaptırmamaya kararlıdır. O kuzularıyla böyle yakından ilgilenirken kurtlar da onları ümitsizce seyrediyormuş. Kurtların bu halini gören şehrili bir tilki çobana bir oyun tertip ettirir. Çobanın içme suyuna uyku ilacı katıp onu uyutur ve kuzulara dalarlar. Çoban uyanınca kuzularını bulamaz.

“- Ey büyük Allah'ım! Halimi en iyi sen bilirsin! Benim çocuklarım yoktu, kuzucukları çocuğum bildim. Kendi ellerimle yedirip içirdim onlara. Çocuklarımın saçlarını okşar gibi okşadım kınalı yünlerini, öptüm kara gözlerini. Dedem ‘ Allah, işini iyi yapanları sever.’ dediği için en güzel çoban olmaya çalıştım. Şimdi ben ne yapacağım! Ya burada öldür beni ya göklere kaldır beni, diye dua etmiş.”¹⁸⁸ Böylece Ferman Çoban, göğe yükselmiş. “ Ne zaman bir kurt, kuzulara saldıracak olsa göz kırpar gibi yanıp yanıp sönerék çobanları uyarırmış. Bunun için bu yıldızın adını Çoban Yıldızı koymuşlar.”¹⁸⁹

4.10.Dürüstlük-Güvenirlik

Dürüstlük ve güvenilirlik kavramlarını; kimseye kötü niyet beslememe, en zor zamanlarda bile dürüstlükten vazgeçmeme, kişisel çıkarlar için dürüstlüğü elden bırakmama vb. durumlarda kullanıldığını görmekteyiz.

Yazgan, “Masal Denizi” kitabının *Yalancı Tavşan* adlı parçasında bu temayı işler. Haylaz Tilki'nin mücevherini çaldığını iddia ederek şikâyetçi olur. Aslanın başkanlığında yapılan yargılama sonucu:

“ Böylece Tembel Tavşan'ın yalan söylediği anlaşılmış. Bunun üzerine mahkemenin kararı açıklanmış.

¹⁸⁸ Bestami Yazgan, **Yağmur Kuşları**, 2011, s.96.

¹⁸⁹ Bestami Yazgan, **age.**, s. 97.

- *Haylaz Tilki'nin serbest bırakılmasına, ona iftira attığı için Tembel Tavşan'ın üç yıl boyunca ormanda bekçilik yapmasına karar verilmiştir.*

O günden sonra Tembel Tavşan, nöbet tutmaya başlamış. Sağ elinde havuçtan bir mızrak, sol elinde lahana yaprağından bir kalkan varmış. Bir yandan sert adımlarla yürüyor, bir yandan da,

- Bir iftira attuk, üç yıl nöbet tuttuk! Bir iftira attuk, üç yıl nöbet tuttuk, diye söyleniyormuş. ”¹⁹⁰

İnsan ilişkilerinde dürüstlüğün ve güvenin esas olduğunu anlatmak için Yazgan, masallarında bu kavramların karşıtını işler. Nasıl ki hastalanmadan sağlığın kıymetini bilmiyorsak, fesadın ve kargaşanın kendisi de yaşanmadan dürüstlüğün ve güvenin anlamı anlaşılmaz. Yazar, “ *Olimpiyat Ormanı*” kitabının *Sevgi Sarmaşığı* adlı parçasında huzurlu bir ormanda birbiriyle çok samimi bir aslan ve bir kaplanın dostluğunu işler. Bu huzurlu ortamdaki nemalanamayan çakallar, bu iki dostun arasını açarak kendilerine fırsat yaratmak isterler. Bir oyun tezgâhlayan çakallar, onları birbiri aleyhine kışkırtmış. Böylece aslanla kaplan kavgaya tutuşmuş.

“ – Hain, diye kükreyerek kaldırmış pençesini.

Ne olduğunu anlamayan kaplan da elinde olmayarak kaldırmış pençesini. Tam boğaz boğaza geldikleri sırada ikisi de karşı tepelerdeki çakalları görmüşler. Çakalların gözleri sevinçten ısl ıslılmış. Mutluluktan kuyruklarını sallıyorlarmış.

Güngörmüş, devran sürmüş iki arkadaş oyuna geldiklerini anlamışlar. Bir müddet birbirleriyle kavga ediyor gibi yaptıktan sonra ikisi de yere serilmişler. Bu anı bekleyen çakallar uluyarak inmeye başlamışlar vadiye. Tam yanlarına geldikleri zaman ikisi de kükreyerek kalkmışlar. Bir Akyele kükreyip pençe vuruyormuş çakallara, bir Akpençe:

- Vur, Allah aşkına!

- Çakallar dönsün şaşkına!”¹⁹¹

Masalın sonunda ormandaki herkes, sevgi eksenli dostluğun, dürüstlüğün ne kadar önemli olduğunu anlar.

Yukarıdaki alıntılarda aktarıldığı gibi karakterlerin davranışları üzerinden verilen bu kavramın hayatta uygulama alanı geniştir. Kendini kahramanın yerine

¹⁹⁰ Bestami Yazgan, **Masal Denizi**, Erdem Yayınları, İstanbul 2009, s.67.

¹⁹¹ Bestami Yazgan, **Olimpiyat Ormanı**, s.44-45.

koyarak okuyan çocuk da kendi çevresiyle iletişimde dürüst ve güvenilir olmaya özen gösterecektir.

4.11.Yardımseverlik-Paylaşma

Bestami Yazgan'ın hemen her masalında yer alan yardımseverlik ve paylaşma kavramı derin bir şekilde ele alınmıştır. Sadece yardıma karşılık olarak yapılan bir cevap değil, iyiye de kötüye de her koşulda yardım etmeyi öneren bir yaklaşım söz konusudur. Paylaşma kavramıyla ise; insanın sahip olduğu az ya da çok herhangi bir şeyin ihtiyaç sahibi ile muhtaç olan kimselerle paylaşma anlatılmaktadır.

Yazar, "*Ceren ve Arkadaşları*" kitabında Arkadaşım *Can Eriği* adıyla bulunan parçada

" Bir kış günü annemle bahçede geziyorduk. Soğuktan ve kardan tir tir titreyen erik ağacını görünce çok üzuldüm. Koşarak yanına gittim. Boynumdaki atkıyı çıkarıp onun gövdesine sardım.

Atkıyı sardığım yerlerden şıpır şıpır su akmaya başladı. Bu sırada yanıma gelen annem, yanaklarımı okşayarak:

*- Aferin Ceren! Bak, onu sevdiğini anlayan erik ağacı sevincinden ağlıyor, dedi."*¹⁹²

Aradan bir ay geçtikten sonra bahçede dolaşmaya çıkan Ceren, erik ağacının olduğu yere gelince erik ağacı:

*"- Can dostum, bunlar can eriği, dedi. İstedığın kadar yiyebilirsin... Bu olaydan sonra arkadaşlığımız daha da pekişti."*¹⁹³

Masalın alıntı yapılan bu kısmından da anlaşılacağı gibi; yardımseverlik insanların içinden gelen bir duygu olarak karşımıza çıkmakta. Yapılan yardımın karşılığı asla beklenmemekte. Günümüz şartları düşünüldüğünde bu tarz yardımlar sadece masalarda kalmış gibi görünse de Yazgan gibi insani değerlerle kuşatılmış yazarların eserleriyle bu değerleri yeniden hatırlamaktayız.

Yardımseverlik ve paylaşma kavramının toplumsal birlik ve beraberliği sağladığı ve toplum yararının bireysel çıkarlardan önce gelmesi gerektiğinin önemi *Ceren ve Arkadaşları* adlı kitabın *Arkadaşım Minnoş* masalında işlenmiştir. Sokakta kalmış bir kediyi yağmurda içeri alıp onunla simidini paylaşan Ceren, bir gün bir köpek tarafından sıkıştırılınca kedi onun yardımına koşar ve onu köpekten kurtarır.

¹⁹² Bestami Yazgan, *Ceren ve Arkadaşları*, s.7-8.

¹⁹³ Bestami Yazgan, *age.*, s.12.

“Baş başa kalınca teşekkür ettikten sonra ona sordum:

- Hani siz köpeklerden çok korkardınız Minnoş Kardeş? Nasıl saldırdın ona?

Tatlı tatlı miyavlayarak kucağıma geldi:

- Ceren kardeş! Arkadaşlık, sadece iyi zamanda simit bölüşmek değil, gerektiğinde korkuları da bölüşebilmektir, dedi.”¹⁹⁴

Masallarda anlatılan olay gerçekleşmeden önce huzur hâkimdir. Meydana gelen olumsuz olay, sonunda tatlı bir neticeye bağlanır ve böylece huzur tekrar sağlanır. İşte toplumsal hayatımızda da yardımlaşma ve hakça bölüşme sağlanırsa masallardaki gibi bir huzurun sağlanabileceğini vermek için yazar, bu tür temaları içeren masalları sıkça işlemiştir. Onlardan biri de “*Gözlük Takan Yıldızlar*” adlı kitabın *Tabiatın Cömert Sofrası* isimli parçasıdır. Bir kıtlık sonucu ormandaki hayvanların bencilce davranışları filin çok zoruna gitmiş. O da onlara ders vermek için:

“- Arkadaşlar, ağaçlar meyvelerini verirken sizden bir karşılık istedi mi, diye sormuş.

Bütün hayvanlar “Hayır!” diye cevap vermiş.

- Peki, bu ağaçlar, sizin aranızda bir ayırım yaptı mı, diye devam etmiş.

Yine “Hayır!” sesleri yükselmiş.

Tombul Fil, tane tane konuşmaya devam etmiş:

- Çünkü tabiatın cömert sofrası herkese açıktır. Lütfen siz de yüreğinizi herkese açın. Diğer nimetler de aynı sevgi gibidir. Bölüşüldükçe Allah onların bereketini artırır, demiş.”¹⁹⁵

Yazgan masallarında yardımlaşmayı sadece insanlar arasında değil, doğadaki bütün varlıklar arasında olan bir hadise olarak gösterir. Çünkü onun değerler dünyasında Allah’ın yarattığı her varlık bir görev yapmaktadır. Görevlerinden en büyüğü de sistemin diğer unsurlarına yardım etmektir. Aynı zamanda insanların yardımına koşan hayvanlar görürüz. Bu temayı işleyen masallardan biri de “*Yağmur Kuşları*” kitabının *Balık Kavağa Çıkınca* adlı masalıdır. Ana sınıfına gidince kendisine bir bisiklet alacağına söz veren babasına bu sözünü

¹⁹⁴ Bestami Yazgan, *age.*, s.64.

¹⁹⁵ Bestami Yazgan, *Gözlük Takan Yıldızlar*, s.14-15.

hatırlatan Şekercan, babasından balık kavağa çıkınca bisiklet alacağı cevabını alır. Şekercan da balıklardan yardım ister:

“- Zebra balık kardeş, eğer bisiklet alırsam, sana her gün güzel yiyecekler getiririm. Hem biliyor musun, benim annem çok güzel pasta ve çörek yapar!

Bu çocuk balığın çok hoşuna gitmişti. Bir ara başını kaldırıp:

- Tamam, inşallah gelecek hafta bugün çıkarım kavağa, dedi.”¹⁹⁶

Başka balıkların da yardımıyla kavağa çıkan zebra balığı gören Şekercan:

“- Bak baba bak, balık kavağa çıktı.

Annesi ve babası ‘Şekercan yine hayal görüyor.’ Diyerek kavak ağacına baktıklarında çok şaşırdılar. Evet, gerçekten ağacın tepesinde bir balık takla atıyordu. Şekercan uçarcasına kavak ağacına doğru koştu. Oraya gidince zebra balığı da aşağı inmişti. Şekercan:

- Benim güzel zebra balık kardeşim, diyerek onu yüzgeçlerinden öptü.

Bu olaydan sonra, Şekercan her gün mavi bisikletiyle balık arkadaşlarının ziyaretine gitti. Tabii annesinin yaptığı güzelim pasta ve börekleri götürmeyi de unutmadı.”¹⁹⁷

Masalın zihin dünyasına seslendiği çocuklar, bu masalda hiçbir canlının bencil davranamayacağını ve insanlarla hayvanlar arasında yardımlaşmanın bizler eğer çocuk ruhuna sahipsek mümkün olabileceğini vermeye çalışır. Çünkü büyüklerin göremediği bir sevgi bağı vardır doğadaki varlıklar arasında.

Yazarın “ Yağmur Kuşları” kitabının *Zarif Zürafa* adlı masal parçasında geçen şu diyalog sevginin nasıl anlaşılması gerektiğini herkese gösterir:

“Ürafa, bir gün zor durumdaki yavşanı kurtarmış tilkinin elinden. Tavşan ona teşekkür etmeden uzaklaşmış. Bu duruma üzülen Ürafa kendi kendine söz vermiş: ‘ Artık kimseye yardım etmeyeceğim.’ demiş.

Bülbül dil dökmüş, çiçekler başına taç takmış:

- Ürafa kardeş! İyilik karşılık beklemeden yapılır. Karşılık bekleterek yapılan şeyin adı ticarettir, demişler.”¹⁹⁸

4.12.Kanaatkârlık

¹⁹⁶ Bestami Yazgan, *Yağmur Kuşları*, s.38.

¹⁹⁷ Bestami Yazgan, *age.*, s.41.

¹⁹⁸ Bestami Yazgan, *age.*, s.26.

Kanaatkârlık kavramı çocuk okurlar için oldukça soyut bir kavramdır. Onlardaki bu kavramın içini doldurmak ve onlara kavramı benimsetmek, bu kavramı gündelik hayata aktarmak adına örneklere Bestami Yazgan'ın hemen her masalında rastlamak mümkün.

Genel anlamda kanaatkârlık kavramını, elinde olanın değerini bilme, hırs duygusu ile daha çoğuna sahip olmak istemenin yanı sıra sahip olduklarıyla yetinme şeklinde yorumlayan yazar bu duyguyu masal kahramanlarının tavır ve davranışları üzerinden ortaya koymaktadır. Ayrıca bu davranışlar sadece masal âleminde ortaya çıkabilecek türde olmayıp çocukların hayatlarında uygulama şansı olabilecek tarzdadır. Bu da masaldan kazanılan kavramın hayata geçirilmesi açısından önemli yer tutmaktadır.

“*Olimpiyat Ormanı*” kitabının *Üç Gönülde Üç Aslan* isimli masalında üç kardeşten en küçüğü bir gün bir rüya görür. Bu rüyasını onlara misafir olan bir ihtiyara açmış. Nur yüzlü ihtiyar da ayrılırken heybesinden üç elma çıkarmış. Birinci elmayı alana saltanat, ikinci narı alana zenginlik, üçüncü cevizi alana da mutluluk nasip olur, demiş. Küçük kardeş cevizi, büyük kardeş elmayı, ortanca kardeş de narı almış. Memleketin hükümdarı ölünce talih kuşu gelip büyük oğlanın başına konmuş. Ortanca kardeş de bir mağarada hazine bulup zengin olmuş. Küçük kardeş de haline razı, kanaatkâr bir halde bekliyormuş. Diğer iki kardeşin meyveleri onların yaptığı haksızlıklardan eriyip bitmiş. Nihayet saltanat da, servet de küçük kardeşe kalmış; ama o buna razı olmamış ve dağlara yönelmiş.

“Bu sırada nur yüzlü, aksakallı bir ihtiyar tutmuş atının yularını ve gözlerinin içine bakarak:

- Öyle yağma yok beyim! Hadi malda mülkte gözün yok, anladık. Tacı, tahtı da istemiyorsun, bu da kabul. Ama insanlara hizmet etmekten kaçmana ne demeli! Dağ başında yaşayıp kanaatkâr olmak kolay! Yiğitsen malın mülkün, tacın tahtın arasında gönül zengini ol da görelim, demiş.

Küçük kardeş derin düşüncelere dalmış, yıllar önceki misafiri hatırlamış... Bu arada ihtiyar yumuşak bir sesle devam etmiş:

- Etme yiğidim, gitme yiğidim! Unutma ki halka hizmet, Hakk'a hizmettir...

Küçük kardeşin gözünden yaşlar dökülmeye başlamış. İhtiyar, yularından tuttuğu gibi atı sarayın önüne getirmiş. Halk sevinçten kırk gün kırk gece bayram yapmış. ”¹⁹⁹

Masalların inşa ettiği değerler, her zaman erdemın havzasında yetişen mahsullerdir. Hırslı olmayan ve ancak hak ettiğinde makam isteyen, hatta kendisi istemediği halde makam verilen karakterler masallarda sık işlenir. Bununla hedeflenen dinleyicilerden, okuyuculardan karakter heykelleri meydana getirmek ve onlardan hareketle toplumu bir “erdemliler topluluğu” haline getirmektir.

4.13. Sevgi

Bülbülün güle olan sevgisini “*Olimpiyat Ormanı*” adlı kitabının *Dikensiz Gül Bahçesi* isimli masalında işleyen Bestami Yazgan, iki türün arasındaki sevgi bağına Güneş’i de ekleyerek bir sevgi halesi oluşturmak ve bunu da çocuk okuyucularına duyurmak amacındadır. Kendi gül bahçesini oluşturup sabah akşam onların arasında şarkı söyleyerek gezen bülbül, kara ruhlu bir adamın etkisiyle dikenleri uzayan güllerinden dolayı çok üzülmüştü. Sevgi Dervîşi’nden yardım dilenmiş:

“Sarı Bülbül, eline sarılıp yalvarmış Sevgi Dervîşi’ne:

- Ne olur söyle çaresini! Bu uğurda canımı bile vermeye hazırım güllerim olmadan yaşayamam, demiş.

Sevgi Dervîşi anlatmaya başlamış:

- Kafdağı’nda bir Sevgi Denizi vardır. O denizin suyundan getirip güllerin üzerine dökersek dikenler yok olur. Güller de eski haline gelir. ”²⁰⁰

Sevgisinin karşılığını alarak tekrar eski gül bahçesine kavuşmuş, bülbül. Bu masalın geneline hâkim olan hava bütün doğal canlıların sevgiyle birbirine bağlı olduğudur. Sevgi temi daha başka masallarda da işlenmeye devam eder. Yine aynı kitabın *Sevgi Sarmaşığı* adlı parçasında da birbirini çok seven kaplanla aslan konu edilmiştir.

“Akyele’nin ve Akpençe’nin yüreklerinden çıkan sevgi sarmaşıkları dostça sararmış bütün ormanı.

Orman halkı, sevgi renginin yüreklerine yansısıyla kardeş olmuşlar. Ne kimse kimseye haksızlık yapıyor ne de bir kavga oluyormuş. İyi de

¹⁹⁹ Bestami Yazgan, *Olimpiyat Ormanı*, s.78.

²⁰⁰ Bestami Yazgan, *age.*, s. 22.

oluyormuş. Fakat bu durumdan çakallar rahatsız olmaya başlamışlar. Kendileri kimseye saldıramadığı gibi, kavga dövüş olmadığı için hiçbir hayvan ölmüyor, onlar da artıkları yiyemiyorlarmış."²⁰¹

Yazar, sevgiyi bu masalda haksızlığın bir önleyicisi ve huzurlu bir toplumun temel taşı olarak işler. Zira çakalların rahatsız olduğu ortam ancak sevginin, kardeşliğin ve barışın hâkim olduğu bir ortamdır.

Buğday taneleriyle çiftçi arasında gerçekleşen gönül bağı üzerinden insan-bitki sevgisini yazar, "*Masal Salıncağı*" kitabının *Yağız Ahmet ile Sarı Buğdaylar* adlı parçada işler. Çiftçinin ekip biçtiği ve sonra da un haline getirdiği buğdaylar sofraya ulaşır. Sofraya ulaşan buğdaylar çiftçiye olan sevgileriyle heyecan içindedirler.

"Sarı Buğdaylar, böyle güzel duygularla gıda olarak kana karışmış. Oradan da kalbe doğru bir yolculuk yapmışlar. Kalbe ulaştıklarında hayret etmişler. Hayatlarında bu kadar güzel bir yer görmemişler. Burada rengârenk sevgi çiçekleri, en güzel dostluk ve kardeşlik fidanları varmış."²⁰²

Aynı kitapta yer alan *İtfaiyeci Tombiş* adlı masalda da sevgi eksene alınmıştır. Bir fırtına sonucu ailesinden çok uzak bir ormana düşer küçük fil yavrusu.

"Ne yapacağını bilmez bir haldeyken ninesi Filfile'nin sözleri aklına gelmiş: 'Benim tombiş yavrularım! Unutmayın, sevgi her kapıyı açan bir anahtardır. Yapıcı davranarak her zorluğun üstesinden gelebilirsiniz.

Filfile ninenin sözlerini hatırlayınca Tombiş biraz rahatlamış. Sevgiyle ilgili bir şarkı mırıldanarak ormanda dolaşmaya başlamış:

*Sevgi her kapıyı açan anahtar,
Ancak sevgiyle mutluluk artar.*"²⁰³

Ormanlarında çıkan yangını söndürmeyi başaran Tombiş'i tüm hayvanlar sevmiş. Sevdikleri küçük fili sevindirmek için ailesini aramış ve bulmuşlar. Küçük filin ailesi de bu ormandaki hayvanları çok sevdikleri için orada yaşamaya başlamışlar. Onlara da itfaiyecilik görevi verilmiş ve böylece huzurlu hayatlarına kaldıkları yerden tekrar devam etmeye başlamışlar.

²⁰¹ Bestami Yazgan, *age.*, s. 41.

²⁰² Bestami Yazgan, *Masal Salıncağı*, s.50.

²⁰³ Bestami Yazgan, *age.*, s.96-97.

Masal bize sevginin her kapıyı açabilecek bir anahtar olduğunu ve bunun için de acele edilmemesi gerektiğini iletmek ister.

4.14.Doğa Sevgisi

Bestami Yazgan'ın masallarında doğa önemli bir yer tutar. Masallarının genelinde mekân olarak tabiatı seçen yazar, masal kahramanlarını da doğa sevgisi ile donatmıştır. Betimlemeleriyle çocukları tabiatın içine çekmeyi başarır. Yazarın bu başarısını birçok masalında görmekteyiz.

“*Masal Denizi*” kitabının *Kökünden Utanan Görkemli Çınar* isimli masal parçasında doğa:

“ *Bir varmış bir yokmuş. Ormanda ağaç çokmuş. Bu ağaçların her biri kendilerine özel, her biri kendilerince güzelmiş. Yaratan güzel yaratmış. Hem de her ağacı güçlü kuvvetli dallarla, pırıl pırıl yapraklarla donatmış. Bu güzelim ağaçların köklerini de eksik etmemiş.*”²⁰⁴

Aynı kitabın *Bülbül Sultan* adlı parçasında da doğa betimlemeleri insanda doğaya karşı haz uyandıracak niteliktedir:

“ *Bir varmış bir yokmuş. Yerde insan, gökyüzünde kuş çokmuş. Bütün kuşlar kuş şehrinde yaşarmış. Bu şehirde her çeşit kuş güzel güzel ötüşür, duyanların gönülleri tutuşurmuş. Hele bir tanesi varmış ki hiç sormayın! Güzelliklerini saymaya el, anlatmaya dil yetmezmiş.*”²⁰⁵

Yazarın sıklıkla kullandığı doğa ve doğa betimlemeleri hem masalın alt yapısını oluşturuyor hem de gelecek olayın daha iyi anlaşılmasını sağlıyor. Yazar, “*Paten Giyen Kaplumbağa*” kitabında yer alan *Mis Kokulu Bayram* adlı masal parçasında:

“*Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Güneş, tepelerin arasından yüzünü gösterip sarı sarı gülüyor; kuşların cıvı cıvı sesleri geliyormuş. Rüzgâr tatlı tatlı eserken yeryüzüne mutluluklar eliyormuş. Evet, bugün her tarafta başka bir güzellik varmış.*”²⁰⁶

Yukarıdaki örneklerden yazarın doğayı nasıl resmettiğini vermeye çalıştık. İletilmek istenen mesajın yerine oturabilmesi için doğanın güzelliği betimlenmelidir. Bu yüzden yazar, masallarını hep doğayla iç içe işlemiş, bunu masallarında bir zemin

²⁰⁴ Bestami Yazgan, *Masal Denizi*, s.15.

²⁰⁵ Bestami Yazgan, *age.*, s.37.

²⁰⁶ Bestami Yazgan, *Paten Giyen Kaplumbağa*, s.56.

olarak kullanmıştır. Doğayı sevmek aynı zamanda konu olarak da tercih edilmiştir. Buna örnek olarak “Masal Denizi” kitabındaki *Rüya Bahçesi* adlı masal parçasında:

“Gülistan, her seferinde en güzel gülü bulmalıyım diyerek güzelim goncaları koparıp atıyormuş. Gerçi annesi ve öğretmeni onu birçok kez uyarmış.

*- Tatlım, gül için teşekkür ederim. Ancak onlara özen göstermeli, koparıp atmamalısın. Üstelik de her gün bir demet gül getirmene gerek yok, demiş annesi.”*²⁰⁷

şeklinde verilmeye çalışılan kız çocuğunun yanlış tavrı masalın sonunda düzelir ve böylece doğaya saygı duyulması, zarar verilmemesi masal iletisi olarak işlenir.

“*Ceren ve Arkadaşları*” kitabında *Arkadaşım Kanarya* ismiyle verilen masal parçasında şeftali çiçeklerinden kendine taç yapan Ceren üzerinden ağaçlara zarar verilmemesi gerektiği konu edilir:

“Ben çok mutluydum ama kanaryanın yüzü asıktı. Merakla:

- Ne oldu kanarya kardeş, diye sordum.

- Ne olmadı ki! Biraz önce şeftali kardeşe uğradım. Hüngür hüngür ağlıyordu. Acımasız biri, dalını koparmış...

Başımdaki çiçekleri sevgiyle okşayarak:

- Ya! Şey! Ama bu çiçekler başıma çok yakıştı. Bir dal koparmakla ne olacak sanki dedim.

Kanarya üzgün üzgün:

*- Çok yanlış düşünüyorsun arkadaşım. Senin söylediğin mantıkla hareket edersek ‘Ne var yani kuşların kanadından bir tüy koparırsak!’ denebilir. Hatta bazıları da ‘Ne var yani kızların saçlarını çeksek!’ diyebilir.”*²⁰⁸

Masalın sonunda Ceren’in yaptıklarından pişmanlık duyması, çocuk okuyuculara verilmek istenen doğayı koruma mesajıdır. Yazar, “*Ceren ve Arkadaşları*” adlı kitabını sadece bu temaya ayırmıştır. Çünkü bütün masallar, isimleri dâhil doğadaki birer varlık alınarak oluşturulmuştur.

4.15.Hayvan Sevgisi

²⁰⁷ Bestami Yazgan, *Masal Denizi*, s.125.

²⁰⁸ Bestami Yazgan, *Ceren ve Arkadaşları*, s.44.

Bu masallar gerek köyde yaşayan çocuklar, gerek şehirde büyümüş çocuklar gerekse yetişkinler için yazılmıştır. Yazgan'ın kahramanlarının gönlüne yerleştirdiği hayvan sevgisi, hayvanlara karşı duyulan merak ve ilgi, hayvanlara gösterilen merhamet duygusu, doğrudan verilecek hayvan sevgisinin önemi ile ilgili bilgilerden çok daha etkili, kalıcı ve başarılıdır. Yazar *Ceren ve Arkadaşları* adlı masal kitabının başkahramanının tutumları üzerinden okura hayvan sevgisini benimsetmeyi amaçlamıştır.

Kitaptaki *Arkadaşım Akıllı Karınca* masalında çalışmanın ve okumanın önemini karıncadan ders alır:

*“- Ah kışın gelmesini iple çekiyorum! Bizim okullarımız kışın açılır. Kitapların, defterlerin kokusunu; öğretmenimin gülen yüzünü öyle özledim ki, dedi.”*²⁰⁹

Yine aynı kitapta *Arkadaşım Topkuyruk* masalıyla sadece samimi arkadaşına iyi olan ve başkalarıyla çatışan arkadaşların bir gün bize de zarar vereceğini, aslında bu tür arkadaşların iyi arkadaş olarak bilinmemesi gerektiğini tavşanın ağzından:

“Bir tilkiyle arkadaşlık yapan tek tavşandım. Her şey çok iyi gidiyordu ama...”

Merakla sordum:

- Kötü bir şey mi oldu?

- Evet, hem de nasıl! Dostum tilki, bir kümeden tavuk çalmış. Sahibi de tüfeğini alıp düşmüş onun peşine. Yıldırım gibi gelmesiyle yuvamıza girmesi bir oldu. Ben de peşinden giriyordum ki, bir patlama duydum. Yuvaya girmiştik ama kulağımdan kanlar akıyordu.

- Vah vah, çok geçmiş olsun!

*- Evet, annem de senin gibi söyledi ve ekledi: Bu olay kulağına küpe olsun!”*²¹⁰

Yazar, kitabın *Arkadaşım Minnoş* adlı son masal parçasında da bir kediyile bölüştüğü simit parçasının kedi tarafından unutulmadığını ve kedinin onu köpeğin saldırısından kurtardığını anlatır. Böylece kediden arkadaşlığın tanımını alır:

*“- Ceren kardeş! Arkadaşlık, sadece iyi zamanda simit paylaşmak değil, gerektiğinde korkuları da bölüşebilmektir.”*²¹¹

²⁰⁹ Bestami Yazgan, *age.*, s.24.

²¹⁰ Bestami Yazgan, *age.*, s.32-34.

Yazgan, masal kahramanlarını daha çok hayvanlardan seçmiştir. Hayvanların kendi aralarında ve hayvanlarla insanlar arasında kurulan iletişime dikkat çekmek isteyen yazar, okurda hayvan sevgisi kavramının yer etmesini amaçlamıştır.

4.16.Dua

Yazgan'ın masallarında dua kavramı; Allah'a yönelik, dilek ve istekleri O'na iletme yolu ve Allah'ın verdiği nimetlere karşı şükür ve minnet duygusunun iletilmesi şeklinde yer almakta. Hayatın hemen her anında kahramanlara yaptırılan dualar, duanın çocuğun hayatında olumlu örnek olarak yer etmesini sağlıyor.

Burada adı geçen masallarda çocuğun okuduğu olay ve durumların işaret ettiği kavramlar onun hayatına yerleşecek birer yetilerdir. Bu açıdan dua kavramının geliştirilmesinin önemi üzerinde durularak masal kahramanları üzerinden okura yansıtılmıştır. Böylece dua kavramının çocuğun gündelik yaşamında etkin şekilde kullanılması amaçlanmıştır.

“*Ceren ve Arkadaşları*” kitabının *Arkadaşım Başparmak* adlı masal parçasında başparmağını kestikten sonra başparmağının kıymetini daha iyi anlayarak:

“- *Ya Rabbi! Verdiğin on parmak için Sana ayrıca teşekkür ediyorum...*”²¹² der. Bu verilen bir nimete şükürdür.

Yazar, “*Yağmur Kuşları*” adlı masal kitabının *İkiz Tavşanlar* isimli parçasında yavrularının akıbetleri için anne tavşan duada bulunur:

“- *Büyük Allah'ım! Babaları olmasa da Yankuyruk'la Cankuyruk Senin yardımınla büyüdüler. Onların da güzel yuvaları olsun, gönülleri mutlulukla dolsun...*”²¹³

Yine aynı kitabın *Çoban Yıldızı* adlı masal parçasında kuzularını kurtlara kaptırdığında mahcubiyetinden başlamış kabul olunan duaya:

“*Gözlerinde yaş kalmayınca kadar hüüngür hüüngür ağlamış. Neden sonra elini açıp yalvarmış Yüce Mevla'ya:*

- *Ey büyük Allah'ım! Halimi en iyi sen bilirsin! Benim çocuklarım yoktu, kuzucukları çocuğum bildim. Kendi ellerimle yedirip içirdim onlara.*

²¹¹ Bestami Yazgan, *age.*, s.64.

²¹² Bestami Yazgan, *age.*, s.58.

²¹³ Bestami Yazgan, *Yağmur Kuşları*, s.52.

Çocuklarımın saçlarını okşar gibi okşadım kınalı yünlerini, öptüm kara gözlerini. Dedem 'Allah, işini güzel yapanları sever.' dediği için en güzel çoban olmaya çalıştım. Şimdi ben ne yapacağım! Ya burada öldür beni ya göklere kaldır beni, diye dua etmiş."²¹⁴

"*Olimpiyat Ormanı*" kitabının aynı adlı masalında fülle yarışa giren tavşan yarışa sıkı hazırlandıktan sonra yatağına yatınca:

*"- Ya Rabbi! Ben elimden geleni yapıyorum. Sen çalışanları seversin. Bana yardım et, diye dua ediyordum."*²¹⁵

Bestami Yazgan, alıntılarda da görüldüğü gibi işini yapmadan Allah'a havale eden tipler çizmiyor. Onun kahramanları dini terminolojiyle söylersek fiili dualarını bitirip kavli dualarını yapan şahsiyetlerdir. Mehmet Akif'in deyimiyle miskinliği tevekkül zanneden karakterler çizmeyerek toplumumuzdaki yanlış algıya hizmet etmediği gibi aksini göstererek toplumsal görevini bir sanatçı bilinciyle yerine getirir.

4.17. Büyüklerin Sözünü Dinleme

Yılların insanda bıraktığı birikimler, tecrübeler bizim meselelere daha geniş bir perspektiften bakmamıza vesile olur. Halk arasında genç insanların başına bir bela geldiğinde hep "Büyük sözü dinlemezse olacağı bu!" denilerek eleştirilir. Çünkü insanlığın zamanlar değişse bile aynı yoldan yürüdüğüne inanılır. Örneğin "*Rüzgâr eken fırtına biçer.*" tabiriyle anlatılmak istenen hakikat, zamana yenilmez ve her daim kendi doğruluğunu ispatlatır. Bu yüzdendir ki bizden öncekilerin bir çeşit toplumsal anayasa olarak bize bıraktığı atasözleri anlamlarını daima korurlar ve geçerli önermeler olarak kabul edilirler.

Yazar, masallarında bu tematik unsuru sık kullanmıştır. Bu da yazarın Türk'ün toplumsal geleneğinin bir aktif taşıyıcısı olduğu gerçeğini bize gösterir.

"*Masal Denizi*" kitabının *Kökünden Utanan Görkemli Çınar* adlı parçasında büyükleri temsil eden köklerinin sözünü dinlememesi verilir. Büyüyüp göklere ulaşmasına köklerinin engel olduğuna inanan çınara:

" Bilge Kök, kendisini biraz topladıktan sonra acı acı konuşmuş.

²¹⁴ Bestami Yazgan, *age.*, s.96.

²¹⁵ Bestami Yazgan, *Olimpiyat Ormanı*, s.12.

- *Ey ulu çınar! Bugüne kadar su dedin, yerin yedi kat altından sana su getirdik. Gıda dedin, gıdanı bulduk buluşturduk. Gel aklını başına topla! Köksüzlük, en büyük öksüzlüktür. Sen ne yaparsın bizsiz?*”²¹⁶

diyerek onu vazgeçirmeye çalışmış ama nafile. Neticede her zaman olduğu gibi söz dinlemeyen küçük çınar zararlı çıkmış.

Aynı kitabın “*Havlamasını Bilmeyen Köpek*” adlı masal parçasında Akkepenek isminde bir çobana babası, yanında gezdirdiği köpek için uyarıda bulunmuş, havlamasını bilmeyen köpek sürüye kurt getirir diye. Babasının sözünü dinlemeyen çoban koyunları kurda kaptırınca babasının haklı olduğunu anlar:

“*Gece yarısına doğru çobancağız, kurtardığı birkaç koyunla birlikte köyün yolunu tutmuş. Üstü başı yırtılmış, ağzı burnu yara bere içinde sürünerek çalmış evin kapısını. Babası hemen onu içeri alıp yaralarını temizlemiş. Akkepenek, başından geçenleri bir bir anlatmış. Kurtların nasıl saldırdığını, Dikkuyruk’un nasıl kaçtığını... Babası şefkatle onu dinlerken, bir yandan da acı acı gülüyormuş.*

- *Yaa... Ben sana demedim mi oğul, havlamasını bilmeyen köpek sürüye kurt getirir diye.*”²¹⁷

Kitabın *Son Gününü Görmeden* adlı masalında da Başdanışman Bilgen’in öğüdüne kulak asmayan hükümdarın acı akıbeti anlatılır. Girdiği her savaştan aldığı galibiyetlerle başı dönen

“*Hükümdar biraz da alay ederek sormuş.*

- *Bilgen, hala aynı fikirde misin? Bak yeni bir zafer daha kazandım, demiş.*

Bilgen kendisine verilen kâğıt ve kalemi almış. Şunları yazmış:

‘*Hükümdarım! Zaferiniz kutlu, hayatınız mutlu olsun! Yine de son gününüzü görmeden fazla sevinmeyin!*’

Hükümdar bakmış ki Bilgen’in saygısızlığı hala devam ediyor, ikinci emrini de vermiş.

- *Bileklerine de zincir vurun! Böylece elleri de hükümdara saygısızlığın cezasını çeksin! Sonra da onu zindana atın. Akli başına gelinceye kadar orada yatsın!*”²¹⁸

²¹⁶ Bestami Yazgan, *Masal Denizi*, s.17-18.

²¹⁷ Bestami Yazgan, *age.*, s.102-103.

²¹⁸ Bestami Yazgan, *age.*, s.85.

Bu temayı işleyen her masalın sonunda olduğu gibi bu masalda da büyük sözü dinlemeyen hükümdar zarar görmüş, tacını tahtını kaybetmiş. Yazar, masalın okuyucularında bırakacağı etkiyi iyi bildiği için pişmanlığı daha kuvvetli hissettirmek amacıyla birkaç kez Başdanışmanın sözünü tekrarlattırır. Koskoca ülke yönetmiş, zengin birinin pişmanlığı vasıtasıyla çocukların karakteri şekillendirilmeye çalışılır.

4.18.Eğitim – Bilgi

Eğitim ve bilgi kavramıyla anlatılmak istenen, çocuğun eğitimi ile ilgili sorumluluklar, onların hayat mücadelesinde ihtiyaç duyacakları bilgiyi sağlamak şeklinde ifade edilebilir. Çocuk Edebiyatının estetik yönü düşünüldüğünde bu kavramın edebiyatın temel amacına zıt düştüğü düşünülebilir.

Ancak burada kastedilen eğitim kavramı, okuru birebir eğitmek değildir. Ki zaten Yazgan, sadece masallarında değil şiir ve hikâye türlerinde ortaya koyduğu yazınsal ürünlerin hiçbirinde okuru eğitmeyi amaç edinmemiştir. O daha çok çocuğun iç dünyasını çözümleyebilmek, onun dünyasına girebilmek, hayata onun gibi bakıp onun gibi yorumlayabilmek gayesini gütmüştür.

Yazar, “*Paten Giyen Kaplumbağa*” kitabının *Karga ile Tilki* adlı masalında okul eğitimi alan bir karganın tilkiyle macerasını anlatır. Yazarın amacı, eğitim sayesinde tarihi tekerrürden kurtarmaktır. La Fontaine’in ünlü fablunda kargayı kandırarak onun elindeki peynire konan bu kez eğitilmiş kargadan bunu koparamayacaktır:

“- Hayırlı sabahlar, karga kardeş. Hava güzel, güneş güzel! O tatlı sesinle bir şarkı söyle de güzellikler tamam olsun, demiş.

Yavru karga, bir lokma daha yedikten sonra peyniri, konduğu dalın üzerine dikkatle bırakmış ve başlamış şarkı söylemeye:

Karga karga gak dedi,

Çık şu dala bak dedi.

Çıktım baktım o dala,

Bu tilki ne budala.

Tilki şaşkınlıkla:

- Ne.. ne .. neler oluyor, sen neler söylüyorsun kara karga, diye köpürmeye başlamış.

Yavru karga, kurnaz tilkinin haline kahkahalarla güldükten sonra peynirden bir parça daha yemiş.

- Kargaları kandırıp peynirlerini yeme dönemi bitti artık tilki cenapları! Senin haberin yok herhalde, artık biz de okullu olduk.”²¹⁹

“*Masal Salıncağı*” kitabında yer alan *Akıllının Rüzgârı* adlı masal parçasında villalarına doğru esen rüzgârı engellemek için başvuru alan çareler arasındaki farka eğitim açısından bakılır. Bir bilene danışmayan kardeş Tezcan, duvar örerek çare bulmaya çalışmış. Özcan ise evin camlarını kalınlaştırdıktan sonra:

“Sonunda bir arkadaşı,

- Tanıdığım bir bilim insanı var. Rüzgâr enerjisiyle ilgili çalışmalar yapıyor, deyince dünyalar onun olmuş.

Hemen arkadaşının söylediği bilim insanını bulmuş ve gerekli bilgileri ondan almış. Hazırlıklara başlamış.(...) önce rüzgârın estiği tarafa pervaneler kurulmuş. Rüzgâr onları fırl fırl döndürmeye başlamış. Böylece villaya gelene kadar rüzgârın hızı kesiliyormuş.

Kurulan bir sistemle dönen pervanelerden elektrik enerjisi de elde ediliyormuş.(...)

Tezcan gibi kendini akıllı sananlar rüzgâra karşı duvar örer. Özcan gibi gerçekten akıllı olanlarsa ondan yararlanmasını bilir. Rüzgâr aynı rüzgâr... Ama kimine fayda, kimine zarar verir. Akıllının rüzgârı, akıllıya hizmet eder.”²²⁰

Masal, eğitim ve bilginin insan yaşamına kattığı faydanın basit bir olay üzerinde aktarılmasıdır. Yıkıcı özellikleriyle bildiğimiz rüzgâr, bilgi sayesinde halim selim bir hizmetçiye dönüştü. Yazar, bununla çocuk okuyucularında eğitim isteği ve heyecanı uyandırmak amacındadır.

Yazar, “*Yağmur Kuşları*” adlı masal kitabının *Profesör Pap* adlı parçasında karnesini yıldızlı pekiyiyle getiren Betül’e ödül olarak verilen papağanın çok şey bilmesi sonucu Betül’ün olumsuz etkilenmesini anlatır. Öğretmeni bunun farkına varınca Betül’den onu sınıfa getirmesini ister:

“- Hoş geldin güzel papağan! Nasılsın, iyi misin?

Papağan kendine has bir sesle cevap verdi:

²¹⁹ Bestami Yazgan, **Paten Giyen Kaplumbağa**, s.41-42.

²²⁰ Bestami Yazgan, **Masal Salıncağı**, s.65-68.

- Profesör Pap cevap veriyor: Hoş bulduk, iyiyim efendim. Profesör Pap her şeyi bilir!

Öğrenciler hayret içinde kalmışlardı. Nihal Öğretmen devam etti:

- Peki, Profesör Pap, çarpım tablosunu biliyor musun?

- Profesör Pap cevap veriyor: iki kere bir, iki; iki kere iki, dört; iki kere üç, altı; ... Profesör Pap, her şeyi bilir!

(...)

Nihal öğretmen, öğrencilerin papağanın ezberi karşısında şaşkınlıklarını, hatta ezildiklerini anladı:

- Şu Profesöre bir ders vermenin zamanı geldi, diye geçirdi içinden.

Biraz da alaylı bir sesle:

- Tebrikler Profesör Efendi! Çarpım tablosunu çok iyi biliyorsun. Söyle misin, iki bir daha kaç eder?

Papağan, başını aşağı yukarı sallayarak birkaç kez yutkunduktan sonra:

- Profesör Pap cevap veriyor: iki bir daha kaç eder? Profesör Pap cevap veriyor: iki bir daha kaç eder?

Papağan kırık plak gibi soruyu tekrar edince, öğrenciler kıkır kıkır gülmeye başladılar. ”²²¹

Bu masalın sonunda Betül sorulan karışık sorulara cevap vererek ezberci papağandan daha iyi olduğuna inanır ve tekrar eski mutluluğuna kavuşur.

Masal, eğitimin ezberci yönüne eleştiri niteliği taşır. Öğrencilere papağan gibi bazı basmakalıp bilgilerle yükleyip onları ezeceğimize, onları analitik düşünen birer birey yapmanın daha iyi olduğunu bize duyumsatmak için yazılmış bir masaldır. Aynı tema “Ceren ve Arkadaşları” kitabının *Arkadaşım Akıllı Karınca* isimli parçasında da karıncanın ağzından şöyle dile getirilir:

“Bize de okulda atasözleri öğretilir. Yalnız öğrendiğimizi uygulamadan yenisi öğretilmez. Öğretmenim der ki: ‘Bildiklerini yapmayanlar, kitap yüklü eşek arıları gibidir. Onlar boşu boşuna bilgi hamallığı yaparlar.’”²²²

²²¹ Bestami Yazgan, *Yağmur Kuşları*, s.84-86.

²²² Bestami Yazgan, *Ceren ve Arkadaşları*, s.22.

“*Kirazlı Şemsiye*” kitabında *Arkadaşım Okaliptüs* adıyla yer alan masal parçasında sivrisineklerin üremesine sebep olan bataklığın Ceren’in tavsiyesi sonucu Okaliptüs ağacı dikilerek kurutulması işlenir:

“*Hayat bilgisi dersinde görmüştük babacığım. Bataklık yerlere okaliptüs ağacı, diğer adıyla sıtma ağacı dikilirse problem hallolmuş.*

Babam:

-Yani, dedi.

Ben heyecanla devam ettim:

- Yetkililerle görüşüp bu fikrimizi söyleyelim.

Babam gülerek:

- Güzel kızım, koskoca adamlar dururken bu problemi sen mi çözeceksin, dedi.

Ben ne cevap vereceğimi düşünürken bizi dikkatle dinleyen annem yardımına yetişti.

- Niçin öyle diyorsun bey? Akıl yaşta değil, baştadır.”²²³

Yazar, öğrendiklerini yaşama uygulayan öğrenciler istediğinden bu masalla onlara ulaşmak istemiştir. Çünkü eğitimin amacı öğrencilerde istedik davranış değişiklikler yaratma gayreti olduğuna göre bu en iyi sanat ürünleriyle olur.

4.19. Cemiyet Ruhuna Bağlılık ve Birlikte Yaşama Arzusu

Tıpkı insanlar gibi hayvanlar da bir arada yaşama ihtiyacı duyarlar. Belli bir grup ya da topluluğun içinde yaşamlarını sürdürürler. İncelediğimiz bu masalarda da hayvanların yaşamları üzerinden okurların dikkati toplum hayatına, toplu yaşamının kurallarına, birlikte yaşamının gerektirdiği sorumluluklara çekilmektedir. Yazgan, “*Ceren ve Arkadaşları*” kitabının *Arkadaşım Akıllı Karınca* adlı masasında bu kavram

“ - *Sen daha küçüksün karınca kardeş, büyükler çalışsa da sen dinlensen, dedim.*

- Yok, dedi yerdeki buğday parçasına yönelerek. Karınca dedem her zaman şöyle der: Bir karınca dördünde neyse kırkında da öyle olur.”²²⁴

şeklinde ele alınmıştır. Yazar, karıncaların toplu yaşam şeklini çocuk okuyucularına örnek olarak sunar.

²²³ Bestami Yazgan, *Kirazlı Şemsiye*, s. 19-20.

²²⁴ Bestami Yazgan, *Ceren ve Arkadaşları*, s.21-22.

“*Paten Giyen Kaplumbağa*” kitabında aynı isimle yer alan masal parçasında ormanda kurulan düzenli bir sistem orman sakinlerinin rahatına vesile oluyormuş. Ulaşım konusunda da sistemli bir uygulama varmış. Tavşan ve kaplumbağanın yarışı işte böyle bir ortamda oluyormuş. Trafik kurallarına uymayan tavşan, kurallara uyan kaplumbağaya karşı zorlanır:

“*Aceleci ve şaşkın tavşan, üçüncü kavşakta trafik polisi zürafaya çarpmasın mı? Kırk dakika bekleme cezası da ondan almış. Kaplumbağa patenleri sayesinde hızla yoluna devam etmiş. Bitiş noktasına gelince sincaptan madalyasını almış. Bir ağacın gölgesinde dinlenmeye başlamış. Bir yandan terini siliyor bir yandan da şarkı söylüyormuş:*

Kurallara uyunca

Çıktım en yüce dağa,

Her tarafa yazılsın:

Birinci kaplumbağa... ”²²⁵

Yazar, bu masaldan hareketle elde etmek istediğimiz başarıların sırrını acelecilik ve düzensizlik değil, kurallara uyup düzeni ihlal etmemeye bağlar. Çünkü toplumsal kurallar uzun bir tecrübe birikiminden süzülüp gelen ve birlikte yaşamın olmazsa olmazıdır.

Yazar, toplumsal yaşamın panoramasını “*Gözlük Takan Yıldızlar*” kitabının *Tabiatın Cömert Sofrası* adlı masal parçasında verir:

“*Sevgi ormanında ne mi varmış? Bu ormanda bütün ağaçlar dost, bütün hayvanlar arkadaşmış. Herkes neyi varsa başkasıyla bölüşür, sohbet edip tatlı tatlı gülüşürmüş. Gönüller bir olunca günler kuş gibi uçar, aylar yel gibi geçermiş.*”²²⁶

Yine masalın başka bir yerinde kıtlıktan kurtulmak için:

“*Tombul Fil, arkadaşlarını uyarmış:*

- *Sevgili canlar! El ele vermezsek zorlukları aşamayız. Nimetleri bölüşmezsek bolluğa ulaşamayız, demiş.*”²²⁷

Herkesin küçük bireysel menfaatleri için büyük toplumsal yarardan ödün vereceği bir toplum, millet olma vasfını kaybedeceği gibi kendi geleceğini ve birlik olma duygusunu da kaybedecektir. Tarihimizden aldığımız dersle söylenebilir ki ne

²²⁵ Bestami Yazgan, *age.*, s.25.

²²⁶ Bestami Yazgan, *Gözlük Takan Yıldızlar*, s.8.

²²⁷ Bestami Yazgan, *age.*, s.11.

zaman toplumsal amaçlar öncelenmişse o zaman milletimiz, şahlanmış ve tarihe yön veren bir medeniyet kurmuştur.

4.20. Suç ve Ceza

Bestami Yazgan'ın masallarında suç kavramı çocuk okurların olumsuz etkilenip model alacağı nitelikte değildir. Masallarındaki suç kavramı, daha çok bir çocuğun/masal kahramanının ebeveyninin sözünün dışına çıkması, yerine getirmesi gereken sorumluluğu yerine getirmemesi vb. tarzda ele alınmıştır.

Yine aynı suç kavramında olduğu gibi ceza kavramı da, suç işleyene acımasızca kesilen hesaplar şeklinde değil, bireyin bir daha aynı davranışı tekrar etmemesini sağlayacak niteliktedir. Cezalar kahramanın kişiliğine değil, davranışına verildiğinden olumsuz örnek olacak şekilde bir tehlike arz etmemektedir. Yazar, suç ve ceza kavramına pek çok masalında dikkat çekmiştir.

“*Masal Salıncağı*” kitabında yer alan *Uzun Bacaklı Cankurtaran* adlı masalda leyleklerle alay eden karıncaların yağmurdan kaçarken mecbur kalıp leyleğin bacaklarına çıkarak kurtulmaları anlatılır. Karıncalar yağmur yağınca:

“Hep beraber bağırılmışlar:

- Kimse yok mu? Lütfen yardım edin!

Yağmur başlayınca herkes evine kaçtığı için ortalıkta kimse yokmuş. Birden ‘Lak lak lak!’ diye bir ses duyulmuş. Sonra da sesin sahibi leylek görünmüş. Uzun bacakları sayesinde suya batmadan rahatça yürüyormuş.

Karıncalar canlarını kurtarmak için leyleğin uzun bacaklarında beklemişler.

Bir süre sonra yağmur dinmiş, her şey eski haline dönmüş. Karıncalar da leyleğin bacaklarından inmiş. Leyleğe bir şarkıyla teşekkür etmişler:

Dalında çiçek güzel,

Uçan kelebek güzel.

O uzun bacağıyla

Dostumuz leylek güzel.”²²⁸

Bestami Yazgan, çocuk psikolojisini olumsuz yönde etkilememek için suçun karşılığı olarak hep pişmanlığı işlemiştir. Çünkü suçun şiddetle bastırılması çocuğun zihin dünyasını tahrip eder ve ebeveyne karşı güvensizlik duymasına neden

²²⁸ Bestami Yazgan, *Masal Salıncağı*, s.29-30.

olur. Bu da çocuğun kavram dünyasında gücü en ön sıraya çıkarır ki gerek birey psikolojisi gerek toplumsal düzen açısından bir facia olur.

Aynı temayı aynı kitabın *Ya Arılar Giderse* adlı masalında işleyen Yazgan, arılara sinirlenen aslanın onları ormandan kovmasıyla toplumsal düzen bozulur:

“Ormanın en yaşlı ve bilgili hayvanlarından güngörmüş kirpi, günlerce olup biteni sessizce izlemiş. Sonunda bir gün aslanın huzuruna çıkıp şöyle demiş:

- Güçlü kralım! Ülkemizde dirlik düzen kalmadı. Birçok hayvan yerinden yurdundan oldu. İnaniyorum ki bu duruma siz de üzülüyorsunuz. Sayın kralım! Artık arıları affetseniz ve ormandaki ağları kaldırırsanız...”²²⁹

Böylelikle düzen tekrar eski haline gelmiş.

“Öfkesi yüzünden ormanın düzenini bozan aslan hatasını anlamış. Ormanın duyuru panosuna şunları yazdırmış: Başarı, öfkeyi yenmekle olur. Büyüklük, hatadan dönmekle olur.”²³⁰

“*Masal Denizi*” kitabının *Yalancı Tavşan* adlı masalında Tembel Tavşan, işlerini ona gördürmek için iftira atar. İftirası ortaya çıkınca ceza almaktan kurtulamaz:

“- Haylaz Tilki'nin serbest bırakılmasına, ona iftira attığı için Tembel Tavşan'ın üç yıl boyunca ormanda bekçilik yapmasına karar verilmiştir.

O günden sonra Tembel Tavşan, nöbet tutmaya başlamış. Sağ elinde havuçtan bir mızrak, sol elinde lahana yaprağından bir kalkan varmış. Bir yandan sert adımlarla yürüyor, bir yandan da,

- Bir iftira attık, üç yıl nöbet tuttuk! Bir iftira attık, üç yıl nöbet tuttuk! Diye söyleniyormuş.”²³¹

Suç birine iftira atmak şeklinde olduğu gibi birini küçük görmek veya onunla alay etmek biçiminde de olabilir. Her ne olursa olsun karşılığında ceza olarak muhakkak bir müeyyide uygulanır. Bu ceza, şiddet içermeyen bir cezadır.

“*Masal Denizi*” kitabının *Tombul ile Cılız* adlı masalında arkadaşını hor gören tombul ceylanın cezası da pişmanlıktır:

²²⁹ Bestami Yazgan, **age.**, s.121-122.

²³⁰ Bestami Yazgan, **age.**, s.124.

²³¹ Bestami Yazgan, **Masal Denizi**, s.67.

“Tombul ceylan, uzun bir kovalamacadan sonra zor da olsa canını kurtarmış. Bu olaydan sonra Tombul, hatasını hemen anlamış. Artık iki arkadaş birbirleriyle iyi geçiniyor, birlikte dağ bayır dolaşıyorlarmış.”²³²

²³² Bestami Yazgan, **age.**, s.95.

5. Bestami Yazgan'ın Çocuklar İçin Yazdığı Öykülerin İzlemler Açısından İncelenmesi

5.1. Bestami Yazgan'ın Öykülerinde Değer Eğitimi

Çocuk, küçük yaşlarından başlanarak eğitilmelidir. Çünkü yaşamın ilk altı yılı öğrenmenin yoğun olarak geçtiği bir dönemdir. Çocuk bu dönemin sonunda toplum yaşamının etkin bir ögesi olur. Okul çocuğun toplumsallaşmasına ortam hazırlar. Aile, çocuğu sevgi ve güven ortamında büyütmüşse okul bu çocukları erdemli birer birey yapmak için çabalar. Bu durum çocuğun topluma uyum sağlamasını kolaylaştırır. Sonuç olarak çocuk, ailede aldığı eğitimi okulda ve sosyal çevrede geliştirerek sürdürür.

Eğitimden beklenenler, çocuğun ilgi, yetenek ve eğilimlerini tanınması ve kendi gerçekliğinin farkına varması, kendini keşfetmesidir. Çocuk, bu kazanımları elde etmek için kitapla etkileşime girer. Bu yönüyle çocuğun zihnine ve hayal dünyasına seslenen iyi bir çocuk; kitabı, onun çok yönlü gelişimine yönelik olmalıdır. Örneğin öykü, masal gibi çağrışım gücü yüksek edebi metinler; okuyucunun sevgi, saygı, hoşgörü, başarı, paylaşım gibi pek çok değeri tanınmasını sağlar.

Bestami Yazgan, çocuklara değer eğitimini kendine ölkü edinmiş duyarlı ve sorumlu bir sanatçıdır. Biz de bu çalışmada Yazgan'ın çocuk hikayelerinden hareketle çocuklarda hangi olumlu değerleri yeşertmeye çalıştığını vermeye çalışacağız.

5.2. İnsana Karşı Duyarlılık

Kişinin duyguları yakın ya da uzak tüm insanlara karşı duyarlı olmayı gerektirir. Sorumluluk sahibi bir insandan beklenen, yaşadığı çevrede olup bitenlerle ilgilenmek, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmektir. Bu açıdan duyarlılık, insani erdemlerin başında gelen bir unsurdur. İnsan sevgisinin odağında olduğu bu değerler sisteminde çiçek sevgiyle açar, tohum sevgiyle yeşerir. İnsan, sevginin hamuruyla yoğrulmuş bir varlıktır. Bu hamurun mayasında kuşkusuz sabır, saygı, özveri, içtenlik ve duyarlılık, doğruluk gibi insanı yücelten değerler vardır.

“Sıcak Ekmek Kokusu” adlı kitabın *Tanrı Misafiri* isimli hikâyesinde yıllar önce üniversiteye kaydolmak için gittiği şehrin otogarında parasını çaldıran gence yardım eden Yunus Amca’nın, bu sorumluluk yüklü davranışı yıllar sonra yardım ettiği gencin yardımıyla cevap bulur:

*“Ahmet için için gülerek ‘Tamam, tanıdım seni Yunus Dede.’ Birden on yıl öncesine, üniversiteyi kazandığı günlere gitti. Kayda gitmek için otogara gelmiş ve orada bütün parasını çaldırmıştı. Hiç tanımadığı bir adam, Hızır gibi yetmişmiş, kendisine yetecek kadar para vermişti. İşte, Yunus Dede o adamdı.”*²³³

Aynı kitabın *Sıcak Ekmek Kokusu* adlı hikâyesinde annesi ve babası ölen çocuğun durumuna duyarsız kalan toplumun bir eleştirisi yapılır:

*“Ey, Allah’tan korkmazlar! Anam öldü, başsağlığı dilemediniz. Babam öldü, cenazesine gelmediniz. Bir gün gelip kapımı çaldınız mı ki şimdi ekmekten bahsediyorsunuz? Bir de bu yaptığım insanlığa sığmazmış. İnsanlık mı, ne insanlığı be? Bu köyde insan yok Salih Ağa, bunu bilesin.”*²³⁴

“*Hazinenin Şifresi*” kitabında *Öksüz Hırsızlığa Çıkınca* isimyle yer alan hikâyede Yunus Dede’nin teşvikiyle Hasan Usta ve İrfan Çavuş’un öksüz çocuklara sahip çıkması anlatılır:

“Cemaatin yüzüne birer birer baktıktan sonra devam etti Yunus Dede:

- Bu çocuklar karakola gitmeyecek, çünkü ben onları kendi evime götüreceğim, diyerek çocuklara yöneldi.

Önce Hasan Usta kesti önünü.

*- Bir dakika Yunus Dede. Bir hata işledik, izin verirsen hatamızı düzeltelim. Ola ki Yüce Mevla bizleri affeder. Söz veriyorum: bu çocukların yiyeceklerini ve içeceklerini ben karşılayacağım.”*²³⁵

“*Kirazlı Şemsiye*” kitabınının *Tekerlekli Sandalye* adlı masalsi hikâyesinde sınıflarındaki engelli arkadaşlarına yardım etmeyi bir sorumluluk gereği olarak kabul eden Ceren ve arkadaşları din dersi öğretmeninden de etkilenerek:

²³³ Bestami Yazgan, *Sıcak Ekmek Kokusu*, Gonca Yayınları, İzmir 2012, s.15.

²³⁴ Bestami Yazgan, *age.*, s.49.

²³⁵ Bestami Yazgan, *Hazinenin Şifresi*, Gonca Yayınları, İzmir 2009, s.51.

“Gözümün önüne Gülçin geliyor. Tekerlekli sandalyesiyle okula gelişi... Okul yolundaki yokuşu çıkarken annesinin kan ter içinde kalışı. Ah Gülçin diyorum ah! Tekerlekli sandalye elektrikli olsa ne rahat edeceksin!”²³⁶

Bu tür bir sorumluluk bilinciyle arkadaşlarına elektrikle çalışan bir tekerlekli sandalye almayı başarırlar. Çünkü ona göre engelli arkadaşlarına yardım etmesi sağlığının zekâtıdır. Zekât da bir yükümlülük olduğuna göre yerine getirilmesi gerekir. Bu masalda da görüldüğü gibi yazar, insanın çevresine karşı olan görev ve sorumluluklarını sanatsal bir edayla işleyerek çocuklarda davranış değişikliği meydana getirmeye çalışır.

5.3.Hayvan Sevgisi

İnsanoğlu yaratılalı beri çevresinde yaşayan hayvanlarla bir etkileşim halindedir. Gerek yararlandığı gerek korunduğu hayvanlarla onun arasındaki ilişki hem sözel hem yazılı eserlere yansımıştır.

Türkler, tarih sahnesinde görülmeye başlayalı beri iki hayvan dikkat çekici bir şekilde yaşamlarında rol oynamaya başlamıştır: kurt ve at. Türk’ün kurda dikkatini yönelten, onun bozkır yaşamında baş aktör olmasıdır. Bu nedenle Türk destanlarında kurt sık kullanılan bir figürdür. At ise uzun mesafeler kat eden Türk’ün can yoldaşı, savaş arkadaşıdır.

Bestami Yazgan’ın hikâye ve masallarında sık işlediği bir tema olan hayvan sevgisi, hem onun hem bağrında yetiştiği toplumun genel eğilimini gösterir.

“*Hazinenin Şifresi*” adlı kitabının *Uçan Kurtlar* isimli hikâyesinde küçük kızına saldıran kurtlardan öcünü alan Demirci Dursun’un Yunus Dede’nin ikazıyla açlıktan ölmekte olan yabani hayvanlara yiyecek taşıyacak kadar merhametli olmasını işler:

“- *Bak Dursun Usta! O kurtlar aç kalmasalar köye inmez ve senin kızına saldırmazdı. Sonra onların senin çocuğuna saldırmaması, sana onların yavrularını öldürme hakkını vermez. Biliyor musun atalarımız böyle kış günlerinde ne yaparmış?*

Demirci Dursun merakla,

- Ne yaparmış Yunus Dede?

²³⁶ Bestami Yazgan, *Kirazlı Şemsiye*, s.8.

- *Ne yapacaklar, böyle havalarda kurtlar, kuşlar yesin diye dağlara yiyecek bırakırlarmış. Karınları tok olan hayvanlar da köye saldırmazmış.*”²³⁷

“Doğum Günün Kutlu Olsun” kitabında *Annem Beni Tanımıyor* isimli hikâyede Ceren, hindilere bir oyun oynar. Hindilerin yavrularını seslerinde tanıdığını öğrenen Ceren, bahçelerindeki hindinin kulaklarına pamuk tıkararak yavrusunu tanımamasını engeller. Bunu öğrenen anne ve babası da ona bir oyun oynarlar:

“*Babam başımı okşayarak:*

- *Annen düştüğünde başını yere vurmuş olabilir. Belki de hafızasını kaybetmiştir, deyince hüüngür hüüngür ağlıyorum.*

- *Ben ne yapacağım şimdi? Annem beni tanımıyor babacığım! Benim için canını bile esirgemeyen annem, bir kaşık yemek vermiyor bana!*

Babam kucığına alıyor beni ve kulağıma fısıldıyor:

- *Ya hindinin yavruları da aynı senin gibi ağlıyorsa?*

Ne kadar büyük hata yaptığımı anlıyorum. Uçarcasına Eliflere gidip hindinin kulağındaki pamuğu çıkarıyorum. Eve geldiğimde annem beni kapıda karşılıyor güler yüzle. ‘Canım yavrum!’ deyip kucığına aldığı gibi mutfağa götürüyor.”²³⁸

5.4.Doğruluk-Dürüstlük

Sosyal hayatın sorunsuz bir şekilde devam edebilmesi için bireyler arasında güvenin tesis edilmesi gerekmektedir. İnsanın hangi işle uğraşırsa uğraşsın işini doğru ve eksiksiz yapması, kurallara uyması diğer insanlarla birlikte yaşam için hayati değerdedir. Özü sözü bir olan kişiler, bu özellikleriyle erdemli bir toplumun oluşmasına katkıda bulunurlar.

Bestami Yazgan da böyle erdemli bir toplumun oluşması için toplumun yapı taşı olan çocuklara daha kişiliklerinin oluşma sürecinde eserleriyle katkı sunar. Yazar, “*Hazinenin Şifresi*” adlı kitabının *Abdulkadir’in Altınları* adlı hikâyesinde bir eşkiya masalından hareketle doğruluğun ne kadar etkili bir haslet olduğunu vermeye çalışır:

“*Zaroğlu yaşadıkları ve duydukları karşısında iyice afallamış. Kendi kendine: ‘Daha günahı olmayan şu çocuğun düşüncesine ve inceliğine bir bak, bir de kendi haline!’ diye düşünmüş ve adamlarına,*

²³⁷ Bestami Yazgan, *Hazinenin Şifresi*, s.68.

²³⁸ Bestami Yazgan, *Doğum Günün Kutlu Olsun*, Nar Yayınları, İstanbul 2010, s.10.

- Arkadaşlar, eşkıyalık buraya kadarmış. Herkesin parasını geri verin çabuk, diye emredip uzaklaşmış oradan.

Eşkıyalar olup bitene şaşırılmışlar. Yolcularsa paralarını geri aldıkları için çok sevinmişler. Ama yol boyunca küçük Abdulkadir'in sözlerini düşünmeden de edememişler."²³⁹

Aynı kitabın *Yunus Dede'nin Heybesi* isimli hikâyesinde de Yunus Dede, kimseyi kandırmamak adına dürüstçe bir tavır olarak omzuna bir heybe atar ve heybesinin ön gözüne kötülüklerini koyup sattığını, arka gözüne de başkalarına yaptığı iyilikleri yerleştirdiğini söyleyerek bir ahlak dersi vermek ister:

"- İyilikler alırım, kötülükler satarım! Çerçi geldi, çerçiii!

Onu bu halde gören halk, şaşırılmış. Merak edip sormuşlar.

- *Bu ne hal Yunus Dede? Çerçilik de nereden çıktı? Hem böyle çerçilik olur mu hiç? Kimse sana kendi iyiliğini satmaz, kimse de senin kötülüğünü almaz.*

Yunus Dede, heybesini düzeltmeye çalışarak cevap vermiş:

- *Sormayın dostlar! Benim derdim bu heybeyle. Bu heybenin arka gözüne yaptığım iyilikleri, ön gözüne de kötülükleri koyuyorum. Kötülükler arttıkça belim bükülüyor, bastonsuz yürüyemiyorum. Onun için kötülükleri satın iyilikler almak istiyorum.*"²⁴⁰

5.5.İyilik ve Yardımseverlik

İnsanı yücelten, iç huzuru sağlayan, varlığın gerçek anlamını ve işlevini ortaya koyan bir duygudur. Kişiye kazandırılmak istenen bir duygu olarak yardımseverlik, kişiyi bireyci olmaktan toplumsal bir varlık olmaya götürmesi açısından önemlidir. İnsan ruhunun güzelliğini, paklığını ve yüceliğini ele verir. Çocuk bu duyguyu erken yaşlarda kendinde inşa ederse tüm hayatı onun yörüngesinde geçer.

Yazgan, bu duyguyu çocuklarda inşa etmek için yoğun bir çaba harcar. Hemen hemen bütün kitaplarında olduğu gibi hikâyelerinde de iyilik yapan çocukların aldığı mükâfatları, kötülük yapan hikâye kahramanlarının pişmanlığını işleyerek onların yardımsever birer birey olmalarına katkı sunar.

²³⁹ Bestami Yazgan, **Hazinenin Şifresi**, s.6.

²⁴⁰ Bestami Yazgan, **age.**, s.16-17.

“*Hazinenin Şifresi*” kitabında *Mutluluğun Formülü* adıyla yer alan hikâyede mutlu olamayan bir dostunun yoksul insanlara yardım etmesini sağlayarak, onu bu olumsuz durumdan kurtarır:

“*Bir yıl sonra Yunus Dede yine uğradı dostunun yanına. Kerem Beyin ve komşularının yanaklarında ve yüreklerinde açan mutluluk güllerini görünce çok sevindi. Yine muhabbet ettiler doyasıya. Yine çaylar, kahveler içildi. Yunus Dede, dışarıya çıktığında yiyecek ve giyeceklerle dolu bir arabanını kendisini beklediğini gördü. Kerem Bey’e dönüp*

- *Nedir bunlar, diye sordu.*

Kerem Bey tatlı tatlı gülümseyerek

- *Köydeki fakir fukaraya dağıtırsınız Yunus Dede! Bunlar bire on verecek yatırımlar, dedi.*”²⁴¹

Bestami Yazgan, aynı kitapta yer verdiği bir diğer hikâyesi olan *Kimsesizler Kimsesi*’nde tıp fakültesinde okuyan kızının şahit olduğu bir olayı hikâyenin merkezine çeker. Trafik kazası geçiren ve hiçbir yakını ziyaretine gelmeyen yoksul bir adamın tedavi masraflarını karşılamak için giriştikleri mücadeleyi işleyen yazar, Yunus Dede üzerinden bir yardımseverlik ve iyilik dersi vermeye çalışır. Verilmek istenen mesaj, onun yerinde ben de olabilirdim:

“*Mahmut Hoca, ilaçları kızına verip*

- *Durma kuzum, yetiştir bunları, diyebildi.*

Başını Yunus Dede’nin omuzlarına koyup hüüngür hüüngür ağlamaya başladı. Yunus Dede de gözyaşlarını tutamıyordu. Bir müddet böyle devam ettikten sonra, bir kâğıt kalem istedi Yunus Dede. Bir şeyler yazdıktan sonra zarfa koyup üzerine adresini de yazdı.

- *Mahmut Hoca, senin nasıl güzel hemşerilerin varsa benim de var. O hasta iyi olursa işsiz güçsüz kalmasın. Bu mektubu adreste yazılan kişiye götür. Selamımı söyle, o gerekeni yapar, dedi.*”²⁴²

5.6.Aile Sevgisi

Aile, toplumun en küçük yapı taşı olarak her ne kadar anne, baba ve çocuklardan oluşan bir birim olarak tanımlanıyorsa da Yazgan, bu tanımın

²⁴¹ Bestami Yazgan, *age.*, s.83.

²⁴² Bestami Yazgan, *age.*, s.90.

darlığından şikâyetçidir. Ona göre dede ve ninenin eksik olduğu aile, eksik bir ailedir. Temelinde sevgi, saygı, özveri, anlayış, sabır, doğruluğun olduğu bu kurumu ayakta tutan, aile bireyleri arasındaki koşulsuz sevgi ve bağlılıktır. Yaşamın güzellikleri paylaşılarak çoğaltılır ailede. Aile bireyleri sıkıntılara ve güçlüklerle karşı tek yürek olur. Böylelikle tüm problemler çözülür ve sıkıntılar giderilir.

Çocuğun ilk eğitimini aldığı ve belirli kazanımları temellendirdiği yer aile ortamıdır. Yazar da çocukların değerler şemasını inşa ederken aile sevgisini ve bu bireyler arasındaki bağın güçlülüğünü eserlerinde sıklıkla işler.

Yazar “*Sıcak Ekmek Kokusu*” kitabında *Bayram Hediyesi* adıyla yazdığı hikâyesinde ölen Ali dedesini bayram günü hatırlayan torununa Yunus Dede’nin yaptığı tavsiye iyi gelir. Böylece çocuk eksik kalan mutluluğunu tamamlamış olur:

“- Bak şurada cami için yardım topluyorlar. Sen de yardım edersen dedene bayram hediyesi göndermiş olursun.

- Ama dedemin nasıl haberi olacak?

- Sen yardım et evladım. Allah her şeyi görür ve bilir. Onun her şeye gücü yeter. Senin gönderdiğin hediye de anında hem de kat kat fazlasıyla dedene ulaştırır, dedi.

Elime biraz para sıkıştırdı.

Yardım toplanan yere doğru yürürken,

- İstersen bir de Fatıha gönderebilirsin Ali Dede’ne. O da hediyelerin en güzelidir, dedi Yunus Dede.”²⁴³

Bestami Yazgan, aile sevgisi temasını işlerken yanlış sevgi tutumlarını da konu edinerek çocuklarda muhtemel olumsuz kişilik gelişimine önlem almak ister. “*Hazinenin Şifresi*” adlı kitabında *Gülistan Kız* hikâyesi böyle bir algı hatasını telafi etmek amacındadır. Gülleri seven annesine her gün gül götürmek isteyen Gülistan’a komşular cami bahçesindeki gülleri kopardığı için kızarlar:

“ Bekçi Bekir’in kızgınlığı geçmemiş olacak ki,

- Bu kız mahallenin başına diken olacak, diken, diye söyleniyordu.

Yunus Dede, ağır ağır,

- Bir çocukta diken özelliği varsa mutlaka gül özelliği de vardır.

Unutmayın diken gülün bir parçasıdır. Biz yine de hayra yoralım ve inşallah Gülistan Kız olur, diyelim.”²⁴⁴

²⁴³ Bestami Yazgan, *Sıcak Ekmek Kokusu*, s.32.

²⁴⁴ Bestami Yazgan, *Hazinenin Şifresi*, s.72.

diyerek arkadaşlarını uyaran Yunus Dede, sevginin başkasına verebileceği zararın sevgiye yakışmadığını belirtir. Ama bunu yaparken kırmadan dökmeden ve çözüm önerileriyle yapar:

“ Yüzü kızaran Gülistan,

- Şey, dedeciğim! Annemi de gülleri de çok seviyorum.

Yunus Dede, biraz ciddileşerek,

- Güzel yavrum, bu iyi bir duygu elbette, yalnız birilerine olan sevgimizin başka birilerine zarar vermesi yanlış olmaz mı? (...)

- Gülistancığım, senin kopardığın güller birkaç günde solar. Ben sana bir fotoğraf makinesi alayım. Beğendiğin en güzel güllerin fotoğrafını çeker, annene hediye edersin. Hem fotoğraflar bir ömür boyu solmaz.”²⁴⁵

5.7.Okul Yaşamının Değeri

Çok boyutlu ve uzun bir süreci kapsayan eğitim, ailede başlayıp okulda devam eder. Okul çocuğun yaşamında çok önemli bir yer işgal eder. Ailenin sağladığı özgürlüklerin yerini okulda görev, sorumluluk ve sosyal uyum alır. Çocuk okulda kendini dizginlemeye başlar. Düşüncelerine ve eylemlerine çeki düzen verir.

Çocuğun okul yaşamı, öğretmen ve öğrencilerle gerçek kimliğine kavuşur. Kişiliği, bilgisi ve diğer özellikleriyle öğretmen, çocuğun özdeşim kurabileceği bir kişidir. Özellikle okul çağı çocuğu için öğretmenin sözleri ve davranışları çok önemlidir. Çocuk okulda bilgi, beceri, değer ve davranış değişiklikleri kazanır. Bu kazanımlar, onun yaşamı boyunca rehberi olacak niteliktedir.

Bestami Yazgan, “*Kirazlı Şemsiye*” kitabında *Öğretmenler Günü Hediyesi* adlı hikâyeyle öğretmen tavrı konusunda dikkat çekici bir belirlemede bulunur. Öğretmenler Günü kendisine türlü hediyeler getiren öğrencilerinin arasında katıldığı şiir yarışmasında birinci çıkan öğrencisinin başarısından daha fazla memnun olan öğretmenle mesaj iletilir:

“ – Hatırlarsanız, bir ay önce öğretmenlerle ilgili şiir yarışması olduğunu duyurmuştum. Siz de güzel şiirler yazmıştınız. O yarışmada Ceren arkadaşınızın şiiri okul birincisi seçilip ilçe milli eğitim müdürlüğüne gönderilmişti. Sabahleyin geldiğimde müdür bey beni çağırıp sonucu bildirdi ve tebrik etti.

²⁴⁵ Bestami Yazgan, *age.*, s.74.

Sınıfta bir sessizlik oldu ama benim kalbim küt küt atıyordu. Ne diyor öğretmenim? Yoksa ben...

- Evet, arkadaşlar, diye devam etti öğretmenim. Ceren arkadaşınız yazdığı şiirle ilçe birincisi olmuş. Bu, hayatımda aldığım en büyük Öğretmenler Günü hediyesi oldu.”²⁴⁶

“Doğum Günün Kutlu Olsun” kitabının aynı adlı hikâyesinde arkadaşına olan sevgisini oturdukları sıraya kalp çizerek göstermek isteyen Ceren’i öğretmeni kırmadan uyarır. Değer eğitiminin verildiği okullarda öğretmenlerin ağzından iletilen mesajlar, çocuklar tarafından bir hayat prensibi olarak algılanır. İşte bu hikâyede de aynı şeyi Ceren’in algısında yakalarız:

“- Sıralar da arkadaşımız olabilir mi?

Neslihan, heyecanla anlatmaya başladı:

- Olmaz olur mu öğretmenim? Hem de en yakın arkadaşımızdır sıralar. Üzerinde otururuz; sonra yazımızı yazar, kitabımızı rahatça okuruz.

- Peki, Neslihan bu arkadaşımıza nasıl davranmalıyız?

- Onlara iyi davranmalıyız öğretmenim. Arkadaşımız elimizden ve dilimizden zarar görmemelidir.

- Teşekkür ederim Neslihan. Senin açımdan bakacak olursak, sıraya ne yapınca onu üzmüş oluruz?

Neslihan hızlı hızlı saydı düşüncelerini:

- Üzerine yazı yazar, resim çizersek; bir yerini kırarsak...”²⁴⁷

“Günaydın Çiçekleri” kitabındaki parçaların tamamına yakını okul yaşamı ve öğretmenlerin başından geçen hikâyelerden oluşur. Aslında bir anı-hikâye örneği olan bu kitapta kendisi de bir öğretmen olan Bestami Yazgan’ın-muhtemelen-başından geçenler hikâyelerin konusu olmuştur.

Yüreğim Çiçek Açtı adlı parçada yeni bir okulda göreve başlayan hikâyenin kahramanının/yazarın öğrencileriyle Faruk Nafiz’in *Zafer Türküsü*’nden hareketle paylaştığı duygu ve heyecanları konu edinir:

“Serkan okuyor, İstemihan okuyor. Ayşegül, seçil, Fatih, Mine, Gökhan okuyor. Hala şiir okumak için kalkan parmaklar var. Hepsi ölümü göze almaya hazır. Hepsi yurt için dövüşüp ‘şerefli diriler’ veya ‘şanlı ölümler’ olmaya hazır. Fakat konu sadece şiirin okunması değil elbette. Şiirin

²⁴⁶ Bestami Yazgan, *Kirazlı Şemsiye*, s.37.

²⁴⁷ Bestami Yazgan, *Doğum Günün Kutlu Olsun*, s.48.

açıklamasını yaparken, söz soydaşlarımıza yapılan zulümle ilgili televizyon dizisine geliyor. Öğrenciler, diziyi seyrederken ağladıklarını söylüyorlar.

Kaan, asil bir komutan edasıyla:

- Öğretmenim, bir şeyler yapmamız lazım, diye haykırıyor adeta. ”²⁴⁸

Yazarın milli duyarlılığının yüksek bir kişilik sahibi olduğu göz önüne alınırsa özellikle bu kitabındaki hikâyeleri daha iyi irdelenebilir. Çünkü onun için bir çocuk ne kadar iyi ahlaklı olursa o derece milli ve manevi değerlerine sahip olur. O, bu hasleti öğrencilerinde yerleştirmek için çabalar. Bazen öğrencilerinden gördüğü ilgisizlik onu yaralar. Fakat o, bunları bir baba edasıyla kucaklayıp milli heyecanlara ortak etmeye çalışır:

“Yeri geldiğinde kızdığı da olurdu öğrencilerine ama ipek mendil kuruyana kadar.

Her davranışına alışmıştı öğrenciler. Fakat milli konuları anlatırken bir acayip oluyordu. Vatan, millet, din denildiği zaman kendinden geçiyor; savaş meydanlarındaki ‘Ak tolgalı beylerbeyi’ gibi haykırıyordu.

İşte bugün de o hali üzerindeydi. Hızlı, sert ve ciddi adımlarla girdi sınıfa. Öğrencilere selam verdikten sonra, çantasını bile açmadan kızgın kızgın:

- Dünkü haberleri izlediniz mi çocuklar, dedi.

Sözü bir yere getirmek istediği belliydi. Yine bir şeylere canı sıkılmıştı.(...) Hüseyin ne yapıyorsun aslanım?

Diğer zamanlar hoşgörülü olurdu ama milli konuları anlatırken dinleyenlere çok kızardı. ”²⁴⁹

Eğitim hayatının en netameli konularından biri de öğretmen öğrenci ilişkileridir. Değişen insan psikolojisi, gözlemlerin eksik ve yanlışlığa eğilimli oluşu nedeniyle bazen öğretmenler, öğrencilerini kırabiliyor. İşte bu konu çerçevesinde kaleme alınan “*Affedersin Öğrencim*” hikâye parçası bir eğitmenin yanlış yapsa bile öğrencisinin gönlünü tekrar nasıl kazanabildiğini gözler önüne serer; çünkü özür dilemek ancak büyüklerin yapabildiği bir erdemdir.

Bir öğretmen arkadaşının öğrenciye attığı tokat yüzünden gerilen sinirler, müşfik bir öğretmenin arabulucu olarak devreye girmesiyle yumuşar ve iş tatlıya bağlanır:

²⁴⁸ Bestami Yazgan, **Günaydın Çiçekleri**, Nar Yayınları, İstanbul 2011, s.14.

²⁴⁹ Bestami Yazgan, **age.**, s.22.

“- Çağdaş, Mahmut Bey’le aranızda bir şeyler geçmiş. Nedir bu işin aslı, diye sordum.

Yüzü gerginleşen Çağdaş, sert bir sesle:

- O kadar arkadaşın arasında beni rencide etti öğretmenim! Ben de gidip şikâyet ettim.

Ben sevecen bir sesle:

- Bak Çağdaş, biz öğretmenler de etten, kemikten oluşan insanlarız. Biz de bazen kızar bazen de haksızlık yapabiliriz. Öğretmenin de zaten yaptığının yanlış olduğunu biliyor. Gel bu işten vazgeç.

Biraz yumuşamasına rağmen Çağdaş hâlâ:

- Öyle ama öğretmenim, beni çok üzdü...

Biraza daha duygusallaşarak devam ediyorum:

- Peki, Çağdaş can! Geçen yıl lavaboya gidiyorum diye benden izin almış, bir ders boyu gelmemiştin. Ben de bahçede gezerken seni pencereden görmüştüm. Hatırladın mı?

Yüzü biraz kızaran, biraz da gülümseyen Çağdaş:

- Hatırladım öğretmenim!

- İkinci derse geldiğinde niçin böyle yaptığını sorduğum zaman ne olmuştu?

Yüzünde biraz daha gülücükler yayılırken:

- Affedersiniz öğretmenim demiştim, siz de beni affetmişsiniz...

Çağdaş’ın gözlerinin içine bakarak:

- Çağdaş can, ben de Mahmut Bey’in adına sana diyorum ki: Affedersin öğrencim!”²⁵⁰

5.8. Arkadaş Sevgisi ve Paylaşma Duygusu

Toplumsallaşma, kişinin içinde yaşadığı toplumun değer ve tutumlarını paylaşması ve buna uyum sağlama becerisidir. Böylece insan bireyi, toplum içinde yaşamayı öğrenir ve toplumsal değerlerin de bir taşıyıcısı olur.

Çocuğun ilk iletişim kurduğu kişi annedir. Anneye bağlılık zamanla yerini baba, kardeş ve öteki kişilere bırakır. Okul öncesi dönemde özellikle oyun yoluyla yaşamı keşfe çıkan çocuk, ilk arkadaşlarını edinmeye başlar. Böylece devam eden

²⁵⁰ Bestami Yazgan, *age.*, s.89-90.

süreçte arkadaşlık ilişkileri önem kazanmaya başlar. Çeşitli tutum ve davranışlar yoluyla kişi; paylaşma, rekabete ve daha farklı insani ilişki türlerine başvurarak çevresindeki insanlarla kaynaşır.

Bestami Yazgan, öykülerinde çocukların yaşadığı arkadaşlık, dostluk ve paylaşım esaslı ilişkileri bilinçli bir şekilde işlemiştir. Çocuğun gelişiminde ve toplumsallaşmasında yaşamsal bir değer taşıyan arkadaşlık; çocuğun yaşamını zenginleştirir, akranlarıyla uyumunu kolaylaştırır.

Yazar, “*Günaydın Çiçekleri*” kitabında *Kısmet* ismiyle yer alan hikâyesinde ısırdığı elmayı ısırılan yerden yiyen arkadaşını işler:

“- *Ne o elindeki erik mi, dedi.*

Ben suçüstü yakalanmış çocukların utangaçlığıyla:

- *Yok, ağabey, elma yiyordum. Fakat bir defa ısırduğım için siz görmeyesiniz diye saklıyordum. İsterseniz şu ısırmadığım taraftan yiyebilirsiniz, dedim.*

Neşet Bey, her zamanki candan ve güleç haliyle:

- *Orası kolay! Sen ver, ben yerim dedikten sonra, elmayı aldı... bir gün sonra Neşet Bey'in yazıhanesine uğrayınca, yine gülerek:*

- *Kısmet, diye mırıldandı.*

(...)

Bir elmayı beraber yemenin lezzeti kadar, dostluğun zevki de güzel bir kısmet değil mi? Allah bizlere böyle kısmetler nasip etsin!”²⁵¹

“*Kirazlı Şemsiye*” adlı kitabın *Tekerlekli Sandalye* adlı hikâyesinde engelli bir okul arkadaşına elektrikle çalışan tekerlekli bir sandalye almak isteyen Ceren, pet şişe kapağı toplamak suretiyle giriştiği yardım hamlesiyle hem tüm arkadaşlarına hem okul yönetimine hem de öğrenci velilerine sesini duyurur. Sonuçta engelli arkadaşı tekerlekli sandalyesine kavuşur:

“*Aradan bir ay geçmiş, 20 bine ulaşmıştık. Ama geride 30 bin kapak vardı toplanacak. Yine ümitsizliğin yüreğimize dolaştığı bir sırada Kızılay kolu sorumlusu öğretmenimiz hızla geldi sınıfa:*

- *Ceren, Emine çabuk olun, müdür bey sizi istiyor, dedi.*

²⁵¹ Bestami Yazgan, *age.*, s.71-72.

Üstümüzü başımızı düzeltip düştük öğretmenimizin peşine. Ben merakla Emine'ye bakıyorum, Emine bana. İkimiz de birbirimize dudaklarımızı bükerek cevap veriyoruz.

Müdür beyin odasına girince bir kişi daha görüyoruz. Müdür bey:

- Ali İhsan Bey, kampanyayı başlatan iki öğrencimiz, diyerek takdim ediyor bizi.

Ali İhsan Bey, sevgi ve hayranlıkla bakıyor bize.

- Sevgili çocuklar! Benim oğlum da bu okulda okuyor. Yaptığınız çalışmaları anlattı bize, hatta biraz zorlandığınızı da...

- Şey efendim! Zorlanmadan güzel işler yapılmıyor, diyorum yüzüm kızararak.

- Doğru söylüyorsun evladım, diyor Ali İhsan Bey. Büyüklerin görevi de zorlanan küçüklere yardımcı olmaktır.

- Teşekkür ederim efendim, diyor Emine.

Müdür bey, sabırsızlanıyor ve giriyor söze:

- Arkadaşlar! Anlayacağınız, beyefendi kampanyanızdan etkilenmiş ve Gülçin kardeşinize elektrikli bir tekerlekli sandalye almaya karar vermiş.

Bu sözleri duyar duymaz 'Yaşasın!' diye haykırıyor ve Emine'yle birbirimize sarılıyoruz."²⁵²

Aynı kitabın aynı adlı hikâyesinde de yağmurda ıslanan seyyar satıcıya şemsiyesini veren Ceren, şemsiyesini geri aldığı anda içinin kiraz dolu olduğunu görür. İyiliğin karşılığının iyilik olduğunu vermek isteyen yazar, bu tür erdemlerin çoğalması için sanatını bir araç olarak kullanır. Toplumsal huzurun şifrelerinden biri olan paylaşım çocuklara hikâye suretiyle ulaştırılır:

"Aşağıya inip alışverişimi yaptım. Gerekli ödemeyi yaptıktan sonra: - Şey, efendim! Şemsiyeyi size versem, siz de satışa devam etseniz, dedim.

Yaşlı satıcının gözlerindeki hüznün bulutları birden dağıldı, yanaklarına birden tatlı bir gülümseme yayıldı.

- Teşekkür ederim küçük hanım. Allah da seni darda bırakmasın, dedi.

Seyyar satıcının:

- Domates, patlıcan, patates, soğan sesleri yankılanırken ben de elimde poşetler merdivene tırmanmaya başladım.

²⁵² Bestami Yazgan, **Kirazlı Şemsiye**, s.14-15.

Annem yardıma gelince işim iyice kolaylaştı. Sebzeleri, meyveleri annemle dolaba yerleştirdik. Oturma odasına gelince annem yanıma geldi.

- Sevgili yavrum! Bugünkü davranışın için sana teşekkür ediyorum. Sen benim biriciğimsin. Şimdiye kadar seni çok seviyordum ama bu davranışından sonra seni daha çok sevmeye başladım.(...)annemin bu uyarısından sonra da satıcı amcanın sesi yankılanır içimde:

- Elma, armut, kiraz! İyilik unutulmaz!”²⁵³

5.9.Milli Değerler ve Tarih Bilinci

Türk milleti, tarihin her devrinde kendi varlığını korumayı bilmiş ve bunun için gerekli önlemleri almayı ihmal etmemiştir. Gerek yurt sevgisi gerek ulusal bağımsızlık, üstün değer olarak bu milletin damarlarında kendine her zaman yer bulmuştur. Eski Türk destanlarında da dile getirildiği gibi tek bir kişi kalsa bile varlığını devam etme ve güçlendikten sonra dönüp vatanını düşman elinden alma, toplumun tüm fertlerinde temel kaygı olmuştur. Türkler bu ulvi hislerini tanıştıkları İslamiyet ile perçinleyince ortaya birçok medeniyet çıkarmış ve İslam dünyasına bayraktar olmuştur.

Bestami Yazgan da hem tarihinden gelen asaleti hem inancından gelen yüceliği birleştirerek, milli ve manevi değerlerin sentezinden ürettiği sanat anlayışıyla eserler kaleme almış; bu eserlerinde tarih bilincine sahip bireyler yetiştirmek için çabalamıştır. Ondaki bu çaba hem bireysel hem toplumsal bir amaç ekseninde okunmalıdır.

Yazgan, “*Günaydın Çiçekleri*” kitabının *Fatiha Çiçekleri* adlı anı-hikâyesinde ailece Çanakkale Zaferi’nin yıldönümünde radyoda oynanan bir tiyatro oyununda Türkmenoğlu ve Osmanoğlu adlarında iki gencin diyalogları ve şهادetleri işlenir. Bu son ailenin hepsini ağlatır, bilhassa kızlarını:

“Gerçekten bir gün sonra şهادet şerbetini içiyorlar peş peşe. İkisinin de son sözleri hepimizi duygulandırıyor: ‘Vatan sağ olsun! Eşhedü enla ilahe illallah...’

Bir yandan radyoyu dinliyor, diğer yandan göz ucuyla çocukları izliyorum. Şule’nin gözleri büyümeye başladı, dudakları titriyor. Ağlamasına az kaldı. Ve ağlamaya başlıyor. İnci inci nur taneleri dökülüyor. Yanakları al

²⁵³ Bestami Yazgan, *age.*, s.46-48.

al oluyor. Gözümde bir kat daha güzelleşiyor Şule. Diğer çocuklar ve eşim de yağmur öncesinin sessizliğini yaşıyorlar. Benim yüreğim de kabarmaya başlıyor cümle şehitlerimiz için. Düşünmeden ve içimden geldiğince:

- *Sevin hanım, sevin! Şükür kızımız ağlıyor, diyorum.*”²⁵⁴

Aynı kitabın *Düğündeki Bayraklar* adlı hikâyesinde düğünlerde bayrak asılmasının sebebini öğrenmek isteyen küçük bir çocuğun aldığı cevap tüm çocuklar için verilmiştir. Çünkü tarih bilincinden mahrum yetişecek bir nesil, Türk’ün medeniyet yürüyüşünü zora sokabilir. Bu nedendir ki Yazgan, bu ve bunun gibi hikâyelerde bayrağın anlamını çocukların kavram dünyasına nakşetmek ister:

“Milletimiz yıllar süren savaşlar sonucu aç, susuz ve ümitsizmiş. Dünkü kölelerin yaptıkları için de çok üzgünmüş. Üzgün olan sadece millet değilmiş. Asırlarca en yüksek burçlarda şanlı, şerefle dalgalanan bayrağımız da halinden memnun değilmiş. Her gün yeni bir burçtan indiriliyormuş çünkü.

Ben de çocuk saflığıyla, bütün bunlar karşısında bayrak bir şey yapmamış mı?

(...)

- *Evet yavrum. İşte o günden beri milletimiz, ne zaman düğün yapıp yeni bir yuva kuracak olsa, bayrağın da bu mutluluğu görmesi için onu yüksek bir yere asar. Bunu gören bayrağımız da bir zamanki korkularının ne kadar yersiz olduğunu anlar ve sevinçle dalgalanır.*

Dedem tam burada durdu ve biraz düşündükten sonra:

- *Peki, yavrucuğum! Bayrağımızın renginin niçin bu kadar güzel ve canlı olduğunu biliyor musun, dedi.*

Ben şaşırıp kalmıştım. ‘Bilmem’ der gibi dedemin gözlerine bakmakla yetindim. Bunun üzerine dedem:

- *Bayrağımız, rengini şehitlerin kanından aldığı için bu kadar güzeldir. O şehit kanları içinde çocukların kanları da olduğu için bu kadar canlı ve cana yakındır, dedi.*

Bu sözler üzerine çocuk olduğum için, hele de böyle bir milletin çocuğu olduğum için çok sevinmiş:

- *Diline sağlık dedeciğim. Bundan sonra bayrağımızı daha çok sevecek ve onu yükseslere dikmek için daha çok çalışacağım, demiştim.*”²⁵⁵

²⁵⁴ Bestami Yazgan, *Günaydın Çiçekleri*, s.29-30.

²⁵⁵ Bestami, Yazgan, *age.*, s.32-33.

“Sıcak Ekmek Kokusu” kitabında *Son Misafirler* adıyla yer alan hikâyede İstiklal Savaşı gazilerinin durumu işlenmiştir. Bu yurdu kaderine terk etmeyen gazileri kendi kaderine terk eden toplumun eleştirildiği bu hikâyede Yazgan, toplumsal ilgisizliğimizi çocuklara duyumsatır:

“Hemen Mehmet Çavuş aklına geliyor Yunus Dede’nin. Evet, diyor: Bu vatan, Mehmet Çavuşlarındır. Kendi kendine düşünüyor: Mehmet Çavuş... Vatan... Kaldırım Kenarı... Bu ne acı bir durum ki, o bize bir vatan bırakıyor, biz ona kaldırım kenarını ve koskoca bir yalnızlığı layık görüyoruz.

Hâlbuki onlar bizim son misafirlerimiz. Beş on sene sonra ellerini öpmek için arasak da bulamayacağız. Elindeki mücevherin değerinden habersiz, oynarken onu kıran çocuklar geliyor aklıma.”²⁵⁶

“Doğum Günün Kutlu Olsun” kitabında *Arkadaşım 23 Nisan* adlı hikâyede Ceren, ulusal bağımsızlık gününün çocuk bayramı olarak kutlanmasından aldığı hazzı anlatmaya çalışır. Başka hiçbir ulusun çocuklara böyle bir armağanının olmadığını dile getirerek Türk çocuklarının ne kadar şanslı olduğunu arkadaşlarıyla paylaşır:

“Bir tanem, seninle tanıştırmak için Afrika’dan siyah, Asya’dan sarı, Avrupa’dan beyaz arkadaşlarımı davet ettim. Bu sefer de gelmezsen vallahi küserim ve seninle selamı keserim, haberin olsun!

Biricik arkadaşım! Senin için yurdumuzun her tarafını bayraklarla donattık, okulları gökkuşağı balonlarla süsledik.

(...)

Canım arkadaşım, çok şükür nazı bıraktın ve geldin. Bugün 23 Nisan. Hoş geldin, sefalar getirdin. Senin gelişinle, tatlı tatlı gülüşünle her yere bir bayram havası yayıldı. Çocuk bayramı, yok yok, çiçek bayramı bu...”²⁵⁷

“Günaydın Çiçekleri” kitabının *Sevgi Askeri* isimli anı-hikâyesinde askerdeki eski bir öğrencisinden kendisine gelen mektubun uyandırdığı ulvi hisleri vermeye çalışan yazar, Türk milletinin ulusal bağımsızlığının sembolü olan askerlik kurumuna olan şükranlarını dile getirir:

²⁵⁶ Bestami Yazgan, *Sıcak Ekmek Kokusu*, s.83.

²⁵⁷ Bestami Yazgan, *Doğum Günün Kutlu Olsun*, s.40-42.

“Gönül ülkemde pırıl pırıl bir sevgi askerinin nöbet tutmaya başladığından habersiz olan öğrenciler, gülmeye devam ediyorlar, Nurdan’ın yüzü de kızarmaya...

Bu tertemiz ve pırıl pırıl samimiyet karşısında içim içime sığmıyor. Bir çiçek harmanına dönüyor yüreğim. Nurdan, yüzünde katmerleşen güllere rağmen söylediklerinden pişman olmamış bir edayla nöbetine devam ediyor...

*Sana uzun ömürler Ali Çavuş’um! Var ol kışlada nöbet tutan Oğuz’um! Sağ ol güzel ülkemın sevgi askeri Nurdan! Allah sizleri eksik etmesin aramızdan...*²⁵⁸

5.10.Doğa Sevgisi

Mavisiyle, yeşiliyle bin bir türlü güzelliğiyle insana sunulmuş bir armağandır, doğa. İnsanoğluyula doğa arasında avcılık ve toplayıcılık çağlarından bugüne kadar bir iletişim, bir etkileşim söz konusudur. Mutlu bir yaşam, insanın doğayla kurduğu ilişkinin kalitesiyle ölçülür.

Sevgi temelli bir ilişkinin ürünü olan Bestami Yazgan’ın hikâyeleri, doğayla insanı anlamlı bir bütünün parçası olarak görmüştür. Bütün canlılara ve doğaya sevgiyle bakan yazar, çocuk okuyucuya doğayı sevme, güzellikleri doyasıya yaşama, duyarlı ve sorumlu olma davranışları kazandırır.

“Sıcak Ekmek Kokusu” kitabında Demirdağ’ın Lalesi ismiyle yer alan hikâyede greyderlerin, kendileri maden halindeyken üzerlerinde açan laleye hürmeten lalenin bulunduğu yere zarar vermemek üzere yemin etmesi konu edilir.

Yunus Dede’nin insanlık çiçekleri diye vasıflandırdığı çocuklar için yapılacak evlerin inşasını hatırlatması üzerine greyderler çalışmaya başlar. Yazar, bu hikâyeden hareketle doğadaki canlıların arasında dostluk esaslı bir iletişimin olduğunu vererek çocuk okuyucularının doğaya daha sevecen yaklaşmalarına çalışır:

“- Siz nasıl madenlerin en asiliyseniz biz insanlar da yaratılmışların en şerefliyiz. Hem bizim güzel bir atasözümüz vardır: ‘Öl söz verme, öl sözünden dönme!’

İşi tatlıya bağlamak isteyen lale,

- Kepçe kardeş! İnsanların bazısı yanlış işler yapsa da çoğu iyi niyetlidir. Hem benim içim ısındı bu bilge kişiye, dedi.

²⁵⁸ Bestami Yazgan, *Günaydın Çiçekleri*, s.62.

Yunus Dede çok duygulanmıştı. Oturduğu yerden yavaş yavaş kalkıp yaşlı ve gülen gözlerle Coşkun Bey'in yanına gitti. Coşkun Bey çiçek bahçesi yapılmasına razı olduğunu söyleyince, şoförler direksiyon başına geçtiler. Greyderler tıkır tıkır çalıştı.

Yunus Dede ellerini açıp bir duaya başladı.

- Ya Rabbi! Dünyamızdan lale çiçekleri, gönlümüzden sevgi çiçekleri eksik olmasın! Dostluk ve vefa çiçekleri asla solmasın! İnsan çiçeği olan çocuklarımız da evsiz barksız kalmasın...

*Orada bulunan canlı cansız bütün varlıklar kendi dillerince 'Âmin!' dediler.*²⁵⁹

Okuyucularının doğaya ve yaşadıkları çevreye zarar vermemeleri, ellerinden geldiğince yaşadıkları ortamları temiz tutmaya çalışmaları gerektiğini dile getiren yazar, bunu “Günaydın Çiçekleri” kitabının *Hâl ile Sevmek* adlı hikâye parçasında vatan sevgisine eş tutar:

“Bir sınıfta öğrencilerime çevrenin önemini anlatırken şöyle konuşmalar geçiyor aramızda:

- Gençler vatanımızı seviyor musunuz?

Hepsi de birbirine yakın cevaplar veriyor:

- Elbette öğretmenim!

- Gerekirse canımızı bile veririz...

Gençler doğru söylüyorlar, göz kırpmadan canlarını vereceklerinden eminim.

(...)

- Peki canlar! Sınıftaki, okuldaki ve sokaktaki kâğıtlar ve çöpler kimin eseri? Gerçekten seven insan böyle mi davranır?

Bu sefer hep beraber boyun büküp susuyorlar. Tabi ben devam ediyorum:

*- Arkadaşlar, gerçek duygular dil ile değil hal ile anlatılır. Eğer vatanımızı seviyorsak bunu davranışlarımızla göstermeliyiz. Hem de sadece savaş meydanlarında değil; günlük yaşantımızda, okulumuzu, sokağımızı, parkımızı temiz tutarak göstermeliyiz.*²⁶⁰

²⁵⁹ Bestami Yazgan, *Sıcak Ekmek Kokusu*, s.9-10.

²⁶⁰ Bestami Yazgan, *Günaydın Çiçekleri*, s.82-83.

5.11.Çalışmanın ve Üretmenin Değeri

Alın teri ve el emeğiyle çalışmak, insani erdemlerin en önde gelenlerindedir. Kişi, gerçek mutluluğa çalışarak ve üreterek ulaşabilir. Kişi için kendi çalışmasının, alın terinin, emeğinin karşılığı bir başkadır. Bu kutsal meyvenin tadı sadece çalışanlar tarafından alınabilir. İlerlemenin ön koşulu çalışmak ve üretmektir, bu da insanı ömür boyu huzurlu ve mutlu kılar.

Yazgan da çalışmanın hem bireysel hem de toplumsal yararını çok iyi bildiğinden bunu çocuk okuyucularına duyumsatmak ister. Zaten sanat onun gözünde toplumdan ayrı bir kulvarda yürüyemez. Yazar, çalışıp üretmenin değişik boyutlarını işler eserlerinde.

“*Sıcak Ekmek Kokusu*” kitabında *Güneşin Doğduğu Her Yer* adıyla yer alan hikâye parçasında işini çocuklarına devretmek isteyen Yusuf Bey, Yunus Dede'nin tavsiyesiyle üç oğluna para verir ve bir yıl sonra kim iyi bir yatırım yapmışsa şirketin başına onu geçirir. Yazar, bu hikâyeden bilgi ve çalışmanın ödüllendirilmesini ve emanetin ehline verilmesini salık verir:

“Yunus Dede büyük kardeşe dönüp,

- Ne düşünüyorsun evladım, diye sordu.

Kardeşine gururla baktıktan sonra,

- En güzel yatırımı küçük kardeşimiz yapmış efendim, dedi.

Sözü biter bitmez de gidip kardeşinin alnından öptü. Ortanca kardeşten de aynı cevabı alan Yunus Dede,

- Evet, Yusuf can, eskilerin güzel bir sözü var: ‘Bir yıl sonrasını düşünüyorsan buğday ek. On yıl sonrasını düşünüyorsan ağaç dik. Elli yıl sonrasını düşünüyorsan insana ve bilgiye yatırım yap.’ Bana göre de en güzel yatırımı küçük oğlunuz yapmış.”²⁶¹

“*Doğum Günün Kutlu Olsun*” kitabında *Sevimli Karneler* ismiyle yer alan hikâye parçasında ödev yapmaktan sıkılan Ceren'e dedesi üzerinden mesaj verilir: “Tarlada izi olmayanın, harmanda yüzü olmaz.” Yazar, bu sayede çalışmanın ve üretmenin her ortamda insanı başarılı ve mutlu kılacağını belirtir:

“Kapısından girer girmez okulu sevdim. Harfleri öğrenince de okumayı... Sıra ödev yapmaya gelince biraz zorlandım. Çünkü ödev, sıkıcı geldi bana. Bir gün bu düşüncemi dedeme söyleyince: ‘Tarlada izi olmayanın,

²⁶¹ Bestami Yazgan, *Sıcak Ekmek Kokusu*, s.91-92.

harmanda yüzü olmaz sevgili Ceren.' dedi. Bir şey anlamadığım için soran gözlerle baktım.

Dedem beni kucağına aldı ve saçlarımı okşayarak tatlı tatlı anlatmaya başladı:

*- Benim güzel torunum! Çiftçi önce tarlayı sürer, sonra buğdayı eker, gübresini atar. Bütün bunları yaparken kan ter içinde kalır.'*²⁶²

²⁶² Bestami Yazgan, **Doğum Günün Kutlu Olsun**, s.11.

6. Bestami Yazgan'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup

Yahya Kemal tarafından “*anamızın ak sütü*” olarak nitelendirilen Türkçenin bu doğallığını, açıklığını ve sadeliğini özümseyen şairimiz, bu nitelikleri şiirlerinde tam anlamıyla yansıtmıştır. Zamanımızın modasına uyup yeni türetilen sözcükler kullanmamış, şiirlerinin hedef kitlesine ulaşmakta da bu yüzden bir sıkıntı yaşamamıştır.

Şiirlerinin öncelikle çocuklar tarafından beğenilmesi gerektiği fikrinde olan Yazgan, “*Yazarken başkaları ne der diye bir kaygım olmuyor. İçimden geldiği gibi yazıp zamana ve okuyucuya teslim ediyorum.*”²⁶³ ifadeleriyle sanat yaklaşımını dile getirir. Onun şiir dilindeki titizliği; şiire sırtımayan, yerinde ve işlenmiş bir hava katar. Halkın konuştuğu dille yazan şairimiz, bununla Yunus Emre gibi ölümsüz şiir abidelerine yaklaşır. Dolayısıyla Bestami Yazgan'ın şiir dünyasındaki sözcük servetini; çocukların anladığı, kullandığı, yaşayan Türkçenin oluşturduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Zira “*Çocuk kitaplarının, çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli özelliği dili ve anlatımıdır.*”²⁶⁴

Yazgan'ın şiirlerinde çerçevesini çizmeye çalıştığı çocuk, Çocuk Edebiyatının genel amaçlarına uygun bir nitelik arz eder. Bir örneklem olsun diye üç şiir kitabından (Uçtu Uçtu Şiir Uçtu, Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler, Gökkuşığı Sevinci) “*çocuk*”, “*sevgi*”, “*anne*”, “*dini değerler*”, “*milli değerler*” eksenli sözcük/ terimleri taradık. Toplam 266 şiirde başlıklar hariç 251 adet çocuk, yavru sözcüğü; 134 adet sevgi, muhabbet sözcükleri; 141 adet Allah, melek gibi dinsel terim; 99 adet anne, anneciğim; 46 adet milli değer ifade eden sözcüğe rastlanmıştır. Bundan hareketle Yazgan'ın şiirlerindeki değerler dünyasını bir nebze olsun hissetmeye çalıştık. Sayıların şiir sayısına dağılımını göz önüne aldığımızda dini ve milli hassasiyeti bulunan bir şair olarak Bestami Yazgan'ın şiirlerinin, bir denge üzerine kurulduğu görülecektir.

Sıklık dağılımında ilk sırada yer alan bu sözcükler, çocuğun zihin dünyasını inşa etmek ve kavram haritasını belirlemek açısından önemli işaretler

²⁶³ www.bestamiyazgan.com

²⁶⁴ Sedat Sever, **Çocuk ve Edebiyat**, Tudem Yayınları, İzmir 2010, s.145.

taşırlar. Bu sayede şair, çocukların sözcük dağarcığını bu sözcükler ve bunların çağrışımlarıyla şekillendirir. Bu tavır, hem Türkçeye hem de Türk çocuklarına yapılmış en büyük hizmet olur.

6.1. Dili Kullanım Biçimi ve Mısra/ Cümle Yapısı

6.1.1.Şiirlerindeki Ses Uyumu

Şiirde her türlü biçimsel tarzı deneyen şair, hem dörtlük biçiminde hem de serbest tarzda yazmaktan imtina etmemiştir. Hedef kitlesi çocuklar olduğu için onların yaşlarına göre şiirler yazmış, şiirin dilini ve biçimini buna göre belirlemiştir. Çocukların ilgisini daha iyi çekmek için resimlendirmelere başvuran sanatçımız, bu şiirlerin etkisini artırmak için temaya uygun biçimsel özellikler denemiştir.

“Konuşkan Varlıklar” kitabında Horoz adıyla yer alan şiirde

“Çıktı erik dalına;

- Ü ürü üü, ü ürü üü!

Sabah oldu Ayşegül,

Haydi, okula yürü!”²⁶⁵

Dörtlüğü şairin horoza ait yansıma seslerle uyak oluşturmasına bir örnektir. Bu tür sesler çocukların ilgisini çekmek için kullanılmış bir yöntemdir:

“Anne güvercin dedi:

- Yavrularım, guk guk guuk!

Yuvamıza dönelim,

Bugün hava çok soğuk!”²⁶⁶

“u” sesiyle asonans, “y,v,m” sesleriyle de aliterasyonlara başvurarak çocuk okuyucuların kulaklarına seslenirken

“Onlar benim varım yoğum,

Onlar benim azım çoğum,

Onlar benim tomurcuğum”²⁶⁷

parçasında hemen hemen aynı seslerin oluşturduğu ahenk okuyucuyu sarıverir. Bu seslerin bir araya gelerek oluşturduğu senfoni şiirin sadece anlamdan oluşmadığını, aynı zamanda duyma duyumuzu da harekete geçirerek musikiyi de barındırdığını gösterir. Çünkü musiki ve ahenk, çocuk şiirlerinin olmazsa olmazıdır.

6.1.2. Şiirlerindeki Söz Varlığı

²⁶⁵ Bestami Yazgan, **Konuşkan Varlıklar**, Gonca Yayınları, İstanbul 2012, s.16.

²⁶⁶ Bestami Yazgan, **age.**, s.20.

²⁶⁷ Bestami Yazgan, **Bir Şiirsin Öğretmenim**, Gonca Yayınları, İstanbul 2009, s.45.

Şiirlerinde kullandığı sözcüklerin menşelerinden yola çıkarak onun şiir diline yaklaşımına ulaşmak istedik. Bütün şiirleri göz önüne alındığında şiirlerinin kişiliğiyle bütünleştiğini tespit etmiş olduk. Milli ve manevi değerlere duyarlı duruşunun bir yansıması olarak kendi yerel kaynaklarına yönelen, ortak mirasa sahip çıkan ve onu kullanan bir şair şahsiyetinin ürünü olan eserler; özellikle Batı menşeli sözcüklere mesafeli bir şiir dilini sergiler. Arapça ve Farsçadan dilimize girmiş ve halkın kabul ettiği sözcükler dışında yabancı sözcük kullanmamak için gösterdiği hassasiyet şiirlerinde kendini belli eder.

“Karanlık demeden ‘lades’

Işık ışık haykırsın herkes:

Çocukluğum aklımda!”²⁶⁸

“- Şey!

Çünkü o fotoğrafları,

Sen çekmiştin yavrucuğum.”²⁶⁹

“Gönlümüzün solmayan

En nadide gülüdür,

Ve Muhammed Mustafa

Allah’ın resulüdür.”²⁷⁰

Şiirlerinden seçtiğimiz örneklerden “lades, fotoğraf, resul, nadide” gibi sözcükler toplumdaki her bireyin anladığı ve konuştuğu türden sözcüklerdir. Bu örneklerden yola çıkarak şu tespite varmış oluruz: Bestami Yazgan, şiirlerinde bize ait değerleri, bizim kelimelerimizle ifade etmiştir.

6.2. Mısra Örgüsü ve Cümle Yapısı

6.2.1. Kurallı Cümle

Çocuklar için yazılan şiirlerin özelliklerinden biri de hece sayısı az olan mısralar tercih edilir. Bu sebeple Yazgan’ın şiirlerinde bir mısralık kurallı cümle yakalamak nadir rastlanılan bir şeydir. Ama bu hiç olmadığı anlamına gelmez.

“Sen çiçekleri çok seversin.”²⁷¹

“Deniz,

²⁶⁸ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.61.

²⁶⁹ Bestami Yazgan, *Anne Sen Melek misin?*, s.88.

²⁷⁰ Bestami Yazgan, *Doğuştan Müslüman’ım*, s.6.

²⁷¹ Bestami Yazgan, *Uçarım Dualarla Gökyüzüne*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010, s.23.

Çocuğun

Küçük kalbini görse

*Kendinden utanırdı.*²⁷²

*“Nasıl böyle meşhur oldun”*²⁷³

“Benim babamın da

*Kocaman yüreği var.”*²⁷⁴

6.2.2.Devrik Cümle

Şiirlerin cazibesini artırmanın bir yolu da cümlelerin dizilişine müdahale edip onları düzyazıdan farklı kılmaktır. Bu da cümleyi devrik yapmaktan geçer.

“Güneşten öğrendim,

Teşekkür beklemeden

*Karşılıksız vermeyi.”*²⁷⁵

*“Annen baban kurban olsun gözüne.”*²⁷⁶

*“Bayram gelir bayraklaşır çocuklar.”*²⁷⁷

6.2.3.Soru Cümlesi

Çocuk okuyucularının dikkatini uyanık tutmak için sorduğu sorular, şiirdeki anlam sofrasına bir davettir. Şair, bununla hem monotonluğu kırmayı hem de çocukları şiir serüvenine katmayı hedefler.

“Her gün doğup batmaktan

*Güneş hiç yorulmaz mı?”*²⁷⁸

“-Ablam ne zaman

*Gelecek anne?”*²⁷⁹

“-Öğretmenim,

Güneş dünyamızı nasıl

Aydınlatır pırıl pırıl,

Etrafında gezegenler

²⁷² Bestami Yazgan, *Güneşle Ay Duymasın*, s.31.

²⁷³ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.38.

²⁷⁴ Bestami Yazgan, *age.*, s.53.

²⁷⁵ Bestami Yazgan, *Güneş Gözlük Takınca*, s.14.

²⁷⁶ Bestami Yazgan, *Çocuk Şiirleri*, s.43.

²⁷⁷ Bestami Yazgan, *Gökkuşluğu Sevinci*, s.18.

²⁷⁸ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.35.

²⁷⁹ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.59.

Niçin döner fırl fırl? ”²⁸⁰

6.2.4.Ünlem Cümlesi

Duygularımızı, coşku ve heyecanlarımızı bildiren nispeten yüksek sesli ifadelerin kullanıldığı cümlelerdir. Hislerine göre hareket eden çocukların da sık yaptığı ve rahat anladığı bir kendini anlatma biçimidir. Çocuğa göre şiir yazan Yazgan’ın bu tür cümleleri kullanmaması kaçınılmazdı.

“Sana sonsuz şükür, şükür Allah ’ım!”²⁸¹

“Çocukların gözü yaşla dolmasın!”²⁸²

“- Oouv, bugün hava çok soğuk!”²⁸³

*“Yiğit babam, mert babam,
Görmeyesin dert babam!”²⁸⁴*

6.2.5.Diyalog Cümleleri

Anlatıma akıcılık kazandırmak için başvurulan yöntemlerden biri olan diyalog, şair tarafından sık kullanılır. Bununla okuyucu şiire dâhil edilir ve şiir, vaaz havasından kurtarılarak çocukların zihin dünyasına girilir.

“- Babam her gün erkenden

Nereye gidiyor anne?

- Ekmek parası kazanmaya yavrurum.”²⁸⁵

“Daha fazla veren varmış

-Ne kadar

-En az on katı

-Veremem o fiyatı

Kim söyledi bunu sana

-Dedem anlattı bu sabah

-Anlamadım bu işi”²⁸⁶

²⁸⁰ Bestami Yazgan, *Bir Şiirsın Öğretmenim*, s.50.

²⁸¹ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.84.

²⁸² Bestami Yazgan, *Uçarım Dualarla Gökyüzüne*, s.23.

²⁸³ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.61.

²⁸⁴ Bestami Yazgan, *Güneş Gözlük Takınca*, s.62.

²⁸⁵ Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.108.

²⁸⁶ Bestami Yazgan, *Çocuk Şiirleri*, s.50.

6.2.6.Eksiltili Cümle

Şair, anlatmak istediklerini bazen okuyucunun zihnine havale ederek onların hayal dünyasında yoğurmak ister. Bununla anlam sınırlandırılmamış olur ki çocuk okuyucu pasif bir duruma düşmesin. Şiiri yapısal açıdan inceleyenlerin da dediği gibi “Metin diye bir şey yoktur, sadece okur ve onun yaptığı yorum vardır.”²⁸⁷ Böylelikle şiir yazarla okuyucusu arasında ortak bir metne dönüşmüş olur.

“Ben de onun yanağına

Küçücük

Bir öpücük... ”²⁸⁸

“Gül yoğuran,

Gül doğuran anneler,

Daha çiçek,

Daha çocuk... ”²⁸⁹

“Kimmiş bu cömert?

-Allah... ”²⁹⁰

6.3.Üslup

6.3.1.Dildeki Sapmalar

Sözcüklerin gerek ses veya biçimsel özelliklerinde gerek dilin sözdizimi yönünden sahip olduğu özelliklerinde bilinçli olarak değişikliklere gitmeyi, dilde bulunmayan yeni sözcük ve biçimleri kullanmayı benimseyen tarza bu ad verilir. Kısaca “Bir dilin konuşan bireylerin uydukları kuralların dışına çıkan her türlü kullanımı”²⁹¹dir. Sanatçı bu kullanımdan hareketle “dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmayı, okuyan/ dinleyenin zihninde yeni değişik tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmayı”²⁹² hedeflemektedir.

Şiir dilinde kullanılan hemen hemen bütün nitelikler sapmaların kapsamına girer. Çünkü “sanatın özünde bulunan mevcut ötesine ulaşma ve görünenin farklı boyutlarını keşfetme”²⁹³ bir sanatçının özgünlüğünün başat şartı olarak kabul edilir. Mehmet Yalçın’ın dediği gibi: “Sapma, tanımı gereği bir biçemdir. Öyle olduğu için

²⁸⁷ Hilmi Yavuz, **Okuma Biçimleri**, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.23.

²⁸⁸ Bestami Yazgan, **Uçtu Uçtu Şiir Uçtu**, s.142.

²⁸⁹ Bestami Yazgan, **Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler**, s.37.

²⁹⁰ Bestami Yazgan, **Güneş Gözlük Takınca**, s.42.

²⁹¹ Berke Vardar, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yayınları, İstanbul 2007.

²⁹² Doğan Aksan, **age.**, s.166.

²⁹³ Ramazan Korkmaz, **İkaros’un Yeni Yüzü- Cahit Sıtkı Tarancı**, Akçağ Yay, Ankara 2002, s.307.

de rastgele bir yanlış değil, istenerek yapılan bir yanlıştır."²⁹⁴ Sapmalar yalnız şiirsel konularda görülmez, "çünkü şiirde konu olarak kullanılabilen sevgi, düş, umut, istek, iğrenme, savaş vb. gibi yalnız şiir dilindeki konuları değil"²⁹⁵, günlük dildeki konuları da kapsar.

6.3.1.1.Sesbirimsel Sapma

Dilde olağan kabul edilen sözcüklerin kök ve eklerinde yapılan değişimler, başvurulan yöntemlerle sözcük türetmeler, yapılan bileşik kelimeler bu kapsamda değerlendirilir. "Sözcüksel sapmalar genel olarak en çok başvurulan sapma türü olarak görünmektedir."²⁹⁶ Sanatın mayasındaki özgün olma dürtüsü, sanatçıyı tahrik ederek onun bu sapsmalara başvurmasına neden olur. Shakspeare'den Baudelaire'e kadar hemen hemen bütün büyük şairin başvurduğu sapma tarzı bizim edebiyatımızda da sık görülür.

Bestami Yazgan'ın şiirlerinde pek rastlanmaz. Bunun sebebi de şairin hem çocuk okuyuculara seslenmesi hem de dilinin iyi işlenmiş bir Anadolu Türkçesidir. Yine de bu tarzın bazı örneklerine rastlamak mümkündür:

*"Karaçalı,
Sevgilere tırpan mısın?
Sen benimle düşman mısın?
Söyle hele neydi adın
Portbebe mi?
Şutbebe mi?"*²⁹⁷

Portbebenin "Şutbebe" olarak isimlendirilmesi onun vermek istediği mesajı daha net iletmesi açısından çok önemlidir. Zira o, bu tür eşyaların anne kucağının yerini tutamayacağını vermeye çalışır.

*"Herkes dermiş: - Günaydın,
Güzel çınçın çiçeği."*²⁹⁸

Şiirde şairin ürettiği "çınçın" sözcüğü çocukların kulağına hoş gelebilecek yansıma ses özelliği gösteren bir sözcüktür. Şairin başvurduğu yazımsal sapma onun niyetinin bir yansımasıdır. Niyeti çocuk okuyucular için şiire albeni katmaktır.

²⁹⁴ Mehmet Yalçın, **Şiirin Ortak Paydası**, İkaros Yayınları, İstanbul 2010, s.110.

²⁹⁵ Ünsal Özünlü, **age.**, s.142.

²⁹⁶ Doğan Aksan, **age.**, s.167.

²⁹⁷ Bestami Yazgan, **Çocuk Şiirleri**, s.27.

²⁹⁸ Bestami Yazgan, **Anne Sen Melek misin?**, s.102.

6.3.1.2.Sesbilimsel Sapmalar

Bu tür sapmalar şairlerin çok fazla tercih ettikleri bir sapma çeşidi değildir. “Dilin yapısındaki ses olayları diğer olaylardan daha kolay saptanabileceğinden olsa gerek, şairler genellikle ses değişmelerine neden olacak sapmalara yönelmemektedirler.”²⁹⁹ Şairler genellikle bölgesel ağızlardan derledikleri sözcükleri yazarken bu tür sapmalara yer verirler. “Şair, sesbilimsel sapmalara anlatmak istediği konunun ya da izleğin bütünlüğüne uyma gibi kaygılar taşıyarak başvurabilir.”³⁰⁰ Bunlar sesbirimleri düzeyinde olan değişikliklerden farklıdır. II. Yeni şairlerinde olduğu gibi bunu bir tarz olarak kabul edenler olduğu gibi nadiren bu sapmalara yer veren şairler de vardır ki Bestami Yazgan bunlardan biridir.

“Dilerim dünya-âhret olursun
Yüzümün akı yavrurum...”³⁰¹

Halkın kullandığı arı Türkçeyi esas alan şair, “ahret” kelimesinde olduğu gibi “ahiret” kelimesinin halk dilindeki şeklini tercih ederek sessel değişikliğe uğramış halini kullanır. Yine buna benzer,

“Bir çiçekte kaç renk açar,
Misk-ü anber koku saçar.”³⁰²

şiir parçasında sözcüğü “amber” yazılması gerekirken sesbilimsel bir sapmaya uğrayarak “anber” şeklinde yazılmıştır.

6.3.1.3.Tarihsel Dönem Sapması

Şairlerin kendi dönemlerinden önceki zamana ait sözcükleri kullanmaları olarak tanımlanabilecek bu tarzı birçok sanatçı dener. Böylece “şiirde anlatılan olaylara o günkü tarihin havasını vermek isterler.”³⁰³ Bu şairin anlatmak istediği konuyu veya temayı daha iyi anlatmak istemesinden kaynaklanabilir. Tercih edilen kelimeler sadece bir anlam taşıyıcı değildir aslında. Onlarda aynı zamanda bir tarih de saklıdır. Bu tür sapmalar “kültürel bellek alanlarına göndermeleri”³⁰⁴ de bünyesinde barındırır.

“Bir çiçekte kaç renk açar,
Misk-ü anber koku saçar.”³⁰⁵

²⁹⁹ Ünsal Özünlü, *age.*, s.144.

³⁰⁰ Mitat Durmuş, *Melih Cevdet Anday’ın Şiir (Ç)evreni*, MEB Yayınları, Ankara 2011, s.512.

³⁰¹ Bestami Yazgan, *age.*, s.51.

³⁰² Bestami Yazgan, *Çocuk Şiirleri*, s.22.

³⁰³ Ünsal Özünlü, *age.*, s.154.

³⁰⁴ Mitat Durmuş, *age.*, s.527.

³⁰⁵ Bestami Yazgan, *Çocuk Şiirleri*, s.22.

*“Meleklerle, şehitlerle beraber
Cennet-i alaya uçmalı bugün.”³⁰⁶*

*“O zaman yükselmiş
Feryad ü figan
Koşturmuş Hoca'nın
Sesini duyan.”³⁰⁷*

*“Bezm-i Elest'ten yeni gelmişim,
Söz verip boyun eğmişim...”³⁰⁸*

Şairin, bu türden sözcükleri kullanması çoğu kez konunun gerekliliğindedir. Çünkü ruhlar dünyasında Allah'ın insandan söz almasının kastedildiği “*Bezm-i Elest*” bizim zihin haritamızda bir karşılığı olan bir tabirdir. Şair, onunla anlatmak istediğini daha net anlatmaktadır. Aynen bunun gibi “*misk ü anber, cennet-i ala, feryad ü figan*” gibi sözcükler bizim toplumsal belleğimize seslenmek için seçilmiş formlar olarak kabul edilebilir. Şair, bu sözcüklerle tarihi bize taşıdığı gibi, bizi de tarihsel milli mirasa çekmektedir.

6.3.2.Yinelemeler

Şiir dilinde sık başvurulan ahenk ve ritim araçlarından olan yinelemeler, ozanın okuyucuya şiirini benimsetmesine yardımcı olur. Edebi türler içinde insanlığın ilk keşfi şiir türü olduğuna göre bunun sebebi ses tekrarlarından kaynaklanan müzikal dil olmalıdır. “*Özellikle bir sesin kendisi ve yakın mahreçleriyle mısrada tekrarlanması, müzikal tertibin kaosu düzene çeviren sihirli gücüyle şiirdeki anlamın çok defa genişlemesine ve yaygınlaşmasına vesile olur.*”³⁰⁹ Ayrıca, ses yinelemelerinin sebep olduğu ahengin ve musikinin sağladığı sessel olanaklar şairin poetik dilini oluşturur.

6.3.2.1.Ses Yinelemeleri

³⁰⁶ Bestami Yazgan, *Güneş Gözlük Takınca*, s.26.

³⁰⁷ Bestami Yazgan, *Şiirlerle Nasrettin Hoca*, s.18.

³⁰⁸ Bestami Yazgan, *Çocuk Şiirleri*, s.61.

³⁰⁹ Ramazan Korkmaz, *age.*, s.312.

Toplumun deyimlerde, atasözlerinde ve tekerlemelerde sıklıkla kullandığı dilsel bir özellik olan ses tekrarlarından ünsüzlerle yapılanlar aliterasyon, ünlülerle yapılanlar asonans olarak isimlendirilir. Bu ses yinelemeleri sayesinde okunan ve dinlenen şiirsel yaratı melodik bir forma kavuşur. Bestami Yazgan da bunları “*Alfabenin Öyküsü*” adlı şiirsel kitapta bilerek, diğer şiirlerinde ise öncelik vermeyerek kullanmıştır.

*“Samsun’a çıktım,
Sinop’a baktım.
Özgürlük ateşini
Sivas’ta yaktım.”*³¹⁰

*“Akbabadan kaçan kedi,
‘Aslan amca aman!’ dedi.
Aslan koşarak yardıma,
‘Küçük kedi dayan!’ dedi.”*³¹¹

Şiirlerinde geçen “s” sesi aliterasyona, ikinci dörtlükteki “a” sesi de asonansa birer örnektir. Şair, adı geçen kitapta okuma öğrenecek çocuklara sesleri/harfleri daha iyi öğretmek için bu tür ses yinelemelerinden faydalanır. Çünkü çocuklar bu tür ses yinelemeleri, ritimler sayesinde “*devingen ve eğlenceli bir dünyanın kapısı da aralanmaya başlar.*”³¹²

*“Bilgi bahçesinin gülü,
Bir çiçektir öğrenciler.
Gönülleri sevgi dolu,
Bir çiçektir öğrenciler.”*³¹³
*“Ah bu çocuklar,
Ne de nazlılar.
Çabuk kırılır,
Döner sarılır.”*³¹⁴

³¹⁰ Bestami Yazgan, *Alfabenin Öyküsü*, Erdem Yayınları, İstanbul 2006, s.47.

³¹¹ Bestami Yazgan, *age.*, s.4.

³¹² Sedat Sever, *age.*, s.146.

³¹³ Bestami Yazgan, *Bir Şiirsin Öğretmenim*, 2009, s.44.

³¹⁴ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.63.

İlk dörtlükte geçen “**b,,l**” sesleriyle ikinci dörtlükte geçen “**l,r**” sesleri aliterasyona, “**,**” ve “**,**” sesleri de asonansa neden olduğundan okumayı kolaylaştıran ve verdiği melodik zevkle çocuklara seslenen bir sanatsal durumdur. şair, şiirlerinde ocuk okuyucuların estetik zevkini tahrik ederek bir iletişim köprüsü kurmak istemektedir.

6.3.2.2.Sözcük ve İbare Yinelemeleri

şair, bu tür yinelemelerle hem konu/tema akışkanlığı sağlar hem de kelime tekrarlarından elde ettiği ahenkle şiire bir müzikal hava katmış olur. şiirin doğasında bulunan ahenk ve musiki harekete geçirilerek okuyucunun kulak zevki şiire katılmış olur.

6.3.2.3. Paralel Yinelemeler

Dizelerde aynı seslerin birbirlerine paralel olarak tekrarlanmasından oluşan ve şairin de pek çok kez başvurduğu bir sessel durumdur.

*“Onlar benim varım yoğum,
Onlar benim azım oğum,
Onlar benim tomurcuğum,”*³¹⁵

*“Hem ieği
Hem yaprağı severim,
Hem yıldızı
Hem bayrağı severim,
Hem annemi
Hem de seni severim ...”*³¹⁶

şair, paralel sözcük tekrarlarıyla vermek istediği mesajı daha net anlatmak istediği gibi, onu adeta okuyucunun beynine kazımak ister. Zira şiirlerde sıkça “*kullanılan ikilemeler, dinleyende başka herhangi bir anlatım yoluna göre çok daha güçlü ve etkili bir izlenim uyandırır; zihinde bir kavramın algılanması sırasında, onun pekiştirilmesini sağlar.*”³¹⁷

³¹⁵ Bestami Yazgan, *Bir şiirsin Ŗėretmenim*, 2009, s.45.

³¹⁶ Bestami Yazgan, *Anne Sen Melek misin?*, s.44.

³¹⁷ Doğan Aksan, *Anadilimizin Söz Denizinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2002, s.81.

6.3.2.4. Blok Yinelemeler

İletinin ısrarında şairin bir kasti vardır, o da yinelenen söz öbeklerinin veya dizelerin bir anlam inşasına yardım etmelerinden dolayıdır.

“Sıcaktır kucağı,

Vatan, annem gibidir.

Sanki sevgi ocağı,

Vatan, annem gibidir.”³¹⁸

“İnsanlığın baş tacı,

Benim güzel kitabım.

Cehaletin ilacı

Benim güzel kitabım.”³¹⁹

Şair, okuyucusunda inşa etmek istediği değerler için blok söz yinelemelerine gider. Böylece “Şiir, bir bütün olarak anlam kazanır.”³²⁰

6.3.2.5. Sesteş Yinelemeler

Halk edebiyatımızın en önemli üslup özelliklerinden biri de sesteş sözcüklerin şiirde kullanımınıdır.

“Gül derdim,

Her çocuğa gül, **derdim.**

Girdim anne kalbine

Dört mevsimde gül **derdim.**”³²¹

“Sarayım,

Yüreğimi **sarayım;**

İşte güzel okulum,

Benim bilgi sarayım.”³²²

Ozanlarımız, bunlarla hem anlamsal hem de deyişsel ahenk yaratıp şiirlerinde kullanmışlardır. Bestami Yazgan, bu tarz yinelemeyi pek kullanmamıştır.

Yazınsal ve ses sapsmalarının dışında Yazgan’da noktalama işaretleri sapsmalarına pek rastlanmaz. Noktalama işaretlerinin doğru ve yerinde kullanılmasına

³¹⁸ Bestami Yazgan, *Güneş Gözlük Takınca*, s.56.

³¹⁹ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.52.

³²⁰ Ünsal Özünlü, *age.*, s.123.

³²¹ Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.62.

³²² Bestami Yazgan, *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu*, s.90.

özen gösterilmiş, anlamı pekiştirmede etkili bir hale getirilmiştir. Kullandığı rafine dil, anlam açıklığı ve temiz Türkçe onun şiirlerinde kendini ilk ele veren hususiyetlerdir.

6.4. İmge

En genel tanımıyla dış dünyaya ait nesnel gerçekliğin zihinsel tasarımı olan *imge*, Yazgan'ın şiirinde sıklıkla yer almaktadır. Şair, dış dünyanın kendi “ben”i üzerindeki yansımalarını ve bu dış gerçekliğin “ben”den hareketle algılanma biçimini dilin imkânlarını kullanarak imge aracılığıyla ortaya koymaktadır. Zira “*Bir şairin imajları, kendi ‘ben’inin açığa çıkmasıdır.*”³²³ Yazgan'ın özellikle benzetme esasına dayalı bir imge kurgusu oluşturduğu görülür.

Zamanın, nesnelere ve olayların olağan akışından farklı bir akışa sahip olduğunu gören şair, gördüğü bu farklılığı kendi dünyasında kendi sözcükleriyle anlatma çabasıdır. Bu çabanın sanatta özgünlüğe giden bir tarafı vardır. Çünkü “*imge, sanatçının çeşitli duyularıyla algıladığı özel, özgün bir görüntünün dile aktarılışdır.*”³²⁴ Bu dile aktarılış sayesinde şair, herkesten farklılaşır ve dili farklılaştırır. Buna neden olan “*imge, sözcüklerin herkesleşerek kaybolan anlamını, yaratıcı bir özde yeniden kurmaktır.*”³²⁵

Yazgan, imgelerinin birçoğunu “*alışılmamış bağdaştırma*”larla yapar. Alıştığımız bağdaştırmaları bir kenara bırakarak yeni, beklenmedik ilintilerle kurulan bu bağdaştırmalar sayesinde “*değişik tasarımlar, imgeler oluşturmaya*”³²⁶ gayret edilir. Doğan Aksan, alışılmamış bağdaştırmayı, sıfat tamlaması niteliği taşıyan; ancak yadırgatıcı olan, günlük doğal dilde kullanılmamış ve mantığa aykırı birleşmelerde anlamsal özellikler ve ayırıcılar arasında uyum sağlanamayan benzetme ve söz grupları olarak tanımlar.³²⁷

Yazgan'ın şiirinde görsellik, renk ve alışılmamış bağdaştırmalarla benzetme unsurlarına sıkça yer verilir. Şair, dış dünyadan aldığı unsurlarla duygu ve hayallerini birleştirerek imaj dünyasını kurmaya çalışır.

“*Acıların biricik*”

³²³ R. Wellek, A. Warren, **Edebiyat Teorisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s.243.

³²⁴ Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, s.32.

³²⁵ Ramazan Korkmaz, **age.**, s.274.

³²⁶ Doğan Aksan, **age.**, s.176.

³²⁷ Doğan Aksan, **age.**, s.149.

Tatlı ilacı annem.

Çiçeklerin sultanı

Başımın tacı annem.”³²⁸

Şiirde “sultan” ve “taç” sözcüklerinden hareketle şairin zihnimizde uyandırmak istediği imge, bilinçdışımızın tesiriyle daha güçlü bir hal alır. Çünkü bunca yıllık tarihi birikime sahip bir ulusun bilinçdışında şekillenen sultan imajı bu şiirde anne için kullanılarak dışa vurulur. Bu da toplumsal belleğin bireyde su yüzüne çıkmasıdır. Benzeyen ve benzetilenin verildiği bu benzetmede benim sultanım yerine “çiçeklerin sultanı” diyerek çocukları da eğretileme yoluyla çiçeklere benzetir.

“Dönüp durdun etrafımda,

Hem anne hem melek oldun.”³²⁹

Başta Kuran-ı Kerim ve hadis kitapları olmak üzere hiçbir dini kitapta meleklerin dişi olduğu yer almazken toplumsal algımız, Cebrail, Mikail, İsrail, Azrail adlı büyük melekleri erkek; diğer melekleri kız/kadın şeklinde kurgulamıştır. Şair de bu toplumsal algıdan yola çıkarak anneyi “melek” imgesiyle verir. Bu onun şefkatli olmasının uyandırdığı bir imajdır.

“Nazlarınız,

Tül kanatlı nazlarınız.

Her gün kelebek gibi

Konardı yüreğime.”³³⁰

Şair, “tül kanatlı nazlarınız” ifadesiyle alışılmadık bir bağdaştırma örneği sunarak okuyucularına karşı nazlı bir şiir dili kullanır. Çocuk okuyucuların -naz için kullanılan- *tül kanatlı* ifadesiyle hayal dünyaları okşanarak verilmek istenen ileti gönderilmiş olur. Zira tatlı, narin, nazik çocukların nazları da olsa olsa *tül kanatlı* olur.

“Benekli kelimeler

Uçarı mı uçarı,

(...)

Mısralara dizilmiş

Sözcükler boncuk boncuk”³³¹

³²⁸ Bestami Yazgan, **Anne Sen Melek misin?**, s.12.

³²⁹ Bestami Yazgan, **age.** s.25.

³³⁰ Bestami Yazgan, **Bir Şiirsin Öğretmenim**, 2009, s.40.

³³¹ Bestami Yazgan, **Uçtu Uçtu Şiir Uçtu**, s.123.

Şiirlerindeki görmeye dayalı imgesel tasarruflar şairin sanatsal yaklaşımının bir açık ifadesi olduğundan bunlarla Yazgan'ın hayal dünyasına bakabiliriz. Şair, sözcüklerin kullanımında gösterdiği hüneri onların anlamsal derinliklerine dalarak da sergilemeye çalışır. Çocuk okuyucularının sözcükleri birer kelebek gibi algılamasını sağlamak için “benekli” kelimesini kullanır ki bu sözcükler okuyucunun bilinçdışını harekete geçirip şiire anlamsal bir derinlik katsın.

Çocukların renkli ve cafcıflı nesnelere eğilimli olduklarını iyi bilen şair, sözcükleri mısralara dizilmiş -ki burada da mısraları iplere benzetmiş- birer boncuğa teşbih ederek hem bir dizgeyi hem de dizgenin sahip olduğu düzeni vermek istemiştir. Bu arada boncuk sözcüğünün çocuğun hayal dünyasında bir renksel karşılığı da vardır. Bu sayede şiire renk imajı da kazandırılmak amaçlanmıştır.

*“Hiç durmadan çalışır,
Bal doldurur peteği.
Bilir küçük arılar,
Bal alacak çiçeği.”³³²*

Bir eğitimci olmasının da verdiği güçle, şiirlerinde bilgi, eğitim, öğretmen gibi izlekleri konu edinir. Onun bu tür şiirlerinde edinilen genel yaklaşım çocuk okuyuculara eğitimin sevdirmesi ve bilgi sahibi olmanın özendirilmesidir. Bu amaçla bilginin bala, öğrencilerin arıya, çiçeği de kitaplara ve/veya öğretmenlere benzetmesi toplumsal algının da katkısıyla verilmek istenen iletiye dönüşür. Bizim toplumsal algımızda arı ve karınca bol çalışmasıyla takdire şayan bir varlık olarak kabul edilir. Arının sadece kendisi için çalışmayıp ürettikleriyle insanlığa hizmeti insanlar arasında gördüğü hüsnükabul bu şiirdeki bağdaştırmayla bir mesaj yüklü imgeye dönüşür.

Yazgan, şiirlerinde kullandığı imgelerle çocuk okuyucularının tasavvurlarını inşa etmeye çalışırken onların farkındalığını da harekete geçirmeye çalışır. Klişeleşmiş ifadelerin arkasına gizlenmiş anlamları aralamak ancak onları farklı bir yolla anlatmakla mümkün olabilir. Çünkü *insan dili yaratmaz; dil insanı yaratır*. Bu dil de yaratıcılığını gösterecek aynalara ihtiyaç duyar ki bunlar şairlerdir. Şair kendisini inşa eden dili hareket noktası kabul edip başka bir dil oluşturur, böylece dil ile insan/şair arasındaki yaratım sırayla gerçekleşir. Şairler bunu çoğunlukla

³³² Bestami Yazgan, *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler*, s.55.

imgelerle gerçekleştirirler. Muhatapı çocuk da olsa bu durum değişmez. Bundan hareketle Yazgan'ın şiirsel ve imgesel dilinin yerindeliği daha iyi tespit edilmiş olur.

7. Bestami Yazgan'ın Hikâye ve Masallarında Dil ve Üslup

Bestami Yazgan, kaleme aldığı çocuklara yönelik eserlerde, dil konusuna özel bir önem verir. Ona göre, çocukların anadillerini doğru ve güzel şekilde öğrenmesi çok önemlidir. Zaten çocuklara yönelik bir edebiyatın oluşturulmasının da önemli gayelerinden biri onlarda bir dil bilinci oluşturabilmektir. Bu sebeple yazar, eserlerinde dil konusuna özel bir önem vermiştir. Zira “*İnsanı hayvan türlerinden ayıran belli başlı özelliklerin belki de en önemlilerinden birisi, onun konuşma yeteneğinin olmasıdır.*”³³³ Bundan dolayıdır ki mümkün olduğunca akıcı ve güzel bir Türkçe kullanmaya gayret etmiştir. Dil onun eserlerinde bir yapı taşı olmanın yanında bir sohbet konusudur.

Yazgan, çocuklara yönelik eserlerinde, eserin anlaşılır ve kolay okunur olması için okurun kelime haznesindeki sözcükleri kullanmak yerine, çocukların günlük hayatta fazla kullanmadığı kelimelere de yer verir. Sanatçı, böylece okuyucularının kelime haznesini genişletmeyi amaçlamıştır. Bu sözcükler, bazı bölgelerde kullanılan sözcükler olduğu gibi eski sözcükler de olabilir.

“-Hoş geldiniz ey **yârenler!**”³³⁴

“-Sevgi **Dervişi** bunları söyler söylemez Sarı Bülbül uçmaya başlamış güneşe doğru.”³³⁵

“-Hocam farz-ı kifaye diye bir şey vardı, onu anlatır mısınız bize?”³³⁶

“-**Çerçilik** de nereden çıktı? Hem böyle **çerçilik** olur mu?”³³⁷

“-**Yağız Ahmet**, buğday ekmeye karar vermiş.”³³⁸

Görüldüğü üzere yazarın çalışmamıza konu olan eserlerinde oldukça önemli bir kelime çeşitliliği vardır. Yazar, “*yâren, derviş, farz-ı kifaye*” gibi nispeten eski ve

³³³ Ünsal Özünlü, **age.**, s.183.

³³⁴ Bestami Yazgan, **Hazinenin Şifresi**, s.1.

³³⁵ Bestami Yazgan, **Olimpiyat Ormanı**, s.22.

³³⁶ Bestami Yazgan, **Hazinenin Şifresi**, s.49.

³³⁷ Bestami Yazgan, **age.**, s.17.

³³⁸ Bestami Yazgan, **Masal Salıncağı**, s.37.

günlük konuşma dilinde az kullanılan yabancı kökenli kelimelerin yanında “çerçi, yağız” gibi yerel konuşmalarda geçen kelimelere de yer verir. Bu sayede, konumuz olan eserlerde, çocuk kitaplarında az görülen bir kelime çeşitliliği ve zenginliği sağlanmış olur.

Dil meselesi üzerinde hassasiyetle duran Yazgan, eserlerinde kullandığı dille çocuklara örnek olmaya çalışır. Yazar, çocuklara yönelik eserlerde dilin doğru kullanılmasına özellikle önem verdiği için kendi eserlerinde de bu konuda hassas davranmıştır. İncelediğimiz eserlerde yazarın üslubunun belirgin birkaç özelliği dikkat çeker. Yazar, eserlerinde sık sık üç nokta (...) ile biten devrik ve eksiltili cümlelere yer verir. Yazar, böylece eserlerindeki monotonluğu kırmış ve daha canlı ve akıcı bir anlatım sağlamıştır:

“ *Bu ormanda herkesi sarıp sarmalamış sevgi sıcağı.* ”³³⁹

“ *Kısa bir kovalamadan sonra yakalamış tavşanı.* ”³⁴⁰

“ *Elbette mutlu olmak hakkıdır çocukların...* ”³⁴¹

“ *Dünya bir yana, sizler bir yana...* ”³⁴²

“ *–Allah rahmet eylesin! Desenize öksüz hırsızlığa çıkınca...* ”³⁴³

Ancak eserlerine hâkim olan sağlam Türkçe ve dil kullanımı bu tür ifadeleri hem nicel hem de nitel yönden gölgede bırakmıştır. Eserlerin tamamına kurallı ve yargısı tamamlanmış cümleler hâkimdir.

Bestami Yazgan, hikâye ve masallarında okuyucunun dikkatini canlı kılmak ve olayın akışını kişiler üzerinde sürdürüp eseri sürükleyici kılmak için diyaloglardan bolca yararlanmış. Yazarın oluşturduğu diyaloglarda, kahramanların karakterleri kadar eğitim durumları da konuşmaların şekillenmesinde etkili olmuştur. Kahramanların üslubu kadar kelime seçimleri de, eğitim durumlarını ortaya koyacak niteliktedir:

“ *–Ne yapıyorsun Tezcan, diye sormuş. Tezcan öfkeyle cevap vermiş:*

- Şu kendini bilmez rüzgârla bir hesabım var! Estiği yöne büyük bir duvar öreceğim. Bakalım el mi yaman bey mi yaman!

Özcan, onu uyarmak istemiş:

³³⁹ Bestami Yazgan, **Olimpiyat Ormanı**, s.27.

³⁴⁰ Bestami Yazgan, **Gözlük Takan Yıldızlar**, s.40.

³⁴¹ Bestami Yazgan, **Yağmur Kuşları**, s. 17.

³⁴² Bestami Yazgan, **age.**, s. 67.

³⁴³ Bestami Yazgan, **Hazinenin Şifresi**, s.48.

- Kardeşim, yine adın gibi tezcanlılık yapıyorsun. Hiç rüzgârla kavga edilir mi? Biz rüzgârı durduramayız. Ama onun bize zarar vermesini engelleyebiliriz.”³⁴⁴

“- Kuzum hiç gökyüzüne bakmaz mısınız, diye devam etmiş Toykaz.

- Niye bakacaktınız, havuç mu yağıyor gökyüzünden, diye sormuş Hophop Tavşan.

- Havuç değil ama almasını bilene binlerce ders yağıyor, diye karşılık vermiş Toykaz.”³⁴⁵

“Hükümdar Vurgan, yeni bir zaferden sonra ülkesinin ileri gelenlerini toplamış.

Herkes önünde saygıyla eğilerek,

- Zaferiniz kutlu, hayatınız mutlu olsun hükümdarımız, diye Vurgan’ı tebrik etmiş.

Toplantıda bulunan Başdanışman Bilgen’den hiç ses çıkmamış. Hükümdarla birlikte herkes ona bakıyormuş.”³⁴⁶

Görüldüğü üzere yazar, eserlerinde kullandığı diyaloglarda birkaç prensip doğrultusunda hareket eder. Diyaloglar, konuşma dilini yansıtsa bile çoğunlukla kurallı ve tamamlanmış cümlelerden oluşur. Bu da yazarın dile hâkim olduğunu vermesi kadar dilin doğru işlenmesine ne kadar önem verdiğini de gösterir. Yazar, diyaloglarda kullanılan sözcükleri, konuşanların karakterleri ve eğitim durumlarına göre düzenlemiştir.

Yazar, masallarının sonlarındaki “Gökten üç elma düştü” şeklindeki kalıplaşmış ifadeyi tekrarlarlarken klasik masalın tersine, tekerlemeyi bir klişeden kurtararak masalın konusuna uydurur. Bununla okuyucunun iletiyle ilişkisini pekiştirdiği gibi ses ahengi sayesinde çocuk okuyucunun estetik zevkini harekete geçirir:

“Gür Meşe’nin dallarından üç tane iyilik tohumu düşmüş: Biri vefalı olanlara, bir başkalarına yardımcı olanlara, biri de bu masalı okuyanlara...”³⁴⁷

³⁴⁴ Bestami Yazgan, **Masal Salıncağı**, s.61-62.

³⁴⁵ Bestami Yazgan, **Masal Denizi**, s.55.

³⁴⁶ Bestami Yazgan, **age.**, s.83.

³⁴⁷ Bestami Yazgan, **Olimpiyat Ormanı**, s.31.

“Ormana üç ayna asmuşlar. Birisine bakan huy güzelliğini, birisine bakan akıl güzelliğini, birisine bakan da bu masalı okuyanları görmüş.”³⁴⁸

“Gökten üç buğday tanesi düşmüş: Biri sabır gösterenlere, biri insanlara faydalı olanlara, biri de bu masalı okuyanlara...”³⁴⁹

“Bu haberi duymak isteyen rüzgâr, kanatlarına meyve dolu üç sepet takmış. Birini sizin evin, birini bizim evin, birini de Tombul Fil’in balkonuna bırakmış...”³⁵⁰

Yazarın bir başka özelliği de karakter tahlili yaptığı hikâyelerinde kahramanların ismini de bu karakterlere uygun kullanmasıdır. *Tezcan*’ın tezcanlılığı, *Hophop Tavşan*’ın keyifçi tutumu temsil etmesinin yanında, gücün cazibesine kapılan hükümdara *Vurgan*, bilginin gücüne inanan başdanışmanın da *Bilgen* olarak isimlendirilmesi yazarın bu üslubuna birer örnektir.

Hikâye ve masallarında bolca yer verdiği secili ifadeler ve tekerlemeler tez sıkılan çocuk okuyucunun dikkatini toplamaya yardım ettiği gibi, Türkçenin çocuklar tarafından doğru anlaşılıp konuşulmasını da sağlar.

“Evvel **zaman** içinde, kalbur **saman** içinde, Sebzeler Ülkesi diye bir ülke varmış. Bu ülkenin her şehrinde sadece bir çeşit sebze yetiştirmiş. Şehirler, isimlerini yetiştirdiği sebzeden almış.”³⁵¹

“Kar yağınca kara toprak bembeyaz bir **post olur**. İnsan olan, insanlara **dost olur**. Dostluk olunca yürekler **çoşar**, çoşan her yürek sohbeta **koşar**. Yüreklerin **çoştığı** ve sevgiye **koştığı** bir gün dostlar bir araya gelmişti yine.”³⁵²

“Sevgili canlar! El ele **vermezsek** zorlukları **aşamayız**. Nimetleri **bölüşmezsek** bolluğa **ulaşamayız**, demiş.”³⁵³

“Hoş geldiniz ey **yârenler!** Hoş geldiniz dosta gönül **verenler!** Kelimeler çok çiçekli **dal olsun**, sözlerimiz petek petek **bal olsun**, demiş.”³⁵⁴

Şiirlerinde görülen sağlam iççiliğin bir benzerini de düzyazılarında gösteren Yazgan, seçtiği sözcüklerin hem anlam ilişkilerine hem de diğer sözcüklerle girdiği

³⁴⁸ Bestami Yazgan, **Masal Denizi**, s. 51.

³⁴⁹ Bestami Yazgan, **Masal Salıncağı**, s.50.

³⁵⁰ Bestami Yazgan, **Gözlük Takan Yıldızlar**, s.16.

³⁵¹ Bestami Yazgan, **Masal Salıncağı**, s.5.

³⁵² Bestami Yazgan, **Hazinenin Şifresi**, s.30.

³⁵³ Bestami Yazgan, **Gözlük Takan Yıldızlar**, s.11.

³⁵⁴ Bestami Yazgan, **Hazinenin Şifresi**, s.1.

sessel uyuma dikkat ederek nesri nazma yaklaştırmış ve bunu da abartıya kaçmadan kullanmıştır.

İkilemelerin ortaya çıkışını hazırlayan temel etken anlamdır. Düşünce ve duyarlıktaki gelişme ve değişimleri yansıtan anlamlara yeni anlatım kalıpları bulmak için sözcükleri yan yana getirip tek bir sözcük gibi onları kullanma yoluna gidilmiştir. Başka bir deyişle “*anlamı belirtmek, pekiştirmek, güçlendirmek amacıyla yeni bir sözcük yaratıyormuşçasına ikilemeler oluşturulmuştur. İki sözcük yan yana getirilerek bu yan yanalıktan ortaklaşa yeni bir anlam elde etme düşünülmüştür.*”³⁵⁵ Bundandır ki, Bestami Yazgan’ın şiirleri yanında hikâye ve masallarında da ikilemeleri çok sık kullandığı göze çarpar. Bunu anlatıma güç kazandırmak, anlamı pekiştirmek ve kavramı zenginleştirmek amacıyla yapar:

“petek petek, bir bir, kese kese, uzun uzun, sayfa sayfa, satır satır, sarı sarı, bir bir, derin derin, acı acı, geri geri, derin derin, boş boş, uzun uzun, tatlı tatlı, ıslıl ıslıl, için için, şaşkın şaşkın, güzel mi güzel, şirin mi şirin, şırıl şırıl, dişe diş, başa baş, yavaş yavaş...” (Hazinenin Şifresi)

Bestami Yazgan, yüklediği dil mirasının hakkını vermek ve ona elinden geldiğince katkıda bulunmak için birçok yöneme başvurur. Bunlardan biri de düzyazılarında sıkça deyim ve atasözü kullanmasıdır. Zira deyimler ve atasözleri “*Bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları; kısacası maddi ve manevi kültürünü yansıtan, o toplumun düşünme biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan(...)sözlerdir.*”³⁵⁶ Anlatmak istediğini tam olarak verebilme kaygısının yanında deyim ve atasözlerinin büyülü gücünden de faydalanmak istemiş olabilir. Bu tarz onun nesrinde gözden kaçırılmayacak önemli bir ayrıntıdır.

“burun kıvrırmak, tadı damağında kalmak, tavşan kaç tazı tut, ya kırk katır ya kırk satır, hevesleri kursaklarında kalmak...” (Masal Salıncağı)

“dikkat kesilmek, aklını başına toplamak, kara kara düşünmek, dilinden düşmemek, yüzünü çevirmek, göğüs germek...” (Masal Denizi)

“dili döndüğünce anlatmak, yanağında güller açmak, taşı gediğe koymak, dünyalar onun olmak, yüzünden düşen bin parça...” (Hazinenin Şifresi)

“Hiç ölmek istemiyorsanız, ölümsüz bir eser bırakınız.”

³⁵⁵ Emin Özdemir, **Erdemin Başı Dil**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s.145.

³⁵⁶ Doğan Aksan, **Türkçenin Gücü**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003, s.91.

“Allah’tan ümit kesilmez.”

“Aşk kapıdan girince akıl kapıdan çıkar.”

“Öksüz hırsızlığa çıkınca ay geceden doğarmış.”

“Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” (Hazinenin Şifresi)

Yazar, vermek istediği iletiye uygun deyimleri, atasözlerini, özdeyişleri veya hadis-i şerifleri eserin hem anlam hem anlatım akışına uygun kullanması, okuyucunun bu sözleri kuru bir bilgilendirme olarak hissetmesini engellemek içindir. Bu yüzden yazar, bu tür veciz ifadeleri esere başarıyla yedirir.

Ömer Seyfettinlerden itibaren başlayan dilde sadeleşme, M. Kemal Atatürk’ün ivme kazandırdığı dil devrimiyle birlikte ana dilin yabancı dillerin sözcüklerinden arınıp öz değerleriyle birlikte zenginleşmesini isteyen sanatçılar arı bir Türkçe ile yazmayı, kutsal bir erek olarak görmüşlerdir. Eserlerinden hareketle rahatlıkla diyebiliriz ki Yazgan, dilde aşırı sadeleşmeye prim vermemiş; bu konuda Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalpları takip etmiştir. Çünkü onlar halkın kullandığı kelimeleri menşei ne olursa olsun Türkçe saymış ve kullanmışlardır; ama bu onun sade, berrak ve temiz Türkçesine hanel verecek düzeyde değildir. Yazarın bu tercihini tüm eserlerinde görebiliriz.

“Önümden saygı dolu bir kalple geçerken gözlerinden **muhabbetlerini** okuyordum.” (Bir Minarenin Günlüğünden)

“Yine bir hasta, **dermanını** bulmanın sevinciyle” (Kafesteki Kuş)

“Ölüm **hak**, miras **helal**.” (Hazinenin Şifresi, s.82)

“Birkaç gün sonra **iade-i ziyarette** bulunmak için eski okuluma gittim.” (Günaydın Çiçekleri, s.42)

Yansımalar, doğadaki varlıkların ya da çeşitli nesnelere çıkardığı seslerin dilde kullanılması yoluyla oluşmuş sözcüklerdir. Bu tür seslerin Türkçede sıkça kullanılmaları oldukça işlevseldir. Yansıma TDK Türkçe Sözlük’te “doğa seslerine benzer seslerle yapılan kelime, onomatope, gürültü, şırıltı, güm, vızıldamak gibi.” biçiminde açıklanır. Çocuklar için yazılan eserlerde bunların sıklıkla kullanılmaları önemli bir ayrıntıdır. Zira çocuk, böylelikle doğanın canlılığını ve hareketliliğini kavrayabilir; ayrıca dokunma, duyma, görme, koklama ve tatma duyularının bu sesleri adlandırmadaki rolünü anlayabilir. Yansıma sözcükler cümledeki yerine göre ad, eylem, ortaç, ulaç ve adeylem olabilir:

“Kargaşa kendi kendine olmuyorsa biz çıkaralım, diye **ulumuş** uzun uzun.” (Olimpiyat Ormanı, s.42)

“Atkımı sardığım yerlerden **şıpır şıpır** sular akmaya başladı.” (Ceren ve Arkadaşları, s.8)

“Ben elmayı **kıtır kıtır** yemeyi çok severim.” (Ceren ve Arkadaşları, s.48)

“Kaplumbağa **tıslayarak** cevap vermiş.” (Paten Giyen Kaplumbağa, s.21)

“Tilkinin arkasından **kahkahalarla** gülen aslan:” (Yağmur Kuşları, s.15)

“Öğretmen **fısildeşmalara** aldırmadan devam etti.” (Yağmur Kuşları, s.84)

Yazarın hikâye ve masal konusu nerede geçerse geçsin dilinin İstanbul Türkçesi denilen seçkin bir nitelikte olması onun en önemli özelliklerindedir. Türkçenin güzelliklerinin öğretiminde kolaylık sağlaması ve ana dile karşı bir sevginin oluşmasında bu tutumu hayati değerdedir. Yazarın bu konuda titizliğini tüm eserlerinde koruduğu rahatlıkla görülebilir.

Yerel sözcük kullanımına birkaç eserde yer veren yazar, argoya hiçbir eserinde prim vermemiştir.

Bestami Yazgan’ın bir masalı baz alınarak kullandığı sözcük türlerinin dağılımına bakıldığında:

İsim	202	%43
Eylem	68	%14
Sıfat	71	%15
Zamir	42	%9
Zarf	39	%8
Edat	17	%4
Bağlaç	28	%6
Ünlem	4	%1
Toplam	471	%100

Yazarın ana dilde belirtilen bütün sözcük türlerine yer vermekle birlikte, Türkçenin temelini oluşturan isimlere sıklıkla; ancak cümle içinde bir anlam kazanan

ilgeç ve bağlaç gibi sözcük türlerine ise az yer vererek çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliklere dikkat ettiği görülmektedir. Onun sıfatlara bolca yer vermesinin bir sebebi de betimlemelerle çocukların hayal dünyasını harekete geçirip onlara masalı veya hikâyeyi sevdirmek istemesidir.

Yukarıdaki tabloda gösterilen sözcük dağılımından yola çıkarak rahatlıkla denilebilir ki Bestami Yazgan, eserlerinde okuyucunun sözcük/hayal dağarcığını zenginleştirici bir tutum içerisine girmeye ve çocuk kitaplarında bulunması gereken sözcük türlerinin kullanım düzeylerine özen göstermeye çalışmıştır.

Yazar, incelemeye konu olan masalında yüklem türüne göre eylem cümlelerine %63, isim cümlelerine göre %32, eksilteli cümlelere de %4 yer vermiştir. İsim cümleleriyle eksilteli cümlelere betimleme bölümlerinde yer verirken olay anlatımında çoğunlukla eylem cümlelerini kullanmıştır.

Yüklem yerine göre yaptığımız hesaplamada aynı örnek parçada yazarın Türkçe söz dizimine göre kurallı cümleye %77, devrik cümleye de % 23 yer verdiği tespit edilmiştir. Yazarın devrik cümleleri cümleye devingenlik ve ahenk katmak amacıyla yaptığı anlaşılmaktadır. Yazarın kurallı cümlelerle ana dilinin kurallarına bağlılığını ifade ederken yer verdiği devrik cümlelerle de monotonluğu kırmak istemesi rol oynamıştır.

Cümleleri anlam bakımından değerlendirdiğimizde de genel olarak olumlu cümlelerin (%88) kullanımına ağırlık verildiğini görmekteyiz. Yüklem belirttiği eylemin gerçekleştiğini belirten bu tür cümleler, yaşama sevgi ve umut penceresinden bakan yazarın yaşam felsefesiyle ilişkilendirilebilir.

Yapılacak genel bir değerlendirmede cümlelerin olumlu, kurallı, eylem cümlelerinden oluştuğu görülecektir.

Bestami Yazgan'ın hem şiir hem hikâye hem de masallarında işlenen konuya paralel olarak kullandığı resimler, çocuk okuyucularının dikkatlerini çeken onların hayal dünyalarına seslenen tamamlayıcı önemli bir ayrıntıdır. Çünkü "*Resim, sanatçının dünyasında yarattığı içeriği, görünür kılan bir öğedir.*"³⁵⁷ Sanatçı, sanatsal duyarlılığına uygun kullandığı bu öğeyle -görme duyusunu kullanarak- çocukların çok boyutlu düşünmelerine yardımcı olur. Çünkü bu nitelikli resimler metnin iletisini tamamlar, metinde sözcüklerle anlatılmayanları, çizgi ve renklerin

³⁵⁷ Sedat Sever, *age.*, s.166.

diliyle çocuğa aktarır; metnin kurgusuna paralel olarak çocuğu eğlendirir, düşündürür, heyecanlandırır.

SONUÇ

1957 yılında Osmaniye'nin Toprakkale ilçesinde yedi çocuklu bir ailenin ilk erkek çocuğu olarak doğan Yazgan, ilk, orta, lise eğitiminden sonra Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1978 yılında mezun olur. Öğretmenlikten 2000 yılında mezun olan; ama eğitimcilikten mezun olmak istemeyen sanatçı, yıllarca sürdürdüğü Güneysu dergisinin genel yayın yönetmenliğini farklı bir kulvarda devam ettirir: Çocuk Edebiyatı.

Bestami Yazgan, eğitimci, şair, hikâye ve masal yazarıdır. Şu ana kadar 65 esere imza atan velut sanatçımız, halen yoğun bir biçimde eser vermeye devam etmektedir. Eserleri ve sanatçılığı Türkiye sınırlarını aşan Yazgan'ın "Doğum Günün Kutlu Olsun, Hazinenin Şifresi, Yağmur Kuşları" adlı üç eseri Azerbaycan'da bu yıl (2012) yayınlandı.

Yazar, aile eğitimi üzerinde özellikle durur ve geleneksel aile yapısını reddetmeyen bir aileyi eserlerine konu edinir. Ona göre çocuk söz hakkına sahip olduğu, sevildiği ve saygı gördüğü bir ortamda büyümelidir. Bestami Yazgan'ın savunduğu aile modelinde çocuk saygı gördüğü için saygı duymayı öğrenecek ve kendi kurallarını koymaya çalışmak yerine ailesinin koyduğu kurallara uyacaktır.

Sanatçı, bir eğitimci olarak öğretmenin eğitimdeki rolü üzerinde de durmuş ve onların özellikle milli ve manevi değerlerin çocuklara kavratılması meselesinde dikkatli olmasını konu edinen hikâye ve masallar yazmıştır.

Sanatçının kitapları tema bakımından oldukça zengindir. Ele aldığı bütün temaları kahramanları aracılığıyla oldukça sağlam ve eğlenceli kurgulamalarıyla okuyucu kitlesine vermeyi başarır. Kitaplarında, eğitim, öğretmen, dostluk, sevgi, çocukların edinmeleri gereken yararlı davranışlar (dış fırçalamak, sorumluluk sahibi olmak, çalışmak...), konukseverlik, anne baba ve çocuk, hayvan sevgisi, bilim, tarih

gibi temaları ele alır ve bunları çocukların okumaktan zevk alacağı olay örgüleri oluşturarak anlatır.

Öykülerinde yer alan çocuklar araştırmaya oldukça meraklı, okumayı seven, birbirleriyle iyi geçinen tiplerden oluşur. Çocuklar kendilerine güvenir, hayata olumlu bakar, sorunların üstesinden dayanışma ile gelebileceklerini kavrar ve arkadaşlıklarını da bu temel üzerine kurarlar.

Kahramanlarını genellikle kitap okumayı seven, zeki, sorumluluklarını bilen, başarılı ve sevilen karakterler olarak kurgular. Tam tersi olarak seçtiği kahramanları ise olay örgüsü içerisinde mutlaka hatalarından ders alan tipler olarak hedef kitlesinin karşısına çıkarır.

Yazgan, eserlerinde halka mal olmuş Türkçe kelimeleri kullanarak okuyucu kitlesini Türkçe kelimeleri kullanmaya ve Türkçe düşünmeye özendirir. Ayrıca dil kurallarına da dikkat eder, bundandır ki eserlerinde gerek noktalama gerekse yazım kurallarına uygun olmayan bir kelime bulmak hemen hemen imkânsızdır.

Eserlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanır ve kısa cümleleri tercih eder. Anlatımlarında bazen üçüncü tekil kişiyi bazen de birinci tekil kişiyi kullanır.

Kitaplarında yer alan çocuk kahramanlar karşılaştıkları sorunlara pratik zekâlarını kullanır veya başkasından (anne, baba, sosyal çevre) yardım isteyerek farklı çözüm yolları ararlar. Sosyal yardımlaşma ve aile Yazgan'ın eserlerinde temel eksenlerden biridir. O, çocuğun kişilik kazanmasında milli ve manevi değerlerin hayatiliğini ve öğretilmesini aile üzerinden vermeye çalışır.

Hikâye ve masallarında konularını, kahramanlarını gerçek hayattan seçtiği gibi hayvanlar arasından da seçebilmiştir; fakat verilmek istenen mesaj hep günlük hayatımıza yöneliktir. Kahramanları genelde hayvanları seven çocuklardan ve büyüklerden oluşur. Böylece çocuklara hayvan sevgisi verilmeye çalışılır.

Sanatçı kişiliğinin en önemli yönünü oluşturan şiirlerinde dil gündelik dilden farklıdır. İmgesel; ama abartılmamış bir anlam derinliğine sahip bu şiirler hep yaşamsal temaların gergefini örer. Ölçülü ve serbest tarzda yazdığı şiirlerin hepsinde uyak ve ahenk vazgeçilmez bir konumdadır.

Diğer türlerde yazdığı eserlerinde de şiiri kullanır. Şiirler ya masalları birbirine bağlayan birer köprü ya da konu akışına göre araya serpiştirilmiş birer çeşnidir. Ama hiçbir yerde iğreti durmayan bir sanatsal tercihtir.

Hikâye ve masallarında benimsediği mesaj önceliği şiirlerinde de geçerlidir. O, sanatı toplum yararına kullanan bir idealist sanatçıdır. Şiiri sadece duygularını

açığa vuran bir sanatsal tür olarak görmez. Halkın içinde yaşayan Yunus Emre ve Mehmet Akif gibi şiirini kutsalın ve idealin taşıyıcısı olarak kullanır.

Çocuk şiirlerinden başka erişkinlere yönelik 3 şiir kitabı da olan Yazgan, çalışmalarında çocukları temel eksen yapmıştır.

Bestami Yazgan, çocuk edebiyatı alanında yaptığı çalışmaların niceliği kadar niteliğiyle de Türkiye’de bu alanda eser veren diğer yazarlar içinde kendinden söz ettirmiş ve Türk çocuk edebiyatı tarihinde saygın bir yer edinmiştir.

KAYNAKÇA

1.İncelemeye Esas Alınan Eserler

- YAZGAN, Bestami, **Alfabenin Öyküsü**, Erdem Yayınları, İstanbul 2006
- _____, **Anne Sen Melek misin?** Nar Yayınları, İstanbul 2012
- _____, **Bir Şiirsin Öğretmenim**, Gonca Yayınları, İstanbul 2009
- _____, **Ceren ve Arkadaşları**, Nar Yayınları, İstanbul 2009
- _____, **Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler**, Nesil Yay. İstanbul 2007
- _____, **Doğum Günün Kutlu Olsun**, Nar Yayınları, İstanbul 2010
- _____, **Gökkuşluğu Sevinci**, Nar Yayınları, İstanbul 2010
- _____, **Gözlük Takan Yıldızlar**, Nar Yayınları, İstanbul 2011
- _____, **Günaydın Çiçekleri**, Nar Yayınları, İstanbul 2011
- _____, **Güneş Gözlük Takınca**, Gonca Yayınları, İstanbul 2012
- _____, **Güneşle Ay Duymasın**, Erdem Yayınları, İstanbul 2009
- _____, **Hazinenin Şifresi**, Gonca Yayınları, İzmir 2009
- _____, **Kirazlı Şemsiye**, Nar Yayınları İstanbul 2011
- _____, **Kutu Kutu Pense**, Nar Yay. İSTANBUL 2009
- _____, **Masal Denizi**, Erdem Yayınları, İstanbul 2009
- _____, **Masal Salıncağı**, Timaş Yayınları, İstanbul 2011
- _____, **Olimpiyat Ormanı**, Nar Yayınları, İstanbul 2011
- _____, **Paten Giyen Kaplumbağa**, Nar Yayınları, İstanbul 2009
- _____, **Sıcak Ekmek Kokusu**, Gonca Yayınları, İzmir 2012
- _____, **Şimdi Sevda Yürüsün**, Nar yayınları, İstanbul 2010
- _____, **Uçarım Dualarla Gökyüzüne**, Nesil Yayınları, İstanbul 2010
- _____, **Uçtu Uçtu Şiir Uçtu**, Erdem Yay. İstanbul 2009
- _____, **Yağmur Kuşları**, Nar Yayınları, İstanbul 2011

2. Edebiyat Tarihleri

AKALIN, L. Sami, **Çocuk Oyunları ve Oyun Tekerlemeleri**, Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987. Gökyüzü Yayınları, İstanbul 1987

VARDAR, Berke, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yay. İstanbul 2007

BORATAV, Pertev Naili, **Masal. Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987

DİLİDÜZGÜN, Selahattin, **Çağdaş Çocuk Yazını**, Yapı Kredi Yay. , İstanbul 1996

EFE, Ahmet, **Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**, Hece Yay. , Ankara 2005

ELÇİN, Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993

EMİL, Birol, **R. Nuri'nin Romanlarında Çocuk**, Mehmet Kaplan'a Armağan, Dergâh Yay. İstanbul 1984

ENGİNÜN, İnci, **Halide Edib Adıvar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989

_____, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergâh Yay. İstanbul 1990

GRİMM, Wilhelm, **Hece dergisi sayı 104-105**, Hece Yayıncılık, Ankara 2005

GÜLEÇ, H.Ç. GEÇGEL, H. **Çocuk Edebiyatı**, Kök Yayıncılık, Ankara 2006

GÜREL, Z.TEMİZYÜREK, F.ŞAHBAZ, N.K, **Çocuk Edebiyatı**, Öncü Kitap, Ankara 2007

KAPLAN, Mehmet, **Bir Şairin Romanı: Huzur**, Türk Edebiyatı Araştırmaları 2, Dergâh Yay. İstanbul 1987

_____, **Şiir Tahlilleri 2**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009

KERMAN, Zeynep, **Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri**, Akçağ Yayınları, Ankara 1998

KIBRIS, İbrahim, **Çocuk Edebiyatı**, Tek Ağaç Yayınları, Ankara 2006

NAS, Recep, **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Ezgi Kitabevi, Bursa 2004

OĞUZKAN, F.Yerli ve Yabancı Yazarlardan **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Anı Yayınları, Ankara 2000

ŞİMŞEK, Tacettin, **Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı**, Grafiker Yayınları, Ankara 2011

ŞİRİN, Mustafa Ruhi, **Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yayını, İstanbul 1994

3. Kitaplar

ABASIYANIK, Sait Faik, **Semaver**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011

AKSAN, Doğan, **Anadilimizin Söz Denizinde**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2002

_____, **Türkçenin Gücü**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003

- _____, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Engin Yayınevi, Ankara 2006
- ALPTEKİN, Ali Berat, **Hayvan Masalları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005
- AYTAŞ, Gıyasettin, **Tematik Roman İncelemeleri-Hayata Ayna Tutan Romanlar**, Akçağ Yay. Ankara 2008
- BUHARİ, **Sahih-i Buhari**, Sağlam Yayınları, Cilt 16. İstanbul 2009
- ÇELİK, Yakup, **Sait Faik ve İnsan**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü, **Cin ile Cincik**, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2000
- _____, **Yeryüzü Çocukları**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998
- _____, **Bitkiler Okulu**, Doğan Kitapçılık, İstanbul 1999
- _____, **Kuş Ayak**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971
- _____, **İlkokul 2'deki / Kanatlarda**, Derinlik Yayınları, İstanbul, 1981
- DURMUŞ, Mitat, **Melih Cevdet Anday'ın Şiir (Ç)evreni**, MEB Yay. , Ankara 2011
- _____, **Mitopoetik Şair – Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, (Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin tematik Bakımdan İncelenmesi)**, Manas Yay. Elazığ 2010
- EMİL, Birol, **Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Şahıslar Dünyası**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984
- ESEN, Nüket, **Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)**, T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara 1991
- FREUD, Sigmund, **Psikanaliz Üzerine**, Sayfa Yayınları, İstanbul 2011
- GARDER, M.J. GARDINER, H.W. **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, İmge Kitabevi, Ankara 2010
- HAYBER, Abdulkadir, **H. Edip, Y. Kadri ve R. Nuri'nin Romanlarında Nesil Çatışmaları**, MEB Yayınları, İstanbul 1993
- HİLMİ YAVUZ, **Okuma Biçimleri**, Timaş Yayınları, İstanbul 2010
- ILGAZ, Rıfat, **Güvercin Uyur mu?**, Çınar Yayınları, İstanbul 1997
- _____, **Sınıf**, Çınar Yayınları, İstanbul 1996
- JUNG, C.G. **Dört Arketip**, Metis Yayınları, İstanbul 2010
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, **Kıralık Konak**, İletişim Yayınları, İstanbul 2005
- KARAKOÇ, Sezai, **Edebiyat Yazıları II- Dişimizin Zarı**, Diriliş Yayınları, İstanbul 1997
- KARAKOÇ, Sezai, **Gün Doğmadan- Toplu Şiirler-** Diriliş Yay. İstanbul 2011

- KISAKÜREK, Necip Fazıl, **İdeolocya Örgüsü**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2010
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1990
- KORKMAZ, Ramazan, **Sabahattin Ali-İnsan ve Eser-** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997
- _____, **İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, Akçağ Yay. Ankara 2002
- NAYIR, Y.N.BOLAT, S.**Şiir Sanatı**, Varlık Yayınları, İSTANBUL 2004
- NAZIM HIKMET, **Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, İSTANBUL 2008
- OKAY, M. Orhan, **Kültür ve Edebiyatımızdan**, Akçağ Yayınları, Ankara 1991
- ORTNER, Gerlinde, **Masallarla Çocuk Eğitimi**, Sistem Yayıncılık, İstanbul 2008
- ÖZDEMİR, Emin, **Erdemin Başı Dil**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, **Edebiyatta Dil Kullanımları**, Multilingual Yayınları, İstanbul 2001
- POLAT, Müge Sucu, **Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şiirlerinde Çocuk Teması**, T.C. Kültür Bak. Yay. Ankara 2002
- SAYDAM, M. Bilgin, **Deli Dumrul'un Bilinci**, Metis Yayınları 2011
- SEVER, Sedat, **Çocuk ve Edebiyat**, Tudem Yayınları, İzmir 2010
- SINAR, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1997
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, **99 Soruda Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yay. , İstanbul 1987
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, **Sahnenin Dışındakiler**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011
- TAŞ, İsmail, **Türk Düşüncesinde Kozmogoni-Kozmoloji**, Konya 2002
- TDK, **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005
- TOPRAK, Metin, **Hermeneutik ve Edebiyat**, Bulut Yay. İstanbul 2003
- TURA, Saffet Murat, **Freud'dan Lacan'a Psikanaliz**, Kanat Kitap, İstanbul 2010
- WELLEK R. , WARREN A. , **Edebiyat Teorisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011
- YALÇIN, Mehmet, **Şiirin Ortak Paydası**, İkaros Yayınları, İstanbul 2010
- YAVUZ, M. Helimoğlu, **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Ürün Yay. , Ankara 1997
- YAVUZER, Haluk, **Ana - Baba ve Çocuk**, Remzi Kitapevi, İstanbul 2003
- _____, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi. İstanbul 2011

4. Tezler

ERSUN, Ceylan, Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Türk Romanlarındaki Anne-Kız İlişkilerinin Psikanalitik İncelemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007

GEÇER, Genç Osman, Türk Romanında Sokak Çocukları, Hacettepe Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006

KAYA, Öznur Özgür, Rıfat Ilgaz'ın Eserlerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi, Selçuk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007

UYUMAZ, Gülcan, Dede Korkut Hikâyelerinde Çocuk Eğitimi, 9 Eylül Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2012

5. Web Kaynakları

www.bestamiyazgan.com.tr Erişim Tarihi: 10.10.2012

EKLER

EK-1

Sayfa: 1

Okulun Adı : *Dağıstan İktisadi* **Diploma Kayıt Defteri** Öğretim Yılı : 19

Fotoğraf	ÖĞRENCİNİN		DERS ZÜMRELERİ										Diplomanın				
	No.	Adı, Soyadı Doğduğu Yer ve yılı Baba Adı	Türkçe	Yazı	Tarih, Coğ. Yurttaşlık B.	Tabiiat Bil.	Matematik	Resim-İş	Alfa Bilgisi	Din Bilgisi	Tarım-İş	Beden Eğitimi	Müzik	Haf ve Gidiş	Numarası	Tarihi	Derecesi
	7	<i>Abdülhak Demirci Dağıstan 10.1.1955 Tali</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>pekisi</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>331/1</i>	<i>10.5.1962</i>	<i>-191-</i>
	13	<i>Beyzat Duygun Dağıstan 23.2.1956 Ahmet</i>	<i>Orta</i>	<i>iyi</i>	<i>Orta</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>Orta</i>	<i>iyi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>332/9</i>	<i>10.5.1967</i>	<i>-191-</i>	
	25	<i>Kıymetli Yıldız Dağıstan 2.2.1952 Mehmet</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>pekisi</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>pekisi</i>	<i>iyi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>333/5</i>	<i>10.5.1967</i>	<i>-191-</i>	
	29	<i>Bestami Yazgan Dağıstan 10.12.1957 Ali</i>	<i>pekisi</i>	<i>iyi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>iyi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>334/9</i>	<i>10.5.1967</i>	<i>-pekisi-</i>	
	35	<i>Remzi Vilmaç Dağıstan 10.6.1955 Ali</i>	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>iyi</i>	<i>pekisi</i>	<i>iyi</i>	<i>iyi</i>	<i>pekisi</i>	<i>iyi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>pekisi</i>	<i>335/5</i>	<i>10.6.1961</i>	<i>-191-</i>	

Şekil 1- Bestami Yazgan'ın Dağıstan İlkokulundan mezun olduğunu gösteren belge.

EK-2

Şekil 2- Bestami Yazgan İmam Hatip Lisesinde okurken

EK-3

Şekil 3- 1982 Yılında Erzincan 57. Topçu Tugayı'nda askerken

EK-4

Şekil 4- Bir imza gününde okuyucularıyla...

EK-5

Şəkil 5- Azərbaycan Kafkas Üniyersitesinde düzenlenen Çocuk Edebiyatı Kongresindeyken...

EK-6

Şekil 6- Kendi adına düzenlenen gecede konuşurken...

ÖZGEÇMİŞ

1974 İğdır il merkezine bağlı Halfeli Köyünde doğdu.

1985 Halfeli Köyü İlkokulunu bitirdi.

1988 İğdır Atatürk Orta Okulunu bitirdi.

1991 İğdır Atatürk Lisesini bitirdi.

1996 Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu.

2011 Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans sınavını kazandı.